

ETT *Stockholm* **FÖR HOPPFULLA**

*En modern och hållbar storstad
där alla kan komma till sin rätt*

Moderaternas förslag till budget 2018 för Stockholms stad

Möjligheternas Stockholm: en modern och hållbar storstad där alla kommer till sin rätt

Alliansens partier – Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna – styrde framgångsrikt Stockholm i åtta år. Samarbetet mellan våra partier har fortsatt konstruktivt i opposition och kvarstår inför valet 2018. Samarbetet grundar sig inte på spelteoretiska överväganden eller tvingad nödvändighet, utan på en värderingsmässig gemenskap i synen på den enskilde och det civila samhället i relation till det offentliga.

Våra partier lägger därför inför 2018 fram egna budgetförslag som grundar sig i respektive partis prioriteringar, men den gemensamma färdriktningen är densamma inför valåret och den mandatperiod som följer på det. Detta gemensamma förord till våra budgetförslag utgör vår långsiktiga vision för Stockholms utveckling.

En gemensam vision om en dynamisk storstad i ett globalt sammanhang

Grunden för vårt samarbete och för den utveckling vi strävar efter går bortom dagspolitiska förslag och sträcker sig längre än nästa mandatperiod. Vi förenas av en gemensam, värderingsburen vision för framtidens Stockholm, som bejakar Stockholms styrkor och särart, och framförallt passionerat tror på Stockholms potential och möjligheter inför framtiden. I en turbulent tid där utvecklingen går allt snabbare och de globala sammanhangen vävs allt tätare ser vi städernas – och Stockholms – roll som möjliggörare av människors levnadsvillkor som allt viktigare.

Vår vision för Stockholm är en modern, öppen, hållbar, trygg, tillåtande och framtidsinriktad stad där människor arbetar, där det finns en mångfald av människor, många företag och företagare samt en stad dit forskare och studenter från hela världen söker sig. Vår vision är också ett Stockholm som ligger i framkant och utmanar andra storstäder när det gäller miljö, klimat och teknikutveckling. Vi vet att tillväxt och miljö går hand i hand och att Stockholm kan bli helt hållbart samtidigt som staden växer.

Stockholm ska vara en stad där människor trivs och vill bo, känner tillit och framtidstro, vill bilda familj, bygga relationer och åldras. Det ska finnas bra förskolor och skolor i hela staden med fokus på kunskap. Stockholm ska vara en stad för alla där tillgängligheten ständigt utvecklas och där vi tar hand om dem som behöver det offentliga hjälpen. I Stockholm ska alla känna sig trygga.

En modern storstad med möjligheter för alla

Vår utgångspunkt är alltid den enskilda stockholmaren. Vi tror på människors förmåga, mer än på politikens, men är medvetna om politikens betydelse för att möjliggöra en god samhällsutveckling. Politiken får inte resa hinder för människors livsval utan behöver skapa förutsättningar för människor att söka de lösningar som passar dem bäst. Vi vill bevara, stärka och fortsätta utveckla valfriheten. De avgörande besluten ska fattas av stockholmarna själva, oavsett om

det gäller val av barnomsorg, skola och pedagogisk inriktning, vård- och omsorgsboende eller andra välfärdstjänster.

Stockholmarna ska ha frihet och möjlighet att förverkliga sina drömmar om ett bra liv. Därför ska politiken riva hinder och alltid sträva efter att förenkla för invånare och företag i relationerna med staden och tillvarata det civila samhällets dynamik och kreativitet. Det omgivande samhället är större än staden och staden måste samverka med övriga goda krafter i samhället för att säkra en positiv utveckling för Stockholm i framtiden.

Vår målsättning är att Stockholm ska vara en stad som det är enkelt att leva i. Vare sig det handlar om att hämta på förskolan, att ta sig till och från arbetet, att hinna till barnens fritidsaktiviteter, handla eller träffa vänner, så har stockholmarna rätt att förvänta sig att allt fungerar så att vardagen går ihop.

Att människor känner delaktighet i samhället är en grund för deras fria utveckling. Tillit till samhällskontraktets upprätthållande och gemenskap mellan människor har en aktivt brottsförebyggande inverkan. Tillit skapar trygghet vilket ska vara en grundsten i det växande Stockholm. Stockholms stadsmiljöer ska vara trygga, säkra och välskötta – i hela staden. Det bidrar till att göra Stockholm till en trygg stad att växa upp, leva och åldras i. Staden ska ha ett väl utvecklat samarbete med det civila samhället och den idéburna sektorn. I Stockholm ska det vara medborgarnas önskemål och behov som driver utvecklingen av kvalitet och service.

De enskilda stockholmarna ska stå i centrum för allt arbete som bedrivs i stadens verksamheter. Stadens service till stockholmarna ska vara av hög kvalitet, tillgänglig och miljövänlig. Människor i behov av stöd ska få insatser i tid präglade av evidens och rättssäkerhet. Myndighetsutövningen och servicen till medborgare och företag ska präglas av gott bemötande, likställighet mellan offentliga och fristående aktörer samt av effektiv hantering. Det är stockholmarnas behov av arbete, utbildning, omsorg, bostäder, arbetsplatser och transporter som ska vägleda det växande Stockholm.

Arbetet för jämställdhet mellan flickor och pojkar, kvinnor och män ska vara aktivt i alla delar av stadens verksamheter. Jämställdhetsuppdraget tar sikte på att alla lika rätt till frihet, ansvar och makt, oberoende av kön eller könsidentitet. Det handlar om att ge individen verktyg för hennes frigörelse, genom att bekämpa den bristande jämställdheten och de värderingar och normer som begränsar henne. Kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att utbilda sig, arbeta, göra karriär och forma samhället.

En hållbart växande storstad med dynamik, innovation och tillväxt

Stockholm ska byggas attraktivt, tätt och funktionsblandat utifrån människors och verksamheters skiftande behov. Stadens infrastruktur ska främja effektiva och hållbara transporter samt god framkomlighet. Vi tar fasta på att stockholmarna värdesätter kombinationen av en tät, levande stad och grönområden av hög kvalitet. Vi vill bygga vidare på den trygga, tillåtande och framtidsinriktade staden, som så många älskar och som allt fler väljer att bo i. Vi gör detta

utifrån vår vision om att göra Stockholm till världens bästa stad att bo, leva och arbeta i – i dag, när vi år 2021 når en miljon invånare och vidare in i 2000-talet.

Som kultur- och evenemangsstad ska Stockholm vara modern, nyskapande och tillåtande. Stockholm ska vara en attraktiv stad för de kreativa näringarna och ska bejaka initiativ för att göra Stockholm till en upplevelserik stad. Stockholm ska stärka sin besöksnäring genom att vara en internationell världsstad för turism, evenemang och kongresser.

Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets målsättningar i klimatarbetet. Genom att inta rollen som en internationell förebild i miljöfrågor kan staden vara pådrivande i det globala klimatsamarbetet.

Stockholm ska ha en välfärd med hög kvalitet, valfrihet och mångfald. All välfärdsverksamhet i Stockholms stad ska hålla en hög kvalitet, oavsett utförare. Stockholmare ska vara trygga med att staden har rätt verktyg och metoder för att säkra kvaliteten. Verktygen för kvalitetsuppföljning ska utvecklas för att säkerställa att stockholmarna får bästa möjliga service för sina skattepengar. Det viktiga är god kvalitet, inte vem som är utförare. Valfrihet i välfärden stärker individens makt och ska tillämpas på alla områden där så är möjligt. En mångfald av utförare ökar valmöjligheterna för den enskilde och ger en bredare arbetsmarknad för välfärdens medarbetare.

Stockholm ska vara en innovativ stad i teknikutvecklingens framkant. Digitaliseringens möjligheter ska tillvaratas och delningsekonomis potential bejakas. Stadens verksamheter och medborgarservice ska kontinuerligt utvecklas för att underlätta för människor, företag och organisationer att vara verksamma i Stockholm. Stadens regelverk ska vara transparent, enkelt och tillåtande för att främja innovationer och initiativ på marknaden och inom civilsamhället. Staden ska verka för testbäddar tillsammans med näringsliv och akademi för innovativa lösningar inom såväl välfärdsverksamheter som utveckling av teknik som 5G och självkörande elbilar.

En ekonomiskt hållbar storstad för framtiden

I en tid när Stockholm växer i en historisk omfattning krävs ett politiskt ledarskap som klarar av att förena höga ambitioner för välfärden med omfattande investeringar och en stabil och långsiktigt hållbar ekonomi. För att kunna garantera det måste staden alltid pröva nya och effektivare metoder i leveranserna av de tjänster som det är stadens uppgift att säkerställa. Nuvarande utveckling med höjda skatter och slöseri med skattebetalarnas pengar innebär att stockholmarna tvingas betala mer i skatt utan att mer pengar går till jobbskapande åtgärder, miljö, skola eller välfärd. Denna utveckling lovar vi att stoppa.

Politiskt ledarskap handlar om att förena ansvar för en stabil ekonomi med kloka prioriteringar där det gör mest nytta. En stabil ekonomi är ett medel för att säkerställa att inte vår gemensamma välfärd – förskola, skola och äldreomsorg – ska utsättas för nedskärningar på grund av budgetunderskott. Det är bara med robusta finanser som grund som välfärden får stabila förutsättningar och kan utvecklas för framtiden.

Stockholm ska vara en ekonomiskt hållbar storstad för framtiden. Staden ska ha en budget i balans och långsiktigt hållbara finanser, och skattemedlen ska användas effektivt till största nytta för stockholmarna. Stadens förvaltning ska vara effektiv och organisationen ska anpassas för att kostnadseffektivt och med hög kvalitet leverera vad stockholmarna har rätt att förvänta sig.

Stockholm behöver ett maktskifte för att möta framtidsutmaningarna

Stockholm är idag en av de fem snabbast växande regionerna i Europa. Vi ser med stor glädje på att fler vill bidra till utvecklingen av vår huvudstad. Stockholm är möjligheternas stad men kantas också av stora utmaningar som inte kommer att lösas av den nuvarande majoriteten ledd av Socialdemokraterna. Det krävs ett maktskifte för att bygga ett hållbart Stockholm och möta några av stadens största samhällsutmaningar: jobben, tryggheten, bostadsbristen och kvaliteten i skolan.

Fler människor ska försörja sig genom eget arbete

Framgångsrikt företagande skapar tillväxt som kommer alla till del. Stockholm ska ha Sveriges bästa företagsklimat och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv. Stockholms roll som huvudkontorsekonomi ska stärkas. Förutsättningarna att starta och driva företag ska förbättras och staden ska vara tillåtande, tillmötesgående, opartisk och rättvis i kontakter med såväl små som stora företag. Företagandets villkor och företagets betydelse för att skapa välstånd och arbetstillfällen ska vägleda stadens beslutsfattande. Alla jobb behövs, enkla som högkvalificerade.

Stockholm ska vara en stad präglad av mångfald. Blandningen av människor från olika delar av världen är positiv och berikande och stärker Stockholm som internationell storstad. I Stockholm ska vägen till arbete och kunskaper i svenska vara kort och människor ska vara självförsörjande, oavsett ursprung. Det ska vara lätt för företag baserade i Stockholm att rekrytera utländsk arbetskraft och Stockholm ska upplevas som en attraktiv och lättillgänglig stad att flytta till för att arbeta eller studera, såväl kortare som längre perioder. Staden ska aktivt verka för att underlätta för livslångt lärande och sänka trösklar in på arbetsmarknaden genom såväl utbildningsinsatser som enklare arbeten.

Försörjning genom eget arbete är avgörande för möjligheten att leva ett självständigt liv och förverkliga sina livsdrömmar. Stockholms arbetsmarknad är stark, men också i Stockholm är arbetslösheten märkbart högre bland utrikes födda – särskilt kvinnor – än bland inrikes födda. Vi kommer att gå till val på att halvera andelen som lever på försörjningsstöd i utsatta stadsdelar till 2025. Fler jobb ska skapas i nya och växande företag genom ett bättre företagsklimat och lägre skatter. Genom att införa inträdesjobb, som innebär att 30 procent av arbetstiden går åt till att lära sig jobbet och lönen därför uppgår till 70 procent av ingångslönen, sänker vi trösklarna in på arbetsmarknaden för dem som står långt ifrån. Fler kan göras anställningsbara genom en utbyggd vuxenutbildning och införande av vuxpeng för alla som är i behov av kompetensutveckling.

Kompetensutvisningarna, som drabbar företag i Stockholm hårt, måste upphöra. Arbetskraftsbristen inom vissa yrken ska motverkas genom att underlätta för arbetskraftsinvandring och genom en bättre tillgång till bostäder.

Trygghet ska råda i hela staden oavsett bostadsadress

Vi kommer aldrig att acceptera att människor i delar av Stockholm får sin frihet begränsad på grund av otrygghet. Vi vill till 2025 halvera den upplevda otryggheten i de stadsdelar där otryggheten är som störst. På otrygga platser där statens polisåtaganden inte räcker till ska vi genom fler kommunala ordningsvakter med utökade befogenheter och fler trygghetskameror återställa tryggheten. Vi vill återinföra nolltolerans mot klotter, skadegörelse och nedskräpning och inrätta en central trygghetsjour i områden där det behövs dit boende kan vända sig för att få hjälp av lokala ordningsvakter dygnet runt. Vi vill utveckla stadens trygghetsskapande arbete och i samverkan med civilsamhället, företag och övriga aktörer genomföra lokal platssamverkan för att utveckla attraktiva och trygga stadsdelar i hela Stockholm. Vi vill också att staden ska vara pådrivande gentemot statsmakterna för att stärka rättsstatens närvaro med polis, åklagare, domstolar och socialtjänst.

Det ska finnas ett starkt skydd mot våld i nära relationer, frihet från hedersförtryck och rätt för varje person att fritt få välja hur och med vem han eller hon ska leva. Stockholm ska vara en fristad för människor som söker acceptans för sin livsstil, sina åsikter, sin kultur eller sin tro. I vårt Stockholm råder det nolltolerans mot diskriminering. Stockholm ska vara en öppen stad som bejaktar människors olikhet och mångfald. Såväl alla invånare som anställda i Stockholms stad ska bli bemötta med respekt och kunskap oavsett etnicitet, kön, ålder, religion, sexuell läggning eller funktionshinder.

Fler tillgängliga bostäder och ökad rörlighet på bostadsmarknaden

Ett växande Stockholm ställer krav på att byggnader, transporter och systemlösningar utformas så att de minskar klimatbelastningen. Det är i täta städer med urbana miljöer som det finns goda förutsättningar för hållbara energisystem och transporter. Stadens eget miljöarbete i samarbete med invånare, näringsliv, akademi, organisationer och myndigheter ska göra Stockholm till en stad som visar möjligheterna med att växa och skapa tillväxt och goda livsmiljöer och samtidigt minimera miljöpåverkan. Stadens krav på hållbarhet ska utmana andra och leda till innovationer och nya jobb.

Stockholm ska byggas attraktivt, hållbart och tätt och ha utrymme för både äldre och modern arkitektur och samtidigt minska klimatpåverkan. För att fler ska få möjlighet att flytta dit de vill räcker det inte enbart med att bygga fler bostäder och regelförenklingar för nyproduktionen. Även rörligheten i det befintliga bostadsbeståndet behöver öka genom slopad flyttskatt, skattebefriad andrahandsuthyrning och en ansvarsfull gradvis infasning av mer marknadsanpassad hyressättning, där läget får en större påverkan på hyresnivån och boende kan kompenseras genom justerade bostadsbidrag. Trots att Socialdemokraterna lovade att bygga billiga hyresrätter har de hittills inte kunna infria det löftet. Vi vill istället skapa förutsättningar för fler byggaktörer att bygga hyresrätter med lägre hyra.

Fler elever med gymnasiebehörighet och stärkt kunskapsfokus i skolan

Kunskap är en enskild människas viktigaste redskap för att växa och fatta självständiga beslut. Utbildning bryter barriärer och öppnar nya vägar. Bildning och kunskap stärker den enskildes egenmakt, förmåga att orientera sig i samhället och fatta egna, självständiga beslut. I Stockholm ska varje elev nå sin fulla potential genom att Stockholms skolor ska vara de bästa i Sverige och bland de bästa i OECD. Förskolorna i Stockholm ska hålla en hög pedagogisk kvalitet och ge stadens barn trygghet och stimulerande utveckling tidigt i livet.

En lyckad skolgång är den bästa försäkringen mot framtida utanförskap. En likvärdig skola är en förutsättning för att alla elever ska få möjligheter att lyckas. På så vis är skolan ett av de enskilt viktigaste verktygen för att möjliggöra klassresor och öka den sociala rörligheten. Skolorna måste därför få tillräckliga resurser för att fullfölja sitt uppdrag. Vi går till val på att halvera andelen elever i skolor i utsatta stadsdelar utan gymnasiebehörighet till 2025, genom stärkt kunskapsfokus i skolan. Otrygghet och stök drabbar hårdast de elever som har sämst förutsättningar. Därför vill vi införa nolltolerans mot kränkningar och stök som stjälar tid från undervisningen. Genom tidiga insatser ska elever i behov av särskilt stöd upptäckas tidigt och snabbt ges adekvat stöd för att kunna tillgodogöra sig sin skolgång. Vi vill införa aktivt skolval, utöka undervisningstiden, bygga ut lovskolan och införa en möjlighet till lördagsskola också i grundskolan. Skickliga lärare och skolledare ska attraheras till hela staden genom att vi skapar fler karriärvägar för lärare och etablerar filialer till attraktiva skolor i ytterstaden. Vi är positivt inställda till friskolor som vill bidra till att göra skillnad för Stockholms elever.

Stockholm behöver och förtjänar ett nytt politiskt ledarskap

Vi tror på Stockholm och har en gemensam politik för att bygga Stockholm starkare på 2020-talet. Vi drivs av en övertygelse om att Stockholm har en större potential att vara möjligheternas stad för alla människor som bor här och söker sig hit. Vår politiska mission är att genomföra de reformer och fatta de beslut som är nödvändiga för att frigöra Stockholms potential inför framtiden. Vi drivs av en gemensam vilja att bygga vidare på Stockholms många styrkor och inte ducka för de utmaningar som Stockholm samtidigt står inför. Därför deklarerar vi vår gemensamma politiska inriktning och därför kommer vi tillsammans att söka stockholmarnas förtroende i valet den 9 september 2018.

Stockholm i oktober 2017

Anna König Jerlmyr
Moderaterna

Lotta Edholm
Liberalerna

Karin Ernlund
Centerpartiet

Erik Slottnér
Kristdemokraterna

Moderaternas förslag till budget 2018 för Stockholms stad

Inriktning för 2019 och 2020

INLEDNING	9
Förutsättningar	37
NÄMNDER OCH STYRELSER UTOM ROTELINDELNING	
Kommunstyrelsen m.m.	55
Revisorskollegiet	67
Valnämnden	68
STADSDELSNÄMNDERNA	
Stadsdelsnämndernas uppgifter	69
Förskoleverksamhet	71
Verksamhet för barn, kultur och fritid	74
Äldreomsorg	78
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	82
Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri	83
Stadsmiljöverksamhet	90
Ekonomiskt bistånd	91
Arbetsmarknadsåtgärder	92
FACKNÄMNDER	
Arbetsmarknadsnämnden	94
Avfallsnämnden	105
Exploateringsnämnden	106
Fastighetsnämnden	117
Gymnasienämnden	122
Idrottsnämnden	132
Kulturnämnden: kulturförvaltningen	137
Kulturnämnden: stadsarkivet	143
Kyrkogårdsnämnden	145
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	147
Servicenämnden	153
Skolnämnden	157
Socialnämnden	176
Stadsbyggnadsnämnden	190
Trafiknämnden	205
Utbildningsnämnden	216
Äldrenämnden	217
Överförmyndarnämnden	224
Central medelsreserv	227
Finansförvaltning	229
BOLAG INOM STOCKHOLMS STADSHUS AB	
Koncernen Stockholms Stadshus AB (S-husAB)	234
Bostadsbolagen: AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder och AB Stockholmshem	237

Micasa Fastigheter i Stockholm AB	242
Bostadsförmedlingen i Stockholm AB	244
Skolfastigheter i Stockholm AB, SISAB	246
Stockholm Vatten och Avfall AB	250
Stockholms Hamn AB	253
AB Stokab	256
Stockholms Stads Parkerings AB	258
Stockholms Stadsteater AB	260
Stockholm Globe Arena Fastigheter AB	262
Stockholm Business Region AB	264
S:t Erik Försäkrings AB	269
S:t Erik Livförsäkring AB	270
S:t Erik Markutveckling AB	271
INTRESSEBOLAG I STOCKHOLMS STADSHUS AB	
Mässfastigheter i Stockholm AB	272
AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad	273
STOCKHOLMS STADS ORGANISERING I KOMMUNALFÖRBUND	
Storstockholms brandförsvaret (SSBF)	275

Budget 2018 för Stockholms stad och inriktning för 2019–2020 samt ägardirektiv 2018–2020 för koncernen Stockholms Stadshus AB

Ett Stockholm för hoppfulla. En modern och hållbar storstad där alla kan komma till sin rätt

Moderaterna förelägger kommunfullmäktige detta förslag till budget för Stockholms stad 2018.

Vår politik för fler jobb med låg skatt, trygg välfärd och en fungerande vardag har prövats i flera val och har vunnit stockholmarnas förtroende. Det bekräftas av att Moderaterna fortsatt är kommunfullmäktiges största parti. Samtidigt har vi tagit vara på våra år i opposition genom att kontinuerligt utveckla vår politik för att svara på de problem som Stockholm står inför. En omfattande politikutveckling på samtliga områden återspeglas nu i denna budget som utgår ifrån de samhällsproblem som är mest angelägna för Stockholm att lösa.

En politik som ger svar på Stockholms framtidsutmaningar

Stockholm är en fantastisk stad som har haft en god utveckling de senaste åren. Maktskiftet 2014 innebär dock att Stockholm har slagit in på en felaktig kurs. Framförallt saknas trovärdiga och genomförbara svar på Stockholms framtidsutmaningar.

En växande storstad som Stockholm står inför utmaningar på åtskilliga områden, från infrastruktur till företagsklimat och välfärd. Tre områden har dock en särställning: jobben, tryggheten och skolan. Om staden står utan verksamma svar på dessa områden är det ödesdigert för Stockholms utveckling. Men om vi förmår att formulera hållbara svar för att möta dessa utmaningar finns en enorm potential i att Stockholm utvecklas till en ledande storstad i världen.

I Stockholm, precis som i Sverige i övrigt, är utanförskapet hos utrikes födda flerfaldigt större än för inrikes födda. Nya jobb kommer i nya och växande företag. Men Stockholms företagsklimat befinner sig i vad som närmast kan betecknas som fritt fall. Trots högkonjunktur och arbetskraftsbrist består skillnaden mellan inrikes och utrikes födda.

Moderaternas målsättning är tydlig: Stockholm ska ha landets bästa innovations- och företagsklimat och vara en ledande arena för nyföretagande i Europa. Moderaternas budgetförslag innehåller därför en bred reformagenda för att göra utbildning tillgänglig för alla som är i behov av den. Genom att konkurrensutsätta Stockholms jobbtorg, införa en vuxpeng som följer den arbetssökande, skärpa aktivitetskraven för försörjningsstöd och sänka skatten på låga inkomster driver Moderaterna en aktiv och målmedveten politik för en kunskapsdriven arbetslinje och inkludering av alla stockholmare i samhällsgemenskapen. Till det fogas en politik för ett starkt företagsklimat och att Stockholm drar nytta av automatiseringens och digitaliseringens fördelar. Moderaterna vill

upprätta en exportstrategi för Stockholm, innovationsmål för stadens verksamheter, inrätta ett Mayor's Advisory Board för näringslivsfrågor och förenkla upphandlingar.

Den utbredda otryggheten utgör ett allvarligt hot mot inte bara Stockholms, utan hela det svenska samhällets sammanhållning. Hittills i år har det skett 96 skjutningar i Stockholmsregionen. Antalet polisanmälda brott har på tre år ökat med 40 000 anmälningar. Av Stockholms stads trygghetsundersökning 2017 framgår att var fjärde person i utsatta stadsdelar är orolig för att gå ut sent eller avstår helt från att gå ut ensam på kvällarna.

Moderaterna har en omfattande politik för att öka tryggheten för alla stockholmare samt göra det svårare att vara kriminell i Stockholm. Tills fler poliser är på plats ska Stockholms stad arbeta med fler ordningsvakter för att öka säkerheten och tryggheten i stadsdelarna. Det ska inrättas en stadsövergripande trygghetsjour dit lokala handlare och boende kan vända sig för att tillfälligt öka närvaron av ordningsvakter. Stockholms stad ska även arbeta mer aktivt med kameraövervakning av särskilt utsatta platser. Bibliotek, skolgårdar, idrottsanläggningar och simhallar ska självfallet vara platser som är fredade från stök, otrygghet och våld. Men så är tyvärr inte alltid fallet. Därför vill Moderaterna satsa på trygghetsskapande åtgärder och insatser för offentliga platser och miljöer i staden.

Alla stadsdelar i Stockholm ska ha en trygg och attraktiv stadsmiljö som uppmuntrar människor till vistelse. Är stadsmiljön nedsliten och skräpig och ger en allmänt otrivsamt känsla ökar känslan av upplevd otrygghet. Kriminalitet och otrygghet ska motverkas genom åtgärder som fysiskt bygger in trygghet i stadsmiljön: promenadvägar, belysning, växtlighet, placering av konstruktioner eller gångstråk. Moderaterna lanserar en modell för fastighetsägarsamverkan mellan privat och offentlig sektor, så kallade Business Improvement Districts (BID). Vi kallar det för Trygg stad – platssamverkan mellan staden, fastighetsägare, handlare och andra aktörer. Syftet är att stödja samverkan mellan fastighetsägare, handel, boende, och stadens verksamheter i arbetet med att utveckla attraktiva och trygga stadsdelar. Modellen ska formalisera det proaktiva arbetet för trygghet, fler arbetsplatser och näringar samt social sammanhållning.

Stockholm är en kunskapsstad med ett starkt kunskaps- och forskningsorienterat näringsliv med hög innovationsförmåga och ett omfattande kompetensförsörjningsbehov. Det ställer krav på Stockholms skolor att ge alla barn goda förutsättningar att tillägna sig kunskaper för att stå starka i yrkeslivet, liksom att bidra till bildning i en bred bemärkelse. Men stadens revisorer påpekar att skillnaderna mellan skolorna har ökat under mandatperioden och att de insatser som görs idag är inte tillräckliga. I Lärarförbundets ranking för 2017 rasade Stockholm från plats 95 till plats 130 (av Sveriges 290 kommuner).

Målet för Moderaternas skolpolitik är höjda kunskapsresultat genom att varje elev möts av höga förväntningar, en trygg och lugn skolmiljö och att alla elever får rätt stöd i tid för att nå sin fulla potential. Kunskap, bildning och stimulerande studiemiljöer ska prägla stadens grund- och gymnasieskolor. Kulturell och språklig kompetens ska tas tillvara och utgöra en medveten strategi för att

lyfta Stockholm till en världsledande kunskapsregion. Genom att elever har fler skolor att välja mellan, både fristående och kommunala, ökar kvaliteten och eleverna ges större möjligheter att utvecklas och trivas.

För elever i utsatta stadsdelar är en utbildning av hög kvalitet extra viktig för att skolan ska lyckas med sitt kompensatoriska uppdrag. Staden ska ta fram en modell för hur skolor i dessa stadsdelar ska arbeta med att höja resultaten. Modellen ska kombinera bland annat fler lärare, höga förväntningar på både elever och lärare med täta föräldrakontakter, längre skoldagar och kontinuerliga tester för att mäta elevernas kunskaper.

Stockholms stad ska som ett led i att förbättra skolresultaten utöka undervisningstiden, i ett första skede med en timme per dag och utreda införandet av ett treterminssystem på längre sikt. Vidare ska Stockholms stad verka för att enskilda skolor redan nu ska ha möjlighet att prova ett treterminssystem i skolan.

Moderaternas bärande idé är att utveckla politiken, inte för politikens egen skull, utan för att ge svar på de verkliga samhällsproblem som staden står inför och som är kännbara för stockholmarna i vardagen. Vår budget utgör ett alternativ till den socialdemokratiskt ledda majoritetens på samtliga verksamhetsområden, men kännetecknas framförallt av ett tydligt fokus på Stockholms tre största samhällsproblem: jobben, tryggheten och skolan.

En politik som förenar ekonomiskt ansvarstagande med sänkt skatt och prioritering av välfärden

Socialdemokraterna har hittills höjt skatten med knappt 1,4 miljarder kronor. Dessa skattehöjningar är både onödiga och skadliga. Onödiga, därför att det med en tydlig prioritering och god kostnadskontroll är möjligt att prioritera välfärden utan att öka stockholmarnas skattebörd. Skadliga, därför att kommunalskatten slår mot alla inkomstgrupper och höjningen därför gör det mindre lönsamt att arbeta. Kombinerat med de massiva skattehöjningarna som den rödgröna regeringen genomför är det en politik som slår direkt mot jobb och tillväxt.

Människors möjlighet att försörja sig genom eget arbete är en grundpelare i Moderaternas politik. Särskilt angeläget är det att det ska löna sig mer att arbeta än att uppbära offentliga bidrag. Vi vill därför mildra effekterna av Socialdemokraternas skattechock genom att successivt sänka skatten till 2014 års nivå och på sikt lägre. Moderaternas budget grundar sig därför på en skattesänkning med 20 öre jämfört med innevarande år. Vår långsiktiga inriktning är att Stockholm behöver ett lägre skatteuttag för att göra det mer lönsamt att arbeta och billigare att anställa. Men det förutsätter en god ekonomisk hushållning – med andra ord ett maktskifte.

Moderaternas budget kombinerar ett sänkt skatteuttag och budgetbalans med prioritering av välfärdens verksamheter. Vår budget visar att det är fullt möjligt att krona för krona stärka välfärden i samma eller högre utsträckning som majoriteten och dessutom genomföra betydande riktade satsningar och samtidigt sänka skatten.

En politik för ett gott och innovativt företagsklimat, konkurrenskraftigt näringsliv och en kunskapsdriven arbetslinje

Stockholm ska ha Sveriges bästa företagsklimat

Stockholm står sig fortsatt väl i internationella jämförelser och är en dynamisk stad med ett starkt näringsliv och en växande arbetsmarknad. Här finns en gynnsam jordmån för start-ups och ett företagsklimat som attraherar de globala huvudkontoren. Utmaningen är att även i framtiden klara den allt hårdare internationella konkurrensen om arbetskraft och investeringar. Stockholm kan och ska erbjuda unika livskvaliteter som få andra städer kan matcha: ett stort utbud och utmärkt kvalitet i offentligt finansierade tjänster, trygghet, en ren och vacker miljö samt ett rikt kulturliv.

Attraktiviteten förpliktigar och kan inte tas för given. Därför är det illavarslande att Stockholm rasar i företagsklimat, särskilt vad avser politikens inställning till företag och företagande. Stockholm måste ha en ledning som har förmåga att inse företagandets avgörande betydelse för människors möjlighet att finna ett arbete och framgångsrikt integreras i Sverige och som samtidigt är kapabel att säkerställa byggandet av nya bostäder, arbetsplatser och infrastruktur.

Stockholm ska vara en konkurrenskraftig stad som attraherar och behåller talanger från hela världen. Stockholm ska erbjuda fler internationella förskolor och skolor för alla de talanger som söker sig till staden. Fler utländska studenter ska efter examen vilja stanna kvar i Stockholm. Genom att snabbt stötta unga in på arbetsmarknaden skapas förutsättningar för minskat utanförskap, större delaktighet och mer resurser till det som är vårt gemensamma.

Stockholms näringsliv ska ha hög internationell konkurrenskraft

Stockholm byggs starkt genom fler i arbete. Endast en varaktigt hög sysselsättning kan trygga en stabil finansiering av välfärden. När fler arbetar kan vi fortsätta lägga grund för och värna vårt gemensamma. När fler arbetar tryggas sammanhållningen och ökar självbestämmandet. Alla stockholmare ska vara, eller ges verktyg för att bli, självförsörjande.

Alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb att gå till och det ska alltid löna sig mer att arbeta än att uppbära offentliga bidrag. Två av fem nya jobb i Sverige ska även fortsatt tillkomma i Stockholm. Genom nya jobb kan Stockholm fortsätta vara attraktivt och konkurrenskraftigt. Bara så kan staden fortsätta vara dragloket för Sveriges utveckling.

Tillväxten kommer fortsatt att drivas av företag och av entreprenörers innovationskraft. Stockholm ska vara en attraktiv stad för företag att starta och utvecklas i, med en dynamisk arbetsmarknad där framtidens jobb kan växa fram. Stadens roll är att underlätta för företagande och skapa förutsättningar för att stad, akademi och näringsliv möts. Forskning, innovationer och entreprenörskap är avgörande för Stockholms konkurrenskraft och framtidsvillkor. Därför vill Moderaterna att staden verkar för att få till stånd en etablering av ett av världens ledande universitet i Stockholm för att tillgängliggöra världsledande utbildning för fler och skapa positiv konkurrens inom den högre utbildningen.

Staden ska använda upphandlingar som ett sätt att kvalitetsutveckla verksamheter och driva innovationer. Indikatorer för att mäta innovationsklimatet och styrmodeller för att tidigt fånga upp trender och behov som gynnar företags- och innovationsklimatet ska tas fram.

Stockholms företagsklimat ska vara bäst i Sverige. Alla stadens instanser ska vara välkomnande till företagande och kontakterna med staden ska vara smidiga med en väg in för såväl nya som befintliga företag. Stockholms ställning har varit stark, men den politiska kursändringen har gjort att staden nu rasar i företagsklimat. Det krävs ett helt annat politiskt ledarskap, med förståelse för företagandets förutsättningar och villkor, som kan göra kraftansträngningar för att göra Stockholm till den naturliga staden och regionen för företag att etablera sig i framför andra städer i Europa.

Fler vägar till det första jobbet och en kunskapsdriven arbetslinje

Genom jobb får stockholmarna försörjning, men också samhörighet och trygghet, vänner och möjlighet till utveckling och välbefinnande. En skola med fokus på kunskap ger Stockholms unga goda förutsättningar för fortsatta studier och jobb. Med målsättningen att alla stockholmare ska kunna arbeta och utbilda sig utifrån sina egna förutsättningar ska jobbtorgen fortsätta att utvecklas för dem som behöver stöd på vägen till egen försörjning.

Styrkan i Stockholms arbetsmarknad är bredden och mångfalden: små, medelstora och stora företag, forskare, entreprenörer, kreatörer och ingenjörer. Det ska vara enkelt att byta mellan olika arbeten och mellan arbete, utbildning och företagande. Stockholm behöver fler arbetsplatser. Nya jobb och företag behöver växa fram i hela staden. Att skapa fler arbetsplatser i Söderort är särskilt prioriterat.

Stockholm ska vara en stad där trösklarna är låga för nya idéer som föder morgondagens jobb. Den kanske viktigaste styrkan i vår internationella konkurrenskraft är befolkningens höga utbildningsnivå och intresse för att pröva nya lösningar inom olika områden.

Jobben ska också komma fler till del. Fler behöver rustas för det första jobbet, det ska alltid löna sig att ta ett jobb. Alla som kan arbeta och försörja sig själva måste ges förutsättningar att göra detta utifrån sin egen förmåga. Jobbtorg Stockholm ska fortsätta stötta stockholmare från utanförskap till egen försörjning genom individuell coaching och matchning.

Arbetslinjen ska vara kunskapsbaserad och möjliggöra social rörlighet. För att öka valfriheten och öppna upp för ökad kvalitet vill Moderaterna konkurrensutsetta jobbtorgen genom en auktorisationsmodell. Arbetsförmedlingstjänster ska resultatstyras och en prestationsbaserad pengmodell ska införas.

För att öka incitamenten att komma i arbete vill vi införa aktivitetskrav i försörjningsstödet och tillse att försörjningsstödet minskar för de som inte deltar aktivt i arbetsmarknadsinsatser. Vi vill också göra det möjligt att genomföra hembesök hos personer som ansöker om försörjningsstöd i Stockholm. Männskor ska alltid kunna förändra sin livssituation med egna ansträngningar.

Stadens sommarjobb ska främst erbjudas unga från ekonomiskt resurssvaga familjer eller unga som saknar egna kontakter. Vi ska fortsätta följa upp unga som hamnat utanför och erbjuda praktikplatser och individuell karriärrådgivning för att korta vägen till jobb. Vi vill gå vidare med lärlingsutbildningar, yrkesutbildningar inom bristyrken, lärlingsanställningar i staden och yrkesintroduktionsavtal för unga med lägre lön och utbildning på jobbet. Fler unga med kognitiva eller intellektuella funktionshinder ska erbjudas alternativa vägar in till första jobbet genom fler kontakter med arbetsgivare och möjligheter att anställas som serviceassistenter.

Vi vill också att staden samarbetar med näringslivet för fler sommarjobb i privat sektor, för att stimulera fram fler jobb som kan hjälpa unga att få in en fot på arbetsmarknaden. Stockholms unga ska också ges möjlighet till sommarföretagande som sommarjobb.

Stockholms stad ska arbeta aktivt för att skapa en alltmer inkluderande arbetsmarknad och anställa fler personer med funktionsnedsättning. Jobbtorg Stockholms uppdrag ska breddas till att arbeta också med de som bedöms ha 20 procents arbetsförmåga eller mer. De personer med utländsk bakgrund som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden ska ges individuella verktyg för språket och få möjligheter att tillgodoräkna sig arbete och studier utomlands.

Nyanlända ska få tydlig samhällsorientering och vägledning för att snabbt kunna komma i arbete och bli en del av samhället. Moderaterna vill initiera en integrationspakt med näringslivet och initiera ett yrkesmentorprogram för nyanlända för att underlätta etableringen på den svenska arbetsmarknaden. Jobbtorgen ska arbeta med fokus på nyanlända akademiker och yrkesarbetare och det ska vara möjligt att kombinera språkträning med arbete. Jobbtorgen ska underlätta så att utländska examina och yrkeskunskaper snabbare ska komma arbetssökande till gagn för att påskynda inträdet på arbetsmarknaden.

Moderaterna vill:

- Att Stockholm ska ha Sveriges bästa företagsklimat.
- Lansera en kunskapsdriven arbetslinje med fokus på åtgärder för att göra människor anställningsbara, oavsett bakgrund och utbildningsnivå.
- Reducera jobbklyftan mellan inrikes och utrikes födda.
- Ta fram en exportstrategi för Stockholm för att främja exportfrämjande åtgärder i staden.
- Inrätta ett Mayor's Advisory Board för dialog mellan stadens politiska ledning och näringslivsföreträdare.
- Tillgängliggöra kompetensutveckling för alla som är i behov av det genom införande av vuxpeng.
- Konkurrensutsätta Jobbtorg Stockholm genom en auktorisationsmodell.
- Stärka jobbtorgens resultatstyrning genom att införa en prestationsbaserad ersättningsmodell.
- Att Stockholm ska ha landets lägsta ungdomsarbetslöshet.
- Bredda Jobbtorg Stockholms uppdrag att arbeta också med de som bedöms ha 20 procents arbetsförmåga eller mer.
- Införa aktivitetskrav i försörjningsstödet.

- Införa hembesök hos de som ansöker om försörjningsstöd.
- Skapa fler arbetsplatser i Söderort.
- Att jobbtorgen ska underlätta så att utländska examina och yrkeskunskaper snabbare ska komma arbets sökande till gagn för att påskynda inträdet på arbetsmarknaden.
- Utöka satsning på yrkesintroduktionsanställningar och lärlingsanställningar inom staden.
- Erbjudna unga sommarjobb i form av sommarföretagande. Satsningar på feriearbete ska ytterligare fokuseras till ungdomar från ekonomiskt resurssvaga familjer.

En politik som säkrar att alla människor oavsett bakgrund kan bli delaktiga i samhällsgemenskapen

Världen, Sverige och Stockholm genomgick 2015 den största flyktingkrisen sedan andra världskriget. Stockholm ska ta ansvar för att hjälpa utsatta människor på flykt och bistå dem med ett värdigt och rättssäkert mottagande. Samtidigt som insatser i det akuta skedet är väsentligt så är det inte tillräckligt. Staden måste parallellt med insatser i det initiala mottagandet säkerställa effektiva insatser för svenskkunskaper, bostad, skolgång och introduktion på arbetsmarknaden. Dessa åtgärder behöver vidtas från dag ett. Endast med en framgångsrik integration som prioriterar arbete istället för bidrag och tillvaratar potentialen hos de människor som söker sig till Stockholm och ger dem förutsättningar att delta i den svenska samhällsgemenskapen är det möjligt att förena ett humant flyktingmottagande med en socialt hållbar stad.

Stockholm är en stad präglad av mångfald. Blandningen av människor från olika delar av världen är positiv och berikande och stärker Stockholm som internationell storstad. Samtidigt ser vi ett nytt utanförskap växa fram som drabbar i synnerhet unga och utrikesfödda hårt. Skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda vad gäller till exempel sysselsättning är stora i Stockholm och mycket återstår att göra för att säkerställa en framgångsrik etablering och integration av fler. Arbetslösheten bland utrikes födda är trots brinnande högkonjunktur mycket hög och många fastnar i bidragsberoende. Det är inte bara en förlust för den enskilde utan en förlust för hela samhället att misslyckas med att ta tillvara människors potential. Studier pekar på ett direkt samband mellan ett gott företagsklimat och en lyckad integration. Därför är det illavarslande att Stockholms företagsklimat nu rasat tre år i följd.

Förstärkt integration och tydlig etableringskedja

Moderaterna vill att kvaliteten och effektiviteten i Stockholms integrationsarbete förstärks, särskilt för att möta de många människor som nu sökt sin tillflykt från krig och förtryck här. Vår förvissning är att kunskaper i svenska språket är avgörande för en framgångsrik integration. Utbildningen för nyanlända måste förbättras samtidigt som vi måste förenkla för att ta tillvara människors kompetenser och erfarenheter så att fler snabbt kan komma i arbete.

Vägen till egen försörjning är avgörande för integrationen. I Stockholm ska det finnas en individuellt anpassad och tydlig etableringskedja för nyanlända, som snabbt leder till egen försörjning. Ytterstadens stadsdelar ska stå i fokus för

ökat företagande och fler arbetstillfällen. Det ekonomiska biståndet till nyanlända med uppehållstillstånd ska ersättas med ett förskottslån som ska betalas tillbaka så att dubbla bidrag inte erhålls för samma period.

Ökade insatser för mottagande av ensamkommande barn

Den blocköverskridande nationella migrationsöverenskommelsen har lett till minskad inströmning och förbättrad kontroll av Sveriges gränser. För staden kvarstår dock fortsatt utmaningen att etablera de människor som kommit hit. Många av dessa är ensamkommande barn. Kraftfulla och centralt samordnade stadsövergripande insatser behövs därför för att säkerställa ett tryggt och rätts-säkert mottagande av dessa barn och för att erbjuda dem snabba vägar in i svenskundervisning och skolgång. Många barn är också traumatiserade av upplevelser i sina hemländer. Staden behöver tidigt och strukturerat samverka med landstinget för att erbjuda dessa barn psykologiskt stöd parallellt med övriga insatser.

I en tid när Stockholm tar emot ett allt större antal ensamkommande barn måste arbetet med ensamkommande barn och ungdomar prioriteras och insatserna förstärkas för att tillgodose dessa barns behov. Rutiner för att säkra ett effektivt mottagande, integration, trygghet, skolgång och boende för gruppen över hela staden behöver utvecklas av alla de instanser i staden som är berörda av frågan.

Mottagandet av ensamkommande barn och unga ska centraliseras, den nya boendeformen stödboende ska införas och särskilda arbetsmarknadssekreterare ska inrättas. Vid återförening mellan ensamkommande barn och deras familjer ska en kontaktperson ges under en sex månader lång övergångsfas.

Som ett viktigt steg för en effektiv integration ska ungdomarnas rätt till skola och en ordnad skolgång erbjudas inom två veckor. Staden ska samverka med näringslivet för att främja ensamkommande barns integration.

Som en del i arbetet med fler socialsekreterare ute i fält ska staden stärka det akuta mottagandet och i samverkan med polisen stärka arbetet med ensamkommande barn som vistas i riskabla miljöer samt de barn som försvinner. Inga barn ska bo på Stockholms gator.

Snabba vägar till skolgång i hela staden

För att stärka nyanlända elevers möjligheter att integreras i den svenska skolan och i det svenska språket samt ge dem möjlighet att gå i skola i stadsdelar med färre nyanlända elever lyfts utbildningsansvaret från den enskilda skolpliktskolan till skolnämnden centralt. På så vis ges bättre möjligheter att sprida ut eleverna på fler skolor, förbättra stödet till den enskilde eleven samt att skapa mer rimliga planeringsförutsättningar för skolorna. Det visar också på att staden har ett helhetsansvar för dessa elever och att alla skolor hjälps åt.

Svenskundervisning och samhällsinformation från första dagen

Staden ska arbeta med ett effektivt välkomnande till Sverige och Stockholm där tydlig information ges om möjligheter, skyldigheter och förutsättningar. Kunskaper i svenska språket och en fullgod samhällsorientering spelar en viktig roll för att på bästa sätt etablera sig på arbetsmarknaden och i det svenska

samhället. Svenska för invandrare, SFI, ska vara effektivt och erbjudas direkt med en hög grad av valfrihet för den enskilde och med en tydlig koppling till arbetsmarknaden. Individens behov av språkutbildning för att förverkliga sin framtidsdröm ska vara utgångspunkten i stadens SFI-organisation. För att underlätta för i synnerhet kvinnor ska SFI erbjuda möjlighet att delta i undervisningen tillsammans med spädbarn och undervisning i svenska ska tillhandahållas kombinerat med öppen förskola.

Moderaterna vill:

- Prioritera arbetet med ensamkommande barn.
- Utveckla rutiner för att samordna och säkra ett effektivt mottagande, integration, svenskundervisning, skolgång och boende över hela staden.
- Centralisera mottagandet av ensamkommande barn och unga.
- Införa stödboende som ny boendeform.
- Att Stockholm redan från första dagen påbörjar arbetet med att säkra barns och ungdomars rätt till skola och att en ordnad skolgång erbjuds inom två veckor.
- Inrätta särskilda arbetsmarknadssekreterare.
- Utveckla SFI och erbjuda svenskundervisning direkt vid ankomst.
- Erbjuder fritt val att delta i vuxenutbildning hos aktörer upphandlade i konkurrens.
- Ersätta det ekonomiska biståndet till nyanlända med uppehållstillstånd med ett förskottslån.
- Att fler socialekreterare arbetar ute i fält.
- Stärka arbetet med ensamkommande barn som vistas i riskabla miljöer.

En politik för tryggare stadsdelar och välskötta stadsmiljöer i hela staden

Moderaterna vill att Stockholm ska vara en trygg och snygg stad oavsett plats eller tid på dygnet. I många delar av Stockholm råder i dag en stor otrygghet, det är inte acceptabelt. Moderaterna har en rad åtgärder som ska öka tryggheten för alla i vår stad samt göra det svårare att vara kriminell i Stockholm. Tills fler poliser är på plats ska Stockholms stad arbeta med fler ordningsvakter för att öka säkerheten och tryggheten i stadsdelarna. Det ska inrättas en trygghetsjour dit lokala handlare och boende kan vända sig för att tillfälligt öka närvaron av ordningsvakter. Detta riktar sig framförallt till lokala centrum och handlare som inte har råd att egna säkerhetsvakter ur egen kassa. Som en del i det trygghetsskapande arbetet ska kommunstyrelsen verka för att regeringen utökar ordningsvakternas mandat och befogenheter så att de på sikt kan avlasta polisens arbete, verka brottsförebyggande, höja den upplevda tryggheten och stävja den eskalerande kriminaliteten. Stockholm ska mer aktivt arbeta med kameraövervakning av särskilt utsatta platser och bostadsbolagen ska möjliggöra DNA-märkning av hyresgästernas tillhörigheter.

Det är stora trygghetsklyftor i staden, bostadsadressen avgör om invånarna kan känna sig trygga och lita på samhället. Otrygga miljöer och platser måste, och ska, fasas bort. Både den upplevda och den faktiska tryggheten hos stockholmarna ska öka. Genom platssamverkan på specifikt utpekade platser, genom mätning av den upplevda tryggheten dag som natt, samt genom att kartlägga

vilka som rör sig vid platsen över dygnet skapas förutsättningar för att förbättra upplevelsen av platsen. Genom att den offentliga och privata sektorn samverkar skapas ett helhetsansvar för platsen som genom samfinansiering ger förutsättningar för aktiviteter och lokal utveckling. Det handlar om främst fokus på renhållning, säkerhet och events.

Vi vill arbeta för trygga, rena och väl upplysta stadsmiljöer. Säkerheten i Stockholms olika stadsdelar ska öka genom ett aktivt och systematiskt arbete, till exempel genom regelbundna trygghetsvandringar. En nära och strukturerad samverkan med olika föreningar som kan bidra med civilsamhällets krafter i arbetet är värdefullt, parallellt med insatser från rättsvårdande myndigheter som säkerställer efterlevnad av ordningslagen och stadens lokala ordningsföreskrifter.

Förekomsten av olagliga boplatser vittnar om en djup social utsatthet, medför oacceptabla sanitära och omänskliga villkor och skapar otrygghet i stadsmiljön. Moderaterna vill att en nollvision ska råda för olagliga boplatser, svensk lag och stadens ordningsföreskrifter ska gälla lika för alla. Staden måste arbeta målmedvetet med verksamma insatser för att förebygga etableringen av olagliga boplatser och stärka dialogen och samverkan med berörda aktörer.

Klotter, nedskräpning och skadegörelse förfular det offentliga rummet och skapar otrygghet i stadsmiljön varhelst det förekommer. Moderaterna kommer aldrig att kompromissa med att Stockholm ska vara klotterfritt och att det ska vara rent och städat på allmänna platser såsom gator, torg och parker. Nolltoleransen mot klotter ska återinföras och efterlevnaden av klotterförbudet ska prioriteras, framförallt ur ett trygghetsperspektiv. Stadens städgarantier, som innebär att städning, tömning av papperskorgar och klottersanering ska ske inom 24 timmar efter anmälan, ska förbättras. Information om stadens städgaranti ska finnas tillgänglig i anslutning till publika platser som torg, parker och grönytor.

Alla stadsdelar i Stockholm ska ha en trygg och attraktiv stadsmiljö som uppmuntrar människor till vistelse. Är stadsmiljön nedsliten och skräpig och ger en allmänt otrivsamt känsla ökar känslan av upplevd otrygghet. Kriminalitet och otrygghet ska motverkas genom åtgärder som fysiskt bygger in trygghet i stadsmiljön: promenadvägar, belysning, växtlighet, placering av konstruktioner eller gångstråk.

Alla ska våga vara ute på kvällen i Stockholm. Mörka och otrygga platser ska lysas upp. Moderaterna vill införa en satsning på belysning, inte bara av märkesbyggnader i centrala delar av staden utan belysa även tunnlar, platser och broar i satsningen *Stockholm light night*.

Moderaterna vill:

- Att staden arbetar med fler ordningsvakter för att öka säkerheten och tryggheten i stadsdelarna.
- Att staden arbetar mer aktivt med kameraövervakning av särskilt utsatta och otrygga platser.
- Att staden i samverkan mellan näringsliv, civilsamhälle och offentlig sektor skapar ett helhetsansvar för platser som upplevs som otrygga och

möjliggör förutsättningar för trygghetsskapande aktiviteter och lokal utveckling.

- Att staden erbjuder allmännyttans hyresgäster DNA-märkning av deras tillhörigheter.
- Att staden arbetar målmedvetet med verksamma insatser för att förebygga etableringen av olagliga boplatser och stärka dialogen och samverkan med berörda aktörer.
- Att stadens städgarantier, som innebär att städning, tömning av papperskorgar och klottersanering ska ske inom 24 timmar efter anmälan, ska förbättras.

En politik för att Stockholms skolor ska vara bäst i Sverige på att ge alla barn verktygen för framtiden

Stockholm byggs av, och konkurrerar med, kunskap. Kunskap och bildning ger människor makt att själva forma sina liv. Varje elev ska mötas av höga förväntningar, en trygg och lugn skolmiljö och få rätt stöd i tid för att nå sin fulla potential. Skolan ska utgå från individen och undervisningen ska utmana såväl särbegåvade elever som de elever som behöver extra stöd för att tillgodogöra sig utbildningen. En skola som ger Stockholms elever en utbildning som håller hög internationell nivå är avgörande för Stockholms framtida utveckling. Valfriheten och det fria skolvalet är centrala för att Stockholm även fortsättningsvis ska tillhandahålla en hög kvalitet i skolan.

Stockholms skolor måste ge varje elev en god grund för fortsatta studier och yrkesliv. Samverkan med näringsliv, universitet, högskolor, föreningsliv, kulturliv och andra samhällsaktörer måste stärkas. Entreprenörskap, internationellt utbyte och ett brett utbud av språkstudier är en naturlig del av stadens utbildningsutbud. Alla skolor ska erbjuda eleverna i gymnasiet utbildning i företagsamhet inom ramen för Ung företagsamhet. Den breda satsningen på matematik, teknik och naturvetenskap inom grund- och gymnasieskolan ska fortsätta. Spetsklasser i grund- och gymnasieskola ska erbjuda utmaningar för elever med hög fallenhet för studier. Stockholm behöver fler internationella förskolor och skolor.

Alla skolor ska vara bra skolor

Valfriheten och det fria skolvalet är centrala för att Stockholm även fortsättningsvis ska tillhandahålla en hög kvalitet i skolan. Lika naturlig som valfriheten att välja förskola eller skola är, ska det vara att alla skolor och förskolor, kommunala såväl som fristående, ska leva upp till högt ställda kvalitetskrav. Genom att elever har fler skolor att välja mellan, ökar kvaliteten och eleverna ges större möjligheter att utvecklas och trivas.

Alla stadens skolor ska vara bra skolor, där alla elever får det stöd som de behöver för att klara kunskapskraven och nå sin fulla potential. Fokus ska ligga på elevernas kunskaper och förbättrade studieresultat och goda exempel på framgångsrikt arbete i stadens skolor ska tas tillvara och spridas. Varje rektor och lärare ska tillförsäkras de förutsättningar som de behöver för att utföra sitt uppdrag på bästa sätt. Därför vill vi återge ansvaret för undervisningen och dess innehåll till professionen och till rektorerna som ska ges bättre möjligheter att vara pedagogiska ledare för skolans verksamheter.

Skickliga och engagerade lärare är nyckeln till en bra skola och därför vill vi fortsätta satsningen på Stockholms lärare. Genom förstelärartjänster, höjda löner, individuella kompetensutvecklingsplaner och minskad administration vill vi stärka läraryrket ytterligare. Vi vill fortsätta satsningen på läxhjälp och sommarskola, med fokus på mer kunskap i skolan. Ledarskapet i skolan ska utvecklas och förbättras ytterligare, genom att mer tid frigörs för rektorernas pedagogiska ledarskap.

Eleverna måste garanteras en tillgänglig elevhälsa av hög kvalitet. Det ska vara enkelt att boka och komma i kontakt med kurator, skolsköterska eller psykolog, antingen inom ramen för skolhälsovården eller från andra aktörer. En tillgänglig elevhälsa är viktig för att tidigt nå och hjälpa barn och unga som behöver stöd. Elevhälsoarbetet ska vara förebyggande och integreras bättre i skolans alla verksamheter samt skapa tillit till den egna förmågan utifrån de olika förutsättningar och behov eleverna har.

De skolor som har särskilt stora utmaningar och låg måluppfyllelse står i fokus för våra satsningar. Vi kan inte acceptera att vissa skolor tillåts prestera alltför dåliga resultat under en längre period. Vi vill därför att Stockholms stad hemställer hos regeringen att skolor som återkommande presterar dåligt ska fråntas huvudmannaskapet till förmån för någon annan. Detta ska även gälla för kommunala skolor. Vi vill även fortsätta att rikta våra förstelärare till dessa skolor, samtidigt som vi vill öka möjligheterna för skolorna att genom attraktiva arbetsvillkor locka till sig fler skickliga lärare. Stockholms stad bör verka för att implementera föreslårarsatsningen fullt ut, trots att den rödgröna regeringen inte tillskjuter medel för detta.

Alla elever ska få det stöd som de behöver för att nå sin potential
Alla barn behöver bli sedda i skolan och ges rätt stöd i tid. För att underlätta för samtliga skolor att ge alla elever det stöd som de behöver och har rätt till vill Moderaterna införa tester för att upptäcka läs- och skrivsvårigheter innan barnen börjar skolan samt införa kontinuerliga diagnostiska tester för att följa kunskapsutvecklingen och för att kunna sätta in rätt stöd i tid. Vi vill även reformera systemet för finansiering av stöd till elever i behov av särskilt stöd. Syftet är att alla elever ska få det stöd de har rätt till utan onödiga byråkratiska hinder, att elevens behov ska vara utgångspunkten samtidigt som vi vill minimera riskerna för att en enskild skola belastas ekonomiskt. Vi vill också genomföra en satsning på specialpedagoger i syfte att dels säkra alla elevers behov av särskilt stöd, dels stärka kompetensen bland skolans ordinarie personal i frågor som rör specialpedagogik och elevers särskilda behov.

Nyanlända elever ska snabbt ges skolgång och individuellt stöd
Ett stort inflöde av nyanlända elever är en utmaning för Stockholms skolor att hantera. Vi vill stärka nyanländas möjligheter att integreras i den svenska skolan och i det svenska språket genom att ge dem möjligheten att gå i skola i stadsdelar med färre nyanlända elever. Som ett led i detta vill vi att ansvaret för nyanlända fråntas skolpliktsskolan och att detta samordnas centralt, då det är stadsövergripande fråga. Vidare är det relevant att nyanlända elevers skolresultat särredovisas under de första åren i den svenska skolan för att kunna ge dessa

elever bättre och individuellt anpassat stöd samt för att identifiera de skolor som har de riktigt stora utmaningarna beträffande resultaten.

Skolan ska samverka med näringslivet och akademierna

Stockholms utbildningsväsende ska hålla hög kvalitet och förbereda eleverna för både yrkesarbete och akademiska studier, samtidigt som det skapar många vägar in i arbetslivet. Genom en nära samverkan mellan näringsliv, grund- och gymnasieskolor, universitet och högskolor skapas naturliga bryggor i allt från trainee- och praktikplatser till mentorskap och lärlingsutbildningar. Vi ser gärna att entreprenörer och forskare regelbundet träffar skolelever för att berätta om sitt arbete.

Samarbetet med ledande universitet och högskolor samt med världsledande städer och företag inom strategiska framtidsbranscher som informationsteknik, hälsovetenskap och miljöteknik ska stärkas. Moderaterna vill att Stockholmsregionens första teknikcollege ska etableras i staden.

Skolutveckling ska drivas i nära samarbete med professionen och alla reformer som prövas i skolan måste ha tydlig koppling till forskningen för att kunna utvärderas. För att testa och utvärdera nya reformer innan de genomförs vill Moderaterna arbeta med pilotskolor för att se hur och om det faller väl ut.

Hög pedagogisk kvalitet i förskolan för en god start i livet för alla barn
Förskolan lägger grunden till ett livslångt lärande. Därför är det viktigt att tillsynen av förskolan fungerar och att verksamheten i förskolan håller högsta kvalitet. Om brister upptäcks ska åtgärder vidtas skyndsamt, oberoende av huvudmannaskap. Stockholms förskolor ska erbjuda en verksamhet som är utvecklande, rolig, stimulerande, trygg, utmanande och full av möjligheter.

Moderaterna värnar en mångfald av förskolor med olika pedagogisk inriktning och generösa öppettider. Förskola på obekvämlig arbetstid ska omfattas av barnomsorgsgarantin. Förskolor och skolor i Stockholm ska ge barn det de behöver för att lära och utvecklas. Lika naturlig som valfriheten att välja förskola eller skola är, ska det vara att alla förskolor, offentliga såväl som fristående, ska leva upp till högt ställda kvalitetskrav. En lugn och trygg förskola lägger grunden för nyfikenhet och kunskap.

För att avlasta förskolans pedagogiska personal och samtidigt erbjuda möjliga arbetstillfällen för personer som står utanför arbetsmarknaden inrättas tjänster som måltidsvärdar. Måltidsvärdar ska utföra enklare göromål utanför förskolans pedagogiska uppdrag och på så vis underlätta för förskollärare och barnskötare att fokusera på förskolans pedagogiska arbete.

Fritids spelar en viktig roll i barns lärande och sociala utveckling. För att pedagogiken ska kunna ta ännu större plats vill vi stärka integrationen mellan fritidsverksamhet och skolans undervisning. Vi vill att Stockholms stad under året undersöker möjligheterna att tillsammans med föreningslivet införa profilfritids runt om i staden.

Moderaterna vill:

- Att alla elever fritt ska få välja skola.
- Fortsätta stärka läraryrket genom satsningar på attraktiva anställningsvillkor, kollegialt lärande, bättre arbetsmiljö, individuell kompetensutveckling och minskad administrativ börda.
- Höja resultaten genom mer undervisning varje dag och genomföra ett pilotprojekt med treterminssystem.
- Att alla elever som riskerar att inte nå kunskapskraven ska erbjudas stöd, till exempel läxhjälp i skolan eller på fritidshemmet, och lovskola i de högre årskurserna i grundskolan.
- Fortsätta och utveckla satsningen på de skolor som har låg måluppfyllelse.
- Fortsätta ökningen av förstelärare i grundskolan och även etablera förstelärare i förskolan.
- Reformera systemet för bedömningen av elever i behov av särskilt stöd.
- Satsa på specialpedagoger och speciallärare för att säkra alla elevers behov av särskilt stöd och stärka kompetensen kring specialpedagogik och elevers särskilda behov.
- Stärka nyanlända elevers skolgång och integration genom att inrätta förberedelseklasser i samtliga skolor.
- Införa en elevhälsogaranti som ger eleverna rätt att inom ett dygn få kontakt med personal som har utbildning att möta behovet samt säkra tillgång till elevhälsa på samtliga skolor.
- Likställa förskolechefer med rektorer i grund- och gymnasieskola.
- Förstärka språkutvecklande insatser i förskolan och inom öppna förskolor.
- Förstärka övergången från förskola till skola genom att kartlägga behov hos barn med behov av särskilt stöd.
- Införa måltidsvärdar i förskolan för att avlasta den pedagogiska personalen och erbjuda arbetstillfällen till personer utanför arbetsmarknaden.
- Stärka det pedagogiska inslaget i fritidsverksamheten och möjliggöra för införandet av profiltid.

En politik för en modern och hållbart växande storstad

Aldrig i modern tid har stockholmarna varit så många och staden vuxit så snabbt som nu. Stockholm växer med en SL-buss varje dag och redan 2020 beräknas mer än en miljon människor bo i Stockholms stad. Det är oerhört positivt att så många vill bo och verka i Stockholm och det är fantastiskt att Stockholm erbjuder en livsmiljö och livsvillkor som gör att allt fler vill leva här. Men det ställer också höga krav på en framsynt bostadspolitik som möjliggör för alla inflyttade att få en bostad och i synnerhet för unga och studenter att få den första bostaden.

Första bostaden sänker trösklarna till bostadsmarknaden

Att bygga nya hem för dagens och framtidens stockholmare är en helt avgörande förutsättning för att klara tillväxten. Att ha ett hem och ett jobb är grunden för att människor ska kunna förverkliga sina drömmar och idéer. En bostad för alla innebär att vi behöver både hyresrätter och bostadsrätter. Inte minst för

en ökad rörlighet och för att säkerställa bostäder åt människor som nyligen anlant till Stockholm för arbete eller studier är det viktigt med ett bra utbud av hyresrätter. Vårt mål är därför att hälften av de bostäder som byggs är hyresrätter.

Tillgången till billiga bostäder för unga och studerande är en viktig faktor för Stockholms fortsatta tillväxt. Arbetet med studentbostäder för att utveckla Stockholm som studentstad måste göras tillsammans med övriga kommuner i Stockholmsregionen. Vår målsättning är 4 500 färdiga studentbostäder under denna mandatperiod. Men mer krävs, inte bara för studenter utan för unga och personer med begränsade ekonomiska medel som behöver komma in på bostadsmarknaden. Därför föreslår Moderaterna att ett koncept för den första bostaden lanseras.

Många ungdomar som försöker komma in på arbetsmarknaden vittnar om att nya bostäder som byggs är för dyra. De höga hyrorna beror bland annat på att inredningsstandarden är för hög och på krav i regelverket. I den moderna staden är det inte rimligt med krav på storleken på städskåp eller full tillgänglighet i alla lägenheter. Fler avsteg från plan- och bygglagen och Boverkets byggregler måste tillåtas.

Moderaterna vill underlätta för unga att få sin första bostad genom ett nytt koncept med billigare ettor för unga. Syftet ska vara att finna åtgärder för att underlätta inträdet på bostadsmarknaden för de som idag står utanför. Det kan vara vanliga lägenheter likaväl som standardiserade moduler i flerbostadshus, kombolägenheter eller kollektivboende. Konceptet ska vända sig till unga under 30 år som söker sin första bostad och ge möjlighet till betydande avsteg från dagens detaljerade regler. Ett antal lösningar, nationellt och kommunalt, skulle ge direkt genomslag på hyran genom att underlätta för ett mer kostnadseffektivt byggande. Även möjligheterna att prioritera detaljplaner där smålägenheter ingår ska ses över.

Höjda ambitioner för bostadsbyggandet krävs för att klara inflyttningen Stockholms befolkning väntas enligt de senaste prognoserna öka med elva procent till 2020. I Moderaternas budgetförslag är målsättningen för antal påbörjade bostäder till 2020 50 000 stycken. Vi förenar detta med förslag på hur planprocessen kan effektiviseras och planberedskapen höjas i samverkan med byggbranschen för att säkerställa att målen nås.

Bostäderna ska byggas i attraktiva och kollektivtrafikhöga områden där det är enkelt att gå, cykla och åka kollektivt. Genom att bygga i goda kollektivtrafiklägen får stadens invånare smidigare resor och miljön blir bättre. Den växande staden förutsätter att vi bygger nya parker och vårdar de befintliga och uppmuntrar boende att engagera sig i sin närmiljö. Nya stadsdelar och bostäder ska präglas av varierande och nydanande arkitektur och ha hög miljö- och energiprestanda. Planeringen av nya bostäder måste även inkludera fler förskolor, skolor, idrottsytor, säkrad plats för fritid och rekreation samt olika former av specialbostäder.

Stockholm ska vara attraktivt i alla dess delar. Alla stockholmare ska kunna känna stolthet över sin stad, oavsett var man bor. Stockholmarnas delaktighet i stadens utveckling är viktig. Det ska vara enkelt att framföra synpunkter och idéer kring stadens utveckling. Ytterstaden ska utvecklas genom förbättrad trygghet, goda utbildningsmöjligheter, tillgång till fler jobb, bättre infrastruktur och stadsmiljö. Den fortsatta utvecklingen av ytterstaden är väsentlig för Stockholms framtid och ställer krav på en tydligare sammanvävning av staden, där nya kopplingar skapas och befintliga samband stärks.

Smidiga och hållbara transporter som underlättar stockholmarnas vardag

Det ska vara lätt att komma fram i Stockholm, oavsett vilket trafikslag man väljer. En fortsatt utbyggnad av kollektivtrafiken är nödvändig när staden och regionen växer snabbt. Att snabbt kunna förflytta sig inom landet eller inom staden är avgörande för att stockholmarnas vardag ska fungera. Behoven av ny infrastruktur i Stockholmsområdet är stora, därför har Moderaterna arbetat hårt för att kunna fatta tuffa men helt nödvändiga investeringsbeslut.

Moderaterna vill att den östliga förbindelsen, så snart som praktiskt möjligt, byggs för att leda bort bilar och genomfartstrafik från dagens hårt trafikerade gator och därmed skapa både bättre framkomlighet, förbättrad luftkvalitet och minskat buller. Framkomligheten i staden ska öka genom satsningar på förbättrade gångstråk, utbyggt cykelnät, tunnelbana och moderna tvärförbindelser. Stockholmarna ska enkelt och tryggt kunna ta sig från hemmet till arbetsplatsen, lämna barnen på förskolan, träffa vännerna på kvällen, åka ut på landet till helgen och handla mat efter jobbet.

Som ett led i att förstärka utbyggnaden av kollektivtrafik ytterligare vill Moderaterna utreda förutsättningarna för hur investeringar i ny kollektivtrafik lättare kan finansieras genom exploateringsintäkter.

Den historiska Stockholmsöverenskommelsen innebär att tunnelbanan byggs ut med tio nya stationer kommande år. Därtill kommer planerna på att bygga ut tunnelbanan mellan Älvsjö och Fridhemsplan via Liljeholmen. Vi vill även att regeringen återupptar arbetet med förstudier och förhandlingar om Östlig förbindelse och tar ansvar för att snarast möjligt färdigställa en fjärde bara på Arlanda för att långsiktigt stärka huvudstadsregionens transportkapacitet.

Stockholmarna uppskattar att Stockholm är en cykelstad. Även om mycket har gjorts så krävs mer investeringar för att nå målen. Stockholm behöver fler och tryggare cykelvägar och fler lättplacerade cykelställ, inte minst vid omstigningspunkter i kollektivtrafiken. Även låncykelsystemet bidrar till Stockholm som cykelstad och dess tillgänglighet ska prioriteras, speciellt i kollektivtrafiknära lägen.

Stockholmsregionens framtidsutsikter är beroende av att infrastrukturen förbättras och att beslutade projekt genomförs. Trots att regeringens särskilda samordnare fastslagit att en avveckling av Bromma flygplats inte är möjlig innan 2038 så fortsätter den socialdemokratiskt ledda majoriteten i Stockholms stad att planera för en tidigare avveckling samtidigt som regeringen inför en

Stockholmsfientlig flygskatt. Detta äventyrar Stockholms utveckling på ett sätt som allvarligt hotar tillväxt och jobb. Den politiska osäkerheten hotar investeringar som kan skapa nya jobb i Stockholm och medför oförsvarliga kostnader för skattebetalarna. När Stockholm behöver fler och bättre kommunikationer står Moderaterna upp för flygförbindelserna på Bromma och en fjärde bana på Arlanda.

Moderaterna vill:

- Bygga 140 000 nya bostäder till 2030.
- Påbörja 50 000 nya bostäder till 2020, varav hälften hyresrätter.
- Underlätta vägen in till den första bostaden.
- Att 4 500 studentbostäder ska stå klara fram till 2018.
- Ta ett tydligt helhetsgrepp i stadsplaneringen genom fortsatt arbete med områdesplaner och flexibla detaljplaner.
- Genomföra markanvisningstävlingar där marken tilldelas den aktör som kan bygga med lägsta hyran.
- Utredda möjligheten för staden att ta ut halv tomträttsavgäld för marken där en aktör vill bygga ett mindre än 30 kvadratmeter.
- Tillåta högre grad av standardisering och fler avsteg från byggreglerna.
- Hemställa hos regeringen om att göra Stockholm till en pilotkommun för undantag från byggregler, inklusive strandskyddet, under en femårsperiod.
- Hemställa hos regeringen om att ta ett samlat grepp om bostadspolitiken i syfte att i ett sammanhang hantera frågor om byggande, fastighets- och reavinstbeskattning, bosparande, ränteavdrag och bruksvärdessystemet. Ambitionen ska vara att öka rörligheten på bostadsmarknaden och underlätta bytet mellan större och mindre bostäder med utgångspunkt i enskilda människors aktuella behov.
- Hemställa hos regeringen om att utreda möjligheterna till ändringar i plan- och bygglagen på så vis att en administrativ avgift kan tas ut för varje enskild överklagan av detaljplaner, bygglov och rivningslov.
- Hemställa hos regeringen om att ändra i Jordabalken på så sätt att en årlig indexuppräknning av avgäldsnivåerna för bostäder möjliggörs.
- Bygga ut tunnelbanan till Solna, Nacka, Barkarby samt därefter mellan Älvsjö och Fridhemsplan via Liljeholmen.
- Hemställa hos regeringen om att ringleden runt Stockholms innerstad snarast byggs klart genom Östlig förbindelse.
- Hemställa hos regeringen om att snarast påbörja planering av en fjärde bana på Arlanda för utökad flygkapacitet i Stockholmsregionen.

En trygg stad att åldras i

Stockholm ska vara en trygg och bra stad för alla stockholmare att leva och bo i. Staden ska ha ett väl utvecklat samarbete med det civila samhället, där överenskommelsen med den idéburna sektorn ska vårdas och utvecklas. I Stockholm ska det vara medborgarnas önskemål och behov som driver utvecklingen av kvalitet och service.

Ett kvalitetskontrakt ska införas med äldre som söker sig till äldreomsorgen. Detta ska garantera en gemensam vårdplanering och uppföljning av insatser som utgår från den äldres behov och perspektiv.

Stockholms äldre blir allt friskare och lever längre. Alla har rätt till en bra äldreomsorg och det är viktigt att omsorgen ges efter den äldres önskemål och behov. Äldre stockholmare ska ges goda förutsättningar för ett så självständigt och innehållsrikt liv som möjligt. Biståndsbedömningen ska förenklas ytterligare och reformeras. Stockholms äldreomsorg behöver mindre detaljstyrning och högre ambitioner i sitt arbete. Det arbete som pågår kring ramtider där äldre ska kunna påverka sina insatser är därför steg i rätt riktning, men Moderaterna anser att vi kan och bör gå längre. Vi vill utreda en uppdelning av biståndsbedömningen i olika steg där ett första behovsbeslut tas, för att senare träffa särskilda äldrecoacher som hjälper till med individuella valmöjligheter. Enskild uppföljning är viktigt för att staden ska säkerställa att det enskilda vårdbehovet tillgodoses. Därför behöver Stockholm också se över biståndsbedömningen för att stärka arbetet kring individuell uppföljning. Biståndsbedömningen ska vara likvärdig över hela staden. Därför ska den även centraliseras.

Valfriheten inom äldreomsorgen ska vara god med en mångfald av utförare och möjlighet att välja innehåll i hemtjänsten. Moderaterna tar avstånd från de ideologiskt motiverade kommunaliseringar som Socialdemokraterna genomför utan hänsyn till stockholmarnas valfrihet. Genom satsningar på valfrihet och kvalitet i äldreomsorg, hemtjänst och service, får äldre som vill bo kvar i sina lägenheter på ålderns höst större makt över sina liv. Oavsett om verksamheten bedrivs av staden eller en fristående aktör ska kraven vara högt ställda och uppföljningen ska vara noggrann.

För att äldre bättre ska kunna nyttja rätten att välja behövs en förbättrad service och information inom äldreomsorgen. Stockholms stads webbplats ska erbjuda tydlig information så att det blir möjligt att jämföra olika alternativ med varandra. Även arbetet med digitala hjälpmedel ska fortsätta och samtliga äldreboenden ska erbjuda tillgång till internet.

Äldre Direkts uppdrag ska vidgas till att möjligheten till valfrihet verkligen kommer äldre till del och åter ha öppet på helger.

Äldre som vill bo kvar hemma ska kunna känna sig trygga i det valet. Det förutsätter en väl fungerande hemtjänst som möjliggör för de äldre att kunna leva självständiga liv och stanna kvar i sina hem så länge de önskar. Hemtjänsten ska präglas av hög kvalitet, god arbetsmiljö för medarbetarna och valfrihet för den äldre. Det kräver långsiktiga spelregler för utförarna av hemtjänst i Stockholm, där vi med oro ser på den socialdemokratiskt ledda majoritetens tydliga ovilja mot fristående aktörer.

Hemtjänsten har en viktig roll och den mångfald av utförare som stockholmarna kan välja mellan ska utvecklas. Samtidigt är det viktigt att säkra en så hög kvalitet som möjligt. För många äldre är inte minst kontinuitet i hemtjänstens bemanning viktigt för tryggheten. Moderaterna vill därför låta utreda en

kontinuitetsbonus som premierar de utförare som levererar en hög kontinuitet av hemtjänstpersonal.

För att möta det ökande och varierande behovet av insatser vill Moderaterna utreda möjligheten för profilhemtjänst för de äldre som har särskilda behov. Det ska också vara möjligt att få hjälp med avlastande tjänster genom serviceassistenter som ska få en särskilt inriktad utbildning för detta.

Demenssjukdom ställer särskilda krav på omvårdnadskompetens för att säkerställa en god kvalitet i omsorgen. Moderaterna vill prioritera arbetet med demenssjukdomar och höja kompetensen inom demensvård på samtliga demensboenden i staden.

Inslaget av läkarkompetens i äldreomsorgen behöver ökas för att stärka och utveckla kvaliteten. Moderaterna vill se en ökad samverkan mellan hemtjänsten och landstinget genom exempelvis möjlighet till frivillig läkarundersökning i hemmet samt fler och effektivare läkemedelsgenomgångar för de äldre. Vi vill också verka för möjligheten att äldre direkt ska kunna vända sig till geriatriska mottagningar istället för akutmottagningarna för tillgång till geriatrisk specialistkompetens.

Under mandatperioden ska en långsiktig utbildningssatsning genomföras där det bland annat ska ingå ett språklyft för anställda inom äldreomsorgen som har svenska som andra språk. Staden ska också initiera och möjliggöra flerspråkig hemtjänst så att äldre personer med utländsk bakgrund kan förstå det språk som talas.

Ungdomsbesök i vården ska utvecklas och staden ska erbjuda läkarstudenter praktikplatser på äldreboenden inom ramen för deras läkarutbildning.

Moderaterna försvarar de äldres rätt att välja och slår vakt om mångfalden av utförare. Stockholms äldre ska ha rätt att välja bland en mångfald av boendeformer. Äldre par med olika vårdbehov ska kunna leva ihop hela livet och detta säkerställs genom parboendegarantin. För att ge Stockholms äldre en god vård och omsorg behövs engagerade och utbildade medarbetare som möter de äldre på deras villkor och ser varje individ som en unik person med rätt att få sina individuella behov tillgodosedda. Det ska också vara möjligt att separera städning från hemtjänstens insatser. Staden ska fortsätta med att höja kompetensen och stärka medarbetarna i deras yrkesroll.

Äldres livskvalitet ska öka, och i linje med detta vill Moderaterna införa ett måltidslyft inom äldreomsorgen. Måltidsupplevelsen ska vara lustfylld. Möjligheten att vistas utomhus ska säkerställas.

Moderaterna vill slå vakt om att de äldre som så önskar ska kunna bo kvar i sin bostad så länge som de känner sig trygga i hemmet, även om behoven av vård och omsorg ökar. Därför vill Moderaterna utreda förutsättningarna för praktiska lösningar som att installera hissar utanpå trevåningsfastigheter.

Det ska finnas en mångfald av olika boendeformer. Bland annat vill Moderaterna utreda möjligheten för att införa generationsboenden som förbättrar möjligheterna till umgänge över generationsgränserna.

Moderaterna vill:

- Att Stockholm ska vara en trygg stad att åldras i med en omsorg som ges efter den äldres önskemål och behov från en mångfald av utförare.
- Införa ett kvalitetskontrakt som garanterar en god vård.
- Reformera biståndsbedömningen.
- Bevara och utveckla valfriheten inom äldreomsorgen och hemtjänsten.
- Att det ska vara möjligt att välja innehåll i hemtjänsten.
- Utreda möjlighet till kontinuitetsbonus inom hemtjänsten.
- Införa profilhemtjänst och serviceassistenter.
- Utreda möjlighet att erbjuda vård i hemmet för äldre som behöver medicinsk hjälp.
- Genomföra ett språklyft för hemtjänsten.
- Hemställa hos regeringen om att utreda möjligheten för kommuner att anställa läkare inom äldreomsorgen.
- Permanenta satsningarna på äldrevårdar, omsorgsvårdar och anställning för personer med funktionshinder.
- Genomföra ett måltidslyft inom äldreomsorgen.

En stad som ger trygghet och stöd åt de mest utsatta i samhället

Staden måste alltid finnas till hands för de mest utsatta i vårt samhälle. I synnerhet ska barn och unga som far illa få stöd och hjälp i ett tidigt skede. Vi vill arbeta för att frivilligkrafter och staden har gemensamma mål och program för att bekämpa hemlösheten. Ett nära samarbete mellan polis, skola och socialtjänst och fler socialsekreterare ute i fält ska ge unga stockholmare ett snabbt stöd. Uppsökande verksamhet ska riktas till grupper som behöver extra stöd. Genom kraftfulla insatser ska staden arbeta för att minska droganvändandet bland Stockholms unga. Stockholm ska också tillsammans med frivilligorganisationer arbeta strukturerat och målmedvetet mot våldsbejakande extremism och ta lärdom av andra länders arbete och erfarenheter.

Arbete mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska bedrivas med full kraft. Satsningen på föräldrastödsprogram för att ge alla barn en bra start i livet ska fortsätta, liksom arbetet med sociala insatsgrupper, som ska finnas i alla stadsdelar. Tidiga insatser mot ungdomar med riskbeteende leder till att färre ungdomar växer upp i och hamnar i utanförskap. Den satsning på ett utvecklat samarbete mellan skola och socialtjänst som Moderaterna har initierat ska fortgå.

Stockholms stads arbete med ensamkommande barn ska utvecklas och effektiviseras. Socialnämnden ska leda arbetet med att se över och arbeta fram rutiner för att säkra ett gott mottagande. Staden ska också verka för rekrytering av fler familjehem och boenden för att möta behovet för ensamkommande barn.

Insatserna för att minska hemlösheten är fortsatt prioriterade och hemlöshetsstrategin ska fortsätta vara en viktig utgångspunkt i stadens arbete. Fler långsiktiga boendialternativ ska övervägas liksom en fortsatt satsning på boendestöd.

Målgruppen EU- och tredjelandsmedborgare har ökat allt mer, vilket kräver ett tydligt agerande och en konkret inriktning från staden i kombination med insatser från stadens socialtjänst för de som behöver stöd och hjälp, bland annat i form av uppsökande verksamhet, information samt insatser från ideella föreningar. Att Stockholms stad agerar lika över hela staden är avgörande. Utgångspunkten måste alltid vara att svensk lag gäller lika för alla och ska upprätthållas. För att kunna koordinera arbetet och fortsätta utveckla stadens insatser och agerande är det viktigt att stadens projektledare för samordning av arbetet kring EU- och tredjelandsmedborgare fortsätter och att den tidigare tydliga dialogen som fanns med andra berörda aktörer och instanser prioriteras.

Moderaterna vill:

- Att socialtjänsten ska fortsätta att utvecklas med särskilt fokus på förebyggande långsiktigt arbete för barn och unga.
- Stärka samverkan mellan skola och socialtjänst för de som riskerar att inte klara skolan.
- Utveckla och utvidga arbetet med sociala insatsgrupper till alla stadsdelar och avhoppare som en tydlig målgrupp för socialtjänsten.
- Fortsätta satsningen på föräldrastödsprogram.
- Verka för fler boenden för att möta behoven för ensamkommande barn.
- Utveckla insatserna när det rör utsatta EU-medborgare.

En modern och tät stad är en hållbar stad

Stockholm är på väg att bli en miljonstad. Det ställer krav på oss att låta staden växa på ett hållbart sätt, där vi gör det enkelt för våra invånare att göra kloka och miljömässigt hållbara val. Stockholm ska vara en stad där parker och grönområden erbjuder stockholmarna möjligheter till rekreation. Genom att vi bygger tätare kan staden fungera effektivare samtidigt som vi värnar om Stockholms träd och gröna oaser.

Moderaterna är beredda att ta ansvar för att utveckla staden med eftertanke, så att vi kan behålla den goda livskvalitet som är kännetecknande för Stockholm – en blå, grön och trygg stad, som förenar en tillgänglig, innovativ och urban miljö med närhet till vatten och natur.

En hållbar stadsutveckling och en uthållig ekonomisk tillväxt kan aldrig skapas genom regleringar. Däremot ska staden vara pådrivande i utvecklingen genom sitt eget agerande och genom att samarbeta med andra aktörer. Genom att använda den bästa och mest kostnadseffektiva tekniken som finns tillgänglig kan vi nå våra mål. Svaret på våra utmaningar finns inte i gårdagens lösningar, utan i framtidens innovationer. Stadens miljöarbete ska bedrivas i samarbete med invånare, näringsliv, akademi, organisationer och myndigheter. Moderaterna värnar om en giftfri miljö, frisk luft och rent vatten.

Staden har under många år kontinuerligt arbetat för att förbättra luftkvaliteten i Stockholm. Arbetet med luftkvaliteten ska fortsatt prioriteras för att säkerställa att miljö kvalitetsnormerna även hålls långsiktigt. En lokal dubbdäcksavgift och hastighets sänkningar bör övervägas på utsatta gator i staden.

Cykeln är ett prioriterat medel för ökad framkomlighet och bättre luftkvalitet i det moderna Stockholm. Genom stadens cykelstrategi ska cykelplanens mest prioriterade åtgärder genomföras. Cykelleder som binder ihop stadens olika delar och cykelstråken mellan kommunerna i länet ska utgöra ryggraden i denna satsning.

Även bilen är för många nödvändig och kan, med rätt förutsättningar, ha en betydligt mindre miljöpåverkan. Moderaterna är positiva till att antalet elbilar ökar i Stockholm. Det innebär mindre buller och bättre luft. Moderaterna vill se en kraftig utbyggnad av antalet laddstolpar och vill gå vidare med åtgärder utifrån miljöbilsstrategin för att nå målet om en fossilbränslefri fordonsflotta 2030.

Ett rent och snyggt offentligt rum är viktigt för stadens attraktivitet och för tryggheten i den offentliga miljön. Stockholm ska vara en ren och snygg stad. Parkskötseln ska vara god och arbetet mot nedskräpning ska intensifieras med god tillgång på till exempel papperskorgar och bättre uppföljning och kontroll av 24-timmarsgarantin för tömning av papperskorgar och städning.

Stadens utmaningar stannar inte vid kommungränsen. Därför ska Stockholm samarbeta med övriga kommuner i länet för att bygga de bostäder, cykelstråk, kollektivtrafik, spår och vägar som den växande huvudstadsregionen behöver. Ett viktigt led i detta arbete är den historiska överenskommelsen om utbyggnad av fyra tunnelbanelinjer som stärker länets framkomlighetsinfrastruktur samtidigt som den möjliggör byggandet av nya bostäder.

Stadens befintliga och kommande miljöprofilområden ska vara testbäddar för ny miljöteknik, katalysatorer för innovativa miljöföretag och skyltfönster för Stockholm mot omvärlden.

Moderaterna vill:

- Att Stockholm ska vara en fossilbränslefri stad 2040 och giftfri stad 2030.
- Att 2 000 nya laddstationer för elbilar ska byggas.
- Att dubbdäcksavgift och sänkt hastighet på utvalda gator införs för bättre luft.
- Säkerställa bättre uppföljning och kontroll av 24-timmarsgarantin mot nedskräpning.
- Att miljöprofilområdena ska vara testbäddar för ny miljöteknik.

En modern kultur- och evenemangsstad med en stark besöksnäring

Stockholm ska fortsätta utvecklingen mot en levande, öppen och modern kultur-, idrotts- och evenemangsstad. Stockholm ska vara en evenemangsstad i världsklass med ett rikt utbud där det finns något som passar alla.

Vi vill stärka det fria kulturlivets och idrottsföreningarnas frihet, ekonomiska självständighet och livskraft. Möjligheten för kulturskapare att leva på sina yrken ska förbättras och idrottsföreningarnas förutsättningar att bedriva näringsverksamhet i anknytning till evenemang och anläggningar ska öka.

Ett självständigt och oberoende kulturliv är en viktig del av ett demokratiskt och pluralistiskt samhälle. Kulturen vårdar och utvecklar ett bildningsideal som är viktigt att upprätthålla, inte minst inom skolan. Kulturlivet är en garanti för det fria ordet och ett livfullt offentligt samtal, och därför måste tillväxten i kultursektorn stärkas. Den övervägande delen av kulturutbudet finns och konsumeras utan politisk inblandning. Stockholmarna köper böcker, skivor, lyssnar på musik, tittar på film, dansar, upplever teaterföreställningar på internet eller ser opera på bio helt utan att politiska beslut har fattats. Böcker och bibliotek är centrala delar i Moderaternas kulturpolitik. Särskilt viktigt är att nå ut till barn och ungdomar. Som ett led i att möjliggöra för fler unga stockholmare att ta del av kulturen vill vi införa en kulturpeng för samtliga stockholmare upp till 20 år. På så vis är det fritt för varje individ att ta del av kulturen utifrån egna intressen, önskemål och behov.

Stockholmarnas goda förutsättningar att kombinera ett aktivt storstadsliv med ett levande idrotts-, motions- och friluftsliv är en viktig källa till hälsa. Vi värnar breddidrott och möjlighet för alla barn och unga att utöva idrott utifrån sina egna förutsättningar. Genom ett brett utbud av idrottsaktiviteter i staden kan stockholmarna stimuleras att röra på sig och motionera mera. Idrott och motion är en viktig del i en förbättrad folkhälsa och en mer välmående befolkning.

Det är särskilt angeläget att barn och ungdomar grundlägger goda vanor kring idrottande och motion så tidigt som möjligt i livet men det är även viktigt att staden erbjuder idrott och motion för de äldre stockholmarna. Forskning visar på att idrottande har positiva effekter, avseende såväl skolprestationer som i form av förebyggande effekt mot demenssjukdom. Prioriteringarna inom idrott ska präglas av ett jämställdhets- och folkhälsoperspektiv, i samarbete med både Stockholms ideella och kommersiella aktörer.

Stockholm blir en miljonstad redan år 2020. I utvecklingen av staden är det viktigt att även kultur och idrott finns med i planeringen i nya eller växande stadsdelar.

Moderaterna vill:

- Att Stockholm ska vara en ledande evenemangs- och besöksdestinationsstad.
- Öka stockholmarnas möjligheter till läsning genom fler bibliotek med förbättrad tillgänglighet som kan drivas av fristående aktörer.
- Införa en kulturpeng för barn och unga upp till 20 år.
- Integrera kultur och idrott i växande stadsdelar.
- Hemställa hos regeringen om skattelättnader för filminspelningar för att stärka filmnäringen i Stockholm.
- Öka tillgängligheten till idrott i Stockholms stad.

En öppen stad som bejakar människors olikhet och mångfald

Stockholm ska vara en modern och öppen stad. När människor blir accepterade för sin person, sin livsstil, religion och kultur, ökar toleransen och förståelsen för olikheter. Arbete, tolerans, en väl fungerande skola och goda kunskaper i svenska är de viktigaste förutsättningarna för att bryta utanförskap.

Stockholm ska vara en trygg och tillåtande stad för alla, där kulturer, religioner och traditioner möts. Genom att göra hela Stockholm attraktivt i alla dess delar kan tryggheten öka, jobben bli fler samt kultur och lokalt stadsliv blomstra.

På senare tid har grundläggande svenska normer kring bland annat jämställdhet och kvinnors rätt till kroppslig integritet ifrågasatts genom övergrepp i det offentliga rummet, bland annat på anläggningar som ägs och drivs av staden och på evenemang anordnade av staden. Moderaterna är aldrig beredda att kompromissa om jämställdheten mellan könen och alla människors rätt att uppleva trygghet i det offentliga rummet. Förstärkta insatser för att informera om svenska värderingar och lagstiftning och för att upprätthålla ordning och trygghet i det offentliga rummet är därför nödvändiga.

Moderaterna vill:

- Att såväl invånare som anställda i Stockholms stad ska bli bemötta med respekt och kunskap som unika individer, oavsett etnicitet eller sexuell läggning.
- Att fler verksamheter som skolor och förskolor HBTQ-certifieras samt att stadens verksamheter ska arbeta efter en HBTQ-policy.
- Att samtliga stadens verksamheter ska vidta erforderliga åtgärder för att upprätthålla trygghet och frihet från ofredanden och övergrepp.
- Att samhällsinformation ska vara obligatorisk för såväl nyanlända som asylsökande och fokusera på svensk lagstiftning och jämställdhet samt stävja hederskultur.

Det ska vara enkelt att vara stockholmare

Stockholm ska vara en stad för hela livet och där alla får plats. Tillgängligheten ska vara hög, trafiken ska flyta, avfallshanteringen ska vara enkel och välfärdstjänster med hög kvalitet ska finnas på plats när de behövs.

Moderaterna värnar den moderna och tillgängliga staden som alltid finns till hands för medborgarna. Servicen i Stockholms stad ska vara tillgänglig dygnet runt, stadens myndigheter ska snabbt och professionellt svara och lotsa rätt. Utbyggnaden av e-tjänster ska fortsätta och stadens service digitaliseras.

Moderaterna står upp för stockholmarnas rätt att välja bland en mångfald av utförare. Kvalitetsutveckling och innovationskraft i den offentliga servicen blir bäst när olika aktörer tillåts utveckla egna sätt att möta stockholmarnas önskemål och behov. Stockholmarna ska erbjudas valfrihet och ökad mångfald och alla verksamheter som staden finansierar ska vara effektiva och hålla hög kvalitet. Staden ska använda upphandlingar som ett sätt att kvalitetsutveckla verksamheter och driva innovation. Indikatorer för att mäta innovationsklimatet och

styrmodeller för att tidigt fånga upp trender och behov som gynnar företags- och innovationsklimatet ska tas fram.

Moderaterna anser att staden på allt fler områden ska vara beställare av välfärdstjänster snarare än utförare av dessa. Vi tar därför avstånd från den rådande politiken att på ideologiska grunder kommunalisera välfungerande och uppskattade fristående verksamheter utan konsekvensanalys. Den hotade valfriheten i Stockholm är oroande. Valfriheten utgör en garant för stockholmarnas möjligheter att erhålla service utifrån personliga preferenser och säkerställer en bredd av kunskap och erfarenheter samtidigt som den möjliggör etablering av nya, innovativa företag inom välfärden. Samtidigt är vi medvetna om att valfrihet och mångfald ställer ökade krav på staden att ta fram välformulerade kvalitetskrav och särskilt att följa upp att kvaliteten upprätthålls såväl inom offentliga som fristående välfärdsverksamheter. Moderaterna vill att verktygen för kvalitetsuppföljning utvecklas för att än bättre säkerställa att stockholmarna får bästa möjliga service för sina skattepengar. Det viktiga för Moderaterna är god kvalitet på stockholmarnas villkor, inte vem som är utförare.

En attraktiv arbetsgivare som lockar kompetenta medarbetare

Viktigast för pålitliga och kvalitativa välfärdstjänster, liksom för rättssäker myndighetsutövning, är de som utför arbetsinsatsen. Som arbetsgivare ska staden vara ansvarstagande, med tydliga program för dem som vill utvecklas. Staden ska erbjuda villkor som motsvarar de som finns på arbetsmarknaden i Stockholms län, så att staden kan attrahera välutbildade och kompetenta medarbetare.

För de som idag har ofrivillig deltid och vill arbeta mer, ska heltid erbjudas och det ska finnas goda möjligheter till kompetensutveckling. I ett läge där vi ser att sjukskrivningarna ökar är det viktigt att aktivt arbeta för att förebygga ohälsa. Trenden med ökande ohälsotal och sjukskrivningar behöver brytas genom riktade förebyggande insatser och rehabilitering. Att stärka friskfaktorer som delaktighet i schemaläggning, idrott på arbetstid och hjälp att sluta röka är några insatser som kan sättas in. Moderaterna vill ta krafttag för att förebygga och minimera sjukskrivningar genom att staden upphandlar hälsoförsäkringar, försäkringslösningar som genom förebyggande insatser kan upptäcka sjukfrånvarorisker i tidigt skede och därmed förbättra medarbetarnas hälsa.

Stadens chefer och ledare ska stärkas i sitt ledarskap och chefsförsörjningen säkras långsiktigt. Traineeprogram för akademiker för att locka morgondagens ledare behöver utvecklas och samverkan med lärosätena för den högre utbildningen förstärkas.

Stockholm ska vara en stad för hoppfulla

Stockholm är inte bara Sveriges huvudstad och en av Europas snabbast växande städer, utan en dynamisk storstad i den globala ekonomins framkant. Stockholm utmärker sig genom ett diversifierat och konkurrenskraftigt näringsliv och världsledande hållbarhetslösningar. Stockholm rankas efter Silicon Valley inom teknologisk innovationskraft och är en för sin befolkningsstorlek världsledande huvudkontorsekonomi.

I väldigt många avseenden karaktäriseras Stockholm av det som genom världshistorien varit kännetecknande för städerna. Sedan antiken har städerna utgjort nav för mänskliga möten, handel, bildning, konst och skaparkraft. Och viktigast av allt: städerna har alltid varit katalysatorer för social rörlighet. Det är i städerna som enskilda individers kreativitet och idérikedom bäst har kommit till uttryck och tagits till vara, till gagn för hela samhället och ytterst för mänsklighetens framåtskridande.

Allt detta kännetecknar Stockholm i dag. Men Stockholms styrkor och potentialen hos alla dem som lever i Stockholm tillvaratas inte fullt ut. Facit efter tre års rödgrönrosa maktinnehav i Stadshuset är att Socialdemokraterna har tappat greppet om stadens utveckling. Trots att Stockholm i grunden är en bra stad att leva i går alltför mycket åt fel håll. Det är särskilt tydligt på tre områden: jobben, tryggheten och skolan. Trots högkonjunktur och arbetskraftsbrist består skillnaden mellan inrikes och utrikes födda, oron för att utsättas för våld eller överfall i den offentliga miljön ökar över hela staden och Stockholms resultat som skolkommun rasar.

Moderaternas budgetförslag bygger på en kunskapsbaserad arbetslinje, trygghetens värnande och samhällskontraktets upprätthållande, en kunskapsorienterad skola, en fungerande och rörlig bostadsmarknad, utbyggd och hållbar infrastruktur och en kvalitativ välfärd med mångfald och valfrihet. Med den politiken vill Moderaterna bygga Stockholm som en stad för hoppfulla. I Moderaternas Stockholm spelar det ingen roll var man kommer ifrån, utan vart man är på väg. Moderaternas politik för social rörlighet ska göra att Stockholm står fortsatt starkt och möter framtiden som en av världens ledande kunskapsregioner.

Stadens inriktningsmål

Stadens verksamheter finansieras till största del av skatteintäkter. Skattebetalarnas pengar ska användas klokt och vi ska vara noggranna med hur medborgarnas skattemedel bäst kommer stockholmarna till del genom kvalitativa offentligt finansierade tjänster. En god ekonomisk hushållning är en förutsättning för att staden i framtiden ska klara av att möta de krav som morgondagens stockholmare kommer att ställa på en effektiv användning av skattebetalarnas pengar. Arbetet för att minska byråkrati och onödig administration ska intensifieras. Genom minskade kostnader för administration, konsulttjänster, lokaler och politiska projekt till förmån för kärnverksamheten får stockholmarna bättre service till lägre kostnad.

Budgeten ska innehålla mål för verksamhet och ekonomi samt riktlinjer av betydelse för en god ekonomisk hushållning. Ekonomin är en förutsättning för verksamheten, men också en begränsning. Budgeten ska alltid hållas.

Genom att prioritera värnas skattebetalarnas pengar samtidigt som en tydlig målstyrning garanterar effektivitet i stadens egen organisation. Offentligt huvudmannaskap har sällan ett egenvärde. Genom att vara öppna för en mångfald av externa utförare kan staden dra nytta av konkurrensens kreativa, välståndsskapande och effektiviserande kraft för Stockholms och stockholmarnas bästa.

Genom tydliga mål för verksamheterna klargörs vilka uppdrag nämnderna och bolagsstyrelserna har och vad som är möjligt att uppnå med befintliga resurser. Målen ska vara mätbara och utvärderas i samband med budgetuppföljningen. I verksamhetsberättelsen ska måluppfyllelsen redovisas.

I Moderaternas budget för 2018 gäller följande tre inriktningsmål för stadens verksamheter:

- En modern storstad med möjligheter för alla
- En hållbart växande storstad med dynamik, innovation och tillväxt
- En ekonomiskt hållbar storstad för framtiden

Inriktningsmålen preciseras genom kommunfullmäktiges verksamhetsmål för verksamheterna.

En modern storstad med möjligheter för alla

Verksamhetsmål 1.1: ”I Stockholm är människor självförsörjande och vägen till arbete och svenskkunskaper är kort.”

Verksamhetsmål 1.2: ”Stockholms stadsmiljöer är trygga, säkra och välskötta.”

Verksamhetsmål 1.3: ”I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige.”

Verksamhetsmål 1.4: ”I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av evidens och rättssäkerhet.”

Verksamhetsmål 1.5: ”Stockholm är en öppen stad som bejakar människors olikhet och mångfald.”

Verksamhetsmål 1.6: ”Stockholm är en trygg stad att växa upp och åldras i.”

En hållbart växande storstad med dynamik, innovation och tillväxt

Verksamhetsmål 2.1: ”Stockholm har Sveriges bästa företagsklimat och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv.”

Verksamhetsmål 2.2: ”Stockholm byggs attraktivt, tätt och funktionsblandat utifrån människors och verksamheters skiftande behov.”

Verksamhetsmål 2.3: ”Stockholms infrastruktur främjar effektiva och hållbara transporter samt god framkomlighet.”

Verksamhetsmål 2.4: ”Stockholm är en modern kultur- och evenemangsstad med en stark besöksnäring.”

Verksamhetsmål 2.5: ”Stockholm är en hållbar stad med innovativa lösningar för en god livsmiljö.”

Verksamhetsmål 2.6: ”Stockholm har en välfärd med hög kvalitet, valfrihet och mångfald.”

Verksamhetsmål 2.7: ”Stockholm är en innovativ stad i teknikutvecklingens framkant.”

En ekonomiskt hållbar storstad för framtiden

Verksamhetsmål 3.1: ”Stockholm har en budget i balans och långsiktigt hållbara finanser.”

Verksamhetsmål 3.2: ”Stockholm använder skattemedlen effektivt till största nytta för stockholmarna.”

Förutsättningar

Samhällsekonomiska förutsättningar

Något starkare global utveckling, men relativt svag historiskt sett
Utsikterna för världsekonomin är fortsatt positiva. Detta avspeglas bland annat i en stark utveckling av BNP i både USA, Kina och euroområdet under andra kvartalet 2017. OECD:s senaste prognos över det ekonomiska läget i världen pekar på en tilltagande aktivitet de närmaste åren. Den globala ekonomiska tillväxten, mätt i real BNP, uppgick till 3,0 procent år 2016 och förväntas stiga till 3,5 procent 2017 och till 3,6 procent 2018. Återhämtningen i världsekonomin leder till att världshandeln fortsätter att öka, vilket gynnar svensk export. OECD framhåller samtidigt att Brexitförhandlingarna kan bli en utmaning för tillväxten inom EU, där utfallet kan komma att påverka förtroendet för EU-samarbetet och för euron.

Jämfört med utvecklingen sedan finanskrisen 2008 blir den internationella utvecklingen något bättre de närmaste åren. Det är dock fortfarande frågan om en betydligt svagare utveckling än genomsnittet för perioden innan (2000–2008). Omvärldens BNP, vägd med respektive lands andel av svensk export, beräknas växa med 2 procent per år de närmaste åren.

Med den utvecklingen är det möjligt för svensk export att växa med mellan 3 och drygt 4 procent per år. Samtidigt ökar importen något mer. I absoluta tal är dock exportökningen större än importökningen varför nettoexporten ändå ger ett positivt bidrag till BNP-tillväxten. Dock betydligt mindre än vid tidigare konjunkturuppgångar. Även om exportökningen inte blir som åren före finanskrisen levererar utrikeshandeln ett fortsatt stort överskott de närmaste åren, motsvarande runt 4 procent av BNP.

Med tanke på den internationella utvecklingen det senaste decenniet behöver det knappast påminnas om den stora osäkerhet som dessa bedömningar är förknippade med. Politiska kriser, hastiga omslag i förväntningar på till exempel tillväxten i USA eller motgångar i den europeiska återhämtningen kan snabbt förändra förutsättningarna.

Den relativt svaga internationella utvecklingen innebär att räntorna blir fortsatt låga. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) räknar med att de längre räntorna stiger framöver, men att utvecklingen går mycket långsamt. SKL:s prognos bygger på att en första höjning av den svenska styrräntan beräknas ske i september nästa år. Därpå följer fyra höjningar under 2019. Vidare förutsätter SKL att den europeiska centralbanken (ECB) inte höjer sin styrränta i lika rask takt, vilket bidrar till att den svenska kronan stärks mot euron.

Räntor och valutor

Procent, årsmedeltal

	2015	2016	2017	2018	2019
Reporänta*	-0,35	-0,50	-0,50	-0,25	0,75
3-månaders statskulds- växlar	-0,3	-0,7	-0,6	-0,4	0,3
10-åriga statsobligationer	0,7	0,5	0,7	1,1	1,7
Växelkurs, kr/euro	9,36	9,47	9,59	9,36	9,10
Växelkurs, kr/dollar	8,43	8,56	8,54	8,21	8,13

* Vid årets slut

Källa: Riksbanken och SKL

Sveriges ekonomi är fortsatt stark, men ska inte överskattas

Utvecklingen för den svenska ekonomin har varit god under inledningen av 2017. Konjunkturinstitutet reviderade i augusti upp prognosen för Sveriges BNP-tillväxt till 3,0 procent år 2017 och till 2,2 procent år 2018. Bakgrunden är den oväntat starka tillväxten andra kvartalet 2017 som pekar på att högkonjunkturen förstärks mer än väntat. Under andra kvartalet 2017 steg BNP med 4,0 procent, kalenderkorrigerat och jämfört med andra kvartalet 2016. Uppgången förklaras framförallt av en fortsatt stark inhemsk efterfrågan, som syns i näringslivets investeringar inklusive bostadsinvesteringarna, tillsammans med tillväxten i omvärlden.

Antalet sysselsatta har fortsatt att öka under första halvåret 2017 och sysselsättningsgraden ligger idag på en historisk hög nivå. En fortsatt kraftig ökning av arbetskraften bidrar dock till att arbetslösheten inte faller i samma takt som sysselsättningen ökar. Andra kvartalet uppgick arbetslösheten i Sverige till 7,3 procent av arbetskraften enligt SCB. Samtidigt råder en stor brist på arbetskraft med efterfrågad kompetens, vilket riskerar att hämma den ekonomiska utvecklingen framöver. Trots rekryteringsproblemen väntas inte löneökningarna ta fart enligt Konjunkturinstitutet.

Det finns tydliga tecken på att det är svårare än normalt för arbetsgivarna att besätta lediga platser. Särskilt svårt är det inom delar av offentlig sektor, men där är det till stor del också ett strukturellt problem. Arbetslösheten uppgår till cirka 6,5 procent, vilket kan tyckas högt i en högkonjunktur, men det döljer den tydliga uppdelningen på arbetsmarknaden som finns. Under andra kvartalet i år hade drygt 69 procent av den inrikes födda befolkningen i åldern 15–74 arbete och endast drygt 4 procent av arbetskraften var arbetslös. Motsvarande siffror för utrikes födda var drygt 62 respektive knappt 15 procent. I praktiken råder full sysselsättning för inrikes födda och andra väletablerade grupper, medan det däremot råder hög arbetslöshet bland stora delar av de utrikes födda.

Befolkningsstrukturen spelar en stor roll för bedömningen av det potentiella arbetskraftsdeltagandet och arbetslösheten. Den stora flyktinginvandringen de senaste åren, och till den hörande anhöriginvandringen, får enligt SKL stor betydelse eftersom det är en grupp som ökar i andel av befolkningen och har lägre arbetskraftsdeltagande och högre arbetslöshet.

Regeringen redovisar i budgetpropositionen en sysselsättningsprognos som ganska kraftigt överstiger SKL:s. Mellan 2016 och 2020 ökar antalet arbetade timmar med 2,4 procent enligt SKL:s prognos, regeringen tror på 4,6 procent.

För det första har regeringen inte haft möjlighet att beakta nationalräkenskaper-
nas senaste utfall för 2016. Det innebär att SKL startar på en nivå som ligger 0,3 procent över regeringens 2016, det är troligt att regeringens prognos för utvecklingen 2017 hade blivit något lägre med en högre bas.

Regeringen har en högre nivå på potentiella timmar 2020 och dessutom fortfarande ett positivt arbetsmarknadsgap 2020, det vill säga antalet arbetade timmar överstiger det långsiktigt hållbara antalet med 0,6 procent. Jämförelsen 2020 görs alltså mellan en arbetsmarknad i neutral konjunktur (SKL) och en i fortsatt högkonjunktur (regeringen).

Regeringen förutser ett något ökande arbetskraftsdeltagande (den del av befolkningen som antingen är sysselsatt eller arbetslös), medan SKL har ett minskande arbetskraftsdeltagande. I SKL:s framskrivning är det en allt större andel personer med flyktingbakgrund som leder till att det genomsnittliga arbetskraftsdeltagandet minskar. SKL låter regeringens utbildningssatsningar slå igenom i ett marginellt högre arbetskraftsdeltagande, till 2025 blir effekten något större.

Samma sak gäller arbetslösheten. De i budgetpropositionen föreslagna åtgärderna håller nere arbetslösheten med 0,1 procentenheter 2020. Regeringens prognos om en arbetslöshet under 6 procent 2020 förklaras av deras positiva arbetsmarknadsgap.

I SKL:s framskrivning antas att medelarbetstiden minskar med 0,1 procentenheter per år, regeringen har i stället en nästan lika stor ökning.

Konjunkturen i Stockholm är stark men hämmas av arbetskraftsbrist
Även konjunkturen i Stockholm utvecklas bra. En indikator på detta är Stockholmsbarometern från Handelskammaren som läser av det ekonomiska läget hos företag och hushåll i Stockholms län. Under det andra kvartalet 2017 steg det samlade barometervärdet med närmare tre enheter jämfört med kvartalet innan till drygt 106, vilket betyder att konjunkturen i Stockholm befinner sig över det historiska genomsnittet. Förstärkningen förklaras framför allt av mer optimistiska företag. Handelskammaren betonar dock att arbetskraftsbristen fortsätter att skapa rekryteringsproblem för företagen, vilket hämmar tillväxten.

Stockholmsbarometern, 2003 till och med kvartal 2, 2017

Källa: Stockholms Handelskammare i samarbete med Konjunkturinstitutet

Anm. Barometerindikator baserad på både hushåll och företag i Stockholm. Index, medelvärde = 100. Säsongrensade värden.

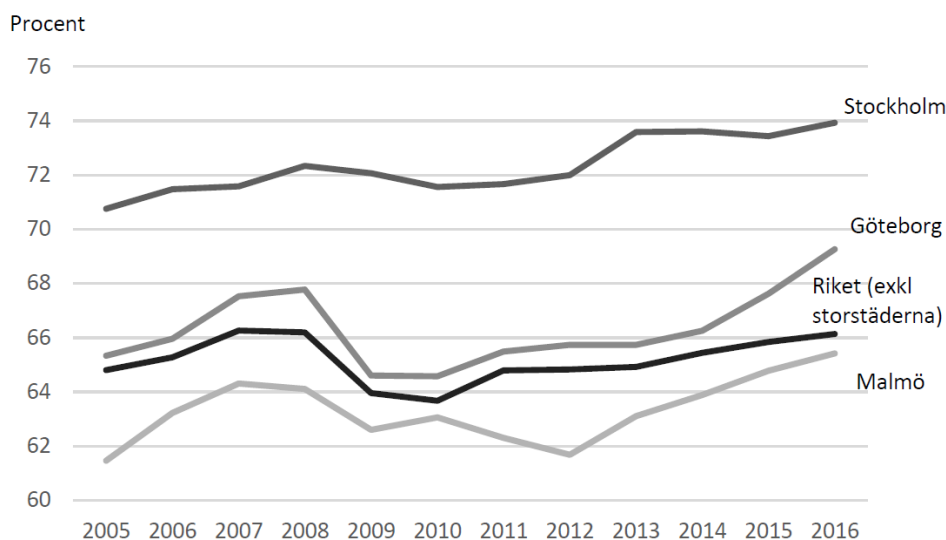
Fortsatt stark men tudelad arbetsmarknad

Arbetsmarknaden i Stockholm och även i Sverige som helhet har utvecklats mycket bra under de senaste åren. Säsongrensad statistik visar på en fortsatt ökning av både antalet och andelen sysselsatta. Andra kvartalet 2017 ökade antalet sysselsatta i Stockholms stad (15–74 år) med 1,3 procent jämfört med motsvarande kvartal 2016. Detta är en något lägre tillväxttakt än tidigare och lägre än i Sverige som helhet. Sysselsättningsstillväxten i hela Stockholms län uppgick till 2,5 procent och i riket som helhet ökade sysselsättningen med 2,0 procent det andra kvartalet.

Att sysselsättningen ökar långsammare i Stockholm kan delvis förklaras av att sysselsättningsgraden redan ligger på en så hög nivå. Sysselsättningsgraden i Stockholms stad uppgick till 74 procent för helåret 2016, vilket är betydligt högre än i till exempel Malmö och Göteborg. Av diagrammet framgår också att sysselsättningsgraden nu ökar snabbare i de övriga storstäderna där en tydlig återhämtning sedan den tidigare finanskrisen sker.

Samtidigt som sysselsättningen för befolkningen som helhet ökar är den ojämnt fördelad. För grupper med svag ställning på arbetsmarknaden är arbetslösheten fortfarande hög. Stockholms arbetsmarknad är, likt övriga Sveriges, tydligt uppdelad. Det är till stor del utrikes födda personer som är inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Enligt Arbetsförmedlingens statistik är arbetslösheten för inrikes födda 3,0 procent i Stockholms län och för utrikes födda är motsvarande andel 14,3 procent.

Sysselsättningsgrad i Stockholm, Göteborg, Malmö och övriga riket exkl. storstäderna, ålder 15–74 år sysselsatta som andel av befolkningen

Källa: SCB:s arbetskraftsundersökning

Arbetsförmedlingens prognos för 2017–2018

Arbetsförmedlingens prognos för 2017–2018 visar att antalet sysselsatta i Stockholms län ökar med 27 000 under 2017 och med 21 000 personer under 2018. Det motsvarar en tillväxttakt på 2,3 procent 2017 och en tillväxt på 1,8 procent för 2018. Samtidigt med den mycket goda sysselsättningstillväxten förväntas dock antalet arbetslösa öka. Denna ökning förklaras av nyanlända som skrivs in i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag.

Efterfrågan på arbetskraft i Stockholm blir mer och mer inriktad på personal med minst gymnasieutbildning, gärna med eftergymnasial utbildning. Exempel på yrken där efterfrågan är stor är sjuksköterska, socionom, lärare, ingenjör och olika inriktningar inom IT-branschen. Stockholms arbetsgivare efterfrågar även arbetskraft till enklare jobb, såsom butiksbiträde och restaurangpersonal, men där är konkurrensen om jobben stor. Svårigheten att rekrytera arbetskraft till den offentliga sektorn är särskilt stor. Den stora bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens riskerar att hämma utvecklingen framöver. En snabb och effektiv etablering av nyanlända på arbetsmarknaden är en av de största utmaningarna de närmaste åren.

Budgetens finansiering

Konjunktorens påverkan på stadens skatteunderlag

Trots det starka konjunkturläget kvarstår en hög risknivå i den internationella utvecklingen vilket gör att stadens ekonomiska planering är fortsatt sårbar. På grund av exportindustrins stora betydelse påverkas Sverige mer än de flesta andra länder av svängningar i världskonjunktoren. Stockholms stads finansiering bygger till övervägande del på skatteintäkter, som i sin tur beror på såväl stadens som rikets skatteunderlag och på det kommunala utjämningsystemet. Skatteunderlagstillväxten bestäms av hur lönesumman utvecklas, det vill säga av löneökningar och antalet arbetade timmar.

Skatteunderlagstillväxten avtar gradvis

Med stöd av konjunkturuppgångens starka sysselsättningstillväxt har skatteunderlaget vuxit i snabb takt 2015–2016. Den goda konjunktur Sverige nu befinner sig i innebär stramare arbetsmarknad med tilltagande svårighet att öka arbetade timmar ytterligare. I år är utvecklingen fortfarande relativt stark, men därefter försvagas utvecklingstalen successivt till nära noll 2019.

	2016	2017	2018	2019	2020
BNP*	3,4	3,4	2,8	1,6	1,3
Sysselsättning, timmar*	2,1	1,2	0,9	-0,2	0,4
Relativ arbetslöshet, nivå	7,0	6,6	6,4	6,5	6,5
Timplön, nationalräkenskaperna	2,3	3,1	3,1	3,4	3,4
Timplön, konjunkturlönestatistiken	2,4	2,5	3,1	3,4	3,4
Konsumentpris, KPIF-KS	1,3	2,0	1,8	1,9	2,0
Konsumentpris, KPI	1,0	1,9	1,8	2,3	2,8
Realt skatteunderlag	2,6	1,6	1,0	0,8	0,5

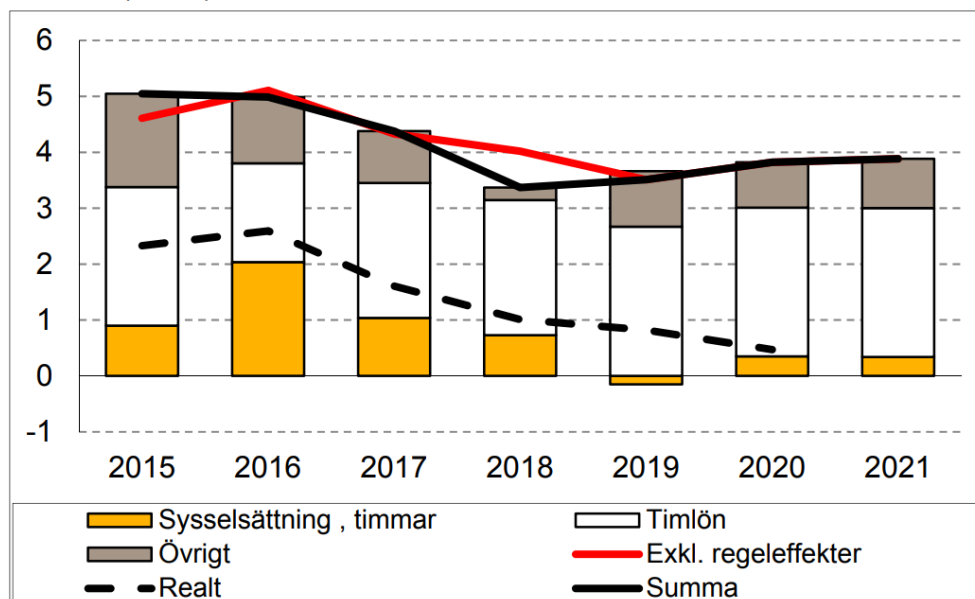
* Kalenderkorrigerad utveckling

Källa: SKL

Sammantaget betyder detta att skatteunderlagets underliggande ökning gradvis avtar. År 2019 beräknas skatteunderlaget öka långsammare än det i genomsnitt har gjort sedan år 2000. År 2018 är skatteunderlagets faktiska ökning 0,6 procentenheter mindre än den underliggande. Det beror på att skatteintäkterna minskar till följd av regeringens förslag om höjt grundavdrag för personer som fyllt 65 år, som kompenseras genom en höjning av anslaget Kommunalekonomisk utjämning med motsvarande belopp.

Skatteunderlagstillväxt och bidrag från vissa komponenter

Procent respektive procentenheter

Källa: Skatteverket och SKL

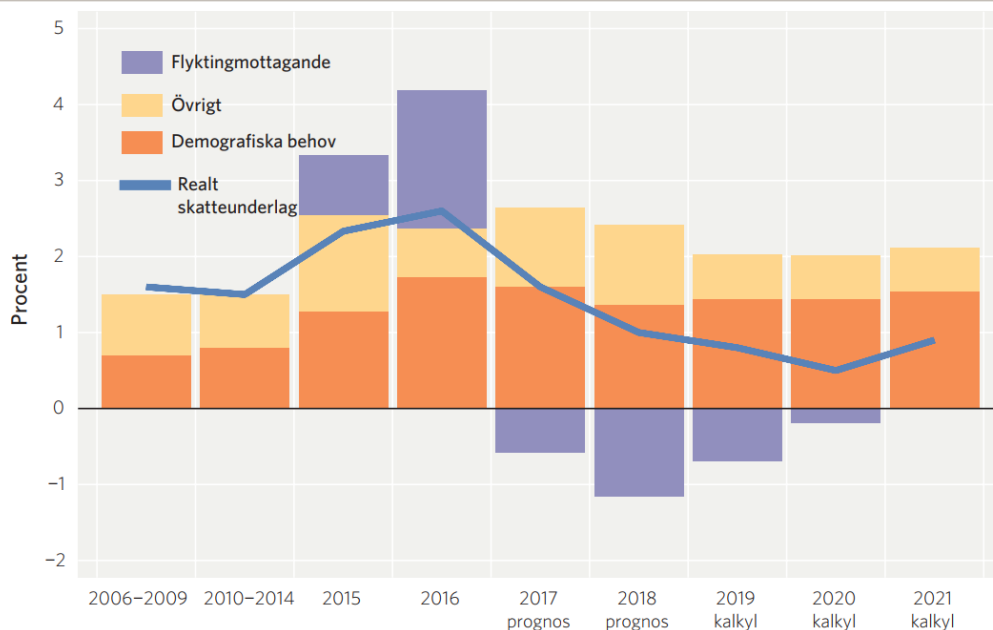
SKL bedömer att när ekonomin återgår till normal konjunktur kommer sysselsättningsökningen inte att vara tillräcklig för att klara behovsökningarna i kommun- och landstingssektorn, än mindre några kostnadsökningar utöver vad som följer av befolkningsutvecklingen.

Trots en fortsatt stark konjunktur beräknas resultaten försämrats i både kommuner och landsting under 2017 enligt SKL. Höga löneökningar för grupper som ligger strax under eller över taket för intjänande av förmånspension driver på kostnadsutvecklingen, samtidigt som taket självt ökar långsamt.

I både kommuner och landsting är investeringstrycket stort. Den växande befolkningen och behovet av att renovera eller ersätta äldre lokaler och anläggningar har inneburit kontinuerligt växande investeringar. Den utvecklingen ser ut att fortsätta. Det innebär ökade kostnader för avskrivningar och räntor som gör ekvationen ännu svårare att få ihop.

Utveckling av kostnader och skatteunderlag

Förändring per år i fasta priser, procent

Källa: SKL

Kostnaderna ökar väsentligt snabbare än det reala skatteunderlaget från och med 2018. Det gäller under förutsättning att kostnadsutvecklingen fortsätter följa det historiska mönstret, det vill säga öka i takt med de demografiska behoven och därutöver med ett tillägg på 0,5 procent i kommunerna och 0,9 procent i landstingen. Det kommer enligt SKL inte att gå ihop.

Om inga åtgärder vidtas skulle det uppstå ett gap mellan kostnader och intäkter på 59 miljarder kronor år 2021; 39 miljarder i kommunerna och 20 miljarder i landstingen. I kalkylen har SKL räknat med att resultaten faller till 1 procent i både kommuner och landsting, vilket inte är långsiktigt hållbart. Vidare utgår från de föreslagna generella tillskotten i budgetpropositionen på 5 miljarder

kronor 2019 och ytterligare 5 miljarder kronor 2020. Dessutom räknar SKL med ungefär motsvarande ökning av generella statsbidrag år 2021.

Det beräknade gapet är ingen prognos utan en illustration av behovet av resultatförbättrande åtgärder. SKL bedömer att det bland annat kommer att krävas omfattande effektiviseringar för att klara såväl ekonomin som kvaliteten i verksamheterna.

Stora kommunala investeringsvolym

SKL konstaterar att kommunkoncernernas sammantagna investeringsvolym har ökat under en längre tid. Investeringarna i kommunkoncernerna ökade från 72 miljarder kronor år 2007 till 116 miljarder kronor år 2016 i löpande priser (61 procent). År 2016 ökade investeringarna med tio procent. Det är större städer som står för de största investeringarna per invånare, men landsbygdskommunernas investeringar ökar mest jämfört med 2015.

De kommunala bolagen svarar för lite drygt hälften av kommunernas investeringar och där återfinns den största ökningen. Investeringsnivån kommer troligen att fortsätta att öka under de kommande åren. Detta beror bland annat på att många bostäder och verksamhetsfastigheter byggdes under 1960- och 1970-talen och att dessa nu behöver renoveras eller ersättas. Andra förklaringar är att Sveriges befolkning ökar snabbt och urbaniseringen. SKL konstaterar att en ökad investeringsvolym innebär ökade driftkostnader som kommer att ta allt större utrymme i kommunernas driftbudgetar.

Kommunernas investeringar är i första hand verksamhetsfastigheter, som till exempel skolor, infrastruktur och VA medan bolagen främst investerar i bostäder.

SKL konstaterar att kommunerna kan finansiera sina investeringar genom avskrivningar, positivt resultat, minskad likviditet eller extern upplåning. Försäljning av anläggningstillgångar är också ett sätt att delfinansiera investeringar. Försäljning av framförallt bostäder från allmännyttans bestånd har under de senaste åren genererat stora positiva kassaflöden. Under 2016 såldes 11 300 hyresrätter och året innan drygt 4 000. Det är det högsta antalet sedan 2010. Bland andra Växjö, Östersund, Malmö och Luleå har sålt stora bestånd.

Kommunkoncernen Stockholms Stadshus AB:s investeringar

En viktig förutsättning för att stockholmarna ska kunna bli fler är att nya bostäder och arbetsplatser byggs och att infrastrukturen utvecklas. Staden har ett långsiktigt mål om att bygga 140 000 nya bostäder till 2030. Därtill kommer investeringar i gator, parker, idrottshallar, förskolor, skolor, gruppboenden och äldreboenden. Staden har därutöver stora åtaganden för medfinansiering av ett antal statliga infrastrukturprojekt med syfte att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm. Stadens långsiktiga planering för samhällsutvecklingen innebär att ett växande Stockholm blir tätare och mer sammankopplat.

Framtida investeringar och investeringsstrategi

Ökade resurser krävs för att finansiera de omfattande investeringar som behövs för att möta stadens befolkningstillväxt. Det ställer krav på prioriteringar i investeringsverksamheten och en ökad kostnadsmedvetenhet i projekten i syfte att begränsa investeringsutgifterna. Eftersom de finansiella resurserna är begränsade är det angeläget att prioritera mellan stadens framtida investeringsprojekt. Kommunfullmäktige har därför fastställt en investeringsstrategi till grund för nämndernas/bolagsstyrelsernas investeringsplaner. Stadens planerade investeringsprojekt ska kategoriseras och prioriteras utifrån beslutskriterier som måluppfyllelse, resultatpåverkan, driftkostnadskonsekvenser, projektrisk, projektberoenden och tidsprioritet.

Det är viktigt att tidigt, redan vid utredningsbeslut, översiktligt bedöma lönsamhetspotentialen i investeringsprojekten. Lönsamheten i exploateringarna kommer att vara avgörande för hur många projekt staden kommer att ha råd med. Staden bör prioritera områden för bostadsexploatering där det finns eller planeras infrastrukturlösningar. Detta innebär också god ekonomisk hushållning, eftersom det blir möjligt att utnyttja redan gjorda investeringar i väg- och ledningsnät, kommunikationer och till viss del även anläggningar för social service.

Finansieringsstrategi

Det investeringsutrymme som finns att tillgå och som investeringsstrategin tar sin utgångspunkt i är vad det långsiktiga ekonomiska utrymmet medger utan att befintlig verksamhet och andra angelägna behov ska behöva begränsas. Syftet med en finansieringsstrategi är bland annat att ange hur kassaflödet ska styras utifrån en god ekonomisk hushållning.

En viktig förutsättning för att Stockholm ska kunna genomföra investeringsplanen med bibehållen finansiell styrka kommer att vara balansen mellan egen finansiering och upplåning. Investeringar och reinvesteringar i till exempel trafikinfrastruktur, idrottsanläggningar och verksamhetsfastigheter genererar inga direkta intäkter för staden, men däremot ökade drift- och kapitalkostnader. En högre grad av egenfinansiering av investeringarna är därför nödvändig. Stadens ersättningsinvesteringar ska finansieras med egna medel. Det innebär att ersättningsinvesteringarna kan genomföras utan att stadens ekonomi belastas av räntekostnader.

Lånefinansierade investeringar kommer att ha en negativ påverkan på stadens finansiella ställning och soliditet. I och med att stadens kreditbetyg, upplåningskostnad, och på sikt låneutrymme, är beroende av att staden kan uppvisa starka finansiella nyckeltal är det viktigt att prioritera även bland lönsamma investeringar.

Investeringsnivå, kapitalkostnader och finansiering

Stadens investeringar leder till årliga drift- och kapitalkostnader som i flera fall överstiger beräknade inkomster/intäkter från investeringarna. Dessutom tillkommer ökade driftkostnader för nya gatu- och parkytor, idrottsanläggningar, bibliotek med mera. För att stadens ekonomi ska vara långsiktigt hållbar och för att utrymmet för befintlig verksamhet och andra angelägna behov inte ska

behöva begränsas, har kommunfullmäktige fastställt att kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnader, inklusive kapitalkostnader, långsiktigt inte ska överstiga 7,0 procent. Investeringsnivån måste därför anpassas till en långsiktigt hållbar nivå utifrån de finansiella förutsättningarna.

Kommunkoncernens investeringar finansieras med internt tillförda medel från den löpande verksamheten, försäljningsinkomster och utökad/ny upplåning. Hur investeringarna finansieras får effekt på Stockholms ekonomiska handlingsutrymme. Dels direkt i form av skuldnivåer och räntekostnader men även långsiktigt genom att nyckeltal och de explicita mål som kommunfullmäktige har satt upp påverkas. Ökad grad av lånefinansiering inom kommunkoncernen påverkar såväl kommunkoncernens som stadens soliditet negativt eftersom all upplåning sker genom stadens försorg.

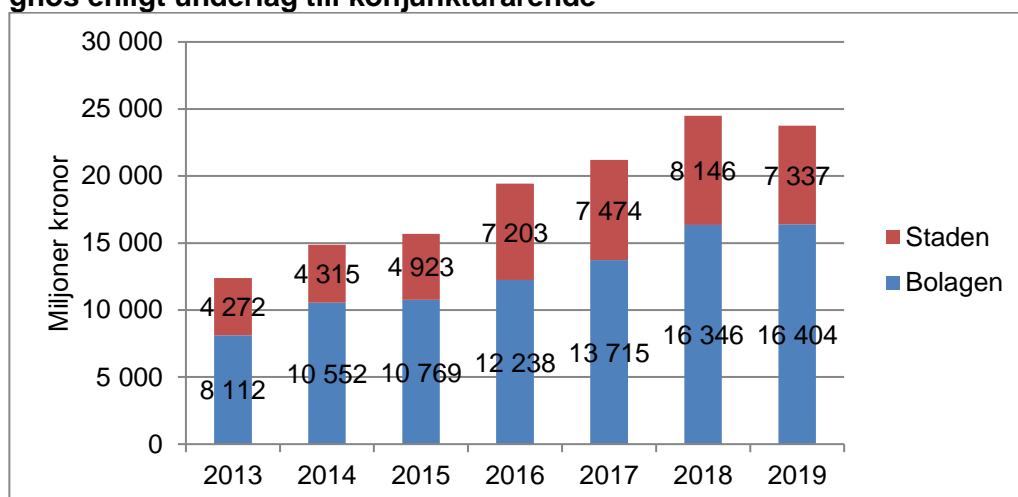
En viktig förutsättning för att Stockholms stad ska kunna genomföra investeringsplanen med bibehållen finansiell styrka kommer att vara balansen mellan egen finansiering och upplåning. Staden måste därför i högre utsträckning bidra med egen finansiering genom att realisera en del av de markvärden som skapas genom planläggning av tidigare oattraktiva områden liksom strategiska avyttringar ur kommunkoncernens bestånd under marknadsmässigt gynnsamma betingelser.

Nämndernas investeringar

Merparten av stadens investeringar är i infrastruktur som gör det möjligt att bygga bostäder. Underlag från nämnderna för kommande år visar en fortsatt hög investeringstakt. Nämndernas planerade investeringsprojekt är grunden till den investeringsplan för stadens nämnder som fastställs i budgeten. Exploateringsnämnden redovisar fortsatt höga investeringsnivåer för att uppnå kommunfullmäktiges mål om att planera för 140 000 bostäder fram till år 2030. Inkomsterna från markförsäljningar i samband med exploatering bedöms kunna uppgå till betydande belopp under planeringsperioden vilket bidrar till egenfinansieringsgraden för de strategiska investeringarna. Behovet av ersättningsinvesteringar i stadens byggnader och anläggningar är stort. Flera reinvesteringsprogram med syfte att säkerställa funktionen i stadens infrastruktur pågår. Ersättningsinvesteringarnas andel av stadens totala investeringsvolym bedöms uppgå till cirka 25 procent. Enligt investeringsstrategin ska upplåning och räntekostnader undvikas för det ökande reinvesteringsbehovet. För att uppnå målsättningen om att ersättningsinvesteringarna i sin helhet ska finansieras med egna medel behöver stadens resultat bidra med ett årligt överskott.

Kommunkoncernens samlade investeringar 2013–2019, utfall och prognos enligt underlag till konjunkturärende

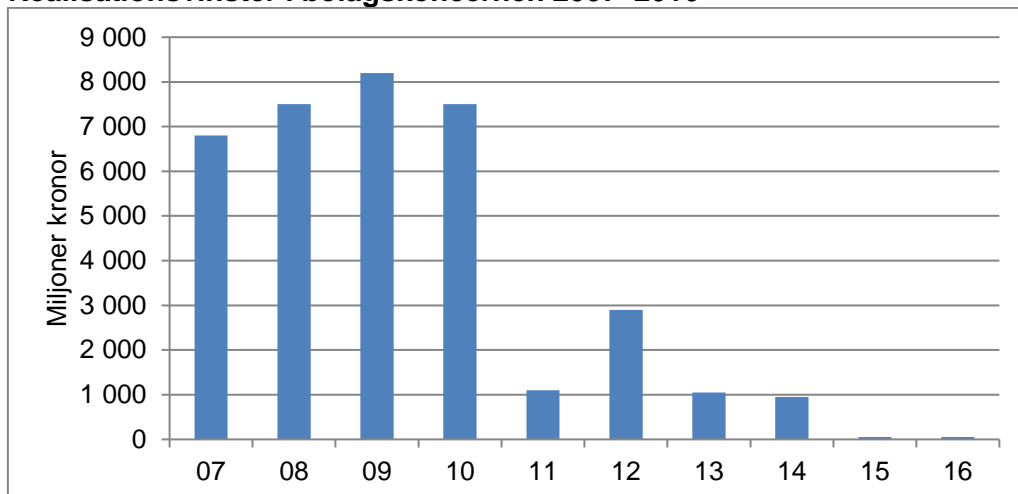

Källa: stadsledningskontoret

Bolagens investeringar

Bolagskoncernens investeringsverksamhet är koncentrerad till fastigheter och infrastruktur. Under de närmsta åren består koncernens investeringar främst av nyproduktion av bostäder, skolinvesteringar och investeringar hos Stockholm Vatten och Avfall. Bolagen planerar för höga investeringsnivåer – totalt uppgår investeringarna till cirka 48 miljarder kronor under 2018–2020, motsvarande 15,5–16,5 miljarder kronor per år. Den expansion som bolagskoncernen befinner sig i och de höga investeringsnivåerna ställer stora krav på genomförandekapacitet hos bolagen. Dessutom krävs god kontroll av byggprocessen samt styrning och uppföljning av investeringar och ekonomi. En god ekonomistyrning är en förutsättning för att kunna planera, mäta och följa resultaten av de genomförda investeringarna och för att säkerställa att erfarenheter tillvaratas så att långsiktigt värdeskapande investeringar prioriteras och att den ekonomiska stabiliteten på längre sikt upprätthålls. Självfinansieringsgraden beräknas öka under perioden från cirka 31 procent 2018 till 37 procent år 2020. Även andelen strategiska investeringar i nyproduktion planeras öka från 63 procent till 69 procent.

Den höga investeringsvolymen under den kommande perioden innebär att bolagen måste fortsätta fokusera på rimlig och långsiktig avkastning, både vad gäller vid ersättningsinvesteringar och nyproduktion. För att finansiera den investeringsnivå som planeras i koncernen de kommande åren krävs att bolagen genererar starka egna resultat. Detta uppnås genom ett starkt kassaflöde i form av ökade intäkter, optimering av drifts- och administrativa kostnader, samt realisationsvinster vid strategiska avyttringar ur koncernens bestånd.

Realisationsvinster i bolagskoncernen 2007–2016

Källa: stadsledningskontoret

Koncernens bolag planerar för drygt 70 projekt över 300 miljoner kronor under den kommande perioden. Flertalet avser bostadsprojekt, cirka 40 stycken, samt nybyggnad och utveckling av skolor, 22 stycken. Inför den kommande perioden måste bolagen, tillsammans med koncernledningen, planera och samråda för att beslutsprocessen förankras hos intressenter och kvaliteten på beslutsunderlagen ska upprätthållas. Samtliga projekt över 300 miljoner kronor ska beslutas av kommunfullmäktige.

Bostadsbolagen räknar med en investeringsvolym som motsvarar närmare 50 procent av koncernens prognostiserade investeringar. Detta innebär en årlig investeringsnivå om 7–8 miljarder kronor. Av bostadsbolagens investeringar ökar andelen nyproduktion under 2019–2020, medan andelen ersättningsinvesteringar sjunker. Balansen mellan nyproduktion och ersättningsinvesteringar behöver ses över kommande år för att säkerställa en ändamålsenlig och ekonomiskt hållbar förvaltning av bostadsbolagens befintliga bestånd.

SISAB planerar för årliga investeringar om 3,2–3,6 miljarder kronor. Fram till år 2022 kommer SISAB bygga ett femtiotal förskolor och skolor. Dessa investeringar genererar tillkommande yta och ytterligare elevplatser, vilket behövs för att tillmötesgå det efterfrågade behovet i en växande stad. Som komplement till SISAB:s egna investeringar behöver även fristående aktörer involveras för att långsiktigt säkra lokalförsörjningen för förskolor och skolor i staden.

Stockholms Hamnars investering i utveckling av en ny hamn vid Norvikudden kommer att pågå fram till år 2020. Under perioden 2018–2020 beräknas investeringarna uppgå till 2,4 miljarder kronor.

Stockholm Vatten och Avfalls projekt SFA, Stockholms Framtida Avloppsrening, är det enskilt största projektet av koncernens investeringar. Den totala budgeten för projektet beräknas till närmare 9,2 miljarder kronor inklusive aktiverade räntor under byggtiden. Tidplanen för projektet har förlängts med sex år med ett planerat färdigställande år 2024. Stockholm Vatten planerar även för andra, större investeringar, bland annat i ledningsnät och vid utbyggnad av exploateringsområden.

Den stora investeringsvolymen medför ett ökat ansvar för bolagen med fokus på styrning, effektivitet, kostnadsmedvetenhet och prioriteringar i de stora projekten samt översyn av befintligt bestånd för att identifiera strategiskt lämpliga objekt att avyttra. Det är angeläget med en balans mellan egen finansiering och upplåning så att den finansiella stabiliteten inte äventyras. Det är även angeläget att ersättningsinvesteringar inte trängs ut av nyproduktionsprojekt. Omvärldsfaktorer såsom räntekostnadsnivåer och byggkostnadsutveckling innebär finansiella risker som bolagen måste bevaka för att planerade projekt ska kunna genomföras med rimliga avkastningskrav och utan att generera nedskrivningsbehov.

Begränsningar för avdrag för koncerninterna räntor

Riksdagen beslutade i slutet av år 2012 om begränsningar för avdrag för koncerninterna räntor. Skatteverket har efter beslutet kommit ut med skriftliga ställningstaganden där verket tydliggör sina bedömningar av hur begränsningarna ska tolkas.

I boksluten för 2014 och 2015 har räntekostnaderna bedömts vara fullt avdragsgilla för berörda bolag i stadens bolagskoncern. Berörda bolag har yrkat att räntekostnaderna är avdragsgilla i de inkomstdeklarationer som avser inkomståren 2014 och 2015. Skatteverket har i december 2016 fattat ett slutligt omprövningsbeslut för inkomståret 2014. Beslutet innebär att en begränsad del av räntorna avses vara avdragsgilla.

Stockholms stad och bolagskoncernen önskade en rättslig prövning av Skatteverkets omprövningsbeslut för inkomståret 2014. Med anledning av detta överklagades beslutet i början av år 2017.

Medfinansiering

För att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm är staden medfinansiär i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt. Under 2017 har avtal tecknats avseende Sverigeförhandlingen, där Stockholms stad förbinder sig att medfinansiera tunnelbana mellan Fridhemsplan och Älvsjö, en förlängning av Roslagsbanan till City samt spårväg Syd med sammanlagt knappt 3 miljarder kronor. Under åren 2017–2021 kommer utbetalningarna till medfinansiering att uppgå till cirka 300–400 miljoner kronor per år. Utbetalningarna avser huvudsakligen utbyggnad av tunnelbanan, men även kvarvarande åtagande för projekten Norra Länken och Citybanan. Totalt har beslutade åtaganden för staden om sammanlagt 10,2 miljarder kronor skuldförts i enlighet med ingångna avtal.

Krav på god ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning

Sedan 1992 års kommunallag trädde ikraft har kommuner haft krav på sig att verksamheten ska bedrivas enligt god ekonomisk hushållning. Under år 2000 tillkom balanskravet och under 2013 infördes en möjlighet att använda en resultatutjämningsreserv. Samtliga delar av regelverket ska årligen följas upp i årsredovisningens förvaltningsberättelse.

Finansiella mål av betydelse för god ekonomisk hushållning

Stockholms stad står de kommande åren inför utmaningar som ökade investeringar, förhöjt kostnadsläge och ökande låneskuld. God ekonomisk hushållning är en förutsättning för att staden i framtiden ska klara av att möta de krav som morgondagens stockholmare ställer på en effektiv användning av skattebetalarnas pengar. Därför innehåller budgeten mål för verksamhet och ekonomi samt riktlinjer av betydelse för en god ekonomisk hushållning. Staden har fastställt sex finansiella mål för 2018 som redogörs för nedan.

Finansiella mål av betydelse för god ekonomisk hushållning

Årets ekonomiska resultat

Årets ekonomiska resultat är det mål som tydligast sammanfattar det ekonomiska läget. Årets resultat kan mätas exklusive jämförelsestörande poster och/eller enligt det kommunala balanskravet. Målet är att stadens ekonomiska resultat enligt balanskravet för 2018 ska uppgå till 0,1 miljoner kronor.

Stadens nettokostnader i förhållande till skatteintäkter

Måttet visar hur stor del av löpande nettokostnader som finansieras med skatteintäkter. Om nettokostnaderna i förhållande till skatteintäkter överstiger 100 procent kan staden tvingas använda det egna kapitalet till den löpande driftverksamheten. Det långsiktigt hållbara målet är att andelen av stadens löpande driftkostnader som finansieras med skatteintäkter inte ska överstiga 100 procent. På kort sikt kan finansieringen vid särskilda satsningar även ske med ändliga resurser, det vill säga stadens positiva finansnetto och utdelning från koncernen. Målet är dock att nettokostnaderna inte ska överstiga skatteintäkterna inklusive finansiellt resultat och utdelning.

Stadens soliditet

Soliditet definieras som det egna kapitalet i relation till tillgångarna. Om soliditeten är hög, har tillgångarna i hög grad finansierats av egna medel och graden av lånefinansiering är låg. Ett mål för soliditeten finns både för staden och för kommunkoncernen. För att få en samlad och komplett bild ska detta mål redovisas inklusive samtliga stadens pensionsåtaganden. Soliditeten ska varken för staden eller för kommunkoncernen understiga 34,0 procent på lång sikt och 30,0 procent på kort sikt. Soliditeten kan enskilda år understiga 34,0 procent. Under planeringsperioden kan dock soliditeten kortsiktigt komma att minska på grund av stora åtaganden för byggnation av bostäder och infrastruktur.

Samband mellan investeringar och ekonomiskt utrymme

Stadens investeringar medför årliga drift- och kapitalkostnader, som i flera fall överstiger beräknade inkomster/intäkter från investeringarna. Sådana projekt motiveras utifrån andra än ekonomiska skäl och belastar stadens löpande ekonomi. Investeringsvolymer måste anpassas efter stadens finansiella resurser, annars kommer utrymmet för befintlig verksamhet och andra nya angelägna behov att behöva begränsas. Det långsiktiga målet för staden är att kapitalkostnadernas andel av stadens nettodriftkostnader (inklusive kapitalkostnader) inte överstiger 7,0 procent.

Budgetföljsamhet

En god budgetföljsamhet är en förutsättning för en fungerande ekonomistyrning och därmed god ekonomisk hushållning. Budgetföljsamhet mäter hur väl den ekonomiska styrningen fungerar mot givna förutsättningar i budgeten.

Budgetföljsamheten mäts som avvikelse i procent, mellan årets prognoser och utfall, inklusive resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar. För nämnderna görs uppföljningen totalt för driftbudgeten inklusive kapitalkostnader, disposition/avsättning av resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar. Målet för budgetföljsamheten är att den före och efter tekniska justeringar inte får överskrida 100 procent.

Prognossäkerhet

Prognossäkerhet beskriver förmågan att bedöma avvikelser under året och att vidta åtgärder för att hålla givna budget. Prognossäkerheten mäts som avvikelse mellan årets prognoser och utfall, inklusive kapitalkostnader, disposition/avsättning av resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar. Verksamhetsområden där god prognossäkerhet av naturliga skäl är svår att uppnå ska identifieras, och förslag till hantering ska tas fram under 2018.

Målet är att prognossäkerheten i tertialrapport 2, jämfört med utfallet, ska vara högst +/- 1 procent.

Stockholm behöver en politik för långsiktigt ekonomiskt ansvarstagande

Politiskt ledarskap handlar om att förena ansvar för en stabil ekonomi med kloka prioriteringar där det gör mest nytta. En stabil ekonomi är ett medel för att säkerställa att inte vår gemensamma välfärd – förskola, skola och äldreomsorg – ska utsättas för nedskärningar på grund av budgetunderskott. Det är bara med robusta finanser som grund som välfärden får stabila förutsättningar och kan utvecklas för framtiden. Därför är ekonomiskt ansvarstagande ett fundament för Moderaternas politik.

En politik som förenar investeringar med låg skatt och stark ekonomi**Prioritering av kärnverksamheten och aktiv fastighetsförvaltning**

Moderaternas ekonomiska politik har två bärande element. Det första är ett effektivt hushållande med tillgängliga skattemedel. Moderaterna står upp för tydliga prioriteringar som säkrar att stadens kärnverksamheter inom välfärden går främst. Tydlig prioritering av kärnverksamheten och krav på effektivisering av kostnader för administration och lokaler bidrar till att både stärka välfärdens kvalitet och ett starkt ekonomiskt resultat för staden utan skattehöjningar.

Det andra elementet i Moderaternas ekonomiska politik är en aktiv fastighetsförvaltning, för att optimera stadens fastighetsportfölj och säkra försäljningsintäkter. Genom överskott och försäljningsintäkter kan Moderaterna föra en finansiell politik med de omfattande investeringar som ett växande Stockholm kräver utan att behöva lånefinansiera investeringar fullt ut.

Stadens finansiella sårbarhet måste minska

Totalt har skatten hittills höjts med knappt 1,4 miljarder kronor. Det är uppenbart att Socialdemokraterna brister i kostnadskontroll, med följd att stadens ekonomiska marginaler minskar. Detta är allvarligt såväl för driften av stadens verksamheter som för möjligheterna att finansiera investeringar. Kostnadsexpansionen hade behövts hållas nere för att inte riskera ryckighet och oförutsägbarhet för verksamheterna. God ekonomisk sed diktar vidare att staden bör göra ett överskott på en till två procent av omslutningen för att kunna finansiera ersättningsinvesteringar. Faktiska resultat som understiger detta bidrar till att försvaga stadens finansiella ställning.

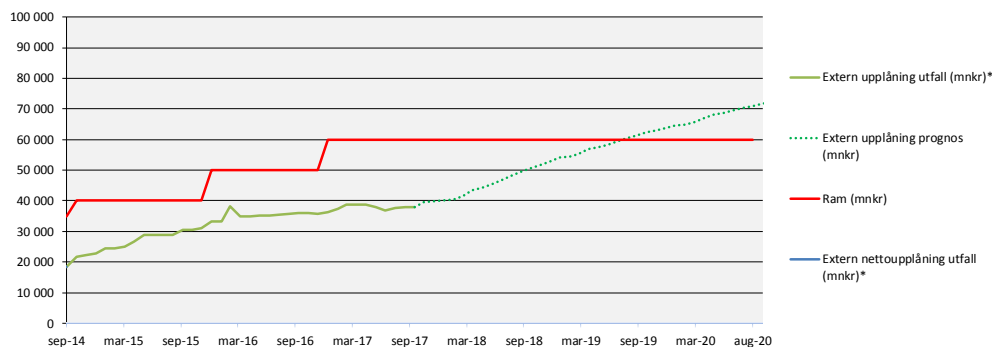
Stockholm behöver en ekonomisk politik som förenar en låg skattebörda på förvärvsarbete med stabila överskott och försäljningsinkomster. Moderaternas ekonomiska politik har under de båda föregående mandatperioderna visat att en sådan utveckling är möjlig, förutsatt att budgethållning och kostnadskontroll är goda samt att staden bedriver en aktiv fastighetsförvaltning för att säkra försäljningsinkomster som en del i att minska den finansiella sårbarheten.

Investeringar kan bara finansieras på tre sätt, antingen genom egna medel (överskott i bokslut eller finansiella tillgångar), försäljningar och/eller upplåning. Under förra mandatperioden redovisades både stora överskott och en hög nivå av försäljningar vilket gjorde att upplåningen kunde öka mycket måttligt. Den socialdemokratiskt ledda majoriteten har en kraftigt minskad försäljning, av ideologiska skäl. Således måste investeringarna finansieras med lån. Det är en lättsinnig och på sikt mycket riskfylld politik som riskerar att stå kommande generationer stockholmare dyrt.

Ökad skuldsättning till 100 miljarder kronor år 2022

Socialdemokraterna bedriver en kortsiktig ekonomisk politik som försvagar stadens finansiella ställning. Det är ett ofrånkomligt resultat av Socialdemokraternas medvetna politik att kraftigt höja investeringstakten och samtidigt minska intäkterna från realisationsvinster. Resultatet är en kommunkoncern med påtagligt ökad skuldbörda. Sedan 2012 har kommunkoncernens upplåning fördubblats. Samtidigt har försäljningsinkomster minskat kraftigt sedan 2014.

Utfall och prognos över kommunkoncernens externa upplåning (mnkr) per den 30 september 2017

*Extern nettouplåning och extern upplåning är på ungefär samma nivåer sedan september 2014 då Fortum löste lån till staden.

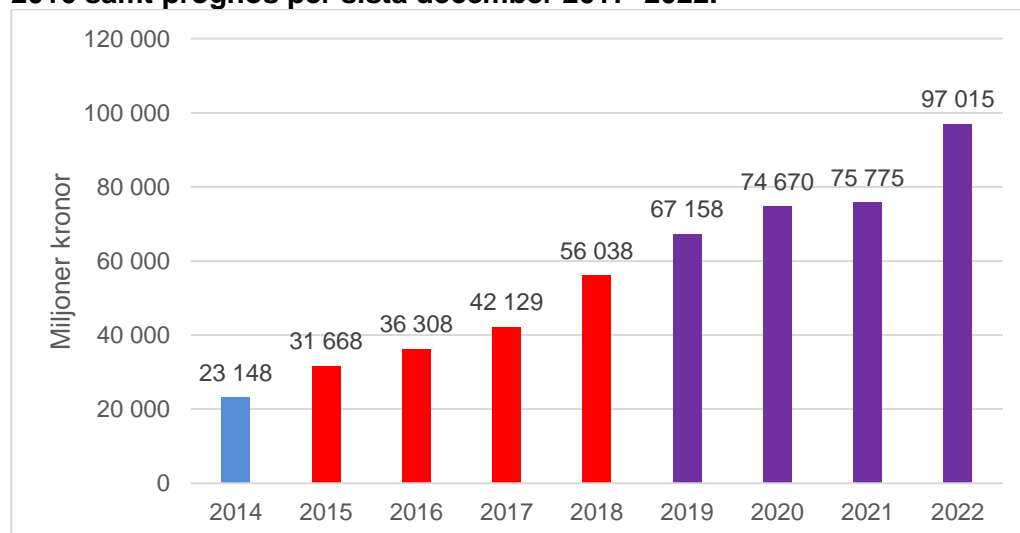
Källa: stadsledningskontoret

Prognosen för kommunkoncernens externa upplåning är mot den bakgrunden oroväckande. Den externa upplåningen bedöms mer än fördubblas från 23 miljarder kronor i september 2014 till omkring 50 miljarder kronor vid utgången av innevarande mandatperiod och nå 100 miljarder kronor år 2022. En sådan ökningstakt på kommunkoncernens låneskuld är inte långsiktigt hållbar. Den ökade skuldtvecklingen kan komma att medföra en försämrad kreditvärdighet vilket, tillsammans med en normalisering av ränteläget, riskerar att öka kapitalkostnaderna på ett sätt som på sikt kommer att tränga undan driftmedel.

Socialdemokraterna för av ideologiska skäl en politik som skadar kommunkoncernens långsiktiga finansiella ställning och som kommer att få allvarliga följder även för driftbudgeten på längre sikt. Genom att Socialdemokraterna dogmatiskt förvägrar hyresgäster i ytterstaden i stadens bostadsbolag att friköpa sina lägenheter och genom att Socialdemokraterna av likaledes dogmatiska ideologiska skäl motsätter sig avyttringar ur bostadsbolagens bestånd uppstår inga realisationsvinster. Därmed är Socialdemokraterna till följd av sin egen politik tvingade att finansiera investeringarna genom omfattande extern upplåning.

Stadsledningskontoret bekräftar dessvärre våra farhågor i konjunkturärendet genom att konstatera att om stadens försäljningsinkomster minskar (vilket de gör till följd av Socialdemokraternas politiska beslut) och graden av lånefinansiering ökar kommer staden inte att kunna uppfylla kommunfullmäktiges långsiktiga målsättning om en soliditet på 34 procent. Därför är det oroande att prognosen för bolagskoncernen inte innehåller några försäljningsinkomster, något som kommer leda till en ökad skuldbörda som inte är hållbar över tid.

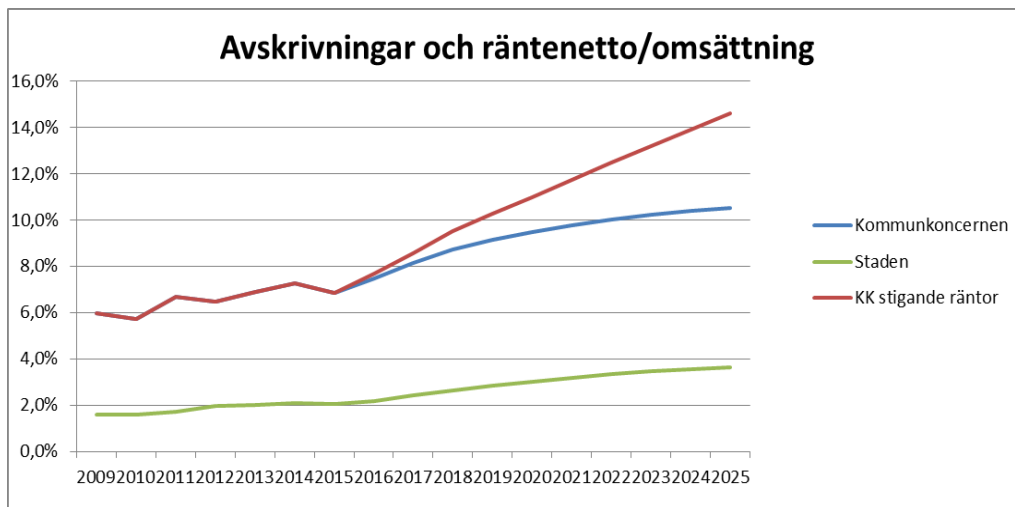
Kommunkoncernens externa skuld, utfall per den sista december 2014–2016 samt prognos per sista december 2017–2022.

Källa: stadsledningskontoret

Den ökade skuldtvecklingen kan komma att medföra en försämrad kreditvärdighet. Detta, tillsammans med en förmodad normalisering av ränteläget, riskerar att öka kapitalkostnaderna på ett sätt som på sikt kommer att tränga undan driftmedel. I klartext innebär detta att välfärdens verksamheter kommer att få

minskade resurser för att staden ska kunna bekosta räntor och kapitalkostnader för upplåningen.

Källa: stadsledningskontoret

Mot denna bakgrund behöver staden prioritera mellan investeringar som bedöms som lönsamma, i synnerhet sådana som inte genererar några försäljningsinkomster. Då är det inte acceptabelt att nämnderna dessutom överskrider investeringsplanen med två miljarder kronor per år. Den socialdemokratiskt ledda majoriteten borde i detta läge agera för att förmå nämnderna att prioritera sina investeringar inom ram istället för att skapa förväntningar om fortsatt ökade investeringar. Det gäller i synnerhet bostadsbolagen, vars förmåga att lämna utdelning till staden bedöms vara begränsad kommande år.

Stockholm kan mer

I en tid när Stockholm växer i en historisk omfattning krävs ett politiskt ledarskap som klarar av att förena höga ambitioner för välfärden med omfattande investeringar och en stabil och långsiktigt hållbar ekonomi. Det är uppenbart att den socialdemokratiskt ledda majoriteten inte är kapabel att axla detta ansvar. Istället har Socialdemokraterna slagit in på en politisk kurs där stockholmarna drabbas av höjd kommunalskatt, och ökad skuldsättning. Vi vet att Stockholm kan mer och att stockholmarna förtjänar bättre. Det kommer att bli tydligt i valet nästa år.

Skattesats

För år 2018 föreslås att en kommunal inkomstskatt utdebiteras med kronor 17,70 per skattekrona.

För år 2018 föreslås en utdebitering av begravningsavgiften med 6,5 öre per skattekrona.

Stockholm den 18 oktober 2017

Anna König Jerlmyr

Kommunstyrelsen m.m.

Stockholm ska vara en stad där fler människor i arbete och växande företag förenas med en hög bostadsbyggnadstakt och ledande kvalitetsutveckling i stadens verksamheter. Kommunstyrelsen ska samordna stadens insatser för att säkerställa människors möjlighet till arbete och bostad och leda stadens systematiska kvalitetsarbete. I ledningen av stadens arbete ska kommunstyrelsen säkra en långsiktigt god ekonomi och hög kostnadseffektivitet.

Central samordning av den växande stadens behov

Stockholms stad är en stor och komplex organisation med behov av central samordning och tydlig målstyrning för att säkerställa god måluppfyllelse och optimering av stadens resurser. Denna samordning är kommunstyrelsens ansvar. Kommunstyrelsen ska ha så få, tydliga och mätbara mål som möjligt och organisera sitt arbete därefter för att uppnå bästa möjliga styrning av staden. Stadens övergripande måldokument ska utgöras av en reviderad Vision 2040. Den centrala administrationen ska rationaliseras och den politiska överbyggnaden minskas.

Stockholms stad utgör en av landets största offentliga ekonomier. Den absoluta merparten av stadens ekonomiska medel utgörs av skattemedel från stockholmarna. Det är därför av synnerlig vikt att fortlöpande säkerställa effektivast möjliga resursanvändning inom stadens verksamheter och att alltid upprätthålla budgetbalans. Inom ramen för uppsiktsplikten ska kommunstyrelsen kontinuerligt följa den ekonomiska förvaltningen i stadens nämnder och skyndsamt uppmäna till vidtagande av verk samma åtgärder vid eventuella underskott.

Kommunstyrelsen har ett samordningsansvar för Stockholms utveckling. Staden fortsätter att växa med fler bostäder, pedagogiska lokaler, omsorgsboenden, kommersiella lokaler, kultur- och idrottslokaler samt utveckling av ny infrastruktur. Förverkligandet av översiktsplanen innebär stora investeringar, vilket kräver god samordning i både övergripande frågor och i enskilda projekt samt ekonomisk och tidsmässig prioritering.

I takt med att Stockholm växer ställs krav på att fler bostäder byggs. I oktober 2015 gick Stockholm om Oslo som Europas snabbast växande huvudstad, år 2021 beräknas över en miljon människor bo i Stockholms stad. Bostadsbristen är här och nu och kan endast motas genom ökad rörlighet på bostadsmarknaden kombinerat med ett ökat bostadsbyggande. Kommunstyrelsen, stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafiknämnden ska tillsammans fortsätta med en gemensam produktionsplanering utifrån målet om 50 000 påbörjade bostäder mellan 2014 och 2020.

Staden ansvarar för att säkerställa bostadsförsörjningen utifrån nationella regelverk och lagstiftning. För att möjliggöra ett ökat bostadsbyggande i landets största stad behöver Stockholm bli en pilotkommun för regelförenklningar och undantag från regelverken. Detta avser undantag från krav i Plan- och bygglagen samt Boverkets byggregler, begränsade möjligheter att överklaga, kommunal rådighet över upphävande av naturreservat, differentierad hyressättning samt att bostadsbyggandet betraktas som riksintresse. Kommunstyrelsen ska lämna en sådan hemställan till regeringen.

För att avhjälpa bostadskrisen och minska boendesegregationen måste rörligheten på bostadsmarknaden öka och mångfalden av upplåtelseformer i det befintliga bostadsbeståndet förstärkas. Kommunstyrelsen ska därför hemställa hos regeringen om att, i enlighet med civilutskottets tillkännagivande, reformera lagstiftningen rörande ägarlägenheter för att möjliggöra ombildning till ägarlägenheter inom befintligt hyresrättsbestånd.

Kommunstyrelsen ska tillsammans med fastighetsnämnden och idrottsnämnden se över incitamentsstrukturerna för idrottsinvesteringar i syfte att förbättra prognoserna. Idag saknar fastighetsnämnden tydliga incitament för att hålla kostnaderna nere, vilket resulterat i svag prognossäkerhet på investeringssidan. Vidare ska kommunstyrelsen under 2018 utreda de ekonomiska, organisatoriska och juridiska förutsättningarna för en bolagisering av fastighetsnämnden.

I syfte att öka inslaget av evenemang på Stockholms Stadion ska kommunstyrelsen tillsammans med idrottsnämnden, fastighetsnämnden och Stockholms Stadshus AB utreda förutsättningarna för en organisatorisk flytt av Stockholms Stadion till Stockholm Globe Arena Fastigheter AB.

Kommunstyrelsen ska tillsammans med trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden samt trafiknämnden i Stockholms läns landsting samt övriga kommuner i länet utreda förutsättningarna för hur investeringar i ny kollektivtrafik lättare kan finansieras genom exploateringsintäkter i syfte att stärka kommunernas möjligheter att utveckla kollektivtrafiken i expansiva stadsdelar. En del i det är att i dialog med Stockholms läns landsting utreda möjligheterna att överföra ansvaret för Stockholmsregionens kollektivtrafik från landstinget till primärkommunerna, till exempel genom ett regionalt samverkansorgan såsom ett kommunalförbund.

Byggandet av den östliga förbindelsen är centralt för att knyta samman norra och södra delen av regionen och för att tillgodose människors behov av att kunna färdas med buss eller bil samtidigt som det minskar trafiken och trängseln i centrala Stockholm. Det är också viktigt för att öka framkomligheten, minska restiderna och öka den totala samhällsnyttan. Likaså är det angeläget att snarast påbörja planering av byggandet av en fjärde bana på Arlanda för att långsiktigt säkra en väl utbyggd flygkapacitet som stärker Stockholmsregionens internationella tillgänglighet. Stockholms stad ska därför genom kommunstyrelsen vara pådrivande gentemot regeringen i dessa frågor samt undersöka alternativa finansieringslösningar.

Stockholm ska vara en av Europas ledande kunskapsstäder

Kommunstyrelsen ska aktivt bidra till att främja utvecklingen av Stockholm som kunskapsregion och forskningsstad. Samarbetet med regionens lärosäten ska därför stärkas och utvecklas. För närvarande medverkar staden i ett strategiskt samarbete tillsammans med Kungliga Tekniska Högskolan, Karolinska Institutet, Stockholms universitet och Södertörns högskola samt landstinget och länsstyrelsen i syfte att utveckla ett gemensamt och öppet forum för att tillsammans analysera komplexa samhällsproblem, ett *OpenLab*. Kommunstyrelsen ska utreda återinrättandet av den professur specialiserad på kommunekonomi

som tidigare har funnits på Handelshögskolan i Stockholm. En ny professur ska anpassas till dagens behov och vara till nytta för staden.

Forskning, innovationer och entreprenörskap är avgörande för Stockholms konkurrenskraft och framtidsvillkor. Kommunstyrelsen ska leda stadens arbete med att verka för att få till stånd en etablering av ett av världens ledande universitet i Stockholm för att tillgängliggöra världsledande utbildning för fler och skapa positiv konkurrens inom den högre utbildningen och forskningen.

Kommunstyrelsen ska tillsammans med skolnämnden och gymnasienämnden reformera systemet för bedömning av elever i behov av särskilt stöd i syfte att sätta eleven i fokus.

Kommunstyrelsen ska tillsammans med skolnämnden identifiera skolor med problem och utveckla verksamheten i syfte att höja resultaten. Stockholms stad ska inte acceptera att skolor återkommande tillåts prestera dåligt, detta gäller oavsett driftform. För att bättre svara upp mot dessa utmaningar ska kommunstyrelsen tillsammans med skolnämnden utreda förutsättningarna att göra justeringar i organisationen av den pedagogiska verksamheten. Syftet ska vara att skapa en effektivare organisation med en förbättrad insyn och ansvarsfördelning.

Staden står inför ett betydande rekryteringsbehov inom den pedagogiska sektorn kommande år, till följd av såväl pensionsavgångar som ökande elevantal. Samtidigt utbildas inte tillräckligt många lärare i regionen för att täcka stadens behov, än mindre hela regionens. Kommunstyrelsen ska därför hemställa hos regeringen om en ökning av antalet utbildningsplatser på lärarutbildningarna i regionen. I avvaktan på fler platser på lärarutbildningen ska kommunstyrelsen i samverkan med skolnämnden utreda möjligheten att tillsammans med Stockholms universitet ta fram en uppdragsutbildning för förskollärare i Stockholms stad.

Undervisningstiden för svenska elever är låg ur ett internationellt perspektiv. Ett treterminssystem skulle bidra till att öka undervisningstiden och förbättra elevernas kunskaper. Kommunstyrelsen ska därför ansöka hos regeringen om att Stockholms stad blir försökskommun för treterminssystem för grund- och gymnasieskolan.

I arbetet med att utveckla Stockholm som en kunskapsstad ska kommunstyrelsen samordna arbetet med framtagandet av nya studentbostäder med berörda nämnder.

Stockholm ska vara framgångsrikt i mottagande och integration av nyanlända

Stockholm ska ta ansvar för att hjälpa utsatta människor på flykt och bistå dem med ett värdigt och rättssäkert mottagande. Asylmottagandet var 2015 på rekordhög nivåer på grund av krig och konflikter i omvärlden. Kraftfulla och centralt samordnade stadsövergripande insatser behövs för att säkerställa ett tryggt och rättssäkert mottagande och för att erbjuda nyanlända snabba vägar in

i svenskundervisning och skolgång. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder samordna stadens insatser för mottagande av nyanlända. I syfte att underlätta och effektivisera mottagandet samt för att avlasta nämnderna ska en central funktion med ansvar för nyanlända inrättas under kommunstyrelsen. Arbetet ska omfatta stöd och rådgivning, administrera utbildningsinsatser och placeringar, rådgivning och hjälp i myndighetskontakter samt med kontakt med sjukvården.

Staden ska redan vid ankomst arbeta med tydligt informationsmaterial och bemötande. Kommunstyrelsen ges därför i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder ta fram stadsövergripande information som kan ges redan vid ankomst för att öka kunskap och förståelse om Stockholm och Sverige. Det är genom att tidigt ge information och ett välkomnande till staden som kunskap och förståelse hos nyanlända om möjligheter, rättigheter och skyldigheter kan öka.

Eftersom en avgörande faktor för att skapa integration och bryta utanförskap är arbete och sysselsättning, ska målen vara att öka arbetsplatserna i stadsdelarna, minska andelen personer i behov av ekonomiskt bistånd och öka andelen aspiranter som är självförsörjande efter avslut på Jobbtorg Stockholm.

Hela Stockholm ska vara tryggt och attraktivt

Alla stockholmare ska ha en god och trygg boendemiljö i sin stadsdel. Upprustningen av bostäder och fysisk omvandling av stadsmiljön är den drivande kraften i utvecklingen och ska ske samtidigt med satsningar på trygghet, utbildning, jobb och företagsutveckling. Ytterstadsutvecklingen ska ske samlat utifrån målsättningarna i en ny samlad vision för ytterstaden.

Stockholm har lägre antal poliser idag än för tio år sedan samtidigt som vardagsbrottsligheten ökar. Antalet fullbordade inbrott i villa/radhus har ökat kraftigt under första halvåret i år och staden har flest lägenhetsinbrott i landet. I ytterstaden har lokala handlare tvingats stänga butiker på grund av kriminalitet och upprejade trakasserier.

Stockholm får inte vara en stad där det är fritt fram för kriminella element att ta över gator och torg. Stockholm ska utvecklas till att inte bara bli en hållbarare och modernare stad utan också en tryggare stad där människor kan röra sig ute och inte begränsas av att de inte upplever sig säkra.

Kommunstyrelsen ska därför ta ett samlat grepp med fokuserade insatser för att göra Stockholms alla stadsdelar säkra och trygga. Polisens närvaro måste öka i ytterstaden, inte minska. Polisen närvaron i ytterstaden måste öka omedelbart och områdeskontor som är öppna måste inrättas. I ett första skede behöver polistationen i Rinkeby omedelbart komma på plats. Kommunstyrelsen ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd och berörda bostadsbolag vidta skyndsamma åtgärder för att få på plats en tillfällig polistation i Rinkeby till dess att den permanenta uppförs.

För att öka tryggheten i det offentliga rummet behöver staden ta ett större ansvar för ordningen i offentliga miljöer. En kommunal trygghetsjour ska därför

inrättas, som ska kunna bistå lokala näringsidkare med ordningsvakter från stadens sida i avvaktan på fler närvarande lokala poliser. En stadsövergripande kommunal trygghetsjour med ordningsvakter inrättas därför under kommunstyrelsen.

Staden ska vidta åtgärder för att stävja återfallsbrott, i synnerhet bland unga. Kommunstyrelsen ska därför säkerställa att stadsdelsnämnderna och polismyndigheten samverkar för att ge alla förstagångsförbrytare ett samtal med polis och socialtjänst tillsammans med vårdnadshavarna inom 24 timmar efter att misstänkt brott upptäckts.

Förutom våldsbrottsligheten är det ur stadens synvinkel angeläget att stävja missbruk, nedklottring och skadegörelse i det offentliga rummet. För det syftet ska staden systematiskt arbeta med trygghetskameror på offentliga platser i staden. Kommunstyrelsen ska också tillsammans med polismyndigheten och Storstockholms lokaltrafik undersöka förutsättningarna för inrättandet av en gemensam trygghetscentral för kameraövervakning.

Arbete med social hållbarhet ska intensifieras i de stadsdelsnämnder som har ett högt socialt riskindex. Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med bostadsbolagen, där de har en stor dominans i stadsdelen, vara ansvariga för att leda arbetet. Förebyggande socialt arbete, där det offentliga samverkar med fristående aktörer, genomförs framgångsrikt i vissa kommuner. Modeller som premierar uppföljning och prestationsersättning utifrån uppnådda resultat, istället för genomförda aktiviteter, har visat sig såväl framgångsrika som kostnadseffektiva ur ett långsiktigt perspektiv. Kommunstyrelsen ska därför utreda förutsättningarna för att avveckla den sociala investeringsfonden och istället använda fondens medel för insatser med så kallade Social Impact Bonds för att stärka stadens förebyggande sociala arbete.

På senare år har antalet EU-medborgare som söker sig till Stockholm ökat märkbart. Detta ställer krav utöver de sociala insatserna på ett samordnat arbete och tydliga mål för arbetet. Stadens insatser och arbete måste ske lika över hela staden och stadens ambition ska vara tydlig för alla involverade aktörer och instanser som möter frågan. Ingen har rätt att bosätta sig var som helst samtidigt som svenska regler ska gälla lika för alla, oavsett var man kommer ifrån. Därför ska Stockholms stad införa en nollvision mot olagliga boplatser och stärka dialogen och samverkan med berörda aktörer.

Utöver ett strategiskt lokalt trygghetsarbete krävs också åtgärder på nationell nivå. Kommunstyrelsen ska därför uppvakta regeringen med krav på fler lokala poliser, ökade befogenheter för ordningsvakter, förenklade tillståndskrav för kameraövervakning, jourdomstolar och ett avskaffande av den så kallade straffrabatten för unga.

Insatser för total- och civilförsvaret

Det säkerhetspolitiska läget i världen, inte minst i Östersjöområdet, har försämrats avsevärt de senaste åren. Det föreligger en hotbild mot centrala samhällsfunktioner i Stockholm, såväl från terrorism som från främmande makt. Stats-

makterna har påbörjat ett arbete för att höja Sveriges försvarsförmåga. En viktig del i det, utöver den rent militära förmågan, är kommuners och landstings insatser inom total- och civilförsvaret. Kommunstyrelsen behöver därför, som en del i stadens trygghets- och säkerhetsarbete, prioritera och samordna stadens insatser för en stärkt civilförsvarsförmåga. Arbetet ska ske i samarbete med övriga relevanta myndigheter som länsstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, landstinget m.fl. Kommunstyrelsen ska också säkerställa att stadens insatser inom ramen för regional samverkan förstärks och att synergier med övriga samverkansparter utvecklas.

Kompetensförsörjning med stockholmarnas behov som utgångspunkt
För att säkerställa stadens behov av kompetenta medarbetare behöver staden kontinuerligt arbeta för att utvecklas som attraktiv arbetsgivare. Kommunstyrelsen ska ansvara för att staden har ett gemensamt förhållningssätt i arbetsgivar- och utvecklingsfrågor samt utarbetar och genomför insatser för att säkra chefs- och kompetensförsörjningen.

Kommunstyrelsen ska, i samråd med socialnämnden, arbeta med stadsövergripande ledarutvecklingsprogram inom socialtjänsten. För att optimera arbetsmarknadsinsatserna och göra dem mer enhetliga över hela staden ges kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med arbetsmarknadsnämnden och berörda nämnder se över och utvärdera jobbtorgens arbete.

Insatser för utveckling av dagens och morgondagens chefer är prioriterade. Stadens samlade arbete med personalfrågor ska underlättas genom enhetliga och effektiva processer och verktyg som förenklar chefernas vardag.

Framöver kommer många medarbetare i staden att gå i pension. Staden har mycket att vinna på att behålla dessa medarbetare och tillvarata deras erfarenhet och kompetens inom organisationen. Kommunstyrelsen ska därför utreda möjligheten att systematiskt erbjuda personer som har fyllt 65 år att kunna fortsätta arbeta inom staden.

I ett läge med höga sjukskrivningstal, särskilt bland kvinnliga medarbetare, är det viktigt att aktivt arbeta för att förebygga ohälsa. Trenden med ökande ohälsotal och sjukskrivningar behöver brytas genom riktade förebyggande insatser och rehabilitering. Att stärka friskfaktorer som delaktighet i schemaläggning, idrott på arbetstid och hjälp att sluta röka är några insatser som kan sättas in. Därutöver ska kommunstyrelsen utreda förutsättningarna för att handla upp så kallade hälsoförsäkringar, försäkringslösningar som genom förebyggande insatser kan upptäcka sjukfrånvarorisker i tidigt skede och därmed minimera sjukskrivningarna genom en förbättrad hälsa för medarbetarna.

Stadens traineeprogram för akademiker ska fortsätta. Ett antal traineeplatser i programmet ska erbjudas akademiker med funktionsnedsättning. Det är särskilt viktigt att attrahera utrikes födda chefer för att säkra att den framtida kompetensförsörjningen speglar befolkningens sammansättning.

Tillväxtmotorn Stockholm ska ha Sveriges bästa företagsklimat

Stockholm är hela Sveriges tillväxtmotor. Utvecklingen i Stockholms näringsliv har betydelse för hela landet. Det är inte en utveckling som kan tas för given. För att bibehålla och stärka Stockholms position i den internationella konkurrensen måste näringslivsklimatet ständigt förbättras och förenas med förutsägbarhet för investeringar i regionen. Stockholms innovations- och företagsklimat ska vara bäst i Sverige och Stockholm ska vara en av Europas ledande arenor för nyföretagande. Alla stadens instanser ska vara välkomnande till företagande och kontakterna med staden ska vara smidiga med en väg in för såväl nya som befintliga företag. Kommunstyrelsen ska leda stadens arbete för att göra Stockholm till den naturliga staden och regionen för företag att etablera sig i framför andra städer i Europa. Särskilt infrastrukturinvesteringar och bostadsbyggande ska prioriteras för att skapa gynnsamma förutsättningar för jobb, företagande och tillväxt i Stockholm. Vidare ska kommunstyrelsen leda en stadsövergripande översyn av stadens regelverk i syfte att minimera regelbördan för företagen.

Kommunstyrelsen ska ha det strategiska ansvaret för näringslivsfrågor. Samtliga nämnder och bolag ska ha en tillmötesgående och problemlösande inställning till företagets etablering och utveckling i Stockholm. Näringslivsperspektivet ska vara en naturlig del av stadens arbete. Kommunstyrelsen ska säkerställa att stadens organisation, ledning och styrning vägleds av tydliga kriterier som främjar innovation, kvalitet och höjd produktivitet.

Det finns stor potential för Stockholm att öka exporten till världens tillväxtländer. Kommunstyrelsen ska leda arbetet med att lansera en exportstrategi för Stockholm, syftandes till att facilitera exportfrämjande åtgärder och sammanföra företag med ambitioner för internationell expansion med rätt myndigheter.

Kommunstyrelsen ska i samverkan med Stockholm Business Region AB mäta och rapportera kriminalitetens påverkan på företagares trygghet samt de åtgärder som staden vidtagit i syfte att minska kriminalitetens konsekvenser på företagandet.

Förbättrade förutsättningar för innovationer

För att Stockholm ska behålla och stärka sin position i den globala konkurrensen behövs ett fortsatt gott innovationsklimat med goda möjligheter till kommersialisering. Kommunstyrelsen ska utreda adekvata indikatorer för att mäta innovationsklimatet i Stockholm och styrmodeller för att tidigt fånga upp trender och behov som gynnar företags- och innovationsklimatet i staden. Staden ska i samarbete med näringslivet och övriga berörda aktörer arbeta för att skapa innovativa former för samverkan. För att driva på utvecklingen ska staden arbeta med innovationsupphandling och tillgängliggörande av offentlig data samt verka för att tillväxt drivande kompetensnoder utvecklas.

Företagande, innovationer och produktivitet utvecklas bäst i miljöer med hög koncentration av idéer och högutbildad arbetskraft. Likaså är det väsentligt med mötesplatser för möten mellan entreprenörer, finansärer och offentliga aktörer. Entreprenörskap och innovationer växer sig starkare när entreprenörer,

forskare och investerare kan knyta kontakt med varandra via informella nätverk. Kommunstyrelsen ska därför i samverkan med Stockholm Business Region tillse att staden aktivt och systematiskt faciliterar och främjar tillkomsten av fler sådana miljöer i Stockholm.

Självkörande bilar utvecklas i allt snabbare takt och kommer inom en inte alltför avlägsen framtid att introduceras på marknaden. Stockholm ska dra nytta av och ytterligare befästa sin ställning som en stad i digitaliseringens framkant genom att tillsammans med akademi och näringsliv upprätta en testbädd för självkörande bilar. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att tillsammans med stiftelsen Kista Science City utreda förutsättningarna för detta.

Strategisk IT-utveckling och digitalisering

Kommunstyrelsen ska leda och samordna stadens arbete med realisering av *Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad*. När ny IT-infrastruktur etableras ska denna förvaltas vid kommunstyrelsen på samma sätt som övrig IT-infrastruktur i staden.

Kommunstyrelsen ansvarar för den centrala styrningen, samordningen och uppföljningen av stadens informationssäkerhetsarbete. Vid kommunstyrelsen finns en informationssäkerhetsansvarig, som är sammanhållande för stadens arbete med informationssäkerhet och svarar för förvaltning av ledningssystemet och tillsyn av det informationssäkerhetsarbete som bedrivs vid förvaltningar och bolag.

För den kommande perioden ska kommunstyrelsen initiera en rad aktiviteter för att bemöta säkerhetshot och risker. Här ingår bland annat projekt för att anpassa stadens verksamheter till den nya dataskyddsförordningen GDPR som kommer att pågå under flera års tid, genomförande av grundutbildning inom informationssäkerhet för stadens medarbetare, inventering av vilken säkerhetskyddad information som finns lokalt inom staden samt en granskning utifrån samtliga informationssäkerhetsområden med utgångspunkt i standarden ledningssystem för informationssäkerhet. Vidare genomförs regelbundna penetrations- och belastningstester av stadens webbtjänster och nätverk samt förbättringar av skyddet mot så kallad skräppost.

Kommunstyrelsen ska stödja nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att utveckla den digitala kompetensen hos stadens medarbetare. Arbetet med att etablera verktyg för självskattning inom icke pedagogiska verksamheter ska fortsätta.

Den egenutvecklade delen av stadens sociala system, det så kallade paraplysystemet, infördes i slutet av 1990-talet. Ett projekt har etablerats för att modernisera stadens sociala system utifrån en definierad målbild. Arbetet fortsätter under perioden och beräknas pågå till och med 2021. Finansiering ska ske genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medlen för verksamhetsutveckling med IT.

Staden köper idag systemdrift, systemförvaltning, telefoni och supporttjänster av Tieto och Telia inom ramen för de så kallade ”SIKT-avtalen”. Avtalen har

utvärderats under 2017. Kommunstyrelsen ska förbereda upphandling så att de befintliga avtalen ersätts av nya avtal vid den tidpunkt som stadsdirektören fastställer baserat på utvärderingens rekommendationer för respektive avtalsområde.

Under 2018 ska kommunstyrelsen fortsätta arbetet med projekten program för gemensam IT-service och skolplattform Stockholm, uppgradering av Stockholm webb och e-tjänster, genomförande av projekt inom *Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad* samt det kommande digitaliseringsprogrammet. Finansiering ska ske genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medlen för verksamhetsutveckling med IT. Dessutom inrättas följande projekt: uppgradering av stadens beslutsstöd (LIS), projekt för förnyade upphandlingar inom telefoni, systemdrift, systemförvaltning och datakommunikation, projekt för anpassning av staden till krav i den nya dataskyddsförordningen (GDPR) samt etablering av systemstöd för upphandling och avtalshantering.

Medel förenade med genomförandet av *Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad* finansieras genom disposition av eget kapital. Stadens finansiering av projekt baserat på ansökningar för prioriterad digital utveckling, som tidigare hanteras inom ramen för digital förnyelse är numera integrerat i hanteringen av medel för realisering av *Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad*. Taket för denna typ av projektfinansiering sätts för 2018 till 50 miljoner kronor.

Stockholms livsmiljö ska vara hållbar

Väl utbyggd kollektivtrafik, stora förbättringar för cyklister, fjärrvärme och klimatsmart avfallshantering har varit starkt bidragande till att stockholmare och turister idag kan njuta av ren luft och rent vatten. För stockholmarnas hälsa är det angeläget att uppnå en god utomhusmiljö, vilket inbegriper såväl bullerfrågor som luftkvalitet. Stadens grönska har en renande effekt på luften och har en självklar plats i miljö- och klimatarbetet. Överskridanden av miljö kvalitetsnormerna för luftkvalitet avseende PM₁₀ och kvävedioxid ska motverkas i enlighet med stadens miljöprogram och de krav som ställs på staden i det av länsstyrelsen framtagna åtgärdsprogrammet för att klara miljö kvalitetsnormerna. Mer behövs för att nå luftkvalitetsmålen, där den viktigaste åtgärden är en fortsatt minskning av andelen fordon med dubbdäck. Ett införande av dubbdäcksavgift är en lämplig väg att gå för att komma till rätta med bland annat farliga partiklar och kvävedioxid. Kommunstyrelsen ska hemställa hos regeringen om att införa en avgift på dubbdäck i syfte att minska dubbdäcksanvändningen och på så vis säkerställa en bättre luftkvalitet och partikelhalter i överensstämmelse med gränsvärdena i EU:s luftkvalitetsdirektiv.

Genom fortsatta satsningar på hållbara och innovativa lösningar ska Stockholm behålla positionen som världsledande miljöstad. Det handlar om att bekämpa luftföroreningar och partiklar med fortsatta satsningar på elbilar och laddmöjligheter samt att driva på för dubbdäcksavgifter. Utsläpp av växthusgaser ska fortsätta minska genom fler omfattande satsningar på naturens hållbara och förnyelsebara energislag, samtidigt som Stockholms gröna värden och den täta stadens fördelar tas tillvara.

Bilpooler fyller en viktig funktion i den växande staden och deras etableringar och smarta lösningar behöver underlättas. Kommunstyrelsen ska hemställa hos regeringen om att möjliggöra för att reservera platser på gatumark för bilpools-verksamheter.

Vidare är det viktigt för staden att kunna införa lokala miljözoner för att komma tillrätta med andra utsläpp. Det är dock viktigt att sådana åtgärder föregås av noggranna lokala utredningar och att kostnaderna tydligt kan motiveras av miljö- och hälsoskäl.

Kommunstyrelsen ska tillsammans med berörda nämnder och bolag inventera samt ta fram en tidplan för utfasning av oljepumpar i samtliga av stadens verksamheter och fastigheter när dessa tjänat ut. Det ska inte vara tillåtet att köpa in en ny oljepump istället för ett hållbart alternativ som är bättre för miljön.

Kommunstyrelsen ska tillsammans med berörda nämnder och bolag utreda förutsättningarna att drifoptimera stadens verksamheter som hanterar energifrågor genom att centralisera databaserna för inrapportering och uppföljning av statistik. I dag saknas detta och stadens nämnder och bolag har ett flertal olika system för energistatistikhantering. Det leder till att uppföljning av mål är svårt då felmarginalen riskerar att bli stor.

Stockholm ska vara en stad där det är enkelt och säkert att promenera och cykla

Stockholm ska utvecklas på ett sätt som främjar korta avstånd. Det ska vara nära – både i antal meter, i antal minuter och i antalet grannar. Blandade stadsmiljöer underlättar för stockholmarna att förflytta sig mellan bostaden, arbetet och handels- och serviceinrättningar. Stads- och trafikplanering ska beakta möjligheterna att enkelt förflytta sig till fots.

Stockholm har en uttalad målsättning som ledande cykelstad. Ett ökat cyklande ställer höga krav på det strategiska cykelarbetet och berör flera olika verksamheter, såväl inom staden som externa parter. Samordning, cykelsäkerhet, skapandet av nya cykelparkeringar och kommunikation motiverar ett samlat arbetsätt.

Skolplanering för ett växande Stockholm

Antalet barn och elever ökar kraftigt de kommande åren. Utmaningen är att klara expansionen samtidigt som den höga kvalitet som överlag finns inom den pedagogiska verksamheten bevaras och utvecklas ytterligare. Därutöver har staden en utmaning i att fortsätta förbättringsarbetet inom de skolor som har sämst resultat i syfte att säkerställa att alla elever, oavsett skola, ska känna sig trygga i att de får en bra utbildning. Tillgången till bra förskolor och skolor med en god miljö för barnen är viktigt för stockholmarna och har betydelse för Stockholms attraktivitet som stad att bo och arbeta i. För att stärka samplaneringen av ny-, om- och tillbyggnader av förskolor och skolor finns en särskild skolplaneringssamordnare inom kommunstyrelsen med det övergripande ansvaret att åstadkomma en mer effektiv samverkan mellan berörda parter. Det är viktigt att staden i dialog med fristående aktörer även verkar för en tillväxt av

fristående alternativ i skolplaneringen. Kommunstyrelsen ansvarar tillsammans med skolnämnden och stadsdelsnämnderna för att ta fram en långsiktig planering för utbyggnaden av förskolelokaler.

Utbyggnadstakten i förskola och skola ska vara fortsatt hög. Stadsdelsnämnderna och skolnämnden ska i sin planering utgå från ett riktvärde om 25 förskoleplatser respektive 50 grundskoleplatser per 100 nya lägenheter, anpassat efter lokala förhållanden. För att säkerställa behovet av förskole- och grundskoleplatser ska stadsbyggnadsnämnden i en obligatorisk punkt i start-PM som rör bostadsbyggande, genom en kontinuerlig dialog med berörda nämnder, klargöra hur behovet av tillkommande förskole- och grundskoleplatser ska klaras. Lokaler för förskola och skola ska vara väl integrerade i nya stadsdelar.

Högre kvalitet och ökad likställighet i äldreomsorgen

För att säkerställa likställigheten i bostandsbedömningen ska den överföras från stadsdelsnämnderna till äldrenämnden avseende äldreomsorg, samt till socialnämnden avseende stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett sådant genomförande. Kommunstyrelsen ges också i uppdrag att tillsammans med äldrenämnden utreda möjligheten att erbjuda vård i hemmet för äldre som behöver medicinsk hjälp men vill bo kvar hemma.

Ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Synpunkter från personer med funktionsnedsättning behöver beaktas tidigare i stadens processer för att mer systematiskt och på ett tidigt skede säkra god tillgänglighet i projekt. Kommunstyrelsen ska därför tillse att stadens funktionshinderråd involveras tidigare i processerna för strategiskt betydelsefulla projekt, exempelvis genom referensgrupper.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Generell effektivisering 2,5 procent	21,9 mnkr
Minskade konsultkostnader	76,3 mnkr
Fler i heltid – kompetens och bemanning	2,0 mnkr
Insatser för att stärka kvinnors organiserande	0,5 mnkr
Rotlar och partikanslier	2,3 mnkr
Bidrag till utomstående organisationer (SBR)	8,4 mnkr
Pilot medborgarinflytande	2,0 mnkr
Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter, barnombudsman, klimatfunktion, demokrati- och ytterstadskansli samt förstärkt personalpolitiskt arbete	12,0 mnkr
Social hållbarhet	7,0 mnkr
Medel för klimatkansli	7,0 mnkr
Förstärkt arbete mänskliga rättigheter	2,0 mnkr
Insatser för att stärka ungas organisering	4,0 mnkr
Demokrati- och ytterstadskansli	4,0 mnkr
Demokratistöd unga	2,0 mnkr
Systemstöd medborgarbudget	1,0 mnkr
Äldreombudsmannen överförs till äldrenämnden	1,0 mnkr

(M):66

Ökade kostnader för (-):

Trygghetsjour och kommunala ordningsvakter

-65,5 mnkr

Utredning bolagisering av fastighetsnämnden

-1,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

1. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Kommunstyrelsen m.m.** godkänns.

Revisorskollegiet

Stadsrevisionen ska granska all kommunal verksamhet som bedrivs av staden inklusive bolag och stiftelser med mera i den omfattning som följer av god kommunal revisionssed. Stadsrevisionens ansvar följer av kommunallagen, lagen om kommunal redovisning, aktiebolagslagen samt revisionsreglementet för stadsrevisionen i Stockholms stad och andra av kommunfullmäktige utfärdade föreskrifter såsom denna budgets mål och indikatorer.

I stadsrevisionens revisionsplan beskrivs stadsrevisionens mål, uppdrag och arbetssätt samt nämnd- och bolagsgranskningen. I revisionsplanen beskrivs även de större revisionsprojekt som planeras genomföras under revisionsåret.

Budgeten för 2018 är oförändrad jämfört med 2017.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

2. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Revisorskollegiet** godkänns.

Valnämnden

Valnämnden ansvarar för organisation och genomförande av val till riksdagen samt val till landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige. Nämnden ansvarar också för val till Europaparlamentet. Nämnden ska dessutom genomföra eventuella extraval och folkomröstningar.

Omfattningen av nämndens uppgifter är reglerad i lag, både ansvarsområdet som sådant och i viss utsträckning den organisation som ska användas för att lösa uppgifterna.

I september 2018 genomförs de allmänna valen till riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige. Under perioden påbörjas också planeringen inför val till Europaparlamentet som genomförs under 2019. Utgångspunkten för nämndens arbete ska vara att alla röstberättigade ges goda chanser att använda sig av sin demokratiska rättighet att rösta. Nämnden ska därför planera för att valen kan organiseras och genomföras på ett sådant sätt att alla röstberättigade i ges goda förutsättningar att rösta. Nämnden ska prioritera åtgärder för att värna valhemligheten och motverka alla former av otillbörligt verkande vid röstning.

Budgeten för 2018 ökar med 51,1 miljoner kronor jämfört med 2017. Ökningen beror på genomförande av allmänna val.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

3. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Valnämnden** godkänns.

Stadsdelsnämnderna

Stadsdelsnämnderna ska vara en lokal länk samt ansvara för dialog mellan medborgare, stadens förvaltningsorganisation och förtroendevalda. Stadsdelsnämnderna ska arbeta för att säkerställa likställigheten över staden i den service som erbjuds stockholmarna inom förskola, äldreomsorg, sociala verksamheter samt lokala kultur- och fritidsverksamheter.

Stadsdelsnämndernas uppgifter

Stadsdelsnämnderna ansvarar för kommunal förskoleverksamhet, äldreomsorg, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, individ- och familjeomsorg, socialpsykiatri, samt barn, kultur och fritid. Stadsdelsnämnderna ansvarar också för viss tillsynsverksamhet, ekonomiskt bistånd samt för att erbjuda ungdomar feriearbeten. Arbetsmarknadsåtgärder samt skötsel och drift av motionsspår överförs till arbetsmarknadsnämnden respektive idrottsnämnden. Stadsmiljöarbetet överförs till trafiknämnden.

Framtiden kräver att stadsdelsnämnderna prioriterar kärnverksamheterna i välfärden. Kostsamma byråkratiska mellannivåer och projekt behöver minskas och en effektiv fortlöpande kostnadsuppföljning är väsentlig. Det är viktigt att stadsdelsnämnderna arbetar övergripande kring trygghetsfrågorna och lär av varandras goda exempel. Utgångspunkten ska vara erfarenheter från ytterstadsarbetet där stadsdelsnämndernas trygghetssamordning arbetar nära andra aktörer såsom polis, brandförsvaret, fastighetsägare, anhöriga, föräldrar och föreningar. Stadsdelsnämnderna ska erbjuda ett personligt möte vid budget- och skuldrådgivning. Det är särskilt viktigt att familjer med barn snabbt erbjuds rådgivning. Inga barnfamiljer ska behöva vänta mer än en vecka på att få sitt första budget- och skuldrådgivningsamtal.

Stadsdelsnämndsreform för ökad kvalitet, likvärdighet och legitimitet
Stockholms framtida utmaningar ställer krav på att all verksamhet som staden bedriver är så effektiv som möjligt. För att så ska kunna garanteras måste staden alltid pröva nya och effektivare metoder i leveranserna av de tjänster som det är stadens uppgift att säkerställa. Stadsdelsnämnderna har haft sin nuvarande organisation sedan 2007. Det är därför hög tid för en mer genomgripande områdesreform i syfte att koncentrera nödvändiga resurser för att klara uppdragen samt uppnå större likvärdighet över staden.

Dagens stadsdelsnämndsområden är stora som en medelstor eller stor svensk kommun. Ändå är det för staden en stor utmaning att leverera tjänster av hög och likvärdig kvalitet inom alla de områden som stadsdelsnämnderna ansvarar för. Det beror bland annat på att samhällsutvecklingen hela tiden ställer verksamheterna inför nya utmaningar som gör uppdraget mer komplext och kunskapskrävande. En stor organisation har, om den inte har allt för många uppgifter att besvara, bättre möjligheter än en mindre att säkerställa tillräcklig kompetens inom de områden den ansvarar för. Större ekonomiska enheter ger också ökade möjligheter att frigöra resurser till kompetensutveckling och utvecklingsarbete samt bättre förutsättningar att ta mer långsiktiga investeringsbeslut inom exempelvis förskola och omsorg.

Hög och jämn kvalitet innebär också ökad rättssäkerhet och likvärdighet för medborgarna i deras kontakter med myndigheter och samhällsservice. Större och mer kompetenta förvaltningar har bättre möjligheter att tillgodose det.

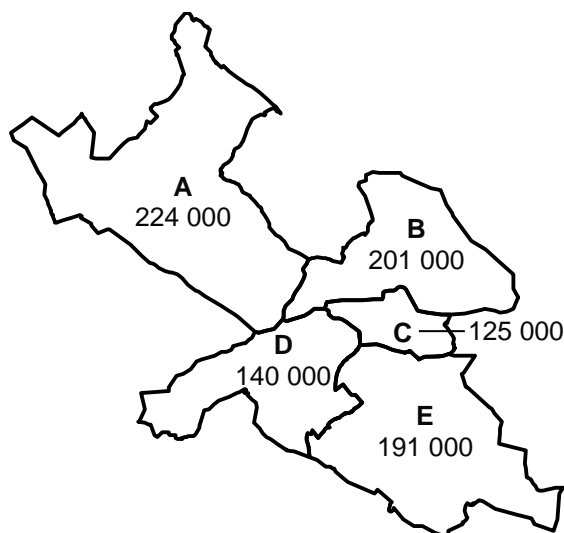
Staden bör renodla de geografiskt uppdelade verksamheterna och därmed koncentrera ett antal av de uppgifter som i dag åvilar stadsdelsnämnderna till ett antal stadsövergripande nämnder samt därutöver minska ned antalet geografiskt baserade nämnder i syfte att koncentrera nödvändiga resurser för att klara uppdragen.

Genom att centralisera biståndsbedömningen inom äldreomsorgen och socialtjänsten till respektive facknämnd så ökar förutsättningarna för en mer effektiv, likvärdig och rättssäker verksamhet för stadens invånare. Att minska byråkratin frigör resurser som kan användas direkt i verksamheten och på det sättet ska kvaliteten inom skolan, förskolan och omsorgen om de funktionshindrade höjas. Det krävs överblick, transparens och likvärdighet i hur staden fördelar stöd till föreningslivet. För att säkra överblick över staden krävs även att föreningsstöden förs över från stadsdelsnämnderna till idrottsnämnden, socialnämnden respektive kulturnämnden.

Det är därutöver angeläget att Stockholms geografiskt baserade nämnder har likvärdiga förutsättningar vad gäller befolkningssammansättning, boende, arbete, service och kommunikationer. Det är en fråga om likvärdighet mellan dess medborgare, men också en förutsättning för att hålla samman staden. Färre och större områden ökar möjligheterna att jämna ut skillnaderna i förutsättningar mellan nämnderna. Därför ska dagens 14 stadsdelsnämnder minskas till fem.

Fem stadsdelsnämnder

Områdesreformen handlar om att utmejsla stadsdelsnämnder som kostnadseffektivt och med hög kvalitet kan leverera vad människor har rätt att förvänta sig. Det är ytterst detta, snarare än den geografiska indelningen i sig, som avgör stadsdelsnämndernas legitimitet. Indelningen av staden i fem områden är helt baserad på dagens stadsdelsnämnder som minsta byggsten. Befolkningsstorleken blir i genomsnitt 175 000 invånare per område.

Bromma förs samman med Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Hässelby-Vällingby och bildar stadsdelsnämnden Västerort (A). Området är det största av de fem, sett både till ytan och till folkmängden. Det näst största området blir Norra innerstaden, bestående av Kungsholmen, Östermalm och Norrmalm (B). Södermalm fortsätter vara en egen stadsdelsnämnd (C) och blir den befolkningsmässigt minsta av de fem. Söderort delas i två delar. Västra Söderort består av Älvsjö, Hägersten-Liljeholmen och Skärholmen (D). Östra Söderort utgörs av Enskede-Årsta-Vantör tillsammans med Skarpnäck och Farsta (E). Den nya politiska stadsdelsnämndsorganisationen gäller från och med den 1 januari 2018.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Samordningsvinst administration och lokaler, sammanslagna SDN 321,3 mnkr

Förskoleverksamhet

Det växande Stockholm och demografin fortsätter att vara stora utmaningar för stadens förskoleverksamhet. Detta ställer stora krav på såväl utbyggnad av lokaler som försörjning av kompetent personal. Utmaningarna ser olika ut i olika delar av staden. Samtidigt som några stadsdelsnämnder fortsätter att expandera kraftigt finns det några delar av staden där antalet barn minskar jämfört med samma tid föregående år.

För att samla verksamhetsområdets strategiska frågor och möjliggöra ett stadsövergripande perspektiv ska ansvaret för tillstånd och tillsyn av förskoleverksamhet flyttas från stadsdelsnämnderna till skolnämnden. Därutöver lyfts de administrativa funktionerna såsom köhandläggning och utredning/bedömning av barn i behov av särskilt stöd från stadsdelsnämnderna till skolnämnden, som därmed ansvarar för att alla barn får en placering inom ramen för barnomsorgsgarantin. Det stadsövergripande och politiska ansvaret för upprätthållandet av garantin tydliggörs i och med detta. Skolnämndens möjlighet till fokusering gör att ansvaret för de strategiska utvecklingsfrågorna, inte minst ökat pedagogiskt fokus, oavsett regiform tydliggörs. Det som därutöver talar för en central facknämnd är behovet av att finna en bra lösning för andra stadsövergripande förskolefrågor: ökat behov av specialförskolor, barnomsorg på obekvämt arbetstid och skyldigheten att tillhandahålla finskspråkig förskola m.m.

Ansvaret för tillsyn kommunala förskolor, pedagogisk omsorg, flerfamiljssystem och allmän förskola överförs därför från stadsdelsnämnderna till skolnämnden från och med den 1 januari 2018.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet ska vara att barn och elever inhämtar kunskaper och värden. Stockholm ska erbjuda en trygg och inspirerande miljö för barn och ungdomar att växa upp i. Det ska finnas ett brett urval av verksamheter, inriktningar och fristående alternativ, där kunskap och lärande står i fokus. Det är viktigt att staden har en likvärdig verksamhet med en jämn och hög kvalitet i samtliga förskolor.

En hög personaltäthet ska fortsatt prioriteras och uppföljningen av riktlinjerna för antal vuxna per barn i förskolan skärps för att säkerställa att riktlinjerna följs. Ett tak för barngruppernas storlek är viktigt att sätta eftersom barngruppernas storlek tenderar att öka.

Bevarad och utökad valfrihet i förskolan

Föräldrarnas rätt att fritt välja den förskola som bäst passar deras barns behov ska värnas och utvecklas. Lika villkor ska råda mellan kommunal och fristående förskola.

Förskolebarn vars vårdnadshavare är föräldralediga enligt föräldraledighetslagen för vård av nyfött syskon, har rätt till plats om 30 timmar per vecka fördelade under fyra eller fem dagar. Dagen kan enligt regelverket starta mellan klockan 8 och 9 och sluta mellan klockan 14 och 16.

Förskolorna ska ha en god information till föräldrar om ramöppettiderna samt rätten till annan barnomsorg om förskolan har stängt. Staden ska säkerställa att de som har ett fastställt behov av barnomsorg utanför stadens ramöppettider (06:30–18:30) får möjlighet till detta inom ramen för barnomsorgsgarantin. Riktlinjerna för barnomsorg på obekvämt arbetstid ska ändras så att det återigen blir möjligt för föräldrar att välja omsorg i hemmet om det passar deras barn bäst. Det är centralt att barnets och familjens behov alltid är utgångspunkt för bedömningar av vilken omsorg som ska ges.

Fler specialpedagoger och speciallärare ska finnas tillgängliga för att handleda resurspersoner i förskolan samt lärare som har barn i behov av särskilt stöd. Ett försök med mobil enhet med specialpedagoger och speciallärare ska erbjudas förskolorna och inrättas under skolnämnden för detta syfte.

Tydliga mål i förskolan

Läroplanen för förskolan har förtydligats och kompletterats med nya mål när det gäller språkutveckling, matematik, naturvetenskap och teknik, dessa ska därför fortsatt prioriteras för att lägga grunden för framtidens skolelever. Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) ska integreras i förskoleverksamheten och bli ett verktyg för barnets lärande.

Miljön både i förskolan och i dess närområde ska ge möjlighet till en aktiv utövning med fysisk rörelse.

Medarbetarnas kompetens är avgörande

Kompetensförsörjning är en nyckel för hög kvalitet i stadens förskolor och en fortsatt utmaning i och med de stora ökningarna av antalet barn. Den som leder den dagliga verksamheten och har det pedagogiska ansvaret för en förskoleavdelning eller förskola ska vara förskollärare. Målsättningen är att minst hälften av medarbetarna ska ha pedagogisk högskoleutbildning, för att på sikt öka ytterligare. Barnskötare har en viktig roll att spela i förskolans verksamhet och ska ha goda möjligheter att utvecklas i sitt yrke.

För att garantera att alla förskolor har en verksamhet som uppnår läroplanens mål ska förskolor med färre än 25 procent förskollärare ta fram åtgärdsplaner

tillsammans med skolnämnden. Arbete ska ske för att kunna möta upp med en god arbetsmiljö där sjukskrivningarna sänks och genom att erbjuda konkurrenskraftiga löner.

Stockholm ska aktivt arbeta med att öka förskolläraryrkets attraktionskraft och fortsätta arbetet med karriärvägar för förskolans personal. För att trygga en fortsatt personalförsörjning är det viktigt att skolnämnden erbjuder medarbetarna pedagogisk grund- eller vidareutbildning från barnskötare till förskollärare parallellt med arbetet. Förstelärare i förskolan ska införas för att stärka de pedagogiska inslagen och under 2018 tillförs 21,3 miljoner kronor för detta syfte. Förskolans förestelärare ska i huvudsak fokusera på språkutveckling.

Det pedagogiska ledarskapet i förskolan ska förstärkas genom att likställa förskolecheferna med rektorerna i grund- och gymnasieskolan. Därmed bör även förskolechefer erbjudas möjlighet att gå rektorsutbildningen. Skolnämnden ska arbeta för att kontinuerligt erbjuda förskolans chefer och medarbetare möjlighet till kompetensutveckling.

Tidiga insatser

Förskolan ska ha goda former för samverkan med föräldrar och vårdnadshavare. Föräldrars och vårdnadshavares kännedom om vad förskolan gör för att stödja barnens utveckling ska öka. Resultatet av förskoleundersökningen ska vara vägledande i förskolans arbete med dokumentation och dialog. Varje förskola ska ha en namngiven kontaktperson hos socialtjänsten.

Staden ska se över möjlighet att erbjuda barn till föräldrar som har regelbundet stöd från socialtjänsten mer tid i förskolan. Det ger också en möjlighet att på ett tidigt stadium uppmärksamma barn med behov av särskilt stöd. Barn med läs- och skrivsvårigheter får större möjligheter att lära sig läsa och skriva om deras svårigheter uppmärksammas tidigt i livet.

Förskolechefen ska ansvara för att barn som behöver extra stöd får det och att det sker i samverkan med föräldrarna. Det är angeläget att fortsatt följa utvecklingen av behov och tillgång på platser i stadens specialförskolor och språkförskolor. Fler speciallärare och specialpedagoger är viktiga och ska finnas tillgängliga för att handleda resurspersoner i förskolan samt lärare som har barn i behov av särskilt stöd.

Litteraturen ska ha en given plats i förskolan som källa till språkstimulans, samtal och reflektion där högläsning är ett viktigt inslag. Stadsdelsnämnderna ska verka i nära samarbete med skolnämnden och kulturnämnden inom projektet Stockholm högläser för att litteratur och läsning ska bli en än mer naturlig del i barnens utbildning och bildning och litteratur uppvärderas. Projektet ska bli en integrerad del i förskolans ordinarie verksamhet.

Ett utvecklingsområde för stadens förskolor är arbetet med flerspråkiga barn och interkulturellt arbete. Det är angeläget att förskolan har en bra kompetens om barns språkutveckling och kan stödja flerspråkighet hos barn med annat modersmål än svenska. Förskolan ska förstärka sitt arbete med språkutveckling för barn, bland annat genom att inrätta förstelärare i förskolan med fokus på

språkutveckling och arbeta för att alla barn tidigt lär sig svenska. Inrättandet av förskolor med språkprofil uppmuntras då forskning visar att förmågan att lära sig språk är som bäst i tidig ålder.

Samverkan skola och förskola

Stadsdelsnämnderna och skolnämnden ska prioritera arbetet med barnens övergång mellan förskola och skolans verksamheter. För att underlätta övergången mellan förskolan och grundskolan ska skolnämnden utreda förutsättningarna för att införa screening för läs- och skrivsvårigheter och neuropsykiatriska diagnoser hos de elever som lämnar förskolan. Detta för att redan i tidig ålder upptäcka eventuella svårigheter och därmed kunna sätta in rätt insatser för att stötta de elever som har behov av detta. Även samarbete med socialtjänsten ska utvecklas i detta syfte.

Måltidsvärdar som kan avlasta förskolans pedagogiska personal

Förskoleverksamheten innehåller arbetsmoment som inte fordrar pedagogisk kompetens. För att avlasta förskolans pedagogiska personal och samtidigt erbjuda möjliga arbetstillfällen för personer som står utanför arbetsmarknaden inrättas tjänster som måltidsvärdar. Måltidsvärdar ska utföra enklare göromål utanför förskolans pedagogiska uppdrag och på så vis underlätta för förskollärare och barnskötare att fokusera på förskolans pedagogiska arbete.

Moderaternas förslag till budget 2018

Ökade kostnader för (-):

Ökad schablon förskola	-31,0 mnkr
Förstelärare i förskolan med fokus på språk, fördelas inom schablon förskola	-13,3 mnkr

Verksamhet för barn, kultur och fritid

Stadsdelsnämnderna ansvarar för att tillhandahålla fritidsverksamhet för barn och ungdomar, såsom fritidsgårdar, öppen förskola och parklekar samt sommarkoloniverksamhet för barn i grundskola under sommaren. Antalet unga i staden ökar i och med befolkningsutvecklingen. Detta innebär naturligt ytterligare krav och utmaningar för verksamheter riktade till den aktuella målgruppen. De demografiska förutsättningarna är dock inte jämna över staden och en omorganisation som får till effekt att jämna ut de demografiska skillnaderna i jämförelse med dagens stadsdelsnämndsområden ger ökade möjligheter till prioriteringar inom nämndområdena och därtill effekter av resursfördelningssystem som uppfattas som mer rättvisa.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Det ska finnas ett rikt utbud av kultur, idrott och fritidsaktiviteter som bidrar till att utveckla barn och ungdomars fysiska och psykiska hälsa och sociala förmåga. Staden ska ha många miljöer som är stimulerande för barn och där familjer kan umgås. I samverkan med föreningslivet ska det finnas gott om lokaler och platser utomhus där barn och unga kan få stimulerande aktiviteter och upplevelser på fritiden. Staden ska tillhandahålla en god fritidsverksamhet för barn och ungdomar. I samverkan med det lokala föreningslivet och andra aktö-

rer ska en mångfald av verksamheter för barn och unga erbjudas. Det är angeläget att i planeringen av verksamheter för barn och ungdomar ta särskild hänsyn till behoven hos barn och ungdomar med funktionsnedsättning.

Aktiviteter för barn och unga

Stadsdelsnämnderna arrangerar en rad olika aktiviteter för barn och unga i åldrarna 10–17 år under skolloven. Aktiviteterna är populära och antalet deltagande barn och unga har ökat de senaste åren. Ungdomar med funktionsnedsättning erbjuds att delta på samma villkor som alla andra. Utöver detta anordnas lovaktiviteter speciellt riktade för målgruppen. Vid dessa tillfällen är det viktigt att schemalägga assistenters arbete så att barn och unga inte behöver avbryta sina aktiviteter i förtid på grund av att assistentens arbetstid tar slut.

Fritidsgårdar erbjuder många ungdomar en mötesplats på lov, kvällar och helger. Fritidsgårdarna samarbetar med föreningar och organisationer kring ungas fritid. Under sommaren arrangeras dagkollo i olika former.

Kultur för alla

Alla barn och ungdomar som vill ska, oavsett förutsättningar, ges möjlighet att uppleva och själva utöva olika former av kultur. Stadsdelsnämnderna ska fortsätta sitt arbete med att utöka utbudet av fritids- och kulturaktiviteter för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Verksamheter och föreningar som riktar sig till personer med funktionsnedsättning ska uppmuntras.

Sommarkoloniverksamhet

Sommarkoloniverksamhet i olika former är en av många viktiga verksamheter för barn och unga i Stockholm och ska finnas tillgänglig under sommarmånaderna. Barn som av olika skäl har större behov än andra av att åka på sommarkoloni ska prioriteras. Det är viktigt att sommarkoloniverksamhet förblir en mötesplats för barn och unga med olika etnisk och social bakgrund. Nämnderna ska säkerställa att familjer på ett enkelt sätt kan ansöka till kollo digitalt genom e-tjänst. Nämnderna ska även arbeta uppsökande med information och erbjudande om kollo. Nämnderna anordnar därutöver egen sommarkolloverksamhet. I samverkan med lokala idrottsföreningar genomförs även olika typer av dagkollo.

Fler barn och unga med funktionsnedsättning ska erbjudas möjlighet att delta i ordinarie sommarkoloniverksamhet. Inom verksamhet för LSS-kollo finns kollogårdar med olika inriktningar och anpassningar beroende på deltagarnas ålder och typ av funktionsnedsättning.

En lika viktig del är alla de verksamheter som sker under dagtid i form av bland annat dagkollo, idrottsskolor med mera som finns i stadsdelsnämndsområdena. Det samarbete som i dag sker med frivilligorganisationer kring denna verksamhet ska utvecklas.

För att svara upp mot medborgarnas olika behov har stadsdelsnämnderna ett ansvar i att utveckla olika former av sommarkollo, vilket ska leda till att fler barn ges möjlighet att åka på sommarkollo. För att öka deltagandet i ytterstadsområdena ska stort fokus ligga på att skapa aktiviteter och sommarkollon som

attraherar hushåll med olika kulturell bakgrund. Kollovistelse ska kunna förenas med sommarskola, för att möjliggöra även för elever i behov av extra stöd och undervisning att åka på sommarkollo.

Strand- och bryggbad

Stockholm är en stad med närhet till vatten och goda möjligheter att bada i både större och mindre sjöar. Stockholm har cirka 30 stycken strandbad med goda faciliteter för besökaren. I takt med att Stockholm växer ökar dock trycket på befintliga badplatser och det är inte alltid lätt att få plats. Vissa av badplatserna ligger en bit från kollektiva färdmedel vilket gör att många väljer att åka bil till trånga och fullbelagda parkeringsområden. Att anlägga strandbad är dock en kostsam process och måste ställas i relation till andra av stadens investeringar. Framtida driftkostnader måste beaktas. Ett enklare sätt att tillgängliggöra fler badplatser är att etablera fler bryggbad i Stockholm. Genom att erbjuda fler badplatser i Stockholm förstärks stadens attraktivitet och stockholmarna får än bättre möjligheter till rekreation och njutning under sommaren. Därför ska berörda nämnder ges i uppdrag att utreda platser för möjliga etableringar av fler bryggbad i Stockholm.

Öppna förskolan, ett viktigt komplement

Den öppna förskolan uppskattas och efterfrågas av barn och föräldrar. Verksamheten erbjuder stimulans och gemenskap till barn som inte är inskrivna i förskoleverksamheten samt stöd och utbyte till föräldrar och dagbarnvårdare. Öppna förskolan kan med fördel bedrivas i samarbete med frivilligorganisationer. Öppna förskolor är en verksamhet som stärker samspelet inom familjen men även familjer emellan. Staden bör därför undersöka behovet av aktiviteter liknande öppna förskola som är riktade till familjer med äldre barn.

Familjer med barn med funktionsnedsättning, exempelvis neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, kan ha mycket svårt att delta i traditionella fritidsaktiviteter på givna tider, vecka efter vecka. En öppen förskoleverksamhet där man kan delta i ”drop-in-form” är därför extra värdefull för familjer med barn med NPF och andra funktionsnedsättningar.

Fritidsgårdar

För stadens alla barn och ungdomar finns ett stort utbud av fritidsgårdar med olika inriktningar. Grunden för verksamheten är en miljö utan krav på prestation där ungdomar själva har möjlighet att tillsammans med personalen planera och genomföra olika aktiviteter i en stimulerande och trygg miljö. Pojkar och flickor ges samma möjligheter till aktiviteter. Det finns även särskilda fritidsgårdar som är riktade mot barn med olika former av funktionsnedsättning. Om behov av utökade öppettider finns ska nämnderna säkerställa att det finns fritidsgårdar öppna även på kvällar och helger.

Fritidshem

Stadsdelsnämnderna ges i uppdrag att tillsammans med idrottsnämnden, kulturnämnden och skolnämnden utreda möjligheterna att införa profilfritids i Stockholms stad. Profilfritids är fritidshem som drivs av föreningar på uppdrag av staden men där föreningarna själva ges möjlighet att skapa en egen profil. Dessa vänder sig till alla barn och unga i Stockholms stad och det ska finnas

möjlighet att ta ut viss avgift. Syftet är att ge barn och unga en ökad valfrihet när det gäller fritidsgårdar och lovaktiviteter.

Parklekar

Stockholms parklekar är en verksamhet som sedan den infördes haft betydelse för många barn. Lokalerna bör användas längre tid på dagarna för att bidra till parklekarnas fortlevnad. Kvaliteten och tryggheten i parklekarna ska ökas genom att säkerställa parvis bemanning. Som ett led i den växande staden bör utbudet av parklekar förstärkas genom att staden aktivt arbetar med att engagera externa aktörer som vill anlägga och driva parklekar i fler av Stockholms parker. Möjligheten att utveckla och utöka parklekarnas pedagogiska innehåll till öppna förskolor med parvis bemanning ska prövas.

Föreningsstöd

För att stimulera lokala föreningar och därigenom kulturliv och idrottsaktiviteter för stadens ungdomar finns föreningsstöd att söka. Det krävs dock överblick, transparens och likvärdighet i hur staden fördelar stöd till föreningslivet. För att säkra överblick över staden förs föreningsstöden över från stadsdelsnämnderna till lämpliga facknämnder: idrottsnämnden, kulturnämnden respektive socialnämnden.

Effektivt och samordnat lokalutnyttjande

Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med idrottsnämnden, kulturnämnden, skolnämnden och SISAB föreslå och genomföra åtgärder för att tillgängliggöra skollokaler efter skoltid.

Feriejobb

Stadsdelsnämnderna ska fortsatt planera för att erbjuda ungdomar i Stockholm feriearbeten under både sommar- och vinterlov.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Föreningsbidrag för fritids-, barn- och ungdomsverksamhet, sommar- och lovverksamhet samt övrig verksamhet överförs till idrottsnämnden	7,3 mnkr
Föreningsbidrag för kultur- och parkverksamhet överförs till kulturnämnden	4,2 mnkr
Fritidslotsar	6,0 mnkr
Fritid för alla	1,5 mnkr
Lokalt kulturliv	1,0 mnkr
Kvinnors organisering	2,5 mnkr
Kultursekreterare i varje stadsdelsnämnd	7,0 mnkr
Fler mötesplatser för unga	6,0 mnkr
Insatser för att stärka ungas organisering och öka kunskaperna om mänskliga rättigheter	3,0 mnkr
Avgiftssänkning sommarkollo	1,6 mnkr
Lokala kulturhus	2,0 mnkr
Medel för demokratiutveckling och genomförande av lokala utvecklingsprogram	40,0 mnkr

Äldreomsorg

Äldreomsorgen ska hålla hög kvalitet. Mångfald och valfrihet inom äldreomsorgen garanterar rätten för de äldre att kunna känna sig trygga med att omsorgen ska uppfylla deras individuella behov och ta hänsyn till deras personliga önskemål. Det är viktigt att äldre bemöts med respekt och att de ges möjlighet att påverka sin egen livssituation och omsorg. Det egna inflytandet över insatser och valmöjligheter ska stärkas samtidigt som stadens detaljstyrning ska minska.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Äldreomsorgen ska präglas av personligt inflytande, trygghet och respekt. Genom att fånga upp enskilda människors verkliga behov ska vården och omsorgen hålla god kvalitet.

Kvalitet, innovation, och prevention inom äldreomsorgen

Den enskilde har rätt till individuell behovsprövning och att beslutade insatser verkställs inom skälig tid. Stadens riktlinjer för biståndsbedömning ska stärka den enskildes inflytande och möjliggöra för den äldre att påverka hemtjänstinsatsen och omdisponera denna inom ramen för det beviljade biståndsbeslutet.

Ett kvalitetskontrakt med äldre som söker sig till äldreomsorgen ska införas. Ett kvalitetskontrakt ska garantera en gemensam vårdplanering och uppföljning av insatser som utgår från den äldres behov och perspektiv. Äldreomsorgen ska präglas av valfrihet, kvalitet, ett värdigt bemötande och en god service. Inom ramen för kontraktet ska äldre erbjudas en kontaktperson som ansvarar för den äldres behov, insatser, uppföljning och eventuell hantering av omprövning gällande biståndsbeslut. Biståndsbedömare har idag två funktioner, dels att bedöma vårdbehovet, dels en rådgivande funktion. Genom kvalitetskontraktet överförs den rådgivande funktionen till kontaktpersonen som ska tillhandahålla stöd för den äldre. Därmed minskar arbetsbördan för biståndsbedömare och kunden får en kvalitativ och individuell hjälp kring sina valmöjligheter.

Alla äldre ska ges likvärdiga förutsättningar att få sina individuella behov beaktade, oavsett var i staden de bor. För att säkerställa likställigheten i biståndsbedömningen bör den överföras från stadsdelsnämnderna till äldrenämnden. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett sådant genomförande. Kommunstyrelsen ska också i samverkan med äldrenämnden utreda möjligheten att erbjuda vård i hemmet för äldre som behöver medicinsk hjälp men vill bo kvar hemma. Stockholms stad ska också hemställa hos regeringen att utreda möjligheten för kommuner att anställa läkare inom äldreomsorgen. Medicinskt ansvariga sjuksköterskor (MAS) samt medicinskt ansvariga för rehabilitering (MAR) ska kvarstå under äldrenämnden.

Hur väl staden lyckas uppfylla verksamhetens mål och ge stockholmarna en god service är i hög grad beroende av kompetens och engagemang hos medarbetare och chefer. För att ge äldre i Stockholm en god vård och omsorg krävs ett gott ledarskap samt engagerad och utbildad personal. Inom äldreomsorgen finns ett behov av grundutbildning som måste mötas. Målet är att all tillsvidareanställd personal ska ha grundutbildning. Därtill är det viktigt att ta tillvara kunskaperna hos personer som talar andra språk, eller har kulturell eller annan

kompetens som kan höja kvaliteten i omsorgen som ges till Stockholms äldre befolkning med bakgrund i andra länder. En god kommunikation med äldre personer med utländsk bakgrund är viktigt för den enskildes trygghet. Staden ska därför även initiera och möjliggöra för flerspråkig hemtjänst.

Staden ska verka för att personal ska ges kompetensutveckling inom fokusområden såsom missbruk, psykiatri och våld i nära relation.

Inom kommunstyrelsen har det pågått ett projektarbete i samarbete med äldre- nämnden och stadsdelsnämnderna med att ta fram en modell för fördjupad kvalitetsuppföljning. Modellen ska vara kvalitetsdrivande och kunna identifiera kvalitetsutvecklande faktorer inom äldreboenden. De faktorer som identifieras ska kunna användas i framtida upphandlingar och främja kvalitetsutveckling och ett effektivt användande av resurser. Modellen ska kunna användas oavsett utförare och gå att anpassa till annan verksamhet. Metoden handlar om att utifrån ett brukarperspektiv fånga upp professionell kvalitet i mötet mellan brukare och vårdpersonal. Ett viktigt inslag i denna kvalitetsuppföljning är den återföring som ges till verksamhetens chef, i syfte att utveckla kvaliteten i verksamheten.

Projektet ungdomsbesök ska fortgå och utvecklas. Efter deltagande i programmet ska unga erbjudas ett utbildningspaket för att erhålla information om vilka möjligheter som finns att vidareutbilda sig inom vård och omsorg.

Staden ska verka för en ökad samverkan mellan hemtjänst och landstinget genom exempelvis möjlighet till frivillig läkarundersökning i hemmet samt fler och effektivare läkemedelsgenomgångar för de äldre. Staden ska också verka för möjligheten att äldre direkt kan vända sig till Stockholms geriatriska mottagningar istället för akutmottagningarna.

Stadens uppföljning av verksamheter ska vara likvärdig oavsett driftform. Såväl kommunala som fristående verksamheter ska redovisa sina verksamheter ekonomiskt och kvalitetsmässigt likvärdigt samtidigt som äldreomsorgen bör följas upp genom att i större utsträckning mäta nöjdheten hos den enskilde. Staden ska verka för tydliga lämplighetskrav för ägare till fristående verksamheter.

Mångfald av boenden

De boendeformer som erbjuds stadens äldre ska vara anpassade efter olika individuella behov. Den enskilde som så önskar ska kunna bo kvar i sin bostad eller äldreboende till livets slut utan att behöva flytta, även om behoven av vård och omsorg ökar.

En parboendegaranti finns som ger förutsättningar till sammanboende för de äldre par som så önskar. Likväl, vid make eller makas bortgång, kan en person som i vanliga fall klarar sig utmärkt på egen hand behöva särskild hjälp och stöd för att orka med vardagen. Stödet syftar till att hjälpa personen att återgå till ett liv och vardag liknande det som fanns innan bortgången.

Under de närmaste tio åren kommer antalet personer äldre än 80 år att minska i Stockholm för att sedan öka igen och därmed ökar också behovet av olika former av vård- och omsorgsboende. Servicehusen ska kvarstå som en av flera boendeformer så länge efterfrågan finns, samtidigt är det centralt att i den pågående boendeutredningen se över hur förstärkt vårdfokus i samtliga boendeformer bäst säkerställs. Stockholm ska uppmuntra lösningar som seniorboenden och kollektivboenden. Vid biståndsbedömning ska särskild hänsyn tas till hög ålder kombinerat med ensamhet.

För att underlätta för äldre ska staden utreda möjligheten till gemensamma byggnader för trygghetsboende och vård- och omsorgsboende. Äldre personer som senare i livet kräver omsorgsinsatser kan då undvika den stora omställning som en flytt innebär. Möjligheter till förtur för äldre som väljer ett sådant boende ska utredas.

Hemtjänsten har en viktig roll och den mångfald av utförare som stockholmarna kan välja mellan ska fortsatt bevaras. Samtidigt är det viktigt att fastställa en så hög kvalitet som möjligt. För en bättre kontinuitet inom hemtjänsten ska en utredning tillsättas om hur det kan införas en kontinuitetsbonus till avdelningar som levererar en hög kontinuitet. Arbetet för en god arbetsmiljö där antalet sjukskrivningar minskar ska prioriteras.

Införandet av digitala trygghetslarm i eget boende ska fortlöpa. Teknikskiftet kommer att innebära att de enskilda personer som är beviljade trygghetslarm kommer att ha ett fungerande trygghetslarm i enlighet med modern informations- och kommunikationsteknik.

Staden ska utreda möjligheter till profilhemtjänst mot målgrupper med särskilda behov. Hemtjänsten behöver utvecklas och anpassas för att möta det varierande behovet av insatser. Det ska vara möjligt för kunden att komplettera insatser med tilläggstjänster utöver de beviljade hemtjänsttimmarna, inom ramen för profilboende.

Stöd till anhöriga

Anhöriga som vårdar äldre i hemmet gör en viktig insats. Avlastning är av stor vikt för att många ska orka, vilket innebär att stadsdelsnämnderna kan tillgoda det behov av avlastningsplatser som idag finns.

Staden ska även i fortsättningen erbjuda ett varierat och flexibelt utbud av stöd och hjälpinsatser till de som vårdar anhöriga och närstående. De som vårdar sina anhöriga i hemmet bör också kunna erbjudas avlastning i form av korttidsboenden. Tillgång ska finnas till anhörigkonsulenter och stödplaner och korttidsvård. Stockholms stads program för stöd till anhöriga ska ligga till grund för arbetet med anhörigstöd. De insatser som idag utförs för att stötta anhöriga ska fortsätta att utvecklas. Staden ska på olika sätt stimulera tillkomsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter, bland annat genom att uppmuntra ideella och frivilliga insatser.

Effektiv och rättssäker biståndsbedömning

Stockholms äldreomsorg behöver mindre detaljstyrning och högre ambitioner. Enskild uppföljning är viktigt för att staden ska säkerställa att det enskilda vårdbehovet tillgodoses. Därför behöver Stockholm också se över biståndsbedömningen för att stärka arbetet kring individuell uppföljning. Det arbete som pågår kring ramtider där äldre ska kunna påverka sina insatser är steg åt rätt håll. Biståndsbedömningen förs därför över från stadsdelsnämnderna till äldrenämnden.

Tekniska hjälpmedel erbjuder nya möjligheter att underlätta för äldre och deras anhöriga att använda sin valfrihet och enkelt kunna välja mellan olika utförare. Stadens system stärker möjligheterna för stockholmarna och stadens medarbetare att söka fram en utförare utifrån olika preferenser. Detta blir också viktiga verktyg för stadens äldrecoacher, som ska ge individuell hjälp om vilka valmöjligheter som finns.

Personal och kompetensförsörjning

Kunskap om demenssjukdom ska fortsatt stärkas på stadens demensboenden. Spetskompetens som vårdare och handledare inom demensvård ska finnas på alla demensboenden. Rollen som handledare innefattar att sprida kunskap om de demenssjukas behov både till närstående och till kollegor. Riktade satsningar på särskilda demensteam inom stadsdelarna ska fortsätta. För att stärka kompetens och kvalitet i vård och omsorg för personer med demens och deras anhöriga ska ett pilotprojekt inledas i en stadsdelsnämnd där medarbetarna erbjuds certifiering enligt Silviahemmets utbildningscertifiering. Samtliga medarbetare i Stockholms stad som i sitt arbete kommer i kontakt med demenssjuka eller anhöriga ska genomgå Svenskt Demenscentrums nätbaserade utbildning Demens ABC.

Rehabilitering och förebyggande arbete

För att ge äldre möjlighet att behålla och/eller förbättra sina funktioner och ge förutsättningar för ett så självständigt liv som möjligt är det prioriterat att satsa på rehabiliterande insatser. Boende i vård- och omsorgsboende ska ha rätt till utevistelse. Promenader är en viktig förebyggande insats som på sikt kan motverka ökat vårdbehov. Alla stadsdelsnämnder ska erbjuda möjlighet för äldre att komma iväg på dagsutflykter under hela året och särskilt under sommaren.

Information om alla Stockholms stadsdelsnämnders aktiviteter för äldre ska finnas lättillgängligt via Äldre direkt, som åter ska hålla öppet på helger.

Ökad livskvalitet och en värdig vardag

Samtliga omsorgstagare ska ha en uppdaterad individuell genomförandeplan där även individuella, sociala och andra aktiviteter ingår. Personalen måste vara införstådd med och ha kunskap om syftet med dokumentation och vilka uppgifter som ska dokumenteras enligt socialtjänstlagen. Alla äldre som vill och kan ska få delta i sociala aktiviteter på sina vård- och omsorgsboenden. Kultur kan vara en viktig del i detta för att främja trivseln. Uppsökande verksamhet ska erbjudas personer över 80 år. De ska då samtidigt erbjudas möjlighet att fylla i "Dokumentet om mig själv". Individualiseringen av omsorgen ska fortsätta genom ett närvarande ledarskap i verksamheten.

För att minska risken för felmedicinering ska hemtjänsten, genom fullmakt från kunden, få tillgång till läkemedelsregistret. Detta ska prövas i projektform.

Måltiden är en viktig stund på dagen och det är viktigt att maten har ett bra näringsinnehåll och att den smakar gott. Den äldre ska ha möjlighet att påverka vad som ska serveras, och boendet ska tillgodose att så sker antingen i dialog i ett tidigt skede eller genom att den äldre kan välja maträtt direkt vid bordet.

Utevistelsegarantin ska ses över för att säkerställa möjligheterna för äldre i vård- och omsorgsboenden att vistas utomhus och delta i aktiviteter även utanför boendet. Ungdomsvårdar och den ideella sektorn kan vara en del i att uppfylla dessa mål.

Tidigare satsningar på äldrevårdar, ungdomsvårdar, omsorgsvårdar och för anställning av personer med funktionsnedsättning ska permanentas.

Äldres utsatthet ska uppmärksammas och motverkas. Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med de lokala brottsförebyggande råden, polisen och äldrenämnden fortsätta att samordna arbetet för att stoppa våld och övergrepp mot äldre och därmed minska äldres oro och utsatthet.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Föreningsbidrag för äldreomsorg och övrig vård, behandling och service överförs till äldrenämnden	1,4 mnkr
---	----------

Ökade kostnader för (-):

Generösare biståndsbedömning	-13,0 mnkr
Silviacertifiering	-10,0 mnkr
Helgöppet Äldre direkt	-2,0 mnkr

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Alla människor ska tillförsäkras integritet, självbestämmande och delaktighet oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte. Människor med funktionsnedsättning ska, så långt det är möjligt, ha samma möjligheter som alla andra att leva ett självständigt liv och ha ett arbete att gå till. Inriktningen för stöd och service till personer med funktionsnedsättning är att identifiera och ta bort det som hindrar delaktighet i samhället och ett självständigt liv. Omsorg och insatser ska präglas av värdighet och respekt och hänsyn ska tas till de olika behov som yngre och äldre har. Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt att själva välja boende och korttidsboende samt utförare av daglig verksamhet, hemtjänst, ledsagning, avlösning och personlig assistans.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stockholm ska vara världens mest tillgängliga huvudstad. Staden ska fortsätta sitt arbete med att avskaffa kvarstående enkelt avhjälpna hinder och öka såväl den fysiska tillgängligheten som tillgängligheten och delaktigheten i samhället i stort.

Stadens arbete ska präglas av ett tydligt fokus på den enskilda stockholmaren. Alla personer med funktionsnedsättning ska erbjudas en god omsorg, stöd och service. Den enskildes rätt till individuell behovsprövning och att beslutade insatser verkställs inom skäligen tid ska följas. Biståndsbedömningen förs över från stadsdelsnämnderna till socialnämnden.

Personer med funktionsnedsättning ska ges ett värdigt bemötande i sina kontakter med personal hos stadens nämnder, bolag och samarbetspartners. Här är Stockholms stads bemötandeguide, som har tagits fram av socialnämnden i samråd med funktionshinderrörelsen, ett viktigt redskap.

Personer som bor i gruppboende eller servicelägenhet ska ha rätt till en stödperson. Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att kommunicera med staden eller att utnyttja e-tjänster ska i största möjliga mån vara lika god som för övriga invånare. Information som publiceras på stadens webbplats ska även vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Förbättringsförslag ska tas fram i dialog med funktionshinderrörelsen.

Deltagarna i daglig verksamhet ska ges möjlighet till kontakter med den ordinarie arbetsmarknaden. Stadsdelsnämnderna ska samarbeta med arbetsmarknadsnämnden i syfte att visa vägar till arbete.

Biståndsbedömning för LSS överförs från stadsdelsnämnderna till socialnämnden.

Moderaternas förslag till budget 2018

Ökade kostnader för (-):

Ingen generell effektivisering -36,5 mnkr

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Stadsdelsnämnderna ansvarar för insatser till barn och ungdomar som riskerar att fara illa eller som genom kriminalitet och missbruk riskerar att skada sin egen hälsa och utveckling. Tidiga insatser är av central betydelse. Nämnderna ansvarar också för insatser till vuxna med behov av stöd och hjälp för att komma ifrån missbruk eller som är i behov av annat stöd, till exempel våldsutsatta kvinnor, hemlösa och anhöriga till missbrukare. En god och kvalitativ öppenvård ska prioriteras i syfte att förebygga och minska institutionsvården. I ansvaret ingår även att tillhandahålla anpassat boende och boendestöd samt arbete och sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning. Stadsdelsnämnderna ansvarar även för att i samarbete med arbetsmarknadsnämnden och gymnasienämnden arbeta med uppföljningsansvaret för 16–19-åringar.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Individ- och familjeomsorgen utgör kärnan i stadsdelsnämndernas uppdrag som geografiska socialnämnder. En rad utmaningar kan identifieras inom området för de kommande åren. I takt med stadens befolkningsutveckling kommer antalet personer i behov av stöd och insatser kopplade till området att öka. Antalet barn och unga ökar och så även antalet anmälningar och utredningar om barn som far illa. Målgrupperna förändras också och inom såväl vuxna miss-

bruk som socialpsykiatri är utvecklingen ökade diagnoser och komplexa vård-behov. Förändringar i målgrupper ställer krav på ett kvalificerat stöd som kan anpassas utifrån den enskildes behov. Området påverkas också av nya och/eller reviderade föreskrifter och allmänna råd samt nationella riktlinjer. Detta ställer sammantaget allt högre krav på en effektiv, rättssäker och kvalitativ social-tjänst. För att säkerställa en hög kvalitet är det av vikt att spetskompetens finns tillgänglig inom organisationerna. Större enheter underlättar det arbetet och möjliggör – givet adekvat finansiering – ökad förmåga att koncentrera resurser där det är mest angeläget.

Personalomsättning bland socialsekreterare är en stor utmaning inom stadens socialtjänst och det kommer behövas kraftfulla insatser för att bibehålla och rekrytera nya medarbetare. Större enheter med möjlighet till specialisering och utveckling kan hjälpa för att både öka attraktionskraften hos stadens social-tjänst och möjligheten att få de anställda att över tid trivas och stanna inom verksamheterna.

Stockholm ska vara världsledande i skyddet av de mänskliga rättigheterna. Staden ska arbeta med vetenskapliga arbetsätt för att skapa trygghet såväl i utemiljön som i hemmen. Socialtjänst, sjukvård, polis, skola och det civila samhället ska arbeta tätt tillsammans för att förebygga att människor far illa och reagerar snabbt och effektivt om det ändå sker.

Socialtjänstens arbete ska grundas på respekt för den enskilda individens önskemål och val. Den enskilde ska också ha inflytande över och vara delaktig i utformandet av sin insats. I detta arbete ska möjligheten att ta stöd av den enskildes sociala nätverk beaktas. Arbetet ska baseras på kunskaper och erfarenheter där metoder och insatser ska vara evidensbaserade och visa på goda resultat. Nämnderna ska mäta och följa upp resultatet av beslutade och utförda insatser.

Förstärkt barnrättsperspektiv

Barnrättsperspektivet inom socialtjänsten har stärkts under de senaste åren. Kraven på barn och ungas delaktighet och rätt till relevant information är förankrade i socialtjänstlagen. Bland annat fastslår socialtjänstlagen att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut och andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser. Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barns delaktighet i utredningsarbetet är ett viktigt utvecklingsområde som fortsatt ska prioriteras. Stadens socialtjänst behöver ha fokus på att öka brukarmedverkan, delaktighet och dialog med barn och unga. Stadsdelsnämnderna ska fortsatt prioritera uppföljning av placerade barn och unga samt barn som lever med våld i nära relationer. Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med socialnämnden utreda hur barnens rätt till självbestämmande och integritet kan stärkas inom psykiatrin.

Barn och unga i familjehem är en högt prioriterad målgrupp. I stadens riktlinjer för familjehemsvård har barnperspektivet förstärkts och vikten av att göra barn delaktiga har förtydligats i hela handlägningsprocessen. Stadsdelsnämnderna

och socialnämnden ska fortsatt utveckla rutiner för tillsyn, uppföljning och utredning av familjehem och följa upp att stadens riktlinjer för familjehemsvård efterlevs. Nämnderna ska även verka för rekrytering av fler familjehem.

Förebyggande arbete och tidiga insatser för barn och unga

En god skolgång utgör en av de främsta skyddsfaktorerna för barn som riskerar att fara illa. Samverkan mellan skolan och socialtjänsten ska intensifieras för att uppnå en tydligare helhetssyn kring de barn som far illa eller riskerar att fara illa. Föräldrastödinsatser som ger goda effekter ska prioriteras. Föräldrastödsprogram som Komet och ABC ska erbjudas föräldrar i förebyggande syfte.

Ungdomsjourens uppsökande verksamhet riktade till unga i riskmiljöer ska utökas till fler områden. Ungdomsjouren ska samfinansieras med kommuner i länet, vars ungdomar befinner sig i Stockholms stad.

Socialekreterarnas närvaro på nätet ska öka och fler socialekreterare ska arbeta ute i fält. Ensamkommande barn-teamet (EKB) inom ungdomsjouren ska särskilt förstärkas med fler socialekreterare.

Stadsdelsnämnderna ska erbjuda en god öppenvård som alternativ till slutenvård. Intentionen ska vara färre placeringar på institution och att hitta former för insatser på hemmaplan. Stadsdelsnämnderna ska fortsatt utveckla arbetet för att stärka stödet för barn och unga med psykisk ohälsa. Samverkan mellan socialtjänst, skola och hälso- och sjukvården är en viktig del i detta arbete.

För att möta barns och ungas behov behöver staden använda samma arenor som de unga. Digitala tjänster ska utvecklas för att öka tillgängligheten och nå nya grupper. Stadsdelsnämnderna ska arbeta förebyggande genom att skapa meningsfull sysselsättning för barn och ungdomar under sommarmånaderna, exempelvis genom feriearbeten, dagkollo och samarbete med idrottsföreningar och andra organisationer. Stadens uppsökande arbete med bland annat fältassistenter ska fortgå.

Föräldrastödprogram

Barnhälsovårdsprogrammet för förstagångsföräldrar, riktade till socioekonomiskt utsatta områden, ska fortsätta och utökas till fler områden vid behov. Programmet syftar till att förbättra barns hälsa genom att stödja föräldrarna och öka deras kunskap om barn samt skapa kontakter med omgivande samhälle. Programmet sker i samverkan mellan socialtjänsten och BVC. Deltagarna i programmet erbjuds hembesök av en föräldrarådgivare samt en sjuksköterska.

Projektet Stella, som syftar till att ge stöd till föräldrar som fråntas vårdnaden om sitt barn och stärka föräldrarnas förutsättningar till samarbete med socialtjänst och familjehem, permanentas. Efter utveckling i projektform är det angeläget att verksamheten permanentas och att stödinsatserna kommer alla stadsdelar till del.

Familjehem

Upphandling av familjehem ska ske centralt med gemensamma ramavtal för hela staden. Vid placering av barn och unga ska staden ingå avtal med respektive familjehem. Höga krav ska ställas på utförarna, exempelvis ska familjehem erbjuda språkstöd, läxhjälp och samhällsintroduktion. Vid granskning av familjehem ska stabilitet i den ekonomiska situationen och familjens förmodade syfte vägas in som en lämplighetsfaktor i bedömningen.

Barn som placeras i familje- och jourhem är i behov av en trygg tillvaro. Felplaceringar och barn som far illa i familjehem måste noggrant följas upp och åtgärdas. En kartläggning av antalet placerade barn i stadsdelarna ska genomföras, liksom en grundlig genomlysning av antalet familjehem, för att säkerställa att samtliga har genomgått en utredning. Staden behöver kunna säkra att inget barn placeras i undermåliga jour- och familjehem. Om ett hem brister allvarligt i sitt uppdrag behöver ska det gå att säkerställa att inte en ny stadsdel placerar ett nytt barn i samma familj. För att undvika att undermåliga familjehem används i andra kommuner är samverkan över kommungränserna avgörande. Kartläggning av familjehem bör därför ske inom ramen för Storsthlm (f.d. Kommunförbundet Stockholms län, KSL).

Drog- och brottsförebyggande arbete

Nämndernas drogförebyggande arbete ska fortsatt prioriteras. Preventionsenheterna ska arbeta för att minska de riskfaktorer som identifierats. Stockholmsenkäten är ett viktigt verktyg för stadens framtida planering inom preventionsområdet. Staden ska vara ett föredöme när det gäller att tillhandhålla platser för ungdomstjänst. Obligatoriska föräldrasamtal ska hållas senast efter 24 timmar när en påverkad minderårig påträffats av polis eller socialtjänst eller när en ungdom anmäls för brott.

Arbetet med sociala insatsgrupper är fortsatt prioriterat och alla stadsdelsnämnder förutsätts använda denna arbetsmetod. Socialnämnden, arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna ska arbeta koordinerat och samordnat med målgruppen 20–29 år.

Avhoppare från kriminell livsstil ska vara en tydlig målgrupp för socialtjänsten. Alla stadsdelsnämnder ska ha en samordnare med särskilt ansvar för avhoppare, arbetet ska ske i samverkan med polis och den nationella samordnaren.

Missbruk och beroende

Stadens socialtjänst behöver stärka kunskapen och utveckla arbetsmetoder, stödinsatser och boenden för målgrupperna samsjukliga och unga vuxna i missbruk och beroende. Stadsdelsnämnderna får i uppdrag att tillsammans med socialnämnden påbörja arbetet med att sprida Maria ungdoms verksamhet över staden via mini-marior.

Unga vuxna med etablerat missbruk behöver erbjudas kunskapsbaserad vård- och behandlingsinsatser som är anpassade till deras behov. Unga i riskzon och personer i tidigt skede av missbruk ska erbjudas lättillgängliga insatser.

Allt fler personer med missbruksproblematik får diagnosen neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Stadens socialtjänst ska fortsatt utveckla former för samverkan mellan socialtjänst, beroendevård och psykiatri för att forma insatser till denna målgrupp.

Arbete mot hemlöshet

Arbetet mot hemlöshet är ett prioriterat område i staden. Kommunfullmäktige har antagit ett stadsövergripande program som tydliggör inriktningen för det fortsatta hemlöshetsarbetet i Stockholms stad.

Arbetet mot hemlöshet ska vara långsiktigt och nämnderna ska prioritera förebyggande insatser för att undvika att personer hamnar i hemlöshet, exempelvis genom budget- och skuldrådgivning. Det är viktigt att stadsdelsnämnderna och bostadsbolagen samarbetar för att förebygga vräkningar. Samtliga stadsdelsnämnder ska ha riktlinjer för vräkningsförebyggande arbete. Ett viktigt led i arbetet mot hemlöshet är tillgången till försöks- och träningslägenheter. Boendefrågorna och boendestödsinsatserna ska därför prioriteras. Stadens boendebestånd ska inventeras för att ge flyktingar ett gott mottagande.

Under de senaste åren har en markant ökning skett av antalet personer från andra EU-länder och tredjelandsmedborgare som vistas i Stockholm utan försörjning och boende. Detta kräver omfattande insatser från stadens socialtjänst, bland annat i form av uppsökande verksamhet samt insatser från ideella föreningar som får bidrag från socialnämnden. Projekt Vinternatt ska fortgå och arbetet ska föras i dialog med Stadsmissionen, Frälsningsarmén och andra frivilligorganisationer. Staden ska även tillsätta en samordnare som arbetar tillsammans med andra myndigheter som bland annat polisen för att utreda misstänkt människohandel och organiserad brottslighet såsom prostitution.

Ensamkommande barn

Ett allt större antal ensamkommande barn söker sig till Sverige och Stockholm. Detta ställer stora krav på stadens insatser och möjlighet att tillgodose behoven för de som placeras i Stockholm för att säkra en snabb integrering. Stockholms arbete och mottagande för ensamkommande barn ska ses över och effektiviseras för att kunna möta dagens utmaningar på bästa möjliga sätt för både de unga och för stadens medarbetare ur ett långsiktigt perspektiv.

För att åstadkomma en rättvisare fördelning av ensamkommande barn mellan stadsdelarna samt en tydligare arbetsfördelning inom socialtjänsten behövs kraftfulla och centralt samordnade stadsövergripande insatser.

Stadens medarbetare ska känna trygghet och ett stöd i det arbete som görs och de ensamkommande ska uppleva Stockholm som en stad där möjligheterna till en god framtid finns. Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med socialnämnden, skolnämnden, gymnasienämnden, överförmyndarnämnden, arbetsmarknadsnämnden och stadens bostadsbolag samt andra berörda instanser utveckla rutiner för att säkra mottagande, integration, skolgång och bostäder för ensamkommande barn.

Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med socialnämnden och andra berörda aktörer arbeta fram rutiner för att säkra överlämning av de stöd och insatser som behövs i de fall familjer till tidigare ensamkommande barn har kommit till Stockholm, så att ingen faller mellan stolarna.

Socialpsykiatri

Stadsdelsnämnderna ska arbeta för att sysselsättningen bland personer med psykisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning förbättras. Alternativen behöver anpassas efter individen och därför upparbetas kontakter med företagare i närmiljön för att åstadkomma ett mer varierat utbud. Därmed sprids även kunskap till företagen om vad målgruppen kan bidra med.

Socialnämnden har i samverkan med stadsdelsnämnderna och intresse-/brukarorganisationer tagit fram en handlingsplan för utveckling av socialpsykiatri i staden. Stadsdelsnämnderna ska i samverkan med socialnämnden planera för utbyggnad av boenden för personer med psykisk funktionsnedsättning. Planering och genomförande ska utgå från handlingsplanen för utveckling av socialpsykiatri. Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna utreda hur barnens rätt till självbestämmande och integritet kan stärkas inom psykiatri.

Våld i nära relationer

Arbetet mot våld i nära relationer ska prioriteras av samtliga nämnder. Stadsdelsnämnderna ska utveckla rutiner och metoder för att inventera målgrupperna och för att upptäcka våldet och hitta våldsutsatta. Varje stadsdelsnämnd ska ha ett våld i nära relationsteam som även ska vända sig till män. Ett större fokus behöver läggas på att utveckla det preventiva arbetet för att angripa våldets ursprung. Arbetet med ökade insatser till våldsutövare behöver utvecklas. Det ska finnas ett tydligt barnperspektiv i alla utredningar av vuxna som utsätts för våld, alternativt vuxna som utövar våld. Det ska alltid inledas en utredning när socialtjänsten får kännedom om att ett barn lever med våld i nära relation.

Riktade medel för arbetet mot våld i nära relationer baseras idag på fördelningsnyckeln för ekonomiskt bistånd. Fördelning av medel ska istället utgå från en kartläggning av den faktiska omfattningen av våld i nära relationer. Våld i nära relationer är en allvarlig folkhälsofråga som får stora konsekvenser för de drabbade. Alla som utsätts för våld har rätt till lika stöd oavsett inkomst.

Relationsvåldscentrum Sydosts (RVCS) stödverksamhet för personer som varit utsatta för våld samt för personer som har använt våld mot någon närstående, ska centraliseras i syfte att erbjuda stadens invånare tillgång till samma stöd oavsett var i staden de bor.

Barn som drabbats av våld i nära relation ska få möjlighet till Tryggare barn. Metoder som Signs of Safety och Caring Dads kan med fördel användas.

Även män drabbas av våld i nära relationer. Arbetet med våld i nära relationer ska inkludera olika målgrupper och kompetensen kring detta ska stärkas hos berörd personal. Staden ska erbjuda platser på skyddat boende för män. Flera par som är utsatta för hedersrelaterade hot bör ges plats på skyddade boenden.

Stockholms stad ska som huvudstad också verka mot regeringen för tryggare och stabilare förutsättningar för kvinnojourer och skyddade boenden med nationellt intag.

Det är av stor vikt att stadsdelsnämnderna, socialnämnden samt skolnämnden och gymnasienämnden utformar regelverk och ekonomiskt stöd på ett sätt som garanterar skolgång eller pedagogisk verksamhet för de barn som tvingas leva under skydd, exempelvis på kvinnojourerna.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Origo, det länsgemensamma resurscentret för hedersrelaterat våld och förtryck, ska fortsätta vara ett samlat kunskapscenter för unga. Staden ska verka för att Origos uppdrag utökas till att även arbeta med förebyggande insatser riktade mot unga samt med information och ökad kunskap till relevanta verksamheter som möter unga i sitt dagliga arbete. Origo ska arbeta aktivt för att uppmärksamma de pojkar som tvingas upprätthålla hedersnormer. Fler par som är utsatta för hedersrelaterade hot bör ges plats på skyddade boenden. Riktade stöd ska ges till verksamheter som arbetar för att motverka hedersproblematik.

Våldsbejakande extremism

Stockholms stad ska arbeta enligt de nya stadsövergripande riktlinjerna för våldsbejakande extremism. Stadsdelsnämnderna får i uppdrag att snarast arbeta fram lokala handlingsplaner. All stadens verksamhet ska bygga på forskning och beprövad erfarenhet.

Ekonomiska bidrag ska fräntas aktörer som upplåter en plattform för våldsbejakande extremism. Bidrag ska följas upp noggrant och utvärderas av den bidragsgivande nämnden.

Community Work

Konceptet Community Work, som innebär en bred samverkan på olika områden med en mängd lokala aktörer, ska initieras i fler stadsdelar. Den typen av samverkan ger en ökad vuxennärvaro i området och skapar förutsättningar för nära kontakt med föräldrar. Det är ett viktigt verktyg för att skapa social trygghet i stadsdelarna.

Community centers

Community centers ska initieras i varje stadsdel med hög ungdomsarbetslöshet. Community centers och sociala insatsgrupper för unga vuxna arbetar uppsökande för att motivera unga vuxna till studier och arbete.

Kompetensförsörjning

En relativt hög rörlighet bland socialsekreterare och biståndsbedömare har uppmärksammats inom stadens socialtjänst. Den höga rörligheten får effekter på kvalitet, kontinuitet och arbetsmiljö. För att säkerställa en rättssäker myndighetsutövning och trygga en god kompetensförsörjning är det viktigt att såväl socialnämnden som stadsdelsnämnderna erbjuder nya medarbetare en gedigen introduktion och stöd till medarbetare med kort erfarenhet i form av handledning och mentorskap.

Kommunstyrelsen har i samråd med socialnämnden och stadsdelsnämnderna haft i uppdrag att ta fram förslag på ett introduktionsprogram för socialsekreterare och biståndsbedömare samt förslag på hur handledning/mentorskap för medarbetare med kort erfarenhet kan genomföras. Detta arbete ska fortsätta under 2018 och implementeras tillsammans med utvecklandet av karriärtjänster för socialsekreterare. Chefer har en viktig roll i arbetet för att säkerställa en rättssäker myndighetsutövning och en god arbetsmiljö. Chefer behöver goda kunskaper om de krav arbetsgivarrollen ställer. Därför ska kommunstyrelsen i samråd med socialnämnden arbeta stadsövergripande med ledarutvecklingsprogram inom socialtjänsten.

Evidensbaserade metoder

De arbetssätt som stadens socialtjänst använder sig av ska vara evidensbaserade. Arbetet inom individ- och familjeomsorgen bedrivs alltmer utifrån kunskapsbaserade metoder, aktuell forskning samt resultatbaserat arbetssätt. Utvecklingen behöver fortsätta men arbetet och metoderna behöver framförallt också noga dokumenteras, följas upp och utvärderas för att kunna sprida erfarenheter och goda exempel inom staden.

Utbildningssatsning

I socialnämndens budget ingår medel för utbildningsinsatser för verksamhetsområdet individ- och familjeomsorg som ska användas till utbildningsinsatser inom bas- och specialistnivå. Prioriterade områden är samverkansfrågor, barnperspektiv, MI (motiverande samtal), utförardokumentation och bemötandefrågor i det sociala arbetet.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Föreningsbidrag individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri samt övriga öppna insatser för vuxna överförs till socialnämnden 1,8 mnkr

Stadsmiljöverksamhet

Staden står inför stora investeringsbehov inom området och ett ökat slitage på befintlig parkmark med anledning av befolkningstillväxten. För att möta denna utveckling ska en koncentration till en stadsövergripande nämnd och därmed en ökad prioriteringsförmåga underlätta arbetet. Ansvaret för skötsel och underhåll samt renhållning av parker, naturområden, parkvägar och naturreservat övergår därför till trafiknämnden från och med den 1 januari 2018.

Likaså överförs stadsdelsnämndernas återstående investeringsbudgetar för stadsmiljöinvesteringar till trafiknämnden, som får ett utökat ansvar att i samråd med stadsdelsnämnderna prioritera och fördela 195,0 miljoner kronor. I syfte att samordna stadens motionsspår ska samtliga motionsspår samlas under idrottsnämnden.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Ansvar för stadsmiljöverksamhet överförs till trafiknämnden 192,4 mnkr
Skötsel och drift av motionsspår överförs till idrottsnämnden 5,4 mnkr

Ekonomiskt bistånd

Stadsdelsnämnderna ansvarar för myndighetsutövning gentemot enskilda medborgare som ansöker om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Dessutom ansvarar stadsdelsnämnderna för insatser för att den enskilde ska bli självförsörjande.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stadens arbete med ekonomiskt bistånd ska utgå från ett tydligt barnperspektiv. Ett viktigt syfte med det utvecklingsarbete som bedrivits inom det ekonomiska biståndet är att samtliga stadsdelsnämnder ska använda evidensbaserade instrument för bedömning både vid nybesök samt vid långvarigt behov av ekonomiskt bistånd. Socialnämnden ska främja en fortsatt utveckling av detta arbete. Staden ska aktivt arbeta med att motverka, identifiera och utreda felaktiga utbetalningar.

Målsättningen med arbetet är att, vid sidan om att säkerställa ett kortvarigt ekonomiskt stöd till de som uppfyller socialtjänstlagens krav, minimera antalet bidragsberoende stockholmare. Erfarenheten visar att förstärkt handläggning inom ekonomiskt bistånd för att förstärka arbetet med initial och fördjupad bedömning har positiv effekt. I framtiden kommer det ställas krav på en förmåga till ökad – i huvudsak digital – förmåga till samverkan med andra myndigheter och inte minst Försäkringskassan. Kompetens för att klara denna samverkan måste säkerställas och kan enklare ske i större organisationer än mindre.

Bidragssystemen ska ge alla en grundläggande trygghet under perioder man inte kan arbeta och försörja sig själv. Samtidigt måste arbetet med att främja rehabiliterande insatser för mottagare av ekonomiskt bistånd utvecklas och drivkrafter för att arbeta stärkas för att inte riskera att förpassa människor i ett livslångt utanförskap och bidragsberoende. Mot bakgrund av detta ska ett bidragstak i försörjningsstöd av arbetsmarknadsskäl införas. Socialnämnden får i uppdrag att komplettera riktlinjerna för ekonomiskt bistånd i detta syfte. Ingen ska behöva bli hemmasittande i väntan på besked om eventuell insats.

Därför ska personer som söker ekonomiskt bistånd ska erbjudas kompetenshöjande åtgärder inom fem dagar. Åtgärder kan exempelvis vara arbetsträning, praktik, studiebesök, utbildning eller hjälp med CV-skrivning. Socialnämnden ges även i uppdrag att införa ett aktivitetskrav i försörjningsstödet och tillse att försörjningsstödet minskar för de som inte deltar aktivt i arbetsmarknadsinsatser.

Det finns skäl att utveckla arbetet med att främja rehabiliterande insatser för mottagare av ekonomiskt bistånd, för att få tillbaka människor i arbete och minska biståndsbehovet. Socialnämnden ska, tillsammans med representanter från stadsdelsnämnderna och arbetsmarknadsnämnden, etablera samverkan med Försäkringskassan i syfte att utforma rutiner för samarbete när personer med ekonomiskt bistånd är i behov av stöd för samordning av rehabilitering.

Genom Jobbtorg Stockholm ska alla som idag är beroende av ekonomiskt bistånd på grund av att de är arbetslösa garanteras en snabb individuell bedömning och en aktivitetsplan.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Föreningsbidrag ekonomiskt bistånd överförs till socialnämnden	0,1 mnkr
SL-kort, ekonomiskt bistånd	48,7 mnkr

Arbetsmarknadsåtgärder

Stadsdelsnämnderna ansvarar för att erbjuda ungdomar feriearbeten. Stadsdelsnämnderna ska aktivt stödja arbetsmarknadsnämnden i arbetet med arbetsmarknadsåtgärder vilket omfattar ett ansvar för att bereda platser för praktiktillfällen och för offentligt skyddade arbeten samt andra insatser som syftar till att den enskilde ska bli självförsörjande.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stockholms stad ska verka för att förbereda och rusta fler för det första jobbet och vara en region som drar till sig människor från andra delar av Sverige och världen, öppen för den mångfald av kulturer som det innebär. Den som kommer till Stockholm från ett annat land ska få en snabb introduktion där staden samarbetar med föreningar och arbetsliv för att människor ska lära sig ett nytt språk, en ny kultur och hitta ett nytt arbete.

Ansvar för verksamheten flyttas från stadsdelsnämnderna till arbetsmarknadsnämnden avseende arbetsmarknadsinsatser för personer som står längre ifrån arbetsmarknaden. För att möta behovet från stadsdelsnämnderna och effektivisera resursutnyttjandet utvidgas Jobbtorg Stockholms uppdrag till att även omfatta grupper som behöver arbetsträning eller annan arbetsmarknadsinsats parallellt med sociala stödinsatser av olika slag. Förslaget innebär att ansvaret för stadens arbetsmarknadsinsatser samlas hos arbetsmarknadsnämnden.

Förändringen medför ökad enhetlighet, det blir lättare att säkerställa att alla erbjuds samma typ av insatser oavsett vilken i stadsdel man bor, förbättrade förutsättningar för att skapa en kedja av insatser mellan arbetsmarknadsverksamheterna och jobbtorgen vilket motverkar risken att sökanden får upprepa samma insatser. Sökanden kan erbjudas ett större utbud av insatser för arbetsförberedelse genom att de ges tillgång till stadens alla arbetsmarknadsinsatser. Samverkan med Arbetsförmedlingen underlättas eftersom det kan ske via en ingång.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs till arbetsmarknadsnämnden	229,9 mnkr
---	------------

Minskade intäkter för (-):

Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs till arbetsmarknadsnämnden	-27,4 mnkr
---	------------

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

4. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Stadsdelsnämnderna** godkänns.

Arbetsmarknadsnämnden

Försörjning genom eget arbete är avgörande för människors möjligheter att bli självständiga. Det ska alltid löna sig att arbeta. Deltagande i arbetslivet är också angeläget då det ger en delaktighet i det svenska samhället. Alla som har förmågan att arbeta ska ges stöd att komma in på arbetsmarknaden utifrån sina individuella förutsättningar. Ungdomar samt nyanlända flyktingar och invandrare ska särskilt prioriteras för att förebygga långvarigt utanförskap.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

En stark arbetslinje som väljer jobb före bidrag är avgörande för att fler ska få möjlighet till egen försörjning. Förutsättningar för nya jobb att växa fram måste skapas och fler måste få chansen att få en anställning.

Den som kommer till Stockholm från ett annat land ska ges en snabb introduktion där staden samarbetar med föreningar och arbetsliv för att människor ska lära sig ett nytt språk, lära känna en ny kultur och hitta ett nytt arbete. Oavsett ålder, kön och bakgrund ska det finnas möjlighet att få ett arbete som matchar utbildning och yrkeserfarenhet eller en utbildningsplats som passar intressen och förutsättningar. Fortsatta satsningar på svenska för invandrare, SFI, är viktiga för att stärka individen och sänka trösklarna in på arbetsmarknaden.

Vuxna och unga vuxna som av olika anledningar inte har kommit in, eller inte finns kvar på arbetsmarknaden kan erbjudas insatser från både Arbetsförmedlingen och staden. Stockholm ska verka för att förbereda och rusta fler för det första jobbet. Arbetet riktat till unga och utrikesfödda som inte kommer in på arbetsmarknaden fullt ut ska stärkas. Jobbtorg Stockholm är en av flera insatser. Nämnden ska utveckla möjligheterna till introduktions-, praktik- och lärlingsverksamhet för skolelever, flyktingar och invandrare. Det ska ske i lokala företagsområden, särskilt i ytterstaden, och möjliggöra för fler företag och verksamheter att erbjuda sådana platser. I både Järva och Söderort ska arbetet med att stimulera till fler arbetstillfällen prioriteras i enlighet med tidigare ytterstadsarbete.

Stockholms stad ska fortsätta arbeta aktivt för att skapa en alltmer inkluderande arbetsmarknad och anställa fler personer med funktionsnedsättning. Arbetsmarknadsnämndens arbete tillsammans med socialnämnden för ökad sysselsättning, studier, praktik och arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning ska fortsätta.

Stockholms stad ska i samverkan med företag och skolor arbeta för att fler ungdomar enklare ska ta sig in på arbetsmarknaden. Stockholm ska stärka arbetet med jobbförebilder och mentorer för ungdomar som står utanför arbetsmarknaden. För att stärka stadens arbete med yrkesintroduktionsanställningar ska staden bredda och stärka handledningen.

Arbetsmarknadsnämnden övertar ansvaret för offentligt skyddat arbete och viss arbetsträningsverksamhet från stadsdelsnämnderna och en gemensam ingång ges till stadens arbetsmarknadsåtgärder under arbetsmarknadsnämndens ansvar.

Inom ramen för samordningsförbundet FINSAM ska det lokala näringslivet och organisationer samverka i utsatta stadsdelar i syfte att minska arbetslösheten, höja utbildningsnivån och minska ohälsaantalet samt förbättra integrationen.

Arbetsmarknadsnämnden ges i uppgift att tillse att personer som söker ekonomiskt bistånd erhåller en plan för utbildning, kompetensutveckling och en ansvarig handläggare inom en vecka. Kompetenshöjande åtgärder kan omfatta arbetsträning, praktik, studiebesök, utbildning eller hjälp med CV-skrivning

Stärkta möjligheter till företagande

Arbetsmarknadsnämnden ska i samråd med socialnämnden och stadsdelsnämnderna särskilt fokusera på människor och familjer som är föremål för insatser från socialtjänsten. Det sociala företagandet spelar en viktig roll för att utöka möjligheterna för personer som står långt från arbetsmarknaden att bli delaktiga i sin egen rehabilitering, utveckla sin arbetsförmåga och delta i samhällslivet. Staden ska därför verka för att arbetsintegrerande företag kan tillhandahålla kontinuerligt stöd. Arbetsmarknadsnämnden ska även ges i uppdrag att se över hur de arbetsintegrerade företagen kan bedriva verksamhet till medborgarnas fördel.

Arbetsmarknadsnämnden ska också tillse att det blir möjligt att starta eget med försörjningsstöd. Denna insats ska ha en prövotid om maximalt sex månader och vara behovsprövad i samarbete med företagsrådgivare. Varje verksamhet måste godkännas av staden. Deltagarna ska under prövotiden kunna göra vinst utan att det dras av på försörjningsstödet.

För att fler ska kunna delta på den svenska arbetsmarknaden och korta vägen till arbete ges arbetsmarknadsnämnden i uppdrag att undanröja de hinder som försvårar för företagsetableringen och kraftigt minska byråkratin. En viktig förutsättning för en framgångsrik integration är möjligheten att starta och driva företag. Många nyanlända har en bakgrund som entreprenörer, men upplever att det finns ett flertal hinder för att kunna starta företag i Sverige. Det handlar bland annat om språkbarriärer, brist på nätverk, tillgång till finansiering och att regelverket för företagande är alldeles för krångligt. För att underlätta att starta företag och korta vägen till arbete ska staden säkerställa etablering av en entreprenörshub för nyanlända, där möjlighet ska ges att träffa rådgivare och branschfolk samt möjlighet att delta i seminarier och workshops. Tolkning ska finnas tillgängligt.

Jobbtorg Stockholm ska breddas

Jobbtorg Stockholm samordnar stadens insatser för att stödja fler arbetslösa i behov av ekonomiskt bistånd till egen försörjning. Genom Jobbtorg Stockholm ska alla som idag är beroende av ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet garanteras en snabb individuell bedömning och en aktivitetsplan.

Jobbtorg Stockholms uppdrag ska breddas till att arbeta med de som bedöms ha 20 procents arbetsförmåga eller mer. Psykiatriska diagnoser är en av de vanligaste orsakerna till sjukskrivningar och frånvaro på arbetsmarknaden. Jobbtorg

Stockholm ska därför tillhandahålla spetskompetens inom området psykisk hälsa.

För att optimera insatserna och göra dem mer enhetliga över hela staden ska arbetsmarknadsnämnden tillsammans med kommunstyrelsen och berörda nämnder utvärdera jobbtorgens arbete och se över gränsdragningen mellan Jobbtorg och Jobbtorg Resurs samt stadsdelsnämndernas verksamheter. För att hjälpa unga in på arbetsmarknaden ska Jobbtorg Unga erbjuda arbetsmarknadsutbildningar som ökar deltagarens kunskap om utbildningsmöjligheter och att lyckas på arbetsmarknaden.

Jobbtorg Stockholm ska tillhandahålla en god tillgång till information och stöd för den som vill starta eget företag.

Jobbtorgen ska tillse att det ställs krav på de arbetssökande vad gäller aktivt deltagande och jobsökande, och ska noggrant följa upp de arbetssökandes insatser. Intervjutider får inte missas mer än två gånger såvida inte den arbetssökande anmält förhinder. På uppföljningsmöten råder närvaroplikt. Arbetsmarknadsnämnden ska tillse att otillbörlig frånvaro resulterar i indraget försörjningsstöd i två månader.

Konkurrensutsätt jobbtorgen och höj kvalitetskraven

Till följd av ett stort mottagande av nyanlända på kort tid och den ändrade profilen på de medborgare som uppstår ekonomiskt bistånd kommer behovet av arbetsmarknadsåtgärder att öka och förändras. För att kunna erbjuda kvalitativa och välfungerande åtgärder som skapar förutsättningarna till egen försörjning behövs en rad förändringar inom stadens verksamheter.

Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att konkurrensutsätta jobbtorgen. Därmed ökar den enskildes valfrihet att välja utförare och förmedlingsverksamheten effektiviseras när fler aktörer tar ansvar för att fler ska kunna gå från bidrag till jobb. Konkurrensutsättningen ska ske genom en auktorisationsmodell för utförare inom området som öppnar för en mångfald av aktörer och kvalitetskonkurrens.

Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att säkerställa en resultatstyrning av verksamheterna inom arbetsförmedlingstjänster. Relevanta kriterier för resultatstyrning ska vara koppling till arbetslivet, genomförda utbildningar, betygresultat och elevnöjdhet. Med resultat i fokus tillåts endast jobbförmedlare med hög kvalitet vara verksamma. Aktörer inom auktorisationsmodellen som missköter sig eller inte når upp till angivet resultat tvingas att lämna sitt uppdrag.

Arbetsmarknadsnämnden ska utreda införandet av en prestationsbaserad pengmodell för jobsökarinsatser. Stadens ersättning, ska följa den arbetssökande och utgå till utbildningsföretag, offentliga och ideella aktörer som tillhandahåller arbetsmarknadsutbildningar och matchningstjänster. Ersättningen ska baseras på hur stor andel arbetssökande som kommer i arbete och hur lång tid insatserna tar. Genom att ersättningen är prestationsbaserad ska en del av ersättningen tillfalla utförarna först när den arbetssökande kommit i arbete.

Fler unga i arbete

Nämnden ska arbeta med att erbjuda praktik- och ungdomsanställningar för unga, ett erbjudande som även ska riktas till unga som inte uppbär försörjningsstöd. Arbetsmarknadsnämnden ska i samverkan med stadens bolag arbeta för att fler unga får möjlighet till anställning i staden genom ungdomsanställningsavtal och yrkesintroduktionsanställningar. Satsningar på feriearbete ska ytterligare fokuseras till ungdomar från ekonomiskt resurssvaga familjer. För långtidsarbetslösa ungdomar ska staden arbeta med särskilt utformat stöd såsom självstärkande program varvat med lämplig praktik och med personligt stöd. Det framgångsrika arbetet med stockholmsvärdar, äldrevärdar, ungdomsvärdar och omsorgsvärdar ska fortsätta och utvärderas under året för att se över möjligheten att sprida till fler områden framöver.

Studie- och yrkesvägledning utgör en viktig del i det arbete som bedrivs inom det kommunala uppföljningsansvaret för 16–19-åringar. Satsningen på unga 20–25 år, som riktas till arbetslösa med en social problematik, ska gälla unga upp till 29 år. Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och stadsdelsnämnderna ska arbeta koordinerat med målgruppen vilket bland annat innebär att denna satsning behöver samordnas med den satsning som görs på sociala insatsgrupper under socialnämndens ansvar. Arbetet som påbörjades inom ramen för projekten Filur och Suvas ska fortsätta.

Staden ska planera för att erbjuda ungdomar i Stockholm feriearbeten under både sommar- och vinterferier och samverka med det privata näringslivet för att företag ska ta emot fler feriearbetande ungdomar. Satsningar på feriearbete ska ytterligare fokuseras till ungdomar från ekonomiskt resurssvaga familjer. Arbetsmarknadsnämnden ska i samverkan med gymnasienämnden erbjuda sommarföretagande, där ungdomar mellan 15–20 år ges möjlighet till ett utbildningskoncept där de under handledning ges möjlighet att sommarjobba som egenföretagare och förverkliga en idé under fyra veckors tid. Tillsammans med näringslivet ska en särskild webbplats för helg- och extrajobb etableras. Stockholms stad ska även, tillsammans med olika företagsorganisationer, stimulera och förstärka intresset för att starta eget, exempelvis i samarbete med Ung Företagsamhet.

Ansvar för att följa upp ungdomar som inte fullföljer gymnasieskolan faller under gymnasienämnden. Arbetsmarknadsnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden samverka kring dessa unga. Ett nära samarbete med elevhälsan och socialtjänsten är viktigt för att fånga upp elever som funderar på att lämna gymnasieskolan i förtid. I arbetet för att öka andelen elever som slutför gymnasieutbildning med gymnasieexamen ingår att kartlägga elever som inte slutför sin gymnasieutbildning inom fyra år. Kartläggningen ska ge bättre kunskap om studieavbrotten inom gymnasieskolan och dess orsaker. Därigenom skapas bättre betingelser för att rektorerna ska kunna initiera och leda ett förebyggande arbete som syftar till att minska studieavbrotten.

Elever har rätt att läsa in behörighet till högskolan även på yrkesutbildningarna. För att öka lärlingsutbildningarnas attraktivitet finns det nu en ny anställningsform, gymnasial lärlingsanställning. För att stadens gemensamma resurser ska

kunna används effektivt är det viktigt att arbetsmarknadsnämnden och gymnasienämnden samverkar för att utveckla olika typer av yrkesutbildningar för vuxna.

Arbetsmarknadsnämnden och gymnasienämnden ska samverka för att fler personer inom gymnasiesärskolan ges möjlighet att komma ut i ordinarie arbetsmarknad. Kontakterna med företag och näringsliv och möjlighet till praktik måste ske under gymnasietiden.

Funktionsnedsättning

Stockholms stad ska fortsätta arbeta aktivt för att skapa en alltmer inkluderande arbetsmarknad och anställa fler personer med funktionsnedsättning. Arbetsmarknadsnämndens arbete tillsammans med socialnämnden för ökad sysselsättning, studier, praktik och arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning ska fortsätta. Staden ska verka för fler enkla jobb och uppmuntra arbetstillfällen såsom serviceassistenter, där var och en får bidra efter sin förmåga. Arbetsplatser ska anpassas så att personer med funktionsnedsättningar blir delaktiga och ges förutsättningar att utföra serviceuppgifter på arbetsplatser. Arbetet ges antingen som en anpassad anställning eller som en utflyttad daglig verksamhet. Den studerande ska genom utbildning och de möjligheter som erbjuds på ett strukturerat sätt slussas in på den kommande arbetsplatsen. Arbetet som sker inom ramen för ALFA ska permanentas under arbetsmarknadsnämnden.

Deltagarna i daglig verksamhet ska ges möjlighet till kontakter med den ordinarie arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsnämnden ska samarbeta med stadsdelsnämnderna i syfte att visa vägar till arbete. Incitamenten för att gå från daglig verksamhet till den ordinarie arbetsmarknaden ska utredas och stärkas. Daglig verksamhet med inriktning mot IT ska inrättas för att möta människor som kan använda sig av IT-baserade verktyg för arbetsträning och för att stärka sina arbetsfärdigheter.

Satsningen på visstidsanställningar för personer med funktionsnedsättning ska fortsätta.

Integration och etablering av människor från andra länder

Stockholms stad ska ge människor som kommer till Stockholm från ett annat land goda möjligheter till etablering på arbetsmarknaden och till integration i det svenska samhället. Stockholms stad ska öka kompetensen kring hur nyanländas utbildning och yrkeserfarenhet bättre kan komma dem till godo i syfte att skynda på processen samt att sänka trösklarna till arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsnämnden ska bistå i stadens arbete att utveckla rutiner för att säkra ett effektivt mottagande och integration av ensamkommande unga i Stockholm.

Staden ska ta över ansvaret för etableringen av nyanlända. Den 1 december 2010 trädde lagen (2010:197) om etableringsinsatser i kraft. I och med den nya lagen övertog Arbetsförmedlingen det samordnande ansvaret för nyanlända från kommunerna i den så kallade etableringsreformen. Ambitionerna i reformen var goda men utfallet har inte blivit som förväntat. Mot bakgrund av detta bör kommuner som vill och kan få möjlighet att ta över ansvaret för etableringen med ekonomiskt stöd från staten. Stockholm är en dynamisk stad med

ett starkt näringsliv och en växande arbetsmarknad och står sig fortsatt väl i internationella jämförelser, och har därför goda förutsättningar att kunna ta ansvar för nyanländas etablering. Staden ska därför öppna upp för fristående aktörer som ska ta över etableringsuppdraget genom en resultatbaserad modell. Det innebär att ersättning endast ska utgå om aktörerna uppnår det av staden fastställda målet. Därtill ska en etableringspeng införas enligt samma modell som för jobbpengen.

Staden ska vidare genomföra en kartläggning av nyanländas kompetens och förmågor samt utbildningsbakgrund. Information ska därefter ges om potentiella arbetsgivare och hur en eventuell process framåt ser ut för respektive yrke.

Frivilligorganisationer bedriver idag ett viktigt integrationsarbete för att underlätta nyanländas introduktion till språket och det svenska samhället. Satsningen på fadderverksamhet DUO permanentas och utökas med anledning av de positiva resultat som uppnåtts då en arena skapas för kontakter mellan nyanlända och etablerade stockholmare.

Arbetsmarknadsnämnden ska i samverkan med övriga berörda aktörer arbeta för att fler kvinnor med utländsk bakgrund erbjuds språkutvecklande insatser samt arbetsmarknadsinsatser som ökar deras möjligheter att komma ut i arbete eller starta företag. Arbetsmarknadsinsatserna ska fördelas jämnt mellan nyanlända kvinnor och män. Inom ramen för detta utvecklingsarbete bör bland annat behoven av uppsökande insatser i miljöer där målgruppen finns uppmärksammas liksom behoven av en utökad samverkan med invandrarorganisationer.

Tydlig samhällsinformation och vägledning

Samhällsorienteringen som ingår i etableringsstödet för nyanlända ska förstärkas. Inom ett år från det att etableringen inleds ska nyanlända genomgå en samhällsorientering. Kursen ska vara obligatorisk för såväl nyanlända som asylsökande och avslutas med ett kunskapsprov. Inom ramen för samhällsutbildningen ska det finnas ett tydligt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck som inkluderar kvinnors och barns rättigheter.

Staden ska i större utsträckning använda modern teknik och nyttja tekniska plattformar för att underlätta för samhällsinformation och integration. I samarbetet med övriga länskommuner ska staden undersöka möjligheterna till en app eller en webbaserad inlärning för att understödja samhällsinformationen och integrationen. Informationen kan då på ett enklare sätt göras tillgänglig på fler språk och innehålla hänvisningar till ytterligare material.

I Stockholms utanförskapsområden förekommer det idag en hederskultur. Många av de nyanlända som kommer till Sverige kommer från länder präglade av kulturella värderingar som begränsar människors frihet och som står i bjärt kontrast till det svenska samhällets lagar, regler och värderingar. Flickor och kvinnor är hederskulturens vanligaste offer, men också pojkar som inte vill leva i enlighet med patriarkala strukturer och som blir både förövare och offer då de tvingas upprätthålla hedersnormer. Det är viktigt att från stadens sida informera och tydliggöra vilka lagar som gäller i Sverige.

Alla som söker sig till Sverige är olika. Vissa är i behov av mycket stöd medan andra är redo att börja studera och arbeta från dag ett. Istället för socialsekreterare ska välmående ensamkommande ungdomar mötas av arbetsmarknadssekreterare som ger dem en struktur för att klara utbildning och arbete och som guidar dem rätt i samhället. Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att tillsammans med socialnämnden tillse detta.

Integrationspakt med näringslivet

Stockholms stad ska initiera en integrationspakt i samverkan med näringslivet och berörda offentliga verksamheter. Fokus ska ligga på insatser såsom mentorskap, förebilder, integration och ökade anställningar av människor med utländsk bakgrund. En väsentlig del av integrationspakten är att staden initierar ett yrkesmentorsprogram för nyanlända för att underlätta etableringen på den svenska arbetsmarknaden. Personer som har en yrkesbakgrund eller utbildning från sitt hemland ska erbjudas en mentor inom samma yrke eller bransch. Syftet är att erhålla information om yrket och hur det fungerar i Sverige. Mentorerna kan utifrån sin erfarenhet värdera den kunskap och kompetens som adepten besitter samtidigt som fler nyanlända kan skapa ett kontaktnät inom respektive yrkesområde.

Förstärkt kvalitetsfokus i SFI

Stockholm har hittills haft en jämförelsevis låg andel analfabeter eller personer med ringa studiebakgrund bland de som deltagit i SFI, svenska för invandrare. Mot bakgrund av den stora tillströmningen av nyanlända under 2015 finns det anledning att förmoda att denna andel kommer att öka inom den närmaste framtiden.

Kunskaper i svenska språket och en fullgod samhällsorientering spelar en viktig roll för att på bästa sätt etablera sig på arbetsmarknaden och i det svenska samhället. SFI ska vara effektiv med en hög grad av valfrihet för den enskilde. Samtidigt ska det finnas en tydlig koppling mellan SFI och arbetsmarknaden. I Stockholm finns i dag en mångfald av utbildningsanordnare, både kommunala och fristående, som erbjuder ett brett och flexibelt utbud av kurser inom SFI. SFI finns på olika nivåer och utgår från individens förkunskaper. Individens behov av språkutbildning för att förverkliga sin framtidsdröm ska vara utgångspunkten i stadens SFI-organisation. För att underlätta för i synnerhet kvinnor ska SFI erbjuda möjlighet att delta i undervisningen tillsammans med spädbarn och undervisning i svenska ska tillhandahållas kombinerat med öppen förskola. Svenska med baby ska erbjudas på fler ställen runt om i staden.

SFI ska vara flexibelt så att studier och praktik kan kombineras i stor utsträckning. SFI ska också erbjudas på distans. Detta skapar möjligheter att förena studier i svenska med yrkesutbildning. För den som återfinns inom Jobbtorg Stockholm och är i behov av ytterligare SFI-studier ska SFI kunna vara en del av jobbplanen. Det är viktigt att SFI samverkar med jobbtorgen och vuxenutbildningen för att utveckla utbildningar. Antalet avhopp från kurser inom SFI ska minska.

SFI+ utökas genom att arbetsgivare och SFI-lärare skräddarsyr modeller för att säkerställa arbete och språkinläring. Därför ska samarbetet mellan SFI och företag utvecklas. De nyanlända ska erbjudas en skräddarsydd lösning så att de inte själva behöver leta praktik och SFI för att försöka få ihop pusslet. Arbetsmarknadsnämnden ska samverka med fristående utförare av SFI+ för att möjliggöra att samma möjligheter ges där.

På samma sätt ska SFX/SIFA (Stockholms intensivsvenska för akademiker) utökas. SFX ger specificerad SFI för att den som studerar snabbare ska komma ut i sitt yrke. Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att se till att detta omfattar fler yrkesområden, företrädesvis i samverkan med stora arbetsgivare som efterlyser arbetskraft. Samverkan ska även ske med aktörer som är experter på att ordna utbildningar som möter arbetsmarknadens behov. Arbetsmarknadsnämnden ges därför i uppdrag att öppna upp för samverkan med aktörer som tillhandahåller sådana utbildningar.

Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att utveckla ett samarbete med arbetsgivare som upplåter tid och lokaler till SFI så att staden kan erbjuda både praktik och SFI i ett paket. Detta ska ingå i ett auktorisationssystem med flera fristående leverantörer.

Språkträning i kombination med arbete

I Stockholms stad finns goda exempel där utrikesfödda får möjlighet att kombinera språkträning med arbete. Stockholms stad har exempelvis inlett ett samarbete med ett serviceföretag inom hushållsnära tjänster där medarbetare hos företaget kombinerar deltidsarbete med svenskundervisning (SFI). De som deltar i pilotprojektet får samtidigt stöd av jobbcoach och studie- och yrkesvägledare. Arbetsmarknadsnämnden får i uppgift att vidareutveckla projektet. Staden ska ta ytterligare initiativ med fler företag för en liknande modell.

Stockholm bör gå i bräschen för att ytterligare öka flexibiliteten så att språkundervisning kan kombineras med andra arbetsmarknadsinsatser. Staden ska därför erbjuda sådana insatser för utrikes födda personer med låga förkunskaper eller kort utbildning. Insatserna ska inrikta sig på språk, läsförståelse och vardagsmatematik på olika avancerade nivåer. Utbildningen ska kompletteras med yrkesträning, som utformas i samarbete med det lokala näringslivet, för att underlätta övergången till arbete eller fortsatta studier.

Jobbtorg med fokus på integration

Kopplingen mellan svenskundervisning, livet i Sverige och den studerandes framtida yrkesval ska vara tydlig. För att minska väntetider samt öka integrationen i staden ska Jobbtorg Stockholm arbeta fokuserat med utländska akademiker med uppdrag att underlätta processerna så att kunskap och utländska universitetsexamina snabbare kan tillgodoräknas arbetssökande. Jobbtorgen ska även arbeta med nyanlända yrkesarbetare så att de snabbare ska kunna tillgodoräkna sig kunskap och på så sätt korta steget in på den svenska arbetsmarknaden. Där det finns möjlighet och behov ska utbildning i svenska för yrkesutbildade (SFX) utformas inom fler yrkes- och ämnesinriktningar. Nyanlända invandrare kommer snabbare ut på den reguljära arbetsmarknaden genom SFX-utbildningarna.

Breddad vuxenutbildning för en kunskapsdriven arbetslinje

Stockholm har en avancerad arbetsmarknad med stor efterfrågan på specialiserad och högkompetent arbetskraft. Samtidigt har Sverige det största kunskapsgapet mellan inrikes och utrikes födda i OECD. För att minska jobbklyftan mellan inrikes och utrikes födda krävs en kunskapsdriven arbetslinje som erbjuder utbildning och möjlighet till livslångt lärande för alla.

Stockholms stad ska verka för att fler vuxna ska få en möjlighet att gå en yrkesutbildning genom att hemställa hos regeringen om att bygga ut yrkesvux och permanenta anslagsansökningarna till kommunerna. Staden ska även tillhandahålla egna platser för att bidra till att nå till de grupper som saknar gymnasieutbildning.

Arbetsmarknadsnämnden ska, via stadens egna verksamheter och via fristående aktörer, erbjuda yrkesutbildningar till personer som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Flera av dessa kurser och utbildningar genomförs av gymnasieskolan. För att stadens gemensamma resurser ska kunna användas på ett effektivt sätt är det viktigt att arbetsmarknadsnämnden samverkar med gymnasienämnden för att utveckla yrkeskurser och yrkesutbildningar både inom vuxenutbildningen och inom SFI.

Företag som tar emot praktikanter som genomgår kommunal vuxenutbildning/omställningsutbildning erbjuds handledarstöd av staden. Många små och medelstora företag väljer idag att inte erbjuda praktikplats då de upplever det som tidskrävande. Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att utveckla och förbättra befintligt handledarstöd. Ersättningen ska ses som ett incitament för arbetsgivare att avsätta tid för att kunna ta emot praktikanter. I de fall där behov finns ska handledarstödet med fördel kunna kombineras med svenskundervisning på jobbet.

Inom vuxenutbildningen är en kompetent och engagerad lärarkår avgörande för skolans och utbildningens kvalitet. Nya karriärvägar ska skapas för lärare genom karriärtjänster och ökade möjligheter till forskning. Yrkesutbildningar med nära kopplingar till arbetslivet har visat sig vara mycket framgångsrika. Staden bör underlätta och satsa på dessa utbildningar och deras tillgångar och fortsätta verka för att yrkesutbildningar ges rätt förutsättningar att utvecklas

Kommunal vuxenutbildning ska vidare stödja och stimulera vuxna i deras lärande. De vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbetslivet. Utgångspunkten för utbildningen är den enskildes behov och förutsättningar. Yrkesinriktade kurser inom vuxenutbildningen leder i hög grad till arbete. Stockholms stad ska därför verka för att rätten att läsa in såväl grundläggande som särskild behörighet till högskolestudier på den kommunala vuxenutbildningen utökas till att bli en generell rättighet för alla som är behöriga till sådan utbildning.

Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att under 2018 utreda och införa en modell för vuxenutbildningen där alla erbjuds möjlighet att genomgå vuxenutbildning. Genom ett fritt tillträde till Komvux inom en kundvalsmodell med

Vuxpeng ges fler individer som kan ha nytta av utbildning möjlighet att genomgå det, i synnerhet kortutbildade vuxna.

En modern vuxenutbildning för fler i arbete

Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att införa en auktorisationsmodell med en tydlig resultatstyrning för vuxenutbildningen i Stockholms stad.

Stockholms vuxenutbildning är upphandlad enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Det finns såväl fristående aktörer som verksamheter i egen regi. För att kunna erbjuda stockholmarna en mer kvalitativ utbildning ska upphandlingen ersättas av en auktorisationsmodell. Det innebär att aktörer som önskar utföra vuxenutbildning finansierad av staden och som uppfyller fastställda kvalitetskrav har möjlighet att bli auktoriserade utbildningsanordnare. Det ska ställas tydliga krav på att yrkesutbildningarna ska vara arbetsmarknadsinriktade med distinkta kopplingar till arbetsmarknadens behov. Detta bör ske genom dialog med näringslivet inte minst gällande bristyrken. Genom auktoriserade utbildningar får stockholmarna en mångfald av aktörer att välja mellan och därmed skapas också en mer individanpassad utbildning. Om en anordnare brister i kvalitet har staden rätt att vidta åtgärder, således utesluts sämre utbildningsanordnare från marknaden.

Arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att införa pengssystem inom vuxenutbildningen. Den studerande väljer utförare, som godkänts av staden, och ersättningen erhålls av den valda utbildningsutföraren. Vuxpengen ska konstrueras så att ersättningen från staden till utbildningsanordnare inom vuxenutbildning är delvis prestationsbaserad. Det innebär att en del av ersättningen utgår när eleven uppnått godkänt betyg. Detta för att öka incitament att sätta in tillräckligt med stöd för att fler ska klara sin utbildning. Hur stor del av ersättningen som ska vara fast respektive rörlig ska utredas av nämnden.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Minskade konsultkostnader	4,7 mnkr
SL-kort till ungdomar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	1,0 mnkr

Ökade kostnader för (-):

Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs från stadsdelsnämnderna	-229,9 mnkr
Utbildningsplatser gymnasial vuxenutbildning	-22,8 mnkr
Uppdrag till Jobbtorg Stockholm avseende utländska akademiker och yrkesarbetare	-6,0 mnkr
Förstärkt samhällsorientering nyanlända och asylsökande	-5,0 mnkr
Utredning auktorisationsmodell, vuxpeng och konkurrensutsättning av jobbtorgen	-1,0 mnkr

Ökade intäkter för:

Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs från stadsdelsnämnderna	27,4 mnkr
--	-----------

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

5. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Arbetsmarknadsnämnden** godkänns.

Avfallsnämnden

Nämndens uppgifter

Avfallsnämnden har verksamhetsansvaret för de uppgifter som enligt miljöbalken eller andra författningar åvilar staden i fråga om avfallshantering. I detta ligger att upprätta förslag till renhållningsordning och avfallsplan samt att upprätta förslag till taxor för hämtning, transport och behandling av hushållsavfall.

Omfattningen av nämndens uppgifter är därmed reglerad i lag och författning. Utförandet av den faktiska avfallsverksamheten åligger Stockholms Stadshus AB:s dotterbolag Stockholm och Vatten Avfall AB. Verksamheten bedrivs inom dess dotterbolag Stockholm Avfall AB.

Avfallsnämndens huvudinriktning är att förebygga avfall. Avfallsnämndens ansvarsområde är hushållsavfall, men i uppdraget ska även ingå att med sakkunskap arbeta aktivt gentemot byggherrar i Stockholm för att öka medvetenheten och ambitionen att minska byggavfallet.

Avfallshanteringen är en naturlig del i Stockholms stads infrastrukturplanering och därigenom ska nämndens sakkunskap i denna del tillvaratas.

Nämndens ledamöter utgör genom personalunion även styrelse för Stockholm Avfall AB. Budget för nämndens verksamhet upprättas därför inom Stockholm Avfall AB.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

6. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Avfallsnämnden** godkänns.

Exploateringsnämnden

Stockholm växer i en historisk omfattning, vilket ställer krav på ett högt bostadsbyggande. Exploateringsnämnden ska prioritera att 50 000 bostäder i blandade upplåtelseformer påbörjas till 2020. Nämnden ska i sitt arbete säkerställa en god projektekonomi och sälja mark till marknadspris för att långsiktigt kunna upprätthålla en hög investeringstakt. Markpolitiken ska utgå från marknadsmässiga förutsättningar och bidra till sund konkurrens i byggbranschen.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Exploateringsnämndens främsta uppdrag handlar om att ta fram markanvisningar med bostäder för att motverka rådande bostadsbrist. Samtidigt ska exploateringsnämnden planera för ett modernt, hållbart och välfungerande stadsrum, där redan befintliga stadsdelar tillåts växa samman.

Stockholm har idag, förutom i centrala innerstaden, en utbredd struktur, vilket till stor del kan härledas till ytterstadens planering och genomförande på 1950-, 1960- och 1970-talen. Idag behöver därför staden byggas tätare och det som redan är byggt förbättras. Nya funktionsblandade stadsdelar ska växa fram, med en mångfald av upplåtelseformer. 140 000 bostäder ska byggas till 2030, varav 50 000 påbörjas till 2020. Av dessa ska hälften vara smålägenheter och hälften ska också vara hyresrätter.

Det innebär att exploateringsnämnden tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och andra berörda nämnder och styrelser ska skapa förutsättningar för den höga ambitionen, avvägt mot bedömt investeringsutrymme, förväntad inflyttning och tillväxt. Nämnden ska planera så att en hög bostadsproduktion i stabilt tempo över konjunkturcyklerna säkerställs.

Exploateringsnämndens markanvisningar ska vägledas av målsättningen om en god funktionsblandning, med kommersiella lokaler i bottenplan och en mångfald av upplåtelseformer i hela staden: hyresrätter, bostadsrätter, kollektivboende, ägarlägenheter, studentbostäder och småhus. Nämnden ska lägga stor vikt vid att finna externa intressenter som kan bidra till en positiv utveckling. I sammanhanget är det viktigt att allmännyttan verkar på marknadsmässiga villkor på ett sätt som säkrar likställighet och konkurrensneutralitet gentemot kommersiella aktörer.

Målsättningen är att utveckla Stockholm-Mälardalenregionen till en integrerad arbets- och bostadsmarknad med ett brett utbud av bostäder i olika boende- och upplåtelseformer, storlekar och standarder.

Exploateringsnämnden ska tillsammans socialnämnden och trafiknämnden bidra till stadens nollvision för olagliga boplatser. Svensk lag och stadens ordningsföreskrifter ska gälla lika för alla. Staden måste arbeta målmedvetet med verkamma insatser för att förebygga etableringen av olagliga boplatser och stärka dialogen och samverkan med berörda aktörer. Nämnden tillförs extra medel för detta ändamål.

Ökad byggtakt

Dagens dysfunktionella bostadsmarknad utmärks av att många människor står i bostadskö, att flyttkedjor inte fungerar och att bostadsbrist råder som gör det svårt för ekonomiskt svaga grupper att köpa en bostad.

Samtidigt är det är beklagligt att företag i en av Europas snabbast växande städer upplever att det är brist på bostäder, som är fundamentalt inte för bara stadens invånare, utan även för ett fungerande näringsliv. En högre byggtakt är helt nödvändig för att människor ska kunna bosätta sig i Stockholm och för en bättre tillväxt som ger välfärd till alla.

En modern stad med fokus på kvalitet

Över tid har andelen mindre lägenheter minskat i förhållande till det totala bostadsbeståndet. År 1950 var tre av fyra lägenheter i staden en- eller tvårummare medan motsvarande siffra idag är drygt hälften av alla lägenheter. Andelen små lägenheter är störst i innerstaden medan större lägenheter dominerar i stadens yttre områden. Större lägenheter kan upplevas som en bättre boendekvalitet med mer utrymme, men det ger också svårigheter för de som efterfrågar en mindre bostad, till exempel studenter och små hushåll. Ensamhushållens andel anses vara hög i Stockholm. De har ökat kraftigt under de senaste decennierna och uppskattats till över 50 procent i Stockholmsregionen. Att bygga flera mindre lägenheter är nödvändigt för att såväl minska invånarnas boendekostnad som för att skapa fler bostäder.

Nämnden ska verka för ökad kvalitet i den bebyggda miljön. Det som byggs nytt ska vara varierat i såväl gestaltning som upplåtelseform, och fokusera på kvartersstadens kvaliteter med levande bottenvåningar och en tydlig gränsdragning mellan privata och offentliga ytor. I vissa delar av staden kan det vara värdefullt att inta en tillåtande hållning till arkitektoniska uttryck som sticker ut, i andra delar kan det istället vara värdefullt med en tydlig anpassning till den befintliga miljön. I syfte att förädla stadens visuella intryck ska nämnden även verka för att berika Stockholm med bebyggelse i mer klassisk byggstil. Grönområden, parker och vattenspeglar ska tillgängliggöras och förädlas på så sätt att de kommer fler stockholmare och besökare till del.

Det finns ett antal knutpunkter i stadens offentliga rum som är i behov av att rustas upp och göras mer attraktiva för stockholmare och turister. Exploateringsnämnden ska, tillsammans med trafikinämnden, verka för att dessa platser inventeras och att upprustning genomförs. Det gäller exempelvis Gullmarsplan och Fridhemsplan, men även Odenplan där nämnden ska verka för tillskapandet av en piazza. I ett första steg ska en inventering genomföras av samtliga knutpunkter i stadens offentliga rum som är i behov av upprustning, såväl i yterstaden som i innerstaden.

Inom ramen för planläggningen av den nya bussterminalen vid Spånga station ska exploateringsnämnden, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden ombesörja ett helhetsgrepp kring uppgången till Spånga station. Den del av stationen som Stockholms stad ansvarar för är i stort behov av renovering.

Exploateringsnämnden ska, tillsammans med kulturnämnden, verka för att förstärka investeringar som bidrar till att säkerställa ett tryggt, snyggt och attraktivt stadsrum genom att utveckla enprocentsregeln. Det ska vara möjligt att använda dessa investeringsmedel där de primärt behövs, vilket innebär att de inte ska vara kopplade till platsen för ett enskilt projekt.

Slussen är en av stadens viktigaste knutpunkter för gående, cyklister och kollektivtrafik. Nya Slussen byggs för att också bli en av Stockholms mest attraktiva mötesplatser med parker, nöjen och kultur, restauranger och caféer. Det finns i samband med detta goda möjligheter att etablera en permanent plats för en fiskmarknad i den nya handelsytan, med närproducerade råvaror och lokalt fångad fisk från till exempel Mälaren, Hjälmaren och Saltsjön. Det torde finnas goda förutsättningar för en kommersiell aktör att bedriva denna typ av verksamhet. Exploateringsnämnden ska utreda förutsättningarna för att reservera en permanent plats för en kommersiell aktör att bedriva fiskmarknad vid Nya Slussen.

Inom ramen för projekt Nya Slussen ska exploateringsnämnden omgående starta genomförandet av en vertikal hissförbindelse och en attraktiv utsiktsplats mellan Katarinavägens övre del och Stadsgårdens kajområde. En stängning av Söderbergs trappor ska inte genomföras innan dess att kombinationslösningen är på plats.

Vidare ska exploateringsnämnden utreda förutsättningarna för att flytta saluhallsverksamheten i Söderhallarna till Nya Slussen.

Arbetet med förverkligandet av en internationell gästspelsscen i gasverksområdet i Norra Djurgårdsstaden ska fortgå i samverkan med fastighetsnämnden och kulturnämnden.

Den hållbara staden

En av stadens största utmaningar är att skapa ett levande och attraktivt Stockholm i stadens alla områden. För det behövs en ökad blandning av arbetsplatser, service och bostäder och en väl fungerande kollektivtrafik i hela staden. Det är av största vikt att staden har ett fortsatt planeringsperspektiv som strävar mot att innerstaden utvidgas ”över vattnet” samtidigt som det skapas flera tyngdpunkter utanför innerstaden och stadens olika delar kopplas samman. Det är även viktigt ur ett klimat- och energiperspektiv, exempelvis i samplaneringen av byggande av bostäder/arbetsplatser och kollektivtrafik.

Det tar tid att bygga, speciellt nya stadsdelar med komplexa planeringsprocesser. Ännu längre tid tar det att få ordning på den infrastruktur som ska försörja bostäderna. Genom att exploatera mark som inte är förenad med höga grundkostnader samt genom att öka exploateringsgraden kan lönsamheten i projekten öka. En hög exploateringsgrad är därför särskilt viktig i kollektivtrafiknära lägen. I dessa lägen finns goda förutsättningar för att bygga högt, tätt och fler bostäder än vad som görs idag. En tät stad har större förutsättningar att vara såväl klimatsmart som ekologiskt och socialt hållbar.

Planeringen av nya bostäder ska gå hand i hand med satsningar på infrastruktur. Exploateringsnämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen och andra berörda nämnder i Stockholms stad, trafiknämnden i Stockholms läns landsting samt övriga kommuner i länet utreda förutsättningarna för hur investeringar i ny kollektivtrafik lättare kan finansieras genom exploateringsintäkter med syfte att stärka kommunernas möjligheter att utveckla kollektivtrafiken i expansiva stadsdelar.

Nyproducerade byggnader ska byggas så energieffektivt som möjligt, men minskad miljöpåverkan kräver också att åtgärder vidtas i det befintliga fastighetsbeståndet. Detta kan till exempel ske i samråd med Energicentrum.

Planeringen ska också ta hänsyn till kommande och framtida behov av ytor för kommunteknisk infrastruktur som exempelvis återvinningscentraler och snöupplag. Ett större invånarantal ökar trycket på stadens parker, grönområden och vattenspeglar. Därför är det viktigt att peka ut strategiskt viktiga naturområden och att hantera bebyggelse vid och på vatten varsamt.

Exploateringsnämnden ska, efter överenskommelse med Huddinge kommun och i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, verka för att sjön Mågelungen restaureras. Arbetet ska ledas av exploateringsnämnden.

Exploateringsnämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden, genomföra en utredning för Stockholms framtida grönstruktur med utgångspunkt i en prognosticerad befolkningsökning till år 2100. I utredningen ska ingå att, utifrån en nationell benchmarking, föreslå konkreta åtgärder som syftar till att förbättra kvaliteten i och tillgängligheten till befintliga parker.

Exploateringsnämnden ska, i samverkan med miljö- och hälsoskyddsnämnden, initiera ett projekt i syfte att skapa Sveriges första byggnad som certifieras enligt systemet Living Building Challenge. Certifieringssystemet innebär att byggnadens utformning och funktionalitet anpassas till omgivningen och hämtar energi och vatten från mark och luft.

City

Stadens vision för City är att det ska bli en levande stadsdel dygnet runt, med attraktiva stadsmiljöer, fler bostäder, en mångfald av aktiviteter och stärkt cityhandel. Exploateringsnämnden leder det operativa arbetet för genomförandet av visionen. Proportionerna mellan kontorsyta och boendeyta i området ska förändras, till boendeytans fördel. I så hög utsträckning som möjligt ska alla nya detaljplaner innehålla bostäder. City ska erbjuda ett rikt utbud av restauranger, caféer och butiker, liksom en blandning av arbetsplatser och bostäder. Det är av stor vikt att utvecklingen av City därför även säkerställer fullgoda gång- och cykelvägar, kollektivtrafik och andra tillgänglighetsaspekter.

Brunkebergstorg ska utvecklas till en levande plats i City så att uteserveringar och kulturaktiviteter kan fylla delar av torget. Torget ska utvecklas som en del av stadsutvecklingsområdet City.

Exploateringsnämnden ska i samarbete med Stockholms Hamn AB utreda förutsättningarna att etablera en gästhamn i kommersiell drift vid Skeppsbron.

Strategisk planering

De planerade nya bostäderna innebär en omfattande förtätning av i första hand innerstaden och dess närliggande områden, den centrala stadens utvidgning, samt också vissa tyngdpunkter, till exempel i Farsta, Älvsjö, Brommaplan och Kista. Denna förtätning kan göras dels genom kompletteringsbebyggelse, dels genom en mera omfattande stadsomvandling. En förtätning skapar större möjligheter att spara värdefull natur och ökade stadskvaliteter med bättre utbud av butiker, restauranger och kulturverksamheter liksom närhet till kollektiv spårtrafik och grönområden.

Inom ramen för denna utveckling behöver staden stärka hållbarhetsperspektiven samt ytterligare utveckla strategierna för planering och ekonomi. Staden kan även behöva vara beredd att ta en mer aktiv roll för att få igång bostadsbyggandet i prioriterade områden i ytterstaden. En förtätning behöver göras för att bidra till såväl bättre förutsättningar för kollektivtrafik som till ökad service, kultur, handel och moderna stadsmiljöer och tillgängliga grönområden.

Bromma flygplats har en central betydelse för Stockholms tillgänglighet gentemot omvärlden och möjligheterna till smidig arbetspendling från hela övriga landet. Avtalet med Swedavia om Bromma flygplats ska löpa enligt beslut till 2038. Exploateringsnämnden ska i områdesplanering och markanvisningar i flygplatsens närområde utgå ifrån fortsatt flygtrafik på Bromma.

Exploateringsnämnden ska tillsammans med övriga berörda nämnder säkerställa att staden på ett tidigt stadium planerar för offentlig service, inte minst boenden för personer med funktionsnedsättning, men även förskolor, skolor, idrott och rekreation, övrig omsorg, kultur med mera i stadsutvecklingsområdena. I samband med större bostadsexploateringsprojekt ska inriktningen vara att projekten ska innehålla en andel om minst fem procent lägenheter för särskilt boende med prioriterad inriktning boenden för personer med funktionsnedsättningar.

Stadens behov av skolor och förskolor ska utgå från en långsiktig planering. Exploateringsnämnden ska redan i planeringsprocessen utveckla samverkan med framför allt skolnämnden, berörda stadsdelsnämnder, stadsbyggnadsnämnden och SISAB för att säkra tillgången på platser i förskolor och skolor i både kommunal och fristående regi.

Nämnden ska i den fysiska planeringen skapa goda förutsättningar för utveckling av högre utbildning och forskning samt för att öka antalet arbetsplatser i nya utvecklingsområden i ytterstaden.

Enskilda näringsidkare som påverkas av exploateringsprojekt på så vis att de behöver evakueras ska alltid erbjudas en alternativ lokalisering av staden.

Exploateringsnämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, tillse att Årsta golfs verksamhet säkerställs i nära anslutning till verksamhetens nuvarande placering. En lokalisering inom gällande detaljplan för Årstaparken ska inte uteslutas. Verksamhetens arrende ska förlängas på så sätt att verksamheten säkerställs under tiden som en alternativ lokalisering tas fram.

Bostäder för alla

Att verka för yteffektiva lägenheter med lägre boendekostnad är en viktig del i arbetet med att skapa en mångfald i bostadsbeståndet. Exploateringsnämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, utreda möjligheter och förutsättningar för ett pilotförsök med en stadsplaneringsmodell där en stor, generell detaljplan görs innan markanvisningar sker. Tonvikten ska läggas på gatustruktur, tomtindelning och total byggnadsvolym. Pilotprojektet ska utvärderas för att bedöma huruvida ett sådant tillvägagångssätt kan leda till en snabbare och effektivare stadsbyggnadsprocess, med minskade kostnader och en ökad variation i det som byggs som följd.

För att säkerställa en långsiktigt hållbar tillgång på bostäder för studenter ska exploateringsnämnden markanvisa minst 300 nya studentlägenheter per år på stadens mark. Ambitionen är att minst 4 500 studentbostäder ska färdigställas till 2018. Exploateringsnämnden ska i nära samarbete med berörda nämnder och bolag utreda lämpliga platser för tillfälliga studentbostäder.

Under 2018 ska exploateringsnämnden initiera tre markanvisningstävlingar för lägre hyra med omkring 200 lägenheter, i kollektivtrafiknära lägen, per tävling. I största möjliga mån ska markanvisningstävlingarna avse platser som kräver enkel grundläggning utan behov av pålning för att ytterligare få ned produktionskostnaden och därmed hyran. Utgångspunkten ska vara att den aktör som kan bygga med den lägsta hyran får markanvisningen. Ett antal grundkriterier gällande kvalitet, planlösningar som optimerar antalet möjliga lägenheter och uppfyller stadens grundläggande miljökrav ska ställas.

Exploateringsnämnden ska utreda förutsättningar och möjligheter för att ta ut halv tomträttsavgäld för ett mindre än 30 kvadratmeter.

Det är väsentligt att staden fortsätter att bidra med goda exempel för att visa på möjligheter att sänka byggkostnaderna. Det är också viktigt att såväl exploateringsnämnden som stadsbyggnadsnämnden och stadens bostadsbolag med flera samverkar kring utvecklingsfrågor kring planering och byggande. Efterfrågan på ungdomslägenheter är större än utbudet idag och efterfrågan bedöms öka i och med 90-talisternas inträde på bostadsmarknaden. Nämnden ska arbeta för att öka antalet markanvisningar avseende ungdomsbostäder.

Prioriterade områden

Exploateringsnämnden ska, under 2018, genomföra en markvärdering av Louden samt ta fram en investeringskalkyl avseende nödvändiga exploateringskostnader. Syftet är att möjliggöra för en framtida hållbar exploatering av Louden med bostäder, infrastruktur och därtill nödvändig samhällsservice efter att oljehanteringen flyttats.

Exploateringsnämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, initiera planering och genomförande av ett studentcampus i Hjorthagen samt ytterligare 500 studentbostäder i Kista.

Exploateringsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, starta planeringen för en ny stadsdel mellan Gubbängen och Skarpnäck. Fokus ska ligga på att skapa kvaliteter med blandad bebyggelse, nya verksamheter och en anlagd stadspark. Här finns möjlighet att skapa uppemot 4 000 nya bostäder med blandade upplåtelseformer.

Ett helhetsgrepp ska tas på Rinkeby, Bromsten, Tensta och Spånga i syfte att planlägga och anvisa mark för omkring 5 000 nya bostäder på sådant sätt att stadsdelarna såväl förtätas som byggs samman. I motsvarande syfte ska berörda nämnder utreda förutsättningarna att planlägga och anvisa mark mellan Tensta och Lunda industriområde med omkring 1 000 bostäder, liksom ytterligare cirka 2 000 bostäder inom ramen för programmet Bagarmossen–Skarpnäck.

Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden utreda förutsättningarna för att utveckla Tenstråket och Hagstråket på motsvarande sätt som gjorts med Rinkebystråket.

Staden har ett omfattande markinnehav invid dagens motorleder där framtida boulevardiseringar eller överdäckningar skulle kunna ge möjlighet till tusentals nya bostäder samtidigt som det markant skulle öka de urbana kvaliteterna i stora delar av ytterstaden. Exploateringsnämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden, utreda förutsättningarna för att omvandla ett antal motorleder i ytterstaden till stadsboulevarder, alternativt överdäcka lederna där så kan anses motiverat. En given förutsättning är hållbara ekonomiska kalkyler, varför det i uppdraget ska ingå att studera möjliga intäkter genom bostadsexploatering. Trafikleder vars potential ska utredas är bland annat Centralbron, Nynäsvägen, Essingeleden, Skärholmsvägen, Örbyleden, Magelungsvägen, Huddingevägen, Bergslagsvägen och Södertäljevägen.

Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden utreda förutsättningarna för att överdäcka Hammarby Fabriksväg och länka samman Hammarby Sjöstad och Hammarbyhöjden med omkring 1 500 nya bostäder, varav minst 500 ska vara hyresrätter. Överdäckning har tidigare identifierats som möjlig och ekonomiskt realistisk där vägar blir till bostäder och stadsdelar kan växa samman. Närheten till kollektivtrafik är mycket god, inte minst när utbyggnaden av tunnelbanan är klar.

Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden utreda förutsättningarna för att överdäcka två delar av Södertäljevägen. Dels sträckan från Liljeholmsbrons södra del ned mot Nybodahöjden, dels på sträckan mellan Västertorp och Fruängen. Marken öster om Södertäljevägen vid Årstadal har varit föremål för diskussion om möjligheterna till överdäckning. Överdäckningarna skulle totalt kunna möjliggöra omkring 3 000 nya bostäder samt service, kontor och hotell, och genomföras i etapper.

Fruängen är en av tyngdpunkterna för stadsutveckling som pekas ut i Promenadstaden. Rapporten Bostadspotential i Stockholm visar på en möjlig utveckling med omkring 2 700 nya bostäder. Inom ramen för detta ska exploateringsnämnden i samarbete med stadsbyggnadsnämnden utreda förutsättningarna för en överdäckning av Södertäljevägen med en sträcka om 300 meter strax väster om spåret mellan stationerna Västertorp och Fruängen. Detta skulle möjliggöra omkring 400 nya bostäder och skapa mycket goda kopplingar mellan de två stadsdelarna.

Spårområdet norr om centralstationen är en bullrig barriär i ett av stadens mest centrala lägen. Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och i samverkan med berörda fastighetsägare utreda förutsättningarna för att utveckla platsen till en tät och attraktiv stadsmiljö som binder samman Norrmalm och Kungsholmen. Klara sjö ska inte längre vara en bortglömd kanal mellan spårområdet och Kungsholmen.

Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden utreda förutsättningarna för att utveckla Tyngdpunkt Farsta med ytterligare bostäder genom projektet Farsta Strandstad. Stadsdelarna Fagersjö och Farsta byggs samman genom att skapa 1 000 nya bostäder vid och intill sjön Magelungen. Farsta Strandstad ska symboliseras av friskt vatten som alla Farstabor kan njuta av – en badsjö. Utgångspunkten ska vara att bygga stad istället för separata punkthus. Det ger större stadskvaliteter samtidigt som värdefulla träd och andra ekologiska värden kan bevaras i större utsträckning.

Planeringsarbetet med Ulvsunda sjöstad ska återupptas. Området är stort och kan med stadsbebyggelse liknande Hammarby sjöstad generera mellan 3 000 och 5 000 bostäder precis invid den framtida tvärbanan.

Exploateringsnämnden tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden ska tillse att Söderstaden utvecklas till en stadsdel med mycket god kollektivtrafik där det är enkelt och naturligt att välja andra färdmedel än bil. Det framtida handelsområdet ska präglas av modern mobilitet och köp med hemleveranser. Staden som aktör ska verka för att underlätta företagande. Därför ska exploateringsnämnden utreda förutsättningarna för etablerandet av ett företagshotell i Slakthusområdet.

Exploateringsnämnden ska anvisa mark för idrottsändamål i östra Hagastaden.

Effektiva processer är en nyckelfaktor för att klara målen

Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska, i samråd med trafiknämnden, gemensamt ta fram tydliga produktionsplaner på fem, tio och 15 års sikt. Nämnderna ska även samarbeta med Stockholms Stadshus AB i produktionsplaneringen. Utbyggnaden av staden ska ske enligt de strategier för stadsutveckling som fastställts i översiktsplanen. Byggnad i goda befintliga kollektivtrafiklägen samt lägen där planering av nya kollektivtrafikförbindelser och vägar pågår ska prioriteras. Fördelning ska ske utifrån ett geografiskt perspektiv samt utifrån översiktsplanens stadsutvecklingsstrategier. Förutom översikts-

planen ska dessa produktionsplaner också utgå ifrån förutsättningar och möjligheter som redovisas i rapporten Bostadspotential i Stockholm. Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska, tidigt i planprocessen, samråda med berörda nämnder och styrelser.

Planerna ska uppdateras och redovisas årligen och ha en tydlig koppling till markanvisningar, detaljplaner och satsningar på utbyggd infrastruktur. Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska, i samråd med trafiknämnden, gemensamt och som del av produktionsplaneringen, redovisa planerad fördelning mellan s.k. kompletteringsprojekt och projekt i områdesprogram. Fördelning per upplåtelseform ska redovisas samt fördelning mellan studentbostäder, små bostäder (1–2 rum och kök) och övriga bostäder. Som del av produktionsplaneringen för bostäder ska komplettering av övriga investeringskategorier såsom skolor, idrottshallar m.m. ske för att fånga helhetsperspektivet. Planering av nya skolor och förskolor ska ingå i markanvisningsskedet.

Trafik

Exploateringsnämnden ska i exploateringsprojekt som innehåller trafikfrågor tidigt samverka med trafiknämnden samt företrädesvis använda trafiknämndens kompetens och projektledare i projekten. Det är viktigt att staden så långt det är möjligt uppnår full kostnadstäckning för nedlagt arbete i stora infrastrukturprojekt. Detta förutsätter ett nära samarbete mellan exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden samt Stockholms Stadshus AB.

Det är viktigt att staden ytterligare fördjupar och intensifierar samarbetet och planeringen med trafiknämnden i Stockholms läns landsting, Trafikverket och regionens övriga aktörer i dessa frågor. Det är särskilt viktigt att nya stadsdelar har en välfungerande kollektivtrafik på plats redan vid inflyttning.

Exploateringsnämnden ska, under 2018 och tillsammans med berörda nämnder, genomföra en utredning och analys av förutsättningar och möjligheter för att tunnelförlägga den del av Centralbron som hanterar biltrafiken. Syftet ska vara att minska biltrafiken ovan mark i centrala staden, samt utveckla citys stadsmiljö och attraktionskraft, bland annat genom att öppna upp Riddarholmskanalen. Utredningen ska även studera möjligheterna till nya byggrätter för bostads- och kontorsändamål på platsen kring Järnvägsparken.

Exploateringsnämnden ska beakta ”Strategi för ökad cykling i Stockholms stad” i samband med planering och utveckling av nya och befintliga områden. Vid nybyggnation ska det tidigt planeras för ett ökat cyklande och behovet av cykelparkeringar ska beaktas.

Exploateringsnämnden ska, tillsammans med trafiknämnden och stadsbyggnadsnämnden, utreda och föreslå sträckningar som ger störst effekt för framtida cykelpendling. I detta arbete ska ingå att ta nya stadsutvecklingsområden i beaktande, även sådan som innebär ett samarbete med grannkommuner.

Staden tillämpar flexibla parkeringstal. Som ett komplement ska exploateringsnämnden tillsammans med trafiknämnden och stadsbyggnadsnämnden använda

”Gröna parkeringstal”. Gröna parkeringstal möjliggör positiva mobilitetstjänster genom att staden ger ett byggföretag reducerad parkeringsnorm i utbyte mot att byggföretaget tillhandahåller dessa. Exempel på positiva mobilitetstjänster är attraktiva cykelrum i markplan eller medlemskap i en bilpool. Exploateringsnämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden, uppmuntra bilpoolsinfrastruktur vid nya exploateringar.

Exploateringsnämnden ska i samverkan med Stockholms Stads Parkerings AB, trafiknämnden i Stockholms läns landsting och berörda grannkommuner verka för fler infarts- och utfartsparkeringar. Det är väsentligt att stockholmarnas vardag underlättas genom bilparkeringar utifrån behov och på väl avvägda platser, företrädesvis i kollektivtrafiknära lägen. Reducerade parkeringstal och omotiverat höjda parkeringsavgifter skäl försvårar för människors livspussel. Marknadsinitiativ som uppstår i exempelvis delningsekonomi ska uppmuntras.

Exploateringsnämnden ska, i samverkan med andra berörda nämnder, utreda förutsättningar och möjligheter att upplåta särskilda platser i närheten av kollektivtrafik för tillfälliga upplåtelser av cyklar och hyrbilar.

Ekonomisk hållbarhet

Utbyggnaden av Stockholm ska ske på en långsiktigt hållbar nivå. Takten i bostadsbyggandet ska vara hög och det ska finnas utrymme för de investeringar som krävs för infrastruktur, omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning, förskola, skola med mera. Lönsamheten är avgörande då stadens finansiella resurser är begränsade. Det är viktigt att tidigt översiktligt bedöma lönsamhetspotentialen i projekten. Genom att exploatera mark som inte är förenad med höga grundkostnader samt genom att öka exploateringsgraden kan lönsamheten i projekten öka. En hög exploateringsgrad är särskilt viktig i kollektivtrafiknära lägen. Försäljningsinkomster från framför allt exploateringsprojekten är en mycket viktig förutsättning för att realisera den utbyggnad av Stockholm som sker och planeras de kommande åren. I detta avseende ska exploateringsnämnden, under 2018, inventera exploaterings- och intäktsmöjligheterna i stadens kollektivtrafiknära lägen.

I markanvisningar ska nämnden i ett så tidigt skede som möjligt beakta relevanta frågeställningar och därmed undvika onödiga förskjutningar av processen. Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden löpande följa upp relevanta nyckeltal för att säkerställa att vidtagna åtgärder leder till en ökad effektivitet i hela stadsbyggnadsprocessen. Exploateringsnämndens samarbete med framför allt stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden ska utvecklas vidare.

Staden äger, genom exploateringsnämnden, ett antal objekt som är viktiga i stadsmiljön men udda i stadens innehav, exempelvis trappor, torg med mera. Dessa objekt ska antingen avyttras till seriösa aktörer som avser utveckla dessa för att höja stadsmiljöns attraktivitet, eller överlåtas till trafiknämnden.

Tomträttsavgälder

Nämnden ska fokusera på projekt som bedöms vara realistiska att genomföra i närtid utifrån projektens beslutsläge, måluppfyllelse och ekonomi. Nämnden

ska arbeta utifrån investeringsstrategin. Exploateringsnämnden ska utreda möjligheten att vid markförsäljning och tomträttsavgälder ta hänsyn till prognostiserade markvärdesstegringar till följd av stadens investeringsplaner.

Staden har beslutat att kraftigt höja tomträttsavgälderna för småhus och flerfamiljshus. Det är principiellt korrekt att avgäldsnivåerna bör avspegla markvärdena, men samtidigt måste vi ta hänsyn till hur bostadsmarknaden ser ut i dag. Med reglerade hyror och ett stelbent tomträttsinstitut riskerar ett strikt marknadstänkande i ena änden att leda till stora skevheter i den andra.

Tomträttsavgälderna bestäms till ett belopp som i normalfallet är oförändrat under tidsperioder om tio eller tjugio år. Resultatet av detta blir att avgäldsnivåerna regleras upp till en betydligt högre nivå omkring vart tionde år, eftersom markvärdet i framförallt Stockholm stiger kraftigt. Det innebär att vanliga hushåll drabbas hårt. För att skapa ekonomisk trygghet för de hushåll som har boende på tomträttsmark behöver lagstiftningen ändras på så sätt att en årlig indexuppräknings av avgäldsnivåerna möjliggörs.

Bostadsbyggande i dialog med stockholmarna

När staden ökar takten i bostadsbyggandet kommer det att innebära att stadsmiljöerna i delar av staden förändras och förtätas i olika utsträckning. Det kommer att kräva en löpande och strukturerad dialog med stockholmarna om varför det byggs och hur det bäst bör göras för att skapa en god stadsmiljö och en hållbar stadsutveckling. Det behöver göras i samordning med ett allt effektivare arbete med planprocessen.

Exploateringsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, i större exploateringsprojekt utveckla en utökad dialog i ett tidigt skede med målet att minska antalet överklagade detaljplaner. Exploateringsnämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, verka för att handläggningstiden från markanvisning till godkänd/antagen plan kortas med 20 procent.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Höjd ambitionsnivå för att klara byggmålen	8,0 mnkr
Ökade kostnader för strategisk planering	3,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

7. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Exploateringsnämnden** godkänns.

Fastighetsnämnden

Stockholm har ett stort och varierat bestånd av fastigheter. Effektiv förvaltning och utveckling av beståndet är viktigt både för att tillhandahålla bra anläggningar åt stockholmarna och för att bevara fastigheternas värden. Staden ska vara ett föredöme i sin fastighetsförvaltning och vidta åtgärder för energieffektivisering och ökad livslängd på beståndet.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Nämnden ska tillhandahålla och förvalta lokaler primärt för stadens egna verksamheter men i vissa fall även externa hyresgäster. Nuvarande fastighetsbestånd omfattar förvaltningsbyggnader, kulturfastigheter, mobila paviljonger, vissa naturvårdsområden och reservat utanför stadens gräns, Slakthusområdet, saluhallar, idrottsanläggningar samt vissa kommersiella fastigheter. Ärenden om tvångsförvaltning hanteras av fastighetsnämnden och administreras av Svenska Bostäder.

Fastighetsnämnden har det samlade huvudansvaret för torgplatsupplåtelse samt att utifrån detta utveckla stadens saluhallstorg. Flera av stadens offentliga rum är i stort behov av upprustning. Dock saknar staden idag en konkret gestaltungsplan för de offentliga rummen. Fastighetsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, ta fram en sådan enhetlig gestaltungsplan för tillåtna och önskvärda verksamheter på dessa platser.

Fastighetsnämnden ska vara en aktiv fastighetsförvaltare och verka för att god kvalitet upprätthålls i de lokaler, byggnader och anläggningar som staden behöver. Nämnden ska tillhandahålla och utveckla ändamålsenliga lokaler för stadens verksamheter och externa hyresgäster. De fastigheter som staden bygger för stadens verksamheter ska byggas flexibelt så att de kan anpassas till olika typer av verksamhet, efter behov.

Fastigheternas underhåll ska långsiktigt hålla en god nivå för att möjliggöra en professionell förvaltning och en adekvat hyressättning. Underhållet ska ske enligt nämndens långsiktiga underhållsplan. Fastighetsnämnden ska kontinuerligt arbeta med att förbättra prognossäkerheten och ekonomin i underhålls- och investeringsprojekt.

Utredning av bolagsform

En överföring av fastighetsnämndens bestånd till bolagsform vore konsekvent med hur staden i övrigt organiserar sitt fastighetsinnehav för egna verksamheter. Såväl skollokaler som lokaler för äldreomsorg är redan organiserade i bolagsform. En liknande organisering av de fastigheter som fastighetsnämnden ansvarar för vore därför följdriktig. Bolagsformen skulle också bättre möjliggöra ett renodlat affärsmässigt förhållningssätt och därmed en förbättrad kostnadseffektivitet. Fastighetsnämndens myndighetsutövande funktion avseende tvångsförvaltning överförs då lämpligtvis till annan facknämnd, exempelvis exploateringsnämnden.

Med anledning av ovanstående ska kommunstyrelsen under 2018 utreda de ekonomiska, organisatoriska och juridiska förutsättningarna för en bolagisering av fastighetsnämnden.

Övergripande fokus

- Fastighetsnämnden ska vara en aktiv fastighetsförvaltare. Den ska i första hand tillhandahålla lokaler för stadens verksamheter och endast i undantagsfall för externa hyresgäster.
- Kostnadskontrollen hos fastighetsnämnden måste bli betydligt bättre under hela processen från utrednings- till inriktnings- och genomförandebeslut.
- Fastighetsnämnden ska renodlas till den nämnd inom staden som tillhandahåller, förvaltar och underhåller fastigheter.
- Fastighetsnämnden ska bidra till att Stockholm är en trygg, ren och trivsam stad.

Aktiv fastighetsförvaltare

Fastighetsnämnden ska genomföra en inventering av fastigheterna i nämndens bestånd i syfte att identifiera fastigheter som ska behållas inom nämnden och vilka som lämpligen överläts till andra nämnder eller avyttras. Fastigheter som endast har externa hyresgäster bör generellt inte tillhandahållas av staden utan bör avyttras.

I syfte att samla stadens byggnader och anläggningar under en nämnd, och i linje med tidigare beslut, ska fastighetsnämnden och kyrkogårdsnämnden i samråd med kommunstyrelsen utreda en överföring av fastighetsägaransvaret från kyrkogårdsnämnden till fastighetsnämnden för att optimera stadens förvaltning av byggnader och anläggningar.

Fastighetsnämnden ska fortsätta arbetet med att tillgängliggöra alla sina publika lokaler för personer med funktionsnedsättning. Fastighetsnämnden ska inom beslutad budget avsätta medel för tillgänglighetsanpassning. En del i generellt tillgängliggörande handlar vidare om att ha adekvat belysning på fastigheterna. Därför ska fastighetsnämnden kontinuerligt göra en översyn av det samma, och vid behov installera ytterligare belysning.

Arbetet med att tillgänglighetsanpassa Stadshuset för personer med funktionsnedsättning ska fortgå för att ge fler personer, såväl stockholmare som turister, möjlighet att på ett enkelt sätt besöka Stadshuset.

Stadens fastigheter ska vara så energieffektiva som möjligt och leverera en sund inomhusmiljö samt vara fria från miljö- och hälsostörande ämnen. Detta arbete kan till exempel ske i samverkan med Energicentrum. För att säkerställa att stadens byggnader är miljömässigt hållbara ska fastighetsnämnden långsiktigt arbeta för att miljöklassa sitt bestånd i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Kostnadskontroll

Prognossäkerheten hos fastighetsnämnden måste öka. Nämnden måste i ett tidigt skede av alla projekt försäkra sig om viktiga förutsättningar för projektens genomförande såsom markförhållandena. Dessa har i flera fall lett till stora utgiftsökningar. Fastighetsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden och kommunstyrelsen se över incitamentsstrukturerna för idrottsinvesteringar i

syfte att förbättra prognoserna. Idag saknar fastighetsnämnden tydliga incitament för att hålla kostnaderna nere, vilket resulterat i svag prognossäkerhet på investeringssidan.

De upphandlingar som genomförs vid fastighetsinvesteringar måste ses över. Vid åtskilliga tillfällen har inga eller endast mycket få anbud kommit in, vilket har lett till dyrare investeringar än prognostiserat. Upphandlingar ska endast innehålla krav som är relevanta för investeringen.

Fastighetsnämnden och idrottsnämnden ska tillsammans ansvara för att analys av drift- och underhållskonsekvenser i samband med investeringsbeslut förbättras för att tydliggöra den långsiktiga påverkan på stadens ekonomi. För att hålla kostnaderna nere samt möta det växande behovet av fullstora idrottshallar ska idrottsnämnden och fastighetsnämnden fortsätta samarbetet kring enklare hallar. Utgångspunkten är att samtliga hallar ska byggas som koncepthallar samt att berörda nämnder har dialog med byggbranschen redan under planeringsskedet.

Livsmedelshantering

Fastighetsnämnden har ansvaret att främja tillförseln av färskvaror och andra livsförnödenheter till Stockholm samt främja partihandel med sådana förnödenheter. Partihandeln sköter detta idag utan någon inblandning av fastighetsnämnden. Det bör utredas om nämndens ansvar för livsmedelshanteringen kan begränsas i förhållande till vad som redan hanteras av marknadens aktörer.

Marknadsmässiga hyror

Fastighetsnämnden ska vara en professionell fastighetsägare och ta ut marknadsmässiga hyror av externa hyresgäster. Eventuella subventioner av hyran ska finansieras av respektive nämnd, såsom kulturnämnden för kulturfastigheter, idrottsnämnden för idrottsfastigheter, etc.

Fastighetsnämnden förvaltar ett flertal fastigheter där nämnden endast tar ut självkostnadshyra av hyresgästen. Det avkastningskrav som fastighetsnämnden har ska inte beräknas på sådana fastigheter utan endast på de fastigheter där nämnden inte har en hyresintäktsbegränsning i form av självkostnadshyra.

Idrott

Fastighetsnämnden ska, tillsammans med idrottsnämnden, underlätta för föreningar och företag att gå in och sponsra nya idrottsanläggningar i syfte att till skapa fler idrottsanläggningar. För att detta ska ske transparent och jämlikt ska berörda nämnder under året ta fram en sponsringspolicy med riktlinjer och förutsättningar för detta.

Fastighetsnämnden och idrottsnämnden ska ta fram en långsiktigt hållbar strategi för upprustning och utbyggnad av bassängbadsanläggningarna. Detta ska också göras mot bakgrund av bostadsproduktionsmålet där befintliga fastigheter skulle kunna utvecklas med bostadsproduktion eller annat som kan finansiera delar av upprustning/nyproduktion. I samband med detta ska fastighetsnämnden genom extern expertis granska effektiviteten i entreprenadupphandlingar.

Fastighetsnämnden ska arbeta aktivt för att möjliggöra för entreprenörer att hitta nya näringsverksamheter att driva vid idrottsanläggningarna. Det kan gälla allt från café- och restaurangverksamhet till butiker och service. Fastighetsnämnden ska även ge privata aktörer möjlighet att driva verksamhet i eller i nära anslutning till stadens bibliotek och andra offentliga byggnader, för att främja trygghet med liv och rörelse i områdena även kvälls- och nattetid.

Stockholms Stadion nyttjas i begränsad utsträckning för breddidrott. I syfte att öka inslaget av evenemang på Stockholms Stadion ska Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen utreda förutsättningarna för en organisatorisk flytt av Stockholms Stadion till Stockholm Globe Arena Fastigheter AB. Stockholms Stadion ska dock fortsatt vara tillgängligt för allmänheten och breddidrott när på de tider då anläggningen inte nyttjas för evenemang.

Fastighetsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden och stadsbyggnadsnämnden se över möjligheten att planera in idrottsanläggningar på tak i befintliga eller nya byggnationer.

Fastighetsnämnden ska utreda förutsättningarna för att bygga en av stadens framtida idrottshallar helt i trä. Omkring 60 procent av bandyarenorna i Sverige som uppförts den senaste tioårsperioden har byggts med bärande limkonstruktion. Det är till gagn för kostnader, rationalitet och klimat.

Fastighetsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden utreda förutsättningarna för en ny idrottshall i Slakthusområdet som kompletterar Eriksdalshallen, en multihall i Västerort, Kista samt ett idrottskluster i Södra Skanstull med en ny idrottshall. Befintlig idrottsverksamhet ska finnas kvar i det aktuella området.

Fastighetsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden utreda förutsättningarna för att nuvarande Vällingbybadet blir en större inomhusanläggning samt för en ny simhall i närområdet. Det gäller även förutsättningarna för en ny simhall på Norrmalm. För Västertorp gäller det en ny simhall med större simyta där anläggningen även kan inrymma två nya fullstora idrottshallar.

Fastighetsnämnden ska vidare i samverkan med idrottsnämnden, skolnämnden och SISAB ta fram en finansieringsmodell över hur kostnaderna ska fördelas vid anläggandet av konstgräsplaner på skolgårdar.

Moderna och trygga stadsmiljöer

Fastighetsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och S:t Erik Markutveckling AB har ett gemensamt ansvar för utveckling av Slakthusområdet till en tät stadsdel med förstärkta samband med omgivande stadsdelar

Larsboda industriområde ska utvecklas till ett modernt matcentrum som inte bara huserar dagens livsmedelstillverkning utan även ett innovativt kluster för

framtidens matproduktion. För detta krävs en tydlig vision för hela stadsdelsområdet på liknande sätt som när Kista Science City utvecklades till ett världsledande och innovativt ICT-kluster.

Trots sitt utmärkta läge upplevs Järnvägsparken idag som bortglömd och otrygg, en plats människor enbart passerar istället för att stanna till på. Fastighetsnämnden ska verka för att utveckla Järnvägsparken till en mer levande stadspark – stockholmarnas temapark. Detta ska ske i dialog med medborgarna genom en idéävling.

Arbetet med förverkligandet av en kulturscen i gasverksområdet i Norra Djurgårdsstaden ska fortskrida i samverkan mellan fastighetsnämnden, Stockholms Stadshus AB och exploateringsnämnden.

Fastigheter med högt kulturhistoriskt värde såsom Sturehofs slott och Stockholms Stadshus ska bevaras och förvaltas med hög kompetens och ambition.

Nämnden ska verka för att fler av stadens byggnader blir adekvat belysta. Trafiknämnden ansvarar för att utveckla och förbättra stadens belysningsprogram. Förutom att öka tryggheten så syftar programmet även till att öka trivselen. Fastighetsnämnden ska bistå trafiknämnden inom projektet *Stockholm light night* som syftar till att belysa flera av stadens byggnader, platser och broar över hela Stockholm inklusive märkesbyggnader som exempelvis Stadshuset.

Lokaler

Fastighetsnämnden ska som god hyresvärd leda arbetet med att säkerställa att stadens nämnder har moderna, yt- och energieffektiva lokaler. En del i detta är att fortsätta det viktiga arbetet med att stadens lokaler ska kunna användas till olika ändamål, på olika tider på dygnet. På det viset tillgängliggörs fler sociala mötesplatser utan att ta mer yta i anspråk, eller att behöva bygga nya lokaler för varje enskild verksamhet. Vidare ska fastighetsnämnden, tillsammans med övriga berörda nämnder, verka för en flytt av Tekniska Nämndhuset till Söderstaden.

Stockholms stad har idag tre kommunala saluhallar – Hötorgshallen, Östermalms saluhall och Söderhallarna. Det är populära verksamheter som varje vecka har tusentals besökare. Det ligger dock inte i stadens kärnuppdrag att tillhandahålla kommersiella lokaler likt dessa. Fastighetsnämnden ska därför, i samverkan med exploateringsnämnden, verka för att avyttra Hötorgshallen samt Östermalmshallen till aktörer som har för avsikt att fortsätta bedriva saluhallsverksamhet på motsvarande sätt som har gjorts avseende Söderhallarna.

Under 2018 ska fastighetsnämnden fortsätta implementera de riktlinjer för idéburen stadsförbättring som kommunstyrelsen tog fram 2013.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

8. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Fastighetsnämnden** godkänns.

Gymnasienämnden

Gymnasieskolan ska rusta eleverna för kommande studie- och yrkesval samt erbjuda utbildningar som är relevanta utifrån arbetsmarknadens behov. En mångfald av utbildningar ska erbjudas och samarbetet inom gymnasierregionen är fortsatt prioriterat. Stadens skolpolitik syftar till att stärka lärar- och rektorsprofessionens möjlighet att fullgöra sina uppgifter på bästa sätt.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

För att vända utvecklingen inom Stockholms skolor krävs bättre förutsättningar för lärare och annan personal i skolan. De behöver tydliga politiska uppdrag, goda ekonomiska förutsättningar och rätt stöd från förvaltningsledningen. Stadens storlek och hur staden har valt att organisera den pedagogiska verksamheten utgör i dag tyvärr en begränsning och bör därför justeras.

Utbildningsnämndens storlek utgör i sig ett hinder för att få till en effektiv styrning, ledning och uppföljning av verksamheten. Det är svårt att tränga ned i organisationen med reformer vilket gör att styrningen inte alltid får önskad effekt i de enskilda skolenheterna.

Stockholms stad ska från och med den 1 januari 2018 gå från att ha en utbildningsnämnd med ansvar för grundskoleverksamhet i egen regi, gymnasieverksamhet i egen regi, tillhandahållaransvar för enskilt driven grundskola, gymnasieskola och förskola till att ha en nämnd – gymnasienämnden – ansvarig för kommunal drift inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Övriga delar av stadens skolväsende ansvarar skolenämnden för.

En uppdelning efter verksamhetsområde innebär en ökad politisk och organisatorisk tydlighet och möjliggör för kommunfullmäktige att mer precist styra resurser till önskade områden. Detta ställer dock stora krav på samordning av verksamhetsnära utvecklingsfrågor och mer strategiska frågor som kompetens- och lokalförsörjning.

Flera av de kommunala gymnasieskolorna som har yrkesprogram bedriver även vuxenutbildningar av olika slag på uppdrag av arbetsmarknadsnämnden. Gymnasienämnden ska därför samverka nära med arbetsmarknadsnämnden för att optimera utbud och omfattning av dessa utbildningar. Det finns ytterligare samordningsvinster att göra mellan de två nämnderna gällande yrkesutbildningar. Detta ska utredas under 2018 efter inrättandet av den nya nämnden.

Stockholm ska vara ledande inom högre utbildning

Stockholm byggs av, och konkurrerar med, kunskap. Kunskap, bildning och stimulerande studiemiljöer ska präglade stadens gymnasieskolor. Alla elever ska mötas av höga förväntningar. Kulturell och språklig kompetens ska tas tillvara och utgöra en medveten strategi för att lyfta Stockholm till en världsledande kunskapsregion. Genom att elever har fler skolor att välja mellan, både fristående och kommunala, ökar kvaliteten och eleverna ges större möjligheter att utvecklas och trivas.

Det ska finnas ett brett urval av verksamheter, inriktningar och fristående alternativ, där kunskap och lärande står i fokus. Gymnasieregionen ska fortsatt värnas och utvecklas.

Gymnasienämnden ska erbjuda relevanta utbildningar som både möter elevernas behov och önskemål, men som samtidigt matchar behovet på arbetsmarknaden. Gymnasienämnden ska särskilt prioritera att öka attraktiviteten på de praktiska yrkesutbildningarna givet att arbetsmarknadens behov av dessa yrkeskategorier idag vida överstiger utbudet.

Gymnasienämnden ska verka för att Stockholmsregionens första teknikcollege ska etablera sig i staden.

Fritt skolval och utveckling av den gemensamma gymnasiregionen
Genom det fria skolvalet sporrar skolorna att hela tiden utveckla sin verksamhet och bli bättre vilket gynnar stockholmseleverna. Gymnasieskolans utmaning består till stor del i att hitta en balans mellan elevens val, som ska vara styrande, och dimensionering utifrån arbetsmarknadens behov och utbildningens kostnad. Gymnasienämnden ska inom ramen för den läns-gemensamma gymnasiregionen verka för ett bredare utbud av gymnasieutbildningar. Särskilt fokus ska läggas på yrkesutbildningar. Målet är att nå en gemensam och långsiktig planering för utbildningsplatser i syfte att åstadkomma effektiviseringsvinster och ökad kvalitet i utbildningarna.

Gymnasieskola med fokus på kunskap och förberedelse för arbetsmarknaden

De högskoleförberedande programmen i stadens gymnasieskolor ska hålla en hög nivå och utgöra en god grund för fortsatta studier. Det är viktigt att det finns goda kontakter mellan gymnasieskolorna och högskolorna i regionen samt att de elever som vill och har förutsättningar ges möjligheter att läsa in högskolekurser redan under gymnasiet.

Yrkesprogrammen i stadens gymnasieskolor ska, genom att hålla en hög nivå, leda till att studenterna blir attraktiva på arbetsmarknaden. För att höja kvaliteten och ge eleverna goda förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden krävs en nära samverkan med de aktuella branscherna där eleverna får arbetslivserfarenhet, referenser och kontakter.

Elever har rätt att läsa in behörighet till högskolan även på yrkesutbildningarna. För att öka lärlingsutbildningarnas attraktivitet finns det nu en ny anställningsform, gymnasial lärlingsanställning. För att stadens gemensamma resurser ska kunna användas effektivt är det viktigt att gymnasienämnden och arbetsmarknadsnämnden samverkar för att utveckla olika typer av yrkesutbildningar för vuxna.

Stockholms stad ska som ett led i att förbättra skolresultaten och förbättra elevernas kunskaper, ansöka om att få bli försökskommun för ett treterminssystem. Vidare ska Stockholms stad verka för att enskilda skolor redan nu ska ha möjlighet att prova ett treterminssystem i skolan. Ett treterminssystem ska användas som ett sätt att förbättra elevernas kunskaper, särskilt elever som har

det svårt i skolan. Många elever halkar efter i kunskapsinhämtningen under sommaren, speciellt de som har störst behov av lärarledd undervisning.

Staden har en utmaning i att fortsätta förbättringsarbetet inom de skolor som har sämst resultat i syfte att garantera att alla elever, oavsett skola, ska få en bra utbildning. Gymnasienämnden ska säkra att alla skolor når uppsatta mål och alla elever ska mötas av höga förväntningar. För de skolor som inte klarar av att nå målen ska handlingsplaner tas fram för att säkerställa måluppfyllelse för respektive skola. Det är styrningen av skolan, inte elevunderlaget, som är avgörande för skolans resultat.

Gymnasienämnden ska arbeta med att stötta skolor med vikande attraktivitet och resultat i syfte att utveckla verksamheterna. Det viktiga är att tillhandahålla en hög kvalitet i de gymnasieskolor som finns snarare än att erbjuda en gymnasieskola i närområdet. Till skillnad från grundskolan är inte gymnasieskolan obligatorisk, varför gymnasienämnden bör överväga nedläggning av skolor som inte fungerar eller som har ett lågt söktryck.

För att bereda skolelever en dialog om samhällsfrågor välkomnas politiska ungdomsförbund i stadens skolor.

Gymnasienämnden ska i samverkan med arbetsmarknadsnämnden erbjuda sommarföretagande, där ungdomar mellan 15–20 år ges möjlighet till ett utbildningskoncept där de under handledning ges möjlighet att sommarjobba som egenföretagare och förverkliga en idé under fyra veckors tid.

En stödjande skola där alla når kunskapskraven

Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som är i behov av särskilt stöd så att de får all den hjälp som de behöver för att nå sin fulla potential. För detta syfte är skolornas arbete med att formulera mål och åtgärdsprogram för enskilda elever centralt. Lördagsgymnasium ska finnas för elever i gymnasieskolan som riskerar eller har fått underkänt i ett ämne, eller behöver komplettera en kurs.

Introduktionsprogrammen ska utvecklas och även erbjudas under sommaren. Introduktionsprogrammen ska leda till att eleverna kan fortsätta inom utbildningssystemet. Elever som saknar behörighet till gymnasieskolan ska erbjudas att gå ett tionde år i grundskolan som alternativ inom introduktionsprogrammen.

Skolorna ska uppmuntra eleverna att lära sig främmande språk, även utomeuropeiska språk, för att rustas för en global värld. Elever med annat modersmål än svenska har en extra tillgång och ska uppmuntras att utveckla språket. Gymnasieskolan ska ge elever möjlighet till att delta i internationellt utbyte.

Den breda satsningen på matematik, teknik och naturvetenskap fortsätter inom gymnasieskolan. Spetsklasser i gymnasieskolan ska erbjuda utmaningar för elever med hög fallenhet för studier.

Nyanlända ska snabbt in i skolgång och förberedas för yrkeslivet

De nyanlända elever som kommer till Sverige i de sena skolåren behöver ofta extra stöd för att nå kunskapskraven. Varje enskild elevs kunskaper och behov av särskilda insatser ska skyndsamt identifieras och en planering för skolgång efter elevens behov ska göras. Det är viktigt att samverka mellan ordinarie skolverksamhet, modersmålsundervisning och studiehandledning förbättras för dessa elever. En utmaning är att det idag råder stor brist på behöriga modersmåls lärare. Gymnasienämnden ska därför erbjuda modersmålsundervisning på distans och via digitala kanaler.

Arbetet med ensamkommande barn och ungdomar ska prioriteras. Gymnasienämnden ska tillsammans med skolnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och stadens bostadsbolag samt andra berörda instanser utveckla rutiner för att säkra ett effektivt mottagande, integration, trygghet, skolgång och boende för ensamkommande barn över hela staden.

Den elev som är nyanländ till Sverige ska, precis som alla elever, mötas av höga förväntningar samt en undervisning som är anpassad till elevens förkunskaper. Skolorna ska säkerställa att läromedel är anpassade för elever med särskilda behov och att lämplig teknik finns att tillgå för elever som är i behov av detta. Detta gäller särskilt grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Gymnasienämnden ska inleda samarbete med studieförbunden avseende språkintroduktionsprogrammen (SPRINT) för nyanlända elever i gymnasieålder, detta för att kunna erbjuda alla SPRINT-elever den undervisningstid som Skolverkets riktlinjer ger dem rätt till.

Gymnasiesärskola

Rätten att välja skola och program ska gälla alla stadens elever, oavsett behov. Utbildningen i gymnasiesärskolan ska vara anpassad till elevens förmåga och behov av utmaningar. Utbildade speciallärare och specialpedagoger är mycket viktiga för en välfungerande gymnasiesärskola.

Gymnasienämnden och arbetsmarknadsnämnden ska samverka för att fler personer inom gymnasiesärskolan ges möjlighet att komma ut i ordinarie arbetsmarknad. Kontakterna med företag och näringsliv och möjlighet till praktik måste ske under gymnasietiden.

Studie- och yrkesvägledning

Studie- och yrkesvägledningen ska hålla hög kvalitet och ge eleverna kunskaper och förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval.

Studie- och yrkesvägledning ska också erbjudas digitalt och genom e-tjänster. Gymnasienämnden ska även tillhandahålla studie- och yrkesvägledning på modersmål för nyanlända elever som är i stort behov av vägledning och information gällande studie- och yrkesval.

Studie- och yrkesvägledarna ska kompetensutvecklas kontinuerligt och har ett ansvar för att uppdatera övrig personal i skolan om olika karriärvägar. Särskilt viktigt är det att studie- och yrkesvägledarna har en god kännedom om behov

och efterfrågan på arbetsmarknaden samt större kännedom om de praktiska yrkesutbildningarna.

Samverkan skola och näringsliv

Stockholms stad ska arbeta aktivt med att stärka Stockholm som universitetsstad och stärka Stockholmsregionens attraktionskraft för forskningsintensiva företag. Samverkan mellan gymnasieskola och högre utbildning är av stor vikt för att öka Stockholms konkurrenskraft.

Samverkan med näringsliv, universitet, högskolor, föreningsliv, kulturliv och andra samhällsaktörer måste stärkas. Entreprenörskap, internationellt utbyte och ett brett utbud av språkstudier är en naturlig del av stadens utbildningsutbud.

Stockholms stads gymnasieskolor ska vara med i Ung Företagsamhet (UF) och alla gymnasieelever ska erbjudas möjlighet att läsa ämnet.

Fler elever ska fullgöra sin gymnasieutbildning

Gymnasienämnden ansvarar för att följa upp ungdomar som inte fullföljer gymnasieskolan. Gymnasienämnden och arbetsmarknadsnämnden ska samverka kring dessa unga. Ett nära samarbete med elevhälsan och socialtjänsten är viktigt för att fånga upp elever som funderar på att lämna gymnasieskolan i förtid. I arbetet för att öka andelen elever som slutför gymnasieutbildning med gymnasieexamen ingår att kartlägga elever som inte slutför sin gymnasieutbildning inom fyra år. Kartläggningen ska ge bättre kunskap om studieavbrotten inom gymnasieskolan och dess orsaker. Därigenom skapas bättre betingelser för att rektorerna ska kunna initiera och leda ett förebyggande arbete som syftar till att minska studieavbrotten.

Systematiskt kvalitetsarbete

Skolan ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete som skapar förutsättningar för alla elever att utvecklas så långt som möjligt i förhållande till de nationella målen. Skolans systematiska kvalitetsarbete är en förutsättning för att kunna säkerställa utbildningens kvalitet och likvärdighet. Kvalitetsarbetet bygger på att skolorna leder, planerar, utvärderar och åtgärdar sin verksamhet kontinuerligt och systematiskt. För tydligare målstyrning har nämnden endast en handfull konkreta mål med utrymme för professionen att göra sitt jobb.

Gymnasienämndens mål och indikatorer ska minska i syfte att renodla verksamheten samt för att fokusera på kärnuppdraget. Gymnasienämnden får i uppdrag att tillsammans med skolnämnden förtydliga rollfördelningen i skolan för att effektivisera och renodla arbetsuppgifterna. En god miljö skapas av att rektor visar sin tilltro till läraren och ger läraren ett tydligt mandat i sin undervisning samtidigt som rektorn har det yttersta ansvaret för undervisningens kvalitet och visar ett starkt ledarskap.

Gymnasienämnden ska tillsammans med skolnämnden utveckla kvalitetsmått som mäter progression och säkerställa att kvalitetsarbetet på skolorna mäts och följs upp kontinuerligt under året med stöd av progressionsmättet. Metoden är angelägen för att bättre fånga skolans effekt och ska stödja rektorerna i arbetet

mot förbättrade kunskapsresultat och måluppfyllelse utan att innebära ytterligare administration för den pedagogiska personalen.

Tydligt ledarskap med fokus på resultat

Satsningar på rektorer och skolledning i form av administrativ avlastning, fortbildning samt god löneutveckling ska prioriteras. Rektorer och skolledare måste kunna fokusera på att vara pedagogiska ledare. Gymnasienämnden ska tillsammans med skolnämnden ta fram en rekryteringsstrategi för rektorer och skolledare med en tydlig målbild för uppdraget.

Stockholm ska fortsätta med kompetenshöjande åtgärder för skolledare. Kompetensutvecklingen ska utgå från individuella behov. Det finns goda exempel på skolor där strukturerat ledarskap och tydliga mål lett till höjda kunskapsresultat. Dessa skolors erfarenhet bör användas i den dagliga verksamheten och implementeras på bred front.

Gymnasienämnden ska tillsammans med skolnämnden genomföra en översyn av rektorernas administrativa arbete i syfte att minska administrationen och frigöra rektorernas arbetstid för pedagogiskt arbete. Satsningar ska även göras på skolledare enligt samma modell som gjordes för lärarna genom försteläraryrket.

Gymnasienämnden ska tillsammans med skolnämnden genomföra en kartläggning och förstärkning av skolornas ledningsfunktioner. Syftet är att stärka upp rektorerna med en ledningsgrupp med olika ansvar och mandat.

Satsningar på lärarna

Som ett led i att minska lärarnas administrativa börda och öka likvärdigheten i bedömningarna ska gymnasienämnden tillsammans med skolnämnden utreda möjligheten att centralisera rättningen av de nationella proven för skolor i Stockholms stad. Utredningen ska undersöka hur detta praktiskt kan lösas samt hur transparens och en ökad likvärdighet kan garanteras.

Med anledning av den rådande elevantalsökningen, samtidigt som staden står inför stora pensionsavgångar, kommer rekryteringen av kompetent personal att vara av stor vikt de kommande åren. Stockholms stad ska driva på mot regeringen i syfte att öka antalet utbildningsplatser på lärarutbildningarna i regionen.

Gymnasienämnden ska stötta skolor i deras pedagogiska arbetsmetoder. Ytterst är det rektorn och lärarna som ska avgöra vilken pedagogik som är mest lämplig utifrån förutsättningarna men gymnasienämnden ska uppmuntra till bland annat kollegialt lärande och tvålärarsystem då detta visat sig framgångsrikt.

Lärarnas fortbildning, karriärtjänster, minskad administration och höjda lärarlöner är fortsatt prioriterade områden. För höjd undervisningskvalitet och ökad måluppfyllelse krävs ändamålsenlig kompetensutveckling som bygger på kollegialt lärande. Det är viktigt att all personal inom skolan har möjlighet till karriärutveckling och fortbildning inom respektive område, framför allt i syfte att stärka organisationen, förbättra elevernas resultat och utveckla de anställdas

kompetens. Fler förstelärartjänster inrättas. Förstelärarna bör kunna användas som resurs för att utveckla arbetsmetoder för kollegialt lärande.

Gymnasienämnden ansvarar för att stadens samtliga gymnasielärare får en individuell kompetensutvecklingsplan som utgår från den enskilde lärarens behov av kompetensutveckling. Som ett led i kompetensutvecklingen uppdras gymnasienämnden att ta fram metoder där lärare coachar och utvecklar varandra.

Gymnasienämnden ska tillsammans med skolnämnden tydliggöra att lärarnas kompetensutveckling är ett strategiskt medel för höjd kvalitet. Nämnderna ska arbeta vidare med att premiera duktiga skolledare och lärare, bland annat genom att instifta priset Årets skolledare och återlansera priset Årets lärare.

Trygghet och studiero

Skolan ska vara en säker plats där alla känner sig trygga och ingen ska vara rädd för att gå till skolan. En lugn och trygg arbetsmiljö bidrar också till att öka lärarkretsens attraktivitet. En lugn och trygg arbetsmiljö är också A och O för elevernas möjligheter att ta till sig kunskap och lära sig nya saker. Särskilt viktigt är det för elever i behov av särskilt stöd som får än svårare att lära i stökig miljö.

Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. För att åstadkomma detta krävs en aktiv dialog mellan elever, lärare och övrig personal om de gemensamma värden som ska gälla. För att stärka lärarna i skolan och för att verka för ett lugnare arbets- och klassrumsklimat ska gymnasienämnden fortsätta arbetet med att utbilda lärare i skolstödsprogram, till exempel kometprogrammet. Utbildade lärare ska därefter kunna handleda kollegor i detta. I syfte att förtydliga lärares mandat samt ge dem stöd för att minska ordningsstörningar ska riktlinjer med förhållningssätt tas fram av gymnasienämnden tillsammans med skolnämnden.

Alla skolor ska använda sig av evidensbaserade metoder för att motverka mobbning. Det är skolans uppgift att säkerställa att ingen elev far illa och all personal har ett ansvar att förebygga mobbning och trakasserier. Den psykosociala hälsan har, enligt Skolverkets undersökningar, försämrats de senaste åren vilket gör det än viktigare att alla skolor tar detta arbete på allvar och verkligen arbetar evidensbaserat mot mobbning.

Det är viktigt med snabba åtgärder mot skolk och sen ankomst. Skola och socialtjänst har ett gemensamt ansvar för att motivera barn och föräldrar så att eleven kommer till skolan.

Gymnasienämnden ska tillsammans med skolnämnden genom kommunstyrelsen föra dialog med regeringen för att verka för möjligheten att det ska bli enklare att kameraövervaka allmänna utrymmen på skolor där behov föreligger. Brott som begås i skolan ska alltid polisanmälas. Nolltolerans ska råda mot våld, alkohol och droger i stadens skolor.

Gymnasienämnden ska i samarbete med SISAB också se över möjligheten att installera centrala låsningssystem för skolorna i syfte att möjliggöra en låsning av skolorna även under skoltid. Detta eftersom rektorn ibland kan behöva låsa skolans yttre dörrar som ett sätt att säkra elevernas trygghet i skolan.

Elevhälsa

En fungerande skolhälsovård och elevhälsa är grundläggande för att säkerställa en likvärdig utbildning och för att ta tillvara på alla elevers potential. En fungerande skolhälsovård har möjligheter att fånga upp elever i behov av särskilt stöd i tid, men den har också möjlighet att ta reda på och hjälpa elever som är eller riskerar att bli hemmasittare, elever som inte sällan har en neuropsykiatrisk diagnos som gör att de inte klarar av skolan.

Att stärka både den fysiska och psykiska hälsan är centralt för elevernas välmående och förmåga att tillgodogöra sig kunskap. Elevhälsoarbetet ska integreras i skolans alla verksamheter för att sänka trösklarna och öka tillgängligheten. Elevhälsans olika kompetenser måste samverka tillsammans och med lärarna för att alla elever ska få möjlighet att uppnå kunskapsmålen.

En elevhälsogaranti införs. Garantin ska ge eleverna rätt att inom ett dygn få kontakt med personal som har utbildning att möta behovet. Elevhälsan ska vara tillgänglig även under skolloven och utanför skoltid. Det ska vara enkelt att boka och komma i kontakt med kurator, skolsköterska eller psykolog, antingen inom ramen för skolhälsovården eller från andra aktörer. På varje skola ska det finnas tillgång till elevhälsoteam med skolkuratorer, skolpsykologer, skolsköterskor och specialpedagogisk kompetens så att stöd kan påbörjas inom rimlig tid. Likaså ska IT-baserade lösningar för att komma i kontakt med elevhälsan – tidsbokningar via webben eller appar, samt möjlighet att chatta anonymt med skolpsykolog utanför skoltid – prövas.

Elevhälsan ska arbeta förebyggande och vara tillgänglig för alla elever. För att säkerställa alla elevers tillgång till elevhälsa ska arbetet med mobila elevhälso-team utvecklas. För uppföljning av detta får nämnden i uppdrag att ta fram ett kvalitetsmått för tillgänglighet till varje yrkeskategori inom elevhälsan.

Som ett led i att stärka elevhälsan ska gymnasienämnden verka för att förstärka samarbetet mellan skolorna och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Deras kompetens är särskilt viktig i arbetet mot psykisk ohälsa bland unga.

Samarbete mellan skola och socialtjänst

Även om många elever i gymnasieskolan är myndiga så är det viktigt att det finns ett utvecklat samarbete mellan gymnasienämnden och socialtjänsten. För att förhindra att elever far illa bör det förebyggande samarbetet på lokal nivå mellan rektor och socialtjänsten uppmärksammas särskilt. Varje skola ska ha en namngiven kontaktperson hos socialtjänsten.

Det är av stor vikt att gymnasienämnden, socialnämnden samt stadsdelsnämnderna utformar regelverk och ekonomiskt stöd på ett sätt som garanterar skolgång eller pedagogisk verksamhet för de gymnasieungdomar som tvingas leva under skydd, exempelvis på kvinnojourerna.

IT som en resurs i utbildningen

Inom stadens gymnasieskolor har alla elever en dator. Gymnasienämnden ska bistå gymnasieskolorna i att utveckla arbetet så att användandet av IT integreras i undervisningen som en självklar pedagogisk resurs.

Användandet av digitala verktyg är en naturlig del av vår vardag och kommer behöva vara en naturlig del av skolan. Däremot innebär det inte att digitala hjälpmedel ska ses som enkla lösningar. Det måste alltid finnas tydliga mål för lärandet, bra undervisningsmaterial och som alltid är det undervisningskvaliteten som är avgörande.

IT är en viktig drivkraft i utvecklingen av undervisningen i dagens och framtidens skola och skapar bra möjligheter för samarbete och kommunikation mellan elever och lärare. Skolan har ett viktigt uppdrag att lära eleverna att använda IT som en resurs. Det är dock viktigt att arbetet är strategiskt och relevant samt att lärarna ges möjlighet till fortbildning inom området.

Skollokaler

Staden står inför en kraftig expansion av gymnasieskolans verksamhet, främst driven av den kraftiga befolkningstillväxten. Utmaningen är att klara expansionen samtidigt som den höga kvalitet som överlag finns inom den pedagogiska verksamheten bevaras och utvecklas ytterligare.

Gymnasienämnden är ansvarig för att säkerställa att erforderligt antal skolplatser finns att tillgå i såväl befintliga områden som exploateringsområden. Det kräver ett nära samarbete mellan berörda nämnder och bolag. Det är dock inte nödvändigt att gymnasienämnden ska driva de nya skolorna.

En fungerande arbetsplats är viktigt för att stärka läraryrkets attraktionskraft. Gymnasienämnden ska därför arbeta tillsammans med SISAB och skolnämnden för att planera en god arbetsmiljö och ändamålsenliga arbetsplatser, även under icke undervisningstid, för lärarna i samband med att nya skolor projekteras eller befintliga skolor renoveras. Arbetsmiljön kan ha betydelse för val av yrke och arbetsmiljön måste stärkas i syfte att öka läraryrkets attraktivitet.

Åtgärder för att säkerställa att skolgårdar inte används som boplatser ska vidtas.

Gymnasienämnden ges i uppdrag att i samverkan med SISAB och andra berörda nämnder ta ett helhetsgrepp kring utvecklingen av campusområdet i Konradsberg i syfte att maximera området som ett skolnav i Stockholms innerstad. Campusområdet ska rymma allt från förskola till gymnasieskola.

Det är viktigt att berörda nämnder i ett tidigt skede samarbetar så att idrottslokaler och idrottsytor beaktas på bästa sätt i planeringen samt samverkar kring nya lokaler för ett effektivt lokalutnyttjande. Arbetet med att anpassa skolor med bristande tillgänglighet ska fortgå och utvecklas.

En gemensam finansieringsmodell som syftar till att öka incitamenten för skolorna att hyra ut sina lokaler ska tas fram och implementeras under året. Det arbete som sedan tidigare pågår mellan idrottsnämnden, SISAB och förutvarande utbildningsnämnden ska breddas till att även omfatta kulturnämnden. Likaså pågår mellan berörda parter ett arbete med att ta fram en finansieringsmodell över hur kostnaderna ska fördelas vid anläggandet av konstgräsplaner på skolgårdar. Ambitionen ska vara att få till stånd fler konstgräsplaner och mer tillgänglig idrottsyta.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Minskade konsultkostnader	13,0 mnkr
Satsning på kompetens och medvetenhet i HBTQ-frågor	1,3 mnkr
Åtgärder inom ramen för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	0,2 mnkr
Förankra mänskliga rättigheter i skolan	0,3 mnkr

Ökade kostnader för (-):

Kostnader för gymnasieskola och gymnasiesärskola överförs från utbildningsnämnden	-3 061,0 mnkr
Ökad schablon gymnasieskola	-42,0 mnkr
Kostnader för nämnd/övergripande överförs från utbildningsnämnden	-9,1 mnkr
Fler förstelärare i gymnasieskolan, fördelas inom schablon gymnasieskola	-5,0 mnkr
Introduktionsklasser undervisning sommartid för nyanlända	-5,0 mnkr
Samarbete studieförbunden SPRINT för nyanlända	-5,0 mnkr
Elevhälsogaranti	-3,0 mnkr
Pilotprojekt lördagsgymnasium	-2,6 mnkr
Ökad schablon gymnasiesärskola	-2,4 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

9. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Gymnasienämnden** godkänns.

Idrottsnämnden

Stockholm har ett rikt, brett och varierat idrottsliv. Idrottsföreningarna är en vital del av civilsamhället och bidrar till att många människor, särskilt barn och unga, upptäcker idrotten. Breddidrotten är en bärande förutsättning för en god folkhälsa och ska komma fler tillgodo. Stadens idrottspolitik ska fokusera på att särskilt underlätta för dem som idrottar i mindre utsträckning och för breddidrotten. Idrottsnämndens resurser ska fördelas så att flickor och pojkar ges likvärdiga förutsättningar att utöva idrott. Idrottsnämndens verksamhet ska inte konkurrera med fristående alternativ.

Investeringsbudgeten för 2018 uppgår till 60,3 miljoner kronor, vilket är en ökning med 38,5 miljoner kronor jämfört med 2017. Ökningen är framförallt en följd av ökat reinvesteringsbehov samt behov av investering i maskiner och inventarier bland annat till följd av utbyggnad av nya hallar samt konstsnöspår i Ågesta friluftsområde. Investeringsbudgeten är uppdelad på inventarier och maskiner samt långsiktig investeringsplan. Inom den långsiktiga investeringsplanen ryms förutom nämndens reinvesteringar även nämndens investeringsmedel för friluftslivet med fokus på trygga motionsspår samt investeringar för att utveckla och förbättra förutsättningarna för längdskidåkning i Stockholm.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Ett framgångsrikt samarbete inom regionen mellan offentliga och privata aktörer ska möjliggöra en omfattande utbyggnad av nya arenor för kultur och idrott i regionen. Behovet av nya idrottsanläggningar för bredd- och spontanidrott är stort. Staden ska upphandla och aktivt främja samarbete med externa aktörer och föreningar som vill bygga och driva nya idrottsanläggningar i Stockholms stad.

Idrottsnämnden ska inte bedriva verksamhet inom områden där det finns en fungerande marknad. De kommunala gymverksamheterna har spelat ut sin roll och ska upphandlas, säljas eller avvecklas. Nämnden ska under året upphandla samtliga stadens gymverksamheter, de anläggningar som för tillfället renoveras ska prioriteras särskilt då det är angeläget att en ny entreprenör kan vara med och planera utformningen redan under byggskedet. Nämnden ska prioritera att upparbeta en tillräcklig beställarkompetens för att säkerställa kostnadseffektiva lösningar.

Tillgänglig idrott, motion och fritid för alla

Idrottsnämnden ska bedriva sin verksamhet utifrån målen i kommunfullmäktiges budget samt det idrottspolitiska programmet 2013–2017. Idrottsnämnden ska under året revidera det idrottspolitiska programmet i syfte att uppdatera och fastslå de idrottspolitiska prioriteringarna efter 2017.

Idrottsnämnden ska samverka med andra aktörer för att särskilt nå de prioriterade målgrupperna i det idrottspolitiska programmet, det vill säga personer med funktionsnedsättning, flickor med utländsk bakgrund, äldre tonåringar samt barn och unga i socioekonomiskt svaga familjer.

Nämndens resurser – investeringsmedel såväl som medel för verksamheten – ska fördelas så att förutsättningarna för att utöva idrott är jämlika mellan

flickor och pojkar, kvinnor och män. Idrottsföreningar som får stöd av staden ska aktivt arbeta för att motverka all form av diskriminering, mobbning, kränkande behandling och kriminell verksamhet. Föreningar med kopplingar till våldbejakande extremism ska få sitt föreningsstöd indraget. Med anledning av detta ska nämndens riktlinjer för föreningsstöd revideras under året. Idrottsnämnden ska utreda förutsättningarna att förena föreningsbidraget med krav på alla barns och ungas rätt att delta i föreningarnas verksamheter, detta ska bland annat syfta till att förhindra tidig selektering och uteslutning inom idrotten.

Tillgängligheten inom idrotts- och motionslivet ska öka med målet att barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning ska kunna utöva idrott och besöka idrottsanläggningar under samma förutsättningar som andra. Utbudet av idrotts- och fritidsaktiviteter ska kommuniceras och anpassas till barn med funktionsnedsättning.

Sexuella ofredanden och annan kriminell verksamhet ska motverkas och överträdelser ska följas upp av tydliga konsekvenser och straff. Idrottsnämnden ska verka för möjliggörandet av tillträdesförbud för personer som bryter mot lagen samt, om möjligt, bygga om anläggningar för att förbättra tryggheten. Kameraövervakning ska också prövas för att uppnå målet.

Idrottsnämnden ges i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna, kultur- och skolnämnden utreda möjligheterna att införa profilfritids i Stockholms stad. Profilfritids är fritidshem som själva ges möjlighet att skapa en egen profil. Staden behöver inte driva dessa verksamheter i egen regi, det finns tvärtom goda skäl för att låta fristående organisationer, föreningar eller aktörer äga och driva fritids. Dessa vänder sig till alla barn och unga i Stockholms stad och det ska finnas möjlighet att ta ut viss avgift.

Utbyggnad av idrottsanläggningar

Planering och prioritering ska göras ur ett driftkostnadsperspektiv samt inom den budget som kommunfullmäktige beslutat om för idrottsinvesteringar. Detta innebär att idrottsnämnden inom sin budget ska prioritera utifrån det idrottspolitiska programmets mål samt utifrån upprättad långsiktig investeringsplan. Idrottsnämnden ska även planera för så kallade ersättningsinvesteringar när idrottsmark tagits i anspråk för annan användning. Nämnden ska begära ombudgetering av ersättningsinvesteringar som inte kan avslutas inom aktuellt budgetår. Prioritering av nya anläggningar ska göras utifrån avvägningar om behov av reinvesteringar i det befintliga anläggningsbeståndet.

I samband med att sim- och idrottshallarna upprustas ska rivning och nybyggnation prövas i syfte att dels hålla kostnaderna nere, dels för att skapa mer funktionella och kapacitetsstarka anläggningar.

Nämnden får i uppdrag att utreda förutsättningarna för att i ett pilotförsök låta uppföra en anläggning i samverkan med fristående aktörer.

Idrottsnämnden och fastighetsnämnden ska fortsätta samarbetet kring enklare hallar. Utgångspunkten är att samtliga hallar ska byggas som koncepthallar

samt att berörda nämnder har dialog med byggbranschen redan under planeringskedet.

Idrottsnämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden och stadsbyggnadsnämnden se över möjligheten att planera in idrottsanläggningar på tak i befintliga eller nya byggnationer.

I syfte att öka inslaget av evenemang på Stockholms Stadion ska Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen utreda förutsättningarna för en organisatorisk flytt av Stockholms Stadion till Stockholm Globe Arena Fastigheter AB. Stockholms Stadion ska fortsatt vara tillgängligt för allmänheten och breddidrott på de tider då anläggningen inte nyttjas för evenemang.

Idrottsnämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden och kommunstyrelsen se över incitamentsstrukturerna för idrottsinvesteringar i syfte att förbättra prognoserna. Vår utgångspunkt är att investeringspengar ska användas till nya hallar och anläggningar och inte till höjda kostnader på redan beslutade projekt. Kostnadskontrollen måste skärpas, inköpsrutiner och kravspecifikationer måste bli effektivare för att fler anbud ska kunna komma in.

Tre nya idrottshallar i staden

Idrottsnämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden utreda förutsättningarna för en ny idrottshall i Slakthusområdet som kompletterar Eriksdalshallen, en multihall i Västerort, Kista samt ett idrottskluster i Södra Skanstull med en ny idrottshall. Befintlig idrottsverksamhet ska finnas kvar i det aktuella området.

Tre nya simhallar i staden

Idrottsnämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden utreda förutsättningarna för att nuvarande Vällingbybadet blir en större inomhusanläggning samt för en ny simhall i närområdet. Det gäller även förutsättningarna för en ny simhall på Norrmalm. För Västertorp gäller det en ny simhall med större simyta där anläggningen även kan inrymma två nya fullstora idrottshallar.

Effektivt nyttjande av befintliga lokaler

Nämnden ska samarbeta med de öppna fritidsverksamheterna för att öka nyttjandet på idrottsanläggningar under de tider då nyttjandegraden är låg.

Samarbetet med skolnämnden om samutnyttjande av gymnastiksalarna ska formaliseras så att tillgängliga lokaler utnyttjas fullt ut. En gemensam finansieringsmodell som syftar till att öka incitamenten för skolorna att hyra ut sina lokaler utanför skoltid ska tas fram och implementeras under året. Likaså ska idrottsnämnden i samverkan med skolnämnden, fastighetsnämnden och SISAB ta fram en finansieringsmodell över hur kostnaderna ska fördelas vid anläggandet av konstgräsplaner på skolgårdar.

I syfte att öka användningen av befintliga idrottsanläggningar ska idrottsnämnden utreda möjligheterna att vidta ekonomiska åtgärder mot de föreningar som inte nyttjar bokade tider på nämndens anläggningar.

Spontanidrott

Idrottsbonusen omarbetas till att istället premiera de föreningar som når nya målgrupper, snarare än som idag då föreningar ges bidrag för att försöka nå målgrupperna. Idrottsnämnden ska samverka med andra aktörer för att nå ungdomar som idag inte idrottar, bland annat genom att fortsätta med de framgångsrika prova-på-aktiviteterna för nybörjare.

Idrottsnämnden ska ha en pådrivande roll för att stadens nämnder och bolagsstyrelser samarbetar med varandra och med föreningslivet för att ytor för spontanidrott och utomhusgym tillgodoses. Medel för detta ska rymmas inom idrottsnämndens investeringsram.

I syfte att samordna stadens motionsspår ska samtliga 19 motionsspår samlas under idrottsnämnden. För att kunna göra en inventering av samtliga spår samt för de ökade driftkostnader som det innebär ges nämnden en utökad driftbudget på 5,4 miljoner kronor för 2018.

Idrottsnämnden ska tillsammans med berörda nämnder söka sponsorer för belysning samt för byggandet av nya utomhusgym. Trygghetsanpassning av spontanidrottsytor ska prioriteras.

Idrottsnämnden ska förbättra och utveckla stadens skidspår. I det arbetet inkluderas inköp av snökanoner och andra prioriterade investeringar som syftar till att öka nyttjandet. Detta finansieras av medel inom idrottsnämndens investeringsram.

Idrottsnämnden ges i uppdrag att inventera lämpliga platser för nya spontanidrottsinvesteringar. Fokus ska ligga på platser som är strategiskt placerade och som inte kan användas till annat.

Fler externa aktörer

Idrottsnämnden ska, tillsammans med fastighetsnämnden, underlätta för föreningar och företag att gå in och sponsra nya idrottsanläggningar i syfte att till skapa fler idrottsanläggningar. För att detta ska ske transparent och jämlikt ska berörda nämnder under året ta fram en sponsringspolicy med riktlinjer och förutsättningar för detta. Möjligheten till sponsring ska även omfatta anläggningar i behov av renovering. Vidare ska idrottsnämnden även underlätta och möjliggöra för idrottsanläggningar som helt och hållet finansieras av externa medel.

Idrottsnämnden ska fortsätta arbetet med att överlåta driften av idrottsanläggningar till andra genom upphandling. Vid upphandling i konkurrens bör idrottsföreningar uppmuntras att lämna anbud.

Idrottsnämnden ska under året upphandla driften av Kampementsbadet samt Vanadisbadet.

Friluftsliv och båtsport

Idrottsnämnden ska samarbeta med närliggande kommuner för att skapa lämpliga lösningar för det rörliga friluftslivet på land och till sjöss. Idrottsnämnden ska tillsammans med båtklubbarna minska problemet med miljögifter, som

kommer från bottenfärger och rengöring av båtar, genom att uppföra spolplattor.

Båtklubbarnas verksamheter ska vara självfinansierade. I enighet med båtpoliticyn ska nämnden successivt åtgärda det eftersatta underhållet av båtbyggare i stadens ägo till självkostnad för båtklubbarna.

Genom att erbjuda fler badplatser i Stockholm förstärks stadens attraktivitet och stockholmarna får än bättre möjligheter till rekreation och njutning under sommaren. Därför ska berörda nämnder ges i uppdrag att utreda platser för möjliga etableringar av fler bryggbad i Stockholm.

Energieffektiva anläggningar

Idrottsnämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden genomföra energieffektiviserande åtgärder i stadens idrottsanläggningar. I samband med upprustning och renovering av stadens anläggningar ska det samtidigt investeras i energieffektiviseringsåtgärder. Idrottsnämnden ska arbeta för att långsiktigt sänka energianvändningen och att klimatneutrala energikällor används.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Insatser för ökad simkunnighet	8,0 mnkr
Föreningsstöd på 2014 års nivå	15,0 mnkr
Åtgärder inom ramen för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	2,0 mnkr
Jämlikt idrottande, ytterstadssatsningar	15,0 mnkr
Evenemang	1,0 mnkr
Bidrag till 4H och övriga föreningar	2,0 mnkr
Idrottskoordinatorer med satsningar på ytterstaden	4,0 mnkr

Ökade kostnader för (-):

Ökad trygghet på stadens idrottsanläggningar och simhallar	-8,0 mnkr
Föreningsbidrag för fritids-, barn- och ungdomsverksamhet, sommar- och lovverksamhet samt övrig verksamhet överförs från stadsdelsnämnderna	-7,3 mnkr
Skötsel och drift av motionsspår överförs från stadsdelsnämnderna	-5,4 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

10. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Idrottsnämnden** godkänns.

Kulturnämnden: kulturförvaltningen

Stockholm är såväl regionens som Sveriges kulturella centrum. Ett fritt kulturliv är en grundsten i ett fritt och demokratiskt samhälle. Kulturen frodas i storstaden och gör att människor växer. Stockholms kulturpolitik ska premiera det fria kulturlivet och en ökad grad av självfinansiering samt tillgängliggöra stadens kulturarv. Kulturnämnden ska vara delaktig i arbetet med att marknadsföra Stockholm internationellt och bistå med kompetens vid evenemang. Kulturnämndens verksamhet ska inte konkurrera med fristående alternativ.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stockholm ska präglas av ett rikt utbud av museer, konserter, teatrar, konstutställningar, filmvisningar, idrottsarrangemang, gallerier, dansuppvisningar och nöjesparker.

Kulturen ska vara tillgänglig för så många som möjligt, därför ska också resurserna prioriteras därefter. Kulturen har även en viktig roll att spela när det gäller att skapa en levande stadsmiljö och bör vara ett naturligt inslag i planeringen av nya stadsdelar.

Det offentliga och det fria kulturlivets samarbete med näringslivet eller andra finansiärer är en viktig del för att få kulturen att växa.

Nämnden ska arbeta aktivt för att utveckla utbudet av kulturverksamhet för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Befintliga verksamheter ska anpassas för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att delta aktivt i verksamheterna.

En mer tillgänglig kultur

Stockholm ska vara en kulturstad, en evenemangsstad i världsklass med ett kulturutbud där det finns något som passar alla. Kulturen för samman människor av olika ursprung och med olika bakgrund och bidrar till ökad kunskap och delaktighet. Om kulturen är tillgänglig för alla stockholmare ökar förutsättningarna för förståelse människor emellan. De fria uttryckssätten bidrar till ett öppet och tolerant samhälle. För att kunna vara en utmanande kraft måste dessa utvecklas på egna villkor och vara ett naturligt inslag i stockholmarnas vardag.

Staden spelar en viktig roll som inspiratör och möjliggörare, inte huvudsakligen som uppdragsgivare eller finansiär. Den övervägande delen av kulturutbudet finns och konsumeras utan politisk inblandning. Stockholmarna köper böcker, skivor, lyssnar på musik, tittar på film, dansar, upplever teaterföreställningar på internet eller ser opera på bio helt utan att politiska beslut har fattats. Stockholm har även flera privata museer som drivs helt utan offentliga bidrag, vilket ska välkomnas och uppmuntras. Tillsammans med det kommunala kulturutbudet, och det kulturutbud som staden stöder ekonomiskt, bidrar olika aktörer till att Stockholm blir en kulturstad i världsklass.

Kulturnämnden uppdras att utreda förutsättningarna för att förena kulturstöd med motprestation för en mer öppen verksamhet. Det senare ska omfatta samtliga verksamheter inom nämndens ansvar som uppbär kommunalt stöd i någon

form. Gällande ateljéstödet ska kulturnämnden ställa krav på fler tillfällen då allmänheten är välkommen att besöka verksamheterna.

Kulturnämnden ska verka för att bredda kulturutbudet inom den egna verksamheten, men också skapa goda förutsättningar för externt finansierad kultur. Kulturnämnden ska premiera det fria kulturlivet och tillgängliggöra stadens kulturarv.

Föreningar med kopplingar till våldsbejakande extremism ska inte beviljas offentligt stöd och möjligheter att återkalla stödet ska finnas om så ändå sker. Med anledning av detta ska nämndens riktlinjer för föreningsstöd revideras under året i enlighet med nämndens nya handlingsplan mot våldsbejakande extremism.

Det offentliga rummet – gator och trottoarer, torg och parker, kajor och lekplatser – är en viktig del i varje stad. Klotter, vandalism, skräp, överfulla papperskorgar och dålig belysning, skapar en känsla av otrygghet i det offentliga rummet. En attraktiv stadsmiljö ska vara hel, ren, snygg och upplyst när mörkret faller.

Kulturnämnden ska tillsammans med trafiknämnden ansvara för en upprustning av Kungsträdgården där fokus ska vara att skapa en attraktiv och modern stadspark i Stockholms citykärna. Utformningen av stadsparken bör göras i dialog med medborgarna och fastighetsägare i anslutning till parken.

Nämnden ska åter igen arrangera Open Streets, där gator som trafikeras av fordon provisoriskt stängs av för att använda ytorna på nya sätt. Open Streets ska vara en plattform för kulturutövare, såväl etablerade som nya aktörer, som bidrar till att skapa ett levande stadsliv.

När kulturlivet vill etablera verksamheter och lokaler i utvecklingsområden som till exempel Slussen, Telefonplan och inte minst i gasverksområdet i Norra Djurgårdsstaden behövs stödformer som möjliggör framgångsrik etablering med en framtida hög självfinansieringsgrad.

Stockholm som en stad på vatten förtjänar att lyftas fram i evenemangssammanhang. Kulturnämnden ska därför i samverkan med Stockholms Hamn verka för att upplåta platser på stadens vatten för utomhusscener.

Kulturnämnden ska bistå Stockholm Business Region i att ge rådgivning och stöd till branschen för kreativa näringar avseende allt som berör stadens ansvarsområden. Kulturnämnden ska verka för att underlätta tillståndsprocesserna för att få bedriva kulturverksamheter på allmän plats, en process som idag är krånglig och tidskrävande.

Stadens arbete med evenemang ska vara målinriktat och fokuserat på att göra Stockholm till en bättre evenemangsstad. Evenemangsstrategin för staden ska ha det övergripande målet att Stockholm ska vara en evenemangs- och upplevelsestad i världsklass till 2030.

Kulturnämnden ges i uppdrag att avyttra Stockholms Förlag. Att dokumentera stadens historia är viktigt, men staden ska inte bedriva förlagsverksamhet, utan det bör göras av en fristående aktör. Samtidigt ska kulturnämnden verka för att stockholmsforskningen inom Stockholms forskning och förlag tas över av Stockholms universitet med medföljande medel och att det inrättas en professur på området.

Incitamentsstruktur för det fria kulturlivet

Incitamentsstrukturen inom kultur- och integrationsstödet ska vara utformad så att självständighet stöds. En kulturbonus införs och utvecklas för att premiera ökat inslag av egenfinansiering inom det fria kulturlivet. Kulturbonusen ska utformas för att möta förutsättningarna inom det fria kulturlivet så att kulturföretag med egen finansiering inte missgynnas av stadens stöd till kulturverksamheter.

Kultur för barn och unga

Alla förskolebarn och elever i stadens skolor ska komma i kontakt med professionell kultur. Kulturnämnden, Stockholms stadsteater och skolnämnden har ett gemensamt ansvar för att åstadkomma detta genom samarbete.

Kulturnämnden ges i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna, idrottsnämnden och skolnämnden utreda möjligheterna att införa profilfritids i Stockholms stad. Profilfritids är fritidshem som själva ges möjlighet att skapa en egen profil. Staden behöver inte driva dessa verksamheter i egen regi, det finns tvärtom goda skäl för att låta fristående organisationer, föreningar eller aktörer äga och driva fritids. Dessa vänder sig till alla barn och unga i Stockholms stad och det ska finnas möjlighet att ta ut en viss avgift. Syftet är att ge barn och unga en ökad valfrihet när det gäller fritidshem och lovaktiviteter. Detta kan främja barnens kreativa sida genom exempelvis musik och bild, och även fysisk aktivitet som olika typer av idrott.

Kulturskolan

Fokus ska läggas på att finna metoder för att erbjuda fler barn och unga som idag inte är delaktiga i kulturlivet plats i Kulturskolans undervisning. Kulturskolans verksamhet ska omfamna mångkulturella miljöer och särskilt satsa på att locka barn och ungdomar i ytterstadsstadsdelar. I syfte att nå barn i familjer med de minsta ekonomiska marginalerna ska möjligheten att differentiera avgifterna utredas samtidigt som inkomstgränsen för nedsatt avgift höjs till 19 500 kronor. I övrigt ska avgifterna till Kulturskolan återställas till 2014 års nivåer.

Parallellt med arbetet att se över avgiftsnivåerna för Kulturskolans verksamhet ska kulturnämnden tillsammans med kommunstyrelsen utreda möjligheterna att införa kulturpeng för alla unga upp till 20 år. Syftet med kulturpengen är att ge alla barn och unga i Stockholm tillgång till kulturen utifrån egna intressen, önskemål och behov samtidigt som utbudet breddas till att omfatta mer än enbart den verksamhet som staden tillhandahåller.

Kulturskolan ska ses som en naturlig del av fritidshemmens verksamhet och ska förlägga lektioner i anslutning till fritidshemmen för att skapa synergier mellan verksamheterna.

I syfte att öka tillgängligheten till musikundervisning bland barn i socialt utsatta områden ska El Sistemas verksamhet värnas och utvecklas.

Biblioteksverksamheter

Kulturnämnden ska verka för att öka tillgängligheten till stadens bibliotek. Ett pilotprojekt ska genomföras med morgonöppna bibliotek, i syfte att möjliggöra boklån innan förskolan, skolan eller jobbet. Nämnden ska även utreda möjligheten att reservera böcker digitalt under kortare perioder. Den fysiska tillgängligheten ska kompletteras med en ökad digital tillgänglighet i form av fler e-böcker samt andra digitala medier och bibliotekstjänster.

Stadens bibliotek ska erbjuda en miljö som inbjuder till lugn och ro, en plats att kunna läsa eller studera på utan att bli störd av oväsen eller en otrygg stämning. Kulturnämnden ges ekonomiskt utrymme och praktiska förutsättningar att, vid behov, ta in ordningsvakter i syfte att upprätthålla en trygg och lugn miljö i stadens bibliotek. Kulturnämnden ska möjliggöra för upphandling av drift av bibliotek. Detta kan bland annat ge utökade öppettider eller flexiblere, mer anpassad, verksamhet.

I det digitala informationssamhället handlar tillgänglighet inte bara om de fysiska öppettiderna utan även om användarbarhet och tillgänglighet på nätet. Stadsbibliotekets arbete med att utveckla e-biblioteket ska fortsätta. Kulturnämnden ges i uppdrag att omförhandla upphovsrättsavtalen för e-böcker i syfte att minska bibliotekens utlåningskostnader. I ambitionen att möta nya behov i ett växande Stockholm ingår också att kontinuerligt se över den totala biblioteksstrukturen i enlighet med Strukturplanen för Stockholms stadsbibliotek.

Stockholm konst och Liljevalchs konsthall

Stockholm konst ska genomföra konst- och projektsatsningar för att utveckla det befintliga stadsrummet.

Kulturnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, verka för att förstärka investeringar som bidrar till att säkerställa ett tryggt, snyggt och attraktivt stadsrum genom att utveckla enprocentsregeln.

Kulturnämnden ska arbeta med belysningsfrågor och installationer ur ett konst- och kulturperspektiv, detta för att öka trivseln i stadsmiljön och bidra till ökad trygghet.

Museiverksamhet och kulturarv

Entréavgiften för stadens museer ska återinföras. Det angeläget att museerna har långsiktigt stabila ekonomiska förutsättningar samt att de kan erbjuda intressanta, relevanta och kvalitativa utställningar inom ramen för sitt uppdrag. Borttagandet av entréavgiften har gett ojämlika villkor mellan offentliga och privata aktörer.

Kulturnämnden ska ta över finansieringsansvaret för stadens hemgårdar som ägs av AB Stadsholmen. Detta i syfte att förtydliga hemgårdarnas uppdrag och ge en mer logisk och transparent finansiering. Finansieringen ska ske inom ramen för kulturstödet.

Film

Kulturnämnden ska, i samarbete med Stockholm Business Region, verka för att underlätta filmproduktion i Stockholmsregionen för svenska och utländska filmare och produktionsbolag. I ett första steg ges nämnden i uppdrag att utreda möjligheten till förenklingar i nuvarande regelverk, samt att skapa en samlad väg in för filmarbetare på Stockholm Business Regions hemsida. Nämnden ska även verka för att det ska gå snabbare och smidigare att få tillstånd samt se över hur det kan bli enklare att söka och få rätt tillstånd för filmproduktion.

Effektivt lokalutnyttjande

Kulturnämnden ska utreda möjligheterna att premiera effektivt lokalutnyttjande. Som ett led i detta ska samlingslokalsstödet återgå till 2014 års nivåer samtidigt som kulturnämnden genom ekonomiska incitament ska premiera kulturaktörer som effektiviserar sitt lokalutnyttjande.

Som ytterligare ett sätt att effektivisera lokalutnyttjandet ska kulturnämnden utreda förutsättningarna för att inrätta ett scenkonsthus för de fria teatrarna.

Det initierade och formaliserade samarbetet mellan förutvarande utbildningsnämnden och idrottsnämnden för att tillgängliggöra skollokaler för fritidsaktiviteter efter skoltid ska inkludera kulturnämnden. Inom ramen för samverkan ska berörda parter ta fram en finansieringsmodell för hur de kostnader som detta genererar ska fördelas. En gemensam finansieringsmodell som syftar till att öka incitamenten för skolorna att hyra ut sina lokaler ska tas fram och implementeras under året.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Minskade konsultkostnader	24,3 mnkr
Offentlig konst	2,0 mnkr
Förutsättningar för professionell konstnärlig produktion	5,8 mnkr
Pröva nya pedagogiska samarbetsformer i kulturskolan	0,5 mnkr
Etablering av kvinnohistoriskt museum	5,0 mnkr
Ökat deltagande i kulturskolan	6,0 mnkr
Visningsmöjligheter för film samt stärkta samlingslokaler	4,0 mnkr
Kommunal filmsatsning	6,0 mnkr
Utökat lokalt samlingslokalsstöd	4,0 mnkr
Ökad jämställdhet och mångfald	5,0 mnkr
Stärkt kulturstöd	10,0 mnkr
Stärkta visningsmöjligheter för film	2,0 mnkr
Samlingslokaler	7,0 mnkr
Stipendier	0,3 mnkr
Kulturskolan	7,0 mnkr
Stockholms stadsbibliotek	7,0 mnkr

(M):142

Lokala kulturhus	2,0 mnr
<i>Ökade kostnader för (-):</i>	
Trygghetsinsatsning bibliotek	-5,0 mnr
Bonus för effektivt lokalutnyttjande	-5,0 mnr
Föreningsbidrag för kultur- och parkverksamhet överförs från stadsdelsnämnderna	-4,2 mnr
Utökade öppettider bibliotek	-2,0 mnr
Open Streets	-2,0 mnr
Trygghetskapande åtgärder ”We Are Sthlm”	-1,5 mnr
<i>Ökade/minskade intäkter för:</i>	
Avgifter för kulturskolan återställs till 2014 års nivå för icke resurssvaga hushåll	25,0 mnr
Avgifter för museiinträde återinförs	10,0 mnr
Reducerad avgift kulturskolan för resurssvaga hushåll	-1,0 mnr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

11. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Kulturnämnden: kulturförvaltningen** godkänns.

Kulturnämnden: stadsarkivet

Arkiven är en central resurs i stadens informationsförsörjning. Tillgång till arkivinformation ger dagens och morgondagens stockholmare insyn i de offentliga beslutsprocesserna och möjligheter till forskning ur historiska och andra perspektiv. Stadsarkivet har en viktig roll i arbetet att utveckla stadens informationshantering och som kunskapsbas om Stockholms historia för både stockholmare i allmänhet och forskare.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stadsarkivet ska arbeta för att underlätta för användarna att få tillgång till informationen i arkiven och genom det skapa förutsättningar för att offentlighetsprincipen ska upprätthållas. Stadsarkivet ska publicera allt sitt upphovsrättskyddade material, som staden själv är legal upphovsman till, under en licens som tillåter vidareanvändning.

Stadsarkivet ska bidra i arbetet med att utveckla en strategi för hållbar informationshantering. Stadens arbete med öppna data och offentlighetsprincipens tillämpning i e-förvaltning bidrar till att stärka demokratin.

Stadsarkivet ska vara publikt och verka för att bli tillgänglig för fler stockholmare. Stadsarkivet ska locka till besök och verksamheten ska bidra till stadens och verksamheternas varumärkesbyggande. Stadsarkivet ska därför lyfta fram stadens och dess verksamheters historia i arbetet med varumärket Stockholm.

Effektiva processer

Stadsarkivets verksamhet är lagstyrd och lyder under arkivlagen. Stadsarkivet ska ta ett centralt ansvar för stadens arkivfunktioner och bidra till andra nämnders verksamhet inte bara genom tillsyn utan också med expertkunskap och rådgivning. Under perioden bedöms arkivbestånden öka med mellan 12 000–20 000 hyllmeter.

En ökad digitalisering ska bidra till snabbare processer, tillgänglighet och effektivisering. Kulturnämnden: stadsarkivet är systemägare till ärendehanteringssystemet e-dok som breddinförs över hela staden samt systemägare för Diabas, som avvecklas och arkiveras när e-dok införs.

Stadsarkivet kommer under perioden att hyra ett av fastighetsnämnden förvärvat bergrum i Liljeholmen för att långsiktigt säkra arkivutrymme för verksamheten. Projektet ska leda till en effektiviserad verksamhet och en lägre hyllmeterkostnad. Den ökade hyreskostnaden ska på sikt finansieras helt och hållet av nämndens arkivleverenser. Kulturnämnden: stadsarkivet har ett särskilt ansvar för projektets kostnader och ska följa det ur ett driftkostnadsperspektiv.

Tillgänglig information

Tillgängligheten till Stadsarkivets material och kunskap ska på bästa sätt komma stockholmarna till del. Stadsarkivet ska även upprätthålla god tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

E-arkiv Stockholm är stadens gemensamma digitala arkiv. Kulturnämnden: stadsarkivet ansvarar för och förvaltar e-arkivet. Alla verksamhetssystem ska successivt anslutas till e-arkivet.

Stadsarkivet har en viktig roll som kunskapsbas om Stockholms historia för både stockholmare i allmänhet och forskare. Stadsarkivets karaktär av öppen publik institution bör förstärkas. Stadsarkivet ska vara delaktigt i stadens arbete med att tillgängliggöra offentlig information.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Hög tillgänglighet	1,0 mnkr
Nå nya grupper	1,5 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

12. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Kulturnämnden: stadsarkivet** godkänns.

Kyrkogårdsnämnden

Stockholm har vackra och rofyllda begravningsplatser som erbjuder människor av alla trosriktningar plats för avsked och kontemplation. Begravningsplatserna är tillgängliga för alla stockholmare. Kyrkogårdsnämnden ska säkerställa att begravningsväsendet i staden sköts värdigt och att anläggningarna underhålls väl. En kostnadseffektiv verksamhet gör att begravningsavgiften kan hållas låg.

Nämndens uppgifter

Kyrkogårdsnämnden ansvarar för förvaltningen av stadens egna och åt staden upplåtna begravningsplatser samt för frågor som rör begravningsverksamheten enligt begravningslagen. Begravningsverksamheten ska i sin helhet finansieras av begravningsavgiften, som fastställs av kommunfullmäktige. Över- och underskott ska i sin helhet balanseras till nästkommande budgetår i en begravningsfond. Begravningsavgiften år 2018 sänks till 6,5 öre. Prioriteringar av underhåll ska ske inom ram.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Nämnden ska erbjuda de besökande rofyllda, vackra och miljömässigt hållbara begravningsplatser. För att möta en mångfald av stockholmare ska nya gravskick, exempelvis gravsättning av aska med hjälp av vatten, utredas och införas på fler av stadens begravningsplatser.

Särskilda satsningar på säkerhetskontroll av gravstenar, brandskyddsåtgärder och arbetsmiljöanpassning, underhåll av mur i Spånga, nytt tak på Solbadet, upprustning av personalutrymmen, underhållsåtgärder för kulturarvet, Brännkyrka samt återplanteringar av träd ska göras under året.

Verksamheten ska fortsätta att miljöanpassas med avseende på utsläpp, drift och återvinning. Energieffektiviseringar av byggnader och belysning på begravningsplatserna ska minska energiförbrukningen, samtidigt som de stämningfullt ljussatta inom- och utomhusmiljöerna behålls.

Kyrkogårdsnämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen och fastighetsnämnden utreda en överföring av fastighetsägaransvaret i kyrkogårdsnämnden till fastighetsnämnden. Syftet är att samla stadens förvaltning av byggnader och anläggningar inom en nämnd.

Kyrkogårdsnämnden ska delta i stadens arbete med att ordna feriearbeten för stadens unga. Möjligheten att återanställa skolungdomar som visat intresse för kyrkogårdsarbete tidigare ska finnas.

Kyrkogårdar i ett växande Stockholm

Kyrkogårdsnämnden ska tillsammans med berörda nämnder påbörja projektering och byggnation av en ceremonilokal på Strandkyrkogården.

Kyrkogårdsnämnden ges i uppdrag att utreda och kartlägga möjligheterna att utöka antalet kistgravar i norra Stockholm i avvaktan på att Järva begravningsplats projekteras och byggs.

(M):146

Kyrkogårdsnämnden ska också prioritera reinvesteringar på redan befintliga kyrkogårdar. Investeringsbudgeten för 2018 ökar med 2,0 miljoner kronor, till totalt 66,0 miljoner kronor, för att möjliggöra nödvändiga investeringar samt för att täcka kostnaderna för ombyggnad av arbetslokaler för Norra begravningsplatsen, kistgravkvarter i Råcksta, ny begravningsplats vid Järva och ny bevattningsanläggning vid Skogskyrkogården.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

13. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Kyrkogårdsnämnden** godkänns.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Stockholm har under många år arbetat systematiskt med miljöförbättrande åtgärder. Staden utsågs 2010 till Europas första miljöhuvudstad och till årets klimatstad 2014. När Stockholm växer och förtätas blir staden samtidigt mer långsiktigt hållbar genom den minskade miljöpåverkan som den täta staden ger. Stadens uppgift är att planera den ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbara staden samt att utveckla lösningar som uppmuntrar och gör det enkelt för stockholmarna att göra klimatsmarta val.

Över hela världen arbetas det hårt för att skapa förutsättningar för en hållbar livsmiljö när städerna förtätas. Befolkningen koncentreras och kraven ökar på att hållbart säkra resurser som luftkvalitet, vatten och avfall. Kraven på tillgänglighet ökar samtidigt som trafikens klimat- och miljöpåverkan kraftigt minimeras.

Ett hållbart Stockholm för framtiden fokuserar bland annat på att utvecklas med en tätare stadsbebyggelse, en ansvarsfull utfasning av fossila bränslen, välfungerande och tydlig avfallshantering, en god vattenkvalitet och planering för befintliga och nya grönområden.

Staden har under de senaste åren satsat stort på solenergi, klimatanpassning, matavfallsinsamling samt på att minska buller och på att fasa ut giftiga kemikalier. Staden har aldrig varit renare än den är idag. Väl utbyggd kollektivtrafik, stora förbättringar för cyklisterna, fjärrvärme och klimatsmart avfallshantering är starkt bidragande till att stockholmarna och turister idag kan njuta av ren luft och rent vatten. Goda exempel på miljöområdet finns över hela staden, exempelvis avfallshantering med sopsugssystem och matavfallskvarnar. I Järvaområdet har staden satsat stort på solenergi vilket har lett till att Järva är Sveriges solcellstätaste stadsdel.

Dubbdäckanvändningen har minskat från 70 procent till 30 procent på Hornsgatan och till närmare 50 procent i övriga innerstaden. De minskade luftföroreningarna i Stockholm har flera olika orsaker, men mer behövs för att nå luftkvalitetsmålen, där den viktigaste åtgärden är en fortsatt minskning av andelen fordon med dubbdäck. Ett införande av dubbdäcksavgift är en lämplig väg att gå för att komma till rätta med bland annat farliga partiklar och kvävedioxid.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Under 2017 hamnade Stockholm på tionde plats när tidningen Aktuell hållbarhet rankade Sveriges bästa miljökommuner. Det är en placering som ska förbättras. Staden har högt uppsatta miljö- och klimatmål till 2040, varför ett delmål ska vara att staden är landets bästa miljökommun senast år 2025.

Hållbar stadsutveckling

Genom fortsatta satsningar på hållbara och innovativa lösningar ska Stockholm behålla positionen som världsledande miljöstad. Principen ska utgå från att den som förorenar ska betala för sin påverkan på miljön och det ska vara enkelt och lönsamt att välja miljövänliga alternativ.

Stockholm är känt för sina gröna och blå värden. Grönskan och vattnet ska utnyttjas för att förbättra stadsklimatet och mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Särskilt i tätbebyggda stadsdelar är det viktigt att minska andelen hårdgjorda ytor och öka mängden grönska med fler träd, planteringar och gröna tak. En samhällsplanering med gröna rekreationsytor och inbjudande stadsrum ger en god stadsmiljö, och en lokal miljö med attraktioner som lockar inte bara boende utan även besökare till området.

I framtidens moderna och hållbara stad är vi vårt eget kretslopp där vi tar tillvara allt avfall och skräp och omvandlar det till energi. För alla som bor, arbetar och vistas i staden ska det vara enkelt att återvinna och möjligheterna till återbruk ska utökas över hela staden. Ett återbruk ska inrättas i Järvaområdet.

Vi odlar på taken och tar oss fram via eldrivna bussar, fossiloberoende bilar, cyklar och till fots. Människor jobbar både inomhus och i utomhusmiljöer anpassade för alla dem som vill sitta utomhus och jobba i det gränslösa arbetet. Buller har vi löst med ny teknik så det går att bygga var som helst och vi har också en helt ny stadsdel på vatten. Framtidens stad förenar täthet med grönska, inte minst genom att våga bygga mer på höjden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden, genomföra en utredning för Stockholms framtida grönstruktur med utgångspunkt i en prognostiserad befolkningsökning till år 2100. I utredningen ska ingå att, utifrån en nationell benchmarking, föreslå konkreta åtgärder som syftar till att förbättra kvaliteten i och tillgängligheten till befintliga parker.

Staden har ett omfattande markinnehav invid dagens motorleder där framtida boulevardiseringar eller överdäckningar skulle kunna ge möjlighet till tusentals nya bostäder samtidigt som det markant skulle öka de urbana kvaliteterna i stora delar av ytterstaden. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, trafiknämnden och stadsbyggnadsnämnden, utreda förutsättningarna för att omvandla ett antal motorleder i ytterstaden till stadsboulevarder, alternativt överdäcka lederna där så kan anses motiverat. En given förutsättning är hållbara ekonomiska kalkyler, varför det i uppdraget ska ingå att studera möjliga intäkter genom bostadsexploatering.

Trafikleder vars potential ska utredas är bland annat Centralbron, Nynäsvägen, Essingeleden, Skärholmsvägen, Örbyleden, Magelungsvägen, Huddingevägen, Bergslagsvägen och Södertäljevägen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska utreda markförhållandena på Loudden inför kommande stadsutveckling med 10 000 nya bostäder, minst 2 500 arbetsplatser och kommunal och kommersiell samhällsservice.

Digitaliseringens möjligheter

Stockholm ska vara världsledande på att utveckla, kommersialisera och tillämpa ny energi- och miljöteknik. På område efter område ska innovativa lös-

ningar för ny miljödriven teknik omsätts och göra Stockholm till ett internationellt föredöme. Genom energieffektivisering samt ökad användning av fossilbränslefria energikällor ska Stockholms koldioxidutsläpp minska.

Under första halvåret 2018 ska nämnden ta fram förslag till relevanta klimatförbättrande åtgärder utifrån stadens digitaliseringsstrategi. Dessa ska redovisas för kommunstyrelsen, och ligga till grund för konkreta investeringar på området.

Klimatarbete

Nämnden bedriver ett informationsarbete riktat till företag och medborgare och ska stödja Stockholm Business Region AB med Klimatpakten. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska beakta effekter av ett förändrat klimat i sitt arbete. Stockholmarnas utsläpp av växthusgaser och energianvändningen i stadens egna byggnader ska minska. Nämnden ska vidare bistå kommunstyrelsen i implementerandet av en fossiloberoende organisation 2030.

Stockholms stad ska även arbeta med åtgärder för att anpassa sig till ett förändrat klimat som för Stockholms del kan betyda fler värmeböljor liksom färre dagar med snö på marken och en ökad risk för översvämningar med påverkan på infrastruktur, tekniska system, bebyggelse och även dricksvattentillgången. Mälaren riskerar att svämma över i närtid, men i samband med att Slussen byggs om säkerställs regleringen av Mälaren för överskådlig tid. I ett längre perspektiv är stigande havsnivåer och havsvatteninträngning i Mälaren en stor utmaning att hantera.

Stockholm behöver därför anpassas till de klimatförändringar som kan komma. I Norra Djurgårdsstaden appliceras redan i planeringsskedet en mängd ekosystemtjänster för att mildra de negativa effekterna av ett förändrat klimat redan i planeringsskedet. Erfarenheter från detta arbete ska införlivas i pågående och kommande områdesplanering.

Luftkvalitet

Stockholms stad ska fortsätta satsningarna på effektiva och rena kollektiva färdmedel. För många familjer och enskilda människor är bilen den småskaliga och ibland enda lösningen på transportbehovet. I stället för att bekämpa biltrafik ska staden uppmuntra och premiera fossiloberoende bilar. Det innebär bland annat en inventering av vilka åtgärder som behöver vidtas för att främja såväl den utvecklingen som en utveckling mot alternativa bränslen och självkörande bilar. I skenet av en sådan utveckling är det också viktigt att bygga bort anledningar till trängsel. Det är exempelvis angeläget att snarast fullborda en ringled runt Stockholm.

Luftkvaliteten i Stockholm har blivit bättre under de senare åren men ytterligare åtgärder behöver vidtas för att uppfylla EU:s luftkvalitetsdirektiv och skapa ännu bättre luft i innerstaden. Överskridanden av miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet avseende PM₁₀ och kvävedioxid ska motverkas i enlighet med stadens miljöprogram och de krav som ställs på staden i det av länsstyrelsen framtagna åtgärdsprogrammet för att klara miljökvalitetsnormerna.

Luftföroreningar och partiklar ska bekämpas med fortsatta satsningar på elbilar, laddmöjligheter och att driva på för dubbdäcksavgifter. Användningen av fossila bränslen i trafiken behöver minska drastiskt. En förutsättning för att öka användandet av fossilfria drivmedel är att bygga ut infrastrukturen för denna. För närvarande finns ett tjugotal stationer i länet för fordonsgas och cirka ett hundratal laddningsställen för elbilar. Nämnden ska bidra till planeringen av 2 000 nya laddmöjligheter över hela staden för elbilar, inklusive snabbaddstationer, till 2018. Utsläpp av växthusgaser ska fortsätta minska genom fler omfattande satsningar på naturens hållbara och förnyelsebara energislager, samtidigt som Stockholms gröna värden och den täta stadens fördelar tas tillvara.

Dubbdäck utgör den enskilt största källan till förhöjda halter av partiklar. Dessa påverkar nivån av partikelhalter i luften, i synnerhet under vinterhalvåret. Det bästa vore om dammbindning och städning vore tillräckligt för att få ner partikelhalterna, men eftersom så inte är fallet måste ytterligare åtgärder vidtas för att minska nivåerna ytterligare.

En dubbdäcksavgift är att föredra framför förbud. Ett förbud begränsar människors fria rörlighet samtidigt som det är svårt att upprätthålla. En avgift möjliggör även för bilförare som av en eller annan anledning behöver använda dubbdäck att åka genom innerstaden även om det sker till en viss kostnad. Det är heller inte rimligt att polisiära resurser ska användas för säkra efterlevnaden av förbudet då polisens resurser kan användas på ett betydligt bättre sätt.

Kommunstyrelsen ska hemställa hos regeringen om att införa en avgift på dubbdäck i syfte att minska dubbdäcksanvändningen och på så vis säkerställa en bättre luftkvalitet och partikelhalter i överensstämmelse med gränsvärdena i EU:s luftkvalitetsdirektiv. Det handlar om att förena åtgärder för en bättre miljö med hänsyn till människors behov av att transportera sig med bil och att använda ekonomiska styrmedel istället för förbud.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska även tillsammans med trafiknämnden aktivt följa och utvärdera teknikutvecklingen avseende åtgärder för att minska partikelemissioner vid sidan av dubbdäcksminskning. Nämnden ska också delta i arbetet med att minska buller, särskilt källåtgärder.

Kontrollen av inomhusmiljön i stadens fastigheter är viktig för att säkerställa en god inomhusmiljö. Mättillfällen ska genomföras i sammanhang där lokalerna är utsatta för den belastning som de är avsedda för. Brister som uppdragas i samband med uppföljningen efter luftkvalitetsmätningen ska åtgärdas.

Vattenvård

Närheten till vatten medför ett mervärde för boende i befintlig och kommande vattennära bebyggelse. EU:s vattendirektiv har stor betydelse för stadens vattenvårdsarbete. Miljö- och hälsoskyddsnämnden är samordningsansvarig för stadens vattenprogram och ska arbeta enligt stadens handlingsplan för att nå målet om att samtliga vattenförekomster ska uppnå god ekologisk och kemisk status senast år 2021. Nämnden ansvarar även för det samordnade arbetet enligt strategin för rening av Bällstaån. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska, efter

överenskommelse med Huddinge kommun och i samråd med exploateringsnämnden, verka för att sjön Magelungen restaureras under 2018. Arbetet ska ledas av exploateringsnämnden.

Minimera farliga kemikalier

I Stockholms stads kemikalieplan 2014–2019 beskrivs visionen om ett ”Giftfritt Stockholm 2030” och vilka åtgärder som ska genomföras för att nå visionen. Åtgärderna handlar om att rensa bort och undvika farliga ämnen i kemiska produkter, varor och byggmaterial som staden använder och verka för att andra aktörer ska arbeta i samma riktning.

Nämnden ska fortsätta arbetet med att minimera farliga kemikalier i allt från byggmateriel till leksaker, kläder och hälsopreparat med mera. Detta är ett prioriterat område för att kunna ge inte minst Stockholms barn en giftfri vardag. Nämnden ska också fortsätta arbetet med att öka och förbättra avfallsåtervinningen för att på så sätt skapa en renare stad.

Tillsyn

I syfte att säkerställa stockholmarnas hälsa och säkerhet samt lika och rättvisa regler för Stockholms företag är tillsynsarbetet och den lagstyrda miljöövervakningen en central del i nämndens verksamhet. Myndighetsutövningen och tillsynsfrågorna ska prioriteras och utvecklas. Tillsynen ska utgå ifrån Rättviksmodellen, vilken innebär en fast årlig kostnad baserad på antalet anläggningar samt en rörlig avgift som endast tas ut efter utförd kontroll.

Service och tillgänglighet gentemot stadens medborgare och företag ska stå i fokus för verksamhetsutvecklingen. I detta avseende har Stockholm kommit en bit på vägen med möjlighet till service för medborgarna via e-tjänster. Nämnden ska verka för att ytterligare öka möjligheten för medborgarna att lämna in ansökningar och uppgifter, samt att inhämta information. Förhållningssättet ska vara rådande även gentemot småföretagare.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska införa en one-stop-shop-funktion för tillstånd så att verksamheten blir stringent och förutsägbar. Avgift ska endast utgå vid utförd inspektion.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska bistå fastighetsnämnden i det långsiktiga arbetet med miljöklassning av stadens fastighetsbestånd i syfte att säkerställa att stadens byggnader är miljömässigt hållbara. Vidare ska nämnden delta i arbetet att inventera samt ta fram en tidplan för utfasning av oljepannor i samtliga av stadens verksamheter och fastigheter när dessa tjänat ut. Det ska inte vara tillåtet för staden att köpa in en ny oljepanna istället för ett hållbart alternativ som är bättre för miljön.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska delta i EU- och forskningsprojekt för att i samarbete med andra europeiska städer påverka EU-regelverket, driva åtgärdsarbete och utvecklingen framåt och utbyta erfarenheter.

(M):152

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Minskade konsultkostnader	7,1 mnkr
Förstärkta ekosystemtjänster och miljöövervakning	0,5 mnkr
Förstärkt klimatarbete	2,0 mnkr
Förstärkt kommunikation och nya e-tjänster	4,0 mnkr
Hållbarhetsstrateg	0,5 mnkr
Förstärkta miljöambitioner och tillsyn	5,4 mnkr
Energicentrum, klimatplanens genomförande, klimatpakten	2,0 mnkr
Handlingsplan för god vattenstatus; provtagningar samt personella resurser	3,6 mnkr
Strategiskt arbete för genomförande av ”Ett grönare Stockholm”	1,0 mnkr
Utvecklingsprogram ökad tillgänglighet och funktion för naturreservat	1,0 mnkr
Förstärkning handläggare plan och miljö	1,0 mnkr
Kompetensförsörjningsinsatser	2,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

14. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Miljö- och hälsoskydds nämnden** godkänns.

Servicenämnden

Stockholm ska vara en modern och innovativ stad som tillhandahåller god service till invånarna med långsiktigt ansvarstagande för gemensamma resurser. Stadens egna verksamheter ska ges goda förutsättningar att driva sina kärnverksamheter och administrationen ska präglas av effektivitet och hög service-nivå. Utveckling av stadens upphandlingsverksamhet ska prioriteras och upphandlingarna ska användas som ett medel att driva utvecklingen i innovativ och ekonomiskt hållbar riktning.

Nämndens uppgifter

Servicenämndens kärnverksamhet är administrativa tjänster. På uppdrag av kommunstyrelsen och andra nämnder ska servicenämnden svara för genomförandet av gemensamma administrativa processer. Nämndens ansvar omfattar:

- ekonomiadministration
- löneadministration
- upphandlingsstöd, samt genomförande av centralupphandlingar
- e-handelsstöd
- rekryteringsstöd
- kontaktcenter Stockholm
- lokalplanering och projektering
- gemensam växel
- beställningscentral persontransporter
- hyresförhandlingsfunktion

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Nämnden ska inom ramen för sitt uppdrag arbeta med att effektivisera stadens administrativa funktioner. Detta ska leda till sänkta kostnader för stadens övriga nämnder till förmån för kärnverksamheterna. Servicenämndens verksamhet är intäktsfinansierad. En prislista tas fram över tillhandahållna tjänster i samråd med kommunstyrelsen. Servicenämnden tecknar därefter avtal med respektive nämnd. Ersättningen för verksamheten får inte överstiga servicenämndens självkostnad för den beställda verksamheten. Stadens totala kostnader för de uppgifter servicenämnden övertagit ska minska. Det är även viktigt att prissättningen inte avviker markant från marknaden i övrigt och att det råder lika villkor mellan nämnden och dess enskilda konkurrenter.

Effektiv service

Servicenämnden ska säkerställa en ändamålsenlig balans mellan kostnadseffektivitet, kvalitet och service. Det är viktigt att finansiering och prissättning av servicenämndens tjänster utformas så att kostnadsmedvetenheten ökar och fortsatta effektiviseringar genomförs.

Differentierad prissättning ska, i samråd med kommunstyrelsen, tillämpas och vidareutvecklas. Detta för att dels säkerställa överensstämmelse mellan prissättning och verklig kostnad, dels för att ge incitament till stadens nämnder att använda effektiva administrativa system, samt minimera manuell hantering. Jämförelser med liknande organisationer för gemensam service används för att mäta nämndens effektivitet och för att utveckla de mätetal som används för att prissätta tjänsterna.

Lean-metodikerna ska användas för nämndens fortsatta effektiviserings- och förbättringsarbete. Metoden ska användas i syfte att öka kundvärdet, eliminera icke värdeskapande aktiviteter samt ta tillvarata medarbetarnas kompetens i det fortgående förbättringsarbetet.

Servicekommittén ska vidareutveckla Kontaktcenter Stockholms service så att stockholmarna och de företag som vill verka i staden får ett snabbt och professionellt bemötande, en enklare och tydligare kanal för information och lättillgänglig kvalificerad service. Kontaktcenter Stockholm är intäktsfinansierat för att tydliggöra i vilken utsträckning kontaktcenter avlastar nämnderna med ärenden. Det gör det tydligt för nämnderna vad de betalar för och det finns möjlighet att påverka volymerna.

Stockholmarnas frågor och ärenden varierar under året utifrån tidpunkt och behov. För att öka kvaliteten i servicen ska servicekommittén ständigt sträva efter att nå en hög grad av tillgänglighet genom att använda de möjligheter som en ökad digitalisering av förvaltningen ger. Som ett led i kvalitetsarbetet kopplat till demens ska samtliga medarbetare i Stockholms stad som arbetar med eller kommer i kontakt med demenssjuka eller dessas anhöriga genomgå Svenskt Demenscentrums nätbaserade utbildning Demens ABC. Servicekommittén kan även erbjuda de nämnder och styrelser som önskar andra tjänster som ansluter till nämndens grundutbud.

Servicekommittén ska i samverkan med äldrekommittén och stadsdelskommittéerna kontinuerligt se över kommunikationsvägar, resurser och arbetssätt för att förbättra information och kontaktvägar mellan stadens olika aktörer i äldre frågor, i syfte att förbättra dialogen och servicen för medborgare och brukare.

Som ett resultat av genomförandet av en koncerngemensam upphandling av nytt ekonomisystem ges stadens bolag möjlighet att i större utsträckning nyttja de olika tjänster som nämnden erbjuder. Servicekommittén ska därför i samråd med stadens bolagsstyrelser skapa förutsättningar för att öka bolagens engagemang i tjänster som beställs från servicekommittén.

En stadsgemensam hyresförhandlingsfunktion inrättas på servicekommittén på uppdrag av kommunstyrelsen. Funktionen ska även samordna hyresbildningen för de bostadslägenheter som hyrs ut i andra hand där bakomliggande hyresförhandlingsordning saknas. Stadsdirektören utfärdar tillämpningsanvisningar gällande omfattning, inriktning och avgränsningar för funktionen.

Servicekommittén ska etablera verksamhet för att tillhandahålla en beställningscentral för persontransporter.

Beslut kring uppdrag och inriktning som fattas inom ramen för kommunstyrelsens strategiska råd för verksamhet inom servicekommittén ska ligga till grund för nämndens arbete inom samtliga verksamhetsområden.

Upphandling och inköp

Med projektet Verksamhetsnära Inköp ska kommunstyrelsen i samarbete med servicenämnden införa ett arbetssätt som innebär att stadens befintliga resurser för upphandling och inköp samarbetar i koncernövergripande kategoriforum, även kallat kategoribaserad inköpsstyrning. Olika kategoriforum ska sättas samman utifrån verksamheternas gemensamma inköpsmönster och behov.

Ytterligare en viktig satsning i syfte att stärka inköps- och upphandlingsarbetet är att skapa en sammanhållen digital inköpsprocess. För att säkerställa att effekten av e-handel blir långsiktigt hållbar ska kommunstyrelsen i samarbete med servicenämnden fortsätta arbetet med att successivt ansluta stadens leverantörer och öka andelen e-inköp. Vidare ska servicenämnden stödja övriga nämnder genom att tillhandahålla utbildning och e-handelsstöd, till exempel stöd vid anslutning av lokala avtal samt ge support till användarna av inköpssystemet. Med projekt Vinst (Verktyg för Inköp i Stockholms stad) ska kommunstyrelsen i samarbete med servicenämnden upphandla och införa gemensamma system och processer för upphandling och avtalshantering i stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Förstärkt kompetens för innovationer och upphandling i konkurrens
Stockholm ska verka för stärkt kompetens gällande upphandlingar och avtal. Stadens upphandlingar ska vara marknadsmässiga, konkurrensneutrala och säkerställa hög kvalitet och kostnadseffektivitet. Staden ska använda offentlig upphandling som ett sätt att kvalitetsutveckla verksamheterna och driva innovationer.

Servicenämnden får i uppdrag att göra en genomlysning av hela upphandlingsprocessen för att säkerställa att ansvar och befogenheter hänger ihop. Vid behov ska upphandlingspolicyn revideras och servicenämnden ska säkerställa att staden har ett effektivt systemstöd för de som arbetar med avtal och avtalsförvaltning.

Stadens upphandlingsförfarande har potential att stimulera nytänkande och innovation. Offentlig upphandling ska användas som ett verktyg för att med hjälp av konkurrens mellan många aktörer kunna pröva nya lösningar och utveckla stadens egna verksamheter. Servicenämnden ska verka för fler innovationsupphandlingar där det är lämpligt och för stärkt upphandlingskompetens. Nämnden ska säkerställa att stadens upphandlingsunderlag möjliggör en förenklad upphandlingsprocess som kan underlätta för start-ups och innovationsföretag.

Staden ska också se över möjligheten till långsiktiga upphandlingskontrakt, vilket skulle öka möjligheten för fler aktörer att delta. Vita-jobbmodellen med fackliga kontrollanter på stadens uppdrag ska inte vara en del av stadens upphandlingspolicy. Servicenämnden ska inte bistå övriga nämnder konsultativt stöd i att lägga egen regi-anbud.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Särskild satsning stödfunktion för användning av arbetsrättsliga villkor i samband med upphandlingar

1,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

15. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Service nämnden** godkänns.

Skolnämnden

Alla barn i Stockholm ska ha rätt till en skolgång som präglas av kunskap, stimulans, studiero och trygghet. Höjda kunskapsresultat nås genom att varje elev möts av höga förväntningar, en trygg och lugn skolmiljö och att alla elever får rätt stöd i tid för att nå sin fulla potential. Mångfalden av skolor med olika inriktning och rätten att välja den skola som passar den enskilda elevens individuella behov bäst ska värnas. Stadens skolpolitik ska syfta till att stärka lärarprofessionens möjligheter att fullgöra sina uppgifter på bästa sätt. Stockholm ska vara Sveriges bästa skolkommun. Elevehälsan ska stärkas och utvecklas och en elevehälsogaranti införs.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

För att vända resultaten i Stockholms skolor krävs bättre förutsättningar för lärare och annan personal i skolan. De behöver tydliga politiska uppdrag, goda ekonomiska förutsättningar och rätt stöd från förvaltningsledningen. Stadens storlek och hur staden har valt att organisera den pedagogiska verksamheten utgör i dag tyvärr en begränsning och bör därför justeras.

Den nuvarande utbildningsnämndens storlek utgör i sig ett hinder för att få till en effektiv styrning, ledning och uppföljning av verksamheten. Det är svårt att tränga ned i organisationen med reformer vilket gör att styrningen inte alltid får önskad effekt i de enskilda skolenheterna.

Konkurrensneutralitet och lika villkor mellan anordnare är något som blir allt viktigare inom flera av stadens verksamhetsområden i takt med att fler och fler medborgare väljer enskilda anordnare av offentligt finansierad välfärd. Inom skolområdet visar såväl utredningen Bidrag på lika villkor (SOU 2008:8) som den nya skollagen (2010:800) på vikten av att stärka principen om likvärdiga och rättvisa villkor för alla skolformer. Skolornas förutsättningar ska präglas av långsiktighet och tydlighet oavsett huvudman.

Stockholms stad ska från och med den 1 januari 2018 gå från att ha en utbildningsnämnd med ansvar för grundskoleverksamhet i egen regi, gymnasieverksamhet i egen regi, tillhandahållaransvar för enskilt driven grundskola, gymnasieskola och förskola till att ha en ny nämnd – skolnämnden – ansvarig för stadens skolväsende, kommunal drift inom grundskola, grundsärskola och fritidshem samt även ansvar för stadens förskoleverksamhet. Det politiska ansvaret för förskolor, pedagogisk omsorg, flerfamiljssystem och allmän förskola förs från och med den 1 januari 2018 över från stadsdelsnämnderna till skolnämnden. Skolnämnden övertar då även ansvaret för köhandläggning och utredning och bedömning av barn i behov av särskilt stöd från stadsdelsnämnderna och ansvarar för att alla barn får en placering inom ramen för barnomsorgsgarantin. Ansvar för gymnasieskolan åvilar den nyinrättade gymnasienämnden.

En uppdelning efter verksamhetsområde innebär en ökad politisk och organisatorisk tydlighet och möjliggör för kommunfullmäktige att mer precist styra resurser till önskade områden. Detta ställer dock stora krav på samordning av verksamhetsnära utvecklingsfrågor och mer strategiska frågor som kompetens- och lokalförsörjning.

Skolnämnden har ett tydligt mandat och ansvar för de frågor som utbildningsnämnden i dag bedriver inom ramen för sitt samordningsuppdrag samt uppdraget gentemot de fristående förskolorna med tillståndsgivning och tillsyn. Skolnämnden ansvarar även för att alla barn får en placering inom ramen för barnomsorgsgarantin. I och med detta tydliggörs det stadsövergripande, och politiska, ansvaret för upprätthållandet av garantin. Nämndens möjlighet till fokusering gör att ansvaret för de strategiska utvecklingsfrågorna, inte minst ökat pedagogiskt fokus, oavsett regiform tydliggörs.

Skolnämnden ansvarar även för att finna en bra lösning för andra kommunövergripande förskolefrågor, såsom ökat behov av specialförskolor, barnomsorg på obekvämt arbetstid och skyldigheten att tillhandahålla finskspråkiga förskolor med mera.

Skola med fokus på kunskap

Målet är höjda kunskapsresultat genom att varje elev möts av höga förväntningar, en trygg och lugn skolmiljö och att alla elever får rätt stöd i tid för att nå sin fulla potential. Kunskap, bildning och stimulerande studiemiljöer ska präglade stadens grund- och gymnasieskolor. Kulturell och språklig kompetens ska tas till vara och utgöra en medveten strategi för att lyfta Stockholm till en världsledande kunskapsregion. Genom att elever har fler skolor att välja mellan, både fristående och kommunala, ökar kvaliteten och eleverna ges större möjligheter att utvecklas och trivas.

Det ska finnas ett brett urval av verksamheter, inriktningar och fristående alternativ, där kunskap och lärande står i fokus. Skolan ska utgå från den enskilde elevens behov och elever i behov av extra stöd ska få den hjälp de behöver samtidigt som särbegåvade elever får den utmaning som de behöver. Skolnämnden ska underlätta etableringen av internationella grundskolor.

Skolnämnden ska införa obligatoriskt aktivt skolval, där alla elever aktivt söker skola istället för som idag där de som önskar annan skola än den närmaste söker skola. En särskild riktad informationsinsats samt vägledning i skolvalet ska kopplas till projektet och ett nära samarbete med socialtjänsten och stadsdelsnämnderna ska upparbetas för att nå de familjer som idag har bristande kunskaper kring detta.

Forskning visar att utökad undervisningstid ger höjda resultat. Stockholms stad ska som ett led i att förbättra skolresultaten utöka undervisningstiden, i ett första skede med en timme per dag och utreda införandet av ett treterminssystem på längre sikt. Vidare ska Stockholms stad verka för att enskilda skolor redan nu ska ha möjlighet att prova ett treterminssystem i skolan.

Ett treterminssystem ska användas som ett sätt att förbättra elevernas kunskaper, särskilt elever som har det svårt i skolan, samt för att underlätta vardagen för barnfamiljer. Många barn halkar efter i kunskapsinhämtningen under sommaren, speciellt de som har störst behov av lärarledd undervisning. Elever och familjer har olika förutsättningar, vissa barn har möjlighet till en stimule-

rande sysselsättning under loven, medan andra barns sociala trygghet och rutiner rubbas. Ett treterminssystem med fler undervisningstimmar innebär mer likvärdiga förutsättningar för alla barn.

Skolnämnden ska identifiera skolor med problem och utveckla verksamheten i syfte att höja resultaten. Stockholms stad ska inte acceptera att skolor återkommande tillåts prestera dåligt, detta gäller oavsett driftform. För att bättre svara upp mot dessa utmaningar ska skolnämnden tillsammans med kommunstyrelsen utreda förutsättningarna att göra justeringar i organisationen av den pedagogiska verksamheten. Syftet ska vara att skapa en effektivare organisation med en förbättrad insyn och ansvarsfördelning.

Skolnämnden ska säkra att alla skolor når uppsatta mål. För de skolor som inte klarar av att nå målen ska handlingsplaner tas fram för att säkerställa måluppfyllelse för respektive skola. Arbetet ska ske med utgångspunkt i forskning och med de goda exempel som finns i staden för att stödja rektorer och lärare i kunskapsuppdraget. Nämnden bör i hög grad prioritera och rikta utvecklingsinsatser till dessa skolor.

För elever i utsatta stadsdelar är en utbildning av hög kvalitet extra viktig för att skolan ska lyckas med sitt kompensatoriska uppdrag. Skolnämnden får i uppdrag att ta fram en modell för hur skolor i dessa stadsdelar ska arbeta med att höja resultaten. Modellen ska kombinera bland annat fler lärare, höga förväntningar på både elever och lärare med täta föräldrakontakter, längre skoldagar och kontinuerliga tester för att mäta elevernas kunskaper.

Skolnämnden ska arbeta med pilotskolor för att testa och utvärdera ovanstående och andra nya reformer innan de genomförs brett för att se hur och om det faller väl ut. Pilotförsöken ska kopplas till forskning och utvärderas noggrant för att kunna genomföras på ett bra sätt i verksamheten. För att genomföra forskningsbaserade åtgärder inrättas ett forskningsråd som inkluderar representanter med både medicinsk forskningsbakgrund och bakgrund i skolforskningen. Skolutveckling sker i nära samarbete med professionen.

Användandet av digitala verktyg är en naturlig del av vår vardag och kommer behöva vara en naturlig del av skolan. Däremot innebär det inte att digitala hjälpmedel ska ses som enkla lösningar. Det måste alltid finnas tydliga mål för lärandet, bra undervisningsmaterial och som alltid är det undervisningskvaliteten som är avgörande.

IT är en viktig drivkraft i utvecklingen av undervisningen i dagens och framtidens skola och skapar bra möjligheter för samarbete och kommunikation mellan elever och lärare. Skolan har ett viktigt uppdrag att lära eleverna att använda IT som en resurs. Det är dock viktigt att arbetet är strategiskt och relevant samt att lärarna ges möjlighet till fortbildning inom området.

En stödjande skola där alla når kunskapskraven

Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som är i behov av särskilt stöd så att de får all den hjälp som de behöver. Skolornas arbete med att formulera mål och åtgärdsprogram för enskilda elever är centralt.

Alla elever som riskerar att inte nå kunskapskraven ska erbjudas stöd, till exempel läxhjälp i skolan eller på fritidshemmet. Alla elever i årskurs 6–9 som riskerar att inte nå, eller inte når, kunskapsmålen har rätt till sommarskola. Skolnämnden ska stötta skolor som vill och kan erbjuda lördags- och lovskolor under terminerna.

Skolnämnden ska utvärdera och anpassa det socioekonomiska stödet så att staden säkrar upp att de extra medlen används på ett effektivt sätt och där elevernas resultatutveckling är i fokus. Nämnden ska göra en utvärdering av systemet för att ta reda på vilka åtgärder som ger bäst effekt samt utveckla dessa.

Skolnämnden ska reformera systemet för bedömningen av elever i behov av särskilt stöd. Staden, och inte skolan till vilken eleven söker sig, ansvarar för kartläggningen av elevens behov. Efter bedömningen ska eleven tilldelas ett tilläggsbelopp som sedan följer med eleven till den skola som eleven själv väljer. I ett pilotprojekt ska nämnden säkerställa tidigare adekvat stöd åt elever med särskilda behov i syfte att höja skolresultaten.

Tilläggsbeloppen ska alltid vara tillräckliga för att garantera elever i behov av särskilt stöd det stöd de behöver. Hanteringen och administrationen av tilläggsbeloppen, som idag är omfattande för den enskilda skolan, ska förenklas. Stödet ska kunna ges mer långsiktigt och administrationen kring särskilt stöd måste ses över både för lärare och för föräldrar. I avvaktan på nya arbetsformer tillskjuts ytterligare medel till barn i behov av särskilt stöd.

Skolnämnden ska säkerställa att resursskolorna finns kvar och kan arbeta långsiktigt med barn i behov av särskilt stöd.

Skolnämnden ska genomföra en satsning på specialpedagoger och speciallärare i syfte att säkra alla elevers behov av särskilt stöd samt att stärka kompetensen bland skolans ordinarie personal i frågor som rör specialpedagogik och elevers särskilda behov.

Grundskola

Skolpolitikens viktigaste mål är att alla elever möts av höga förväntningar och att ingen elev lämnar grundskolan utan grundläggande kunskaper. Fristående skolor fyller en mycket viktig roll för elevers och föräldrars möjlighet att själva välja skola utifrån de önskemål och behov som de själva har. Staden ska vara tillmötesgående mot de fristående skolor som uppfyller Skolverkets krav och slå vakt om elevernas och föräldrarnas rätt att fritt välja skola.

I de lägre årskurserna ska ökad personaltäthet prioriteras för att i högre grad kunna ge alla elever det stöd och den stimulans de behöver för att utvecklas så långt som möjligt.

För att bereda skolelever en dialog om samhällsfrågor välkomnas politiska ungdomsförbund i stadens skolor.

Skolnämnden ska tillsammans med till exempel Stockholm Bikes erbjuda cykelskola för samtliga elever i förskoleklass. Målet är att öka kunskaperna om cykling samt grundläggande regler och förhållningssätt i trafiken.

Grundsärskola

Grundsärskolans uppgift är att ge eleverna möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar, såväl kunskapsmässigt som socialt. Utbildningen ska vara anpassad efter varje elevs förmåga och behov av utmaningar. Elever i grundsärskolan ska ha samma rätt som andra elever att välja skola. Elever i särskolan ska få möjlighet att, vid tillfällen som är lämpliga för dem, delta i undervisning tillsammans med grundskolans elever.

Fokus på grundläggande baskunskaper

Goda kunskaper i svenska är av avgörande betydelse för elevens kunskapsutveckling. Skolnämnden ska utreda möjligheten att införa en läs- och skrivgaranti som syftar till att alla elever ska kunna läsa när de går ut första klass.

Att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur är en prioriterad fråga och skolbiblioteken spelar en central roll för ökad läskunnighet. Förutom böcker är skolbiblioteken en resurs med tillgång till olika medier för att stödja lärandet och undervisningen. Stockholms skolor ska ha tillgång till skolbibliotek.

Spetsklasser i grundskolan ska erbjuda utmaningar för elever med hög fallenhet för studier.

Skolnämnden ska ansvara för stadens matematiklyft. Genom att inleda samarbeten med högskolor och universitet ska skolnämnden ta fram nya verktyg och sätt att lära ut matematik för att kunna höja matematikresultaten i Stockholms skolor. Matematikutbildningen behöver stärkas och ska ges särskild prioritet, med fokus på lärarnas förmåga att lära ut. Skolnämnden ska också verka för att införa programmering i undervisningen för samtliga elever från årskurs ett.

Nyanlända ska snabbt in i utbildning

Arbetet med ensamkommande barn och ungdomar ska prioriteras. Skolnämnden ska tillsammans med arbetsmarknadsnämnden, gymnasienämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, överförmyndarnämnden och stadens bostadsbolag samt andra berörda instanser utveckla rutiner för att säkra ett effektivt mottagande, integration, trygghet, skolgång och boende för gruppen över hela staden.

De nyanlända elever som kommer till Sverige i de sena skolåren behöver ofta extra stöd för att nå kunskapskraven. Varje enskild elevs kunskaper och behov av särskilda insatser ska skyndsamt identifieras och en planering för skolgång efter elevens behov ska göras. Det är viktigt att samverka mellan ordinarie skolverksamhet, modersmålsundervisning och studiehandledning förbättras för dessa elever. Skolnämnden ska erbjuda modersmålsundervisning på distans och via digitala kanaler.

Den befintliga screeningverksamheten för nyanlända ska utökas för att möta det växande behovet samt möjliggöra snabbare hantering. Ansvaret för nyanlända elever överförs från skolpliktsskolan till en central funktion under skolnämnden. Detta ska kombineras med att samtliga skolor i Stockholms stad ska ha beredskap för att starta mottagarklasser.

För att få en tydligare bild av elevers och skolors måluppfyllelse ska skolnämnden särredovisa nyanlända elevers betygsstatistik, statistik över andelen elever som nått gymnasiebehörighet samt fått godkänt i de nationella proven.

Systematiskt kvalitetsarbete

Skolan ska vara en utvecklingsorganisation. För att stödja eleverna och förbättra undervisningens kvalitet ska den kunskapsmässiga utvecklingen regelbundet följas upp och utvärderas. Resultaten ska på ett tydligt sätt förmedlas till elever och föräldrar. Eleverna behöver veta vilka mål de förväntas uppnå och vad de ska göra för att nå dem. Särskilt viktigt är detta i de lägre årskurserna.

Stockholm ska delta i försöksverksamheten med betyg från årskurs 4. Ju tidigare stödåtgärder sätts in desto större är möjligheterna att ge alla elever den hjälp de behöver. Därför är det viktigt med tidig uppföljning. Elever och vårdnadshavare måste fortlöpande få information om hur skolarbetet går. Detta sätter också ett tydligt fokus på kunskapsresultatet.

Diagnostiska tester införs från årskurs 1. Dessa tester följs upp under varje årskurs, utan att vara betygsgrundande, och syftar till att dels följa utvecklingen hos eleven, men också för att se hur undervisningen fungerar. Testerna kan också ses som ett sätt att kartlägga eleverna och därmed ligga till grund för att tidigt identifiera elever med särskilda behov.

Skolnämndens mål och indikatorer ska minska i syfte att renodla verksamheten samt för att fokusera på kärnuppgiften. För tydligare målstyrning har nämnden endast en handfull konkreta mål. Tydlig målstyrning med uppföljning och större utrymme för systematiskt kvalitetsarbete ger professionen möjlighet att göra sitt jobb.

Skolans systematiska kvalitetsarbete är en förutsättning för att kunna säkerställa utbildningens kvalitet och likvärdighet. Kvalitetsarbetet bygger på att skolorna leder, planerar, utvärderar och åtgärdar sin verksamhet kontinuerligt och systematiskt.

Skolnämnden får i uppdrag att tillsammans med gymnasienämnden förtydliga rollfördelningen i skolan för att effektivisera och renodla arbetsuppgifterna. En god miljö skapas av att rektor visar sin tilltro till läraren och ger läraren ett tydligt mandat i sin undervisning samtidigt som rektorn har det yttersta ansvaret för undervisningens kvalitet och visar ett starkt ledarskap. Skolnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden tydliggöra att lärarnas kompetensutveckling och kollegialt lärande är ett strategiskt medel för höjd kvalitet.

Skolnämnden ska i sin mål-, resultat- och kvalitetsuppföljning av skolan inkludera såväl kommunala som fristående skolor, exempelvis genom nyckeltal. Det gäller all verksamhet, även särskola och fritidshem.

Skolnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden utveckla kvalitetsmått som mäter progression och säkerställa att kvalitetsarbetet på skolorna mäts och följs upp kontinuerligt under året med stöd av progressionsmättet. Metoden är angelägen för att bättre fånga skolans effekt och ska stödja rektorerna i arbetet mot förbättrade kunskapsresultat och måluppfyllelse utan att innebära ytterligare administration för den pedagogiska personalen.

Studie- och yrkesvägledning

För att fler elever ska nå målen för utbildningen ska elever inom grundskolan ha god tillgång till studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledning ska erbjudas digitalt och genom e-tjänster. Skolnämnden ska tillhandahålla studie- och yrkesvägledning på modersmål för nyanlända elever.

Studie- och yrkesvägledarna ska kompetensutvecklas kontinuerligt och har också ett ansvar för att uppdatera övrig personal i skolan om olika karriärvägar. Särskilt viktigt är det att studie- och yrkesvägledarna har en god kännedom om behov och efterfrågan på arbetsmarknaden samt större kännedom om de praktiska yrkesutbildningarna.

Kultur och idrott i skolan

Skolnämnden och kulturnämnden ska tillsammans med det fria kulturlivet i Stockholm förenkla och förbättra elevers möjlighet att uppleva kultur.

Skolidrotten har stor betydelse för elevernas fysiska hälsa och bidrar till goda förutsättningar för studier och lärande. Att uppmuntra till fysisk aktivitet bland eleverna är en angelägen uppgift för skolan. För att fånga upp de elever som inte nått upp till målen i den ordinarie simundervisningen ska skolan anordna sommarsimskola.

Samverkan skola, näringsliv och högskolor

Det är viktigt att förbättra grundskolornas samverkan med näringslivet. Skolnämnden ska främja innovationer och entreprenöriellt lärande.

Samverkan med näringsliv, universitet, högskolor, föreningsliv, kulturliv och andra samhällsaktörer ska stärkas. Entreprenörskap, internationellt utbyte och ett brett utbud av språkstudier är en naturlig del av stadens utbildningsutbud.

Tydligt ledarskap med fokus på resultat

Satsningar på rektorer och skolledning i form av administrativ avlastning, fortbildning samt god löneutveckling ska prioriteras. Rektorer och skolledare måste kunna fokusera på att vara pedagogiska ledare. Skolnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden ta fram en rekryteringsstrategi för rektorer och skolledare med en tydlig målbild för uppdraget.

Skolnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden genomföra en kartläggning och förstärkning av skolornas ledningsfunktioner. Syftet är att stärka upp rektorerna med en ledningsgrupp med olika ansvar och mandat.

Stockholm ska fortsätta med kompetenshöjande åtgärder för skolledare. Kompetensutvecklingen ska utgå från individuella behov. Det finns goda exempel på skolor där strukturerat ledarskap och tydliga mål lett till höjda kunskapsresultat. Dessa skolors erfarenhet bör användas i den dagliga verksamheten och implementeras på bred front.

Skolnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden genomföra en översyn av rektorernas administrativa arbete i syfte att minska administrationen. Satsningar ska även göras på skolledare enligt samma modell som gjordes för lärarna genom förstelärarysningen.

Lärarsatsning – skola

Med anledning av den rådande elevantalsökningen, samtidigt som staden står inför stora pensionsavgångar, kommer rekryteringen av kompetent personal att vara av stor vikt de kommande åren. Enbart inom ramen för den kommunala skolan i Stockholms stad kommer cirka 1 000 lärare per år behöva nyrekryteras. Stockholms stad ska driva på mot regeringen i syfte att öka antalet utbildningsplatser på lärarutbildningarna i regionen, men mer behövs för att öka läraryrkets attraktivitet.

Stadens strategi för kompetensförsörjning ska vara tydligt kopplad till utredningar om varför många väljer att lämna läraryrket i förtid. Alltför många lärarstudenter väljer samtidigt att lämna sin utbildning efter dess VFU varför skolnämnden måste säkerställa att denna är meningsfull för studenter så att fler väljer att bli lärare. Möjligheten för rektorer att anställa pensionerade lärare måste kvarstå och fler vägar in i läraryrket, till exempel genom Teach for Sweden, ska utvecklas och uppmuntras.

Som ett led i att minska lärarnas administrativa börda, öka attraktiviteten i yrket och öka likvärdigheten i bedömningarna ska skolnämnden tillsammans med gymnasienämnden utreda möjligheten att centralisera rättningen av de nationella proven för de skolor som finns och verkar i Stockholms stad. Utredningen ska undersöka hur detta praktiskt kan lösas samt hur transparens och en ökad likvärdighet kan garanteras. Kopplat till detta ska skolnämnden utreda möjligheten att ekonomiskt premiera de skolor som uppnår störst resultatförbättringar över tid på de nationella proven och diagnostiska prov. Detta ska även möjliggöra tidigare insatser och ökad resurstilldelning.

Stockholm tar aktiv del i den statliga satsningen på förstelärare och lektorer. Skolnämnden tillskjuts medel för att, utöver den utlovade statliga satsningen, själva finansiera en utökad satsning på 340 förstelärartjänster för 2018 varav 130 stycken i ytterstadsskolor. Stockholms stad behöver 700 fler förstelärare per år, vilket skolnämnden ska verka för huvudsakligen sker genom statlig finansiering. Lärare ska även kunna göra karriär genom att meritera sig som yr-

kesskicklig lärare eller genom forskarstudier men även för att stötta och inspirera sina lärarkollegor. Ambitionen bör vara att styra förstelärare till de skolor som har störst utvecklingsbehov.

Skolnämnden ska möjliggöra och stötta skolor i deras pedagogiska arbetsmetoder. Ytterst är det rektorn och lärarna som ska avgöra vilken pedagogik som är mest lämplig utifrån förutsättningarna men skolnämnden ska uppmuntra till bland annat kollegialt lärande och tvålärarsystem då detta visat sig framgångsrikt på annat håll. Förstelärarna bör kunna användas som resurs för att utveckla det kollegiala lärandet.

Skolnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden tydliggöra att lärarnas kompetensutveckling är ett strategiskt medel för höjd kvalitet. Nämnderna ska arbeta vidare med att premiera duktiga skolledare och lärare, bland annat genom att instifta priset Årets skolledare och återlansera priset Årets lärare.

Lärarnas fortbildning, karriärtjänster, minskad administration, kollegialt lärande och höjda lärarlöner är prioriterade. Skolnämnden ansvarar för att samtliga stadens grundskollärare får en individuell kompetensutvecklingsplan som utgår från den enskilde lärarens behov av kompetensutveckling. Som ett led i kompetensutvecklingen uppdras skolnämnden att ta fram metoder där lärare coachar och utvecklar varandra. Kompetensutveckling ska ske kontinuerligt och forskning uppmuntras.

Skolnämnden tilldelas medel för att, i ett pilotprojekt, anställa lärarsekreterare som ska avlasta Stockholms lärare med administrativa uppgifter. Om utfallet blir lyckat ska insatsen breddas framöver.

Skolnämnden ska införa ett strukturerat mentorskap för lärare på ytterstadsskolorna som ofta möter en annan typ av problematik, för att hjälpa och stödja lärare att vara trygga i sin roll.

Studiero – en förutsättning för god kunskapsinhämtning

En lugn och trygg arbetsmiljö bidrar till att öka läraryrkets attraktivitet och är avgörande för elevernas möjligheter att ta till sig kunskap och lära sig nya saker. Särskilt viktigt är det för elever i behov av särskilt stöd som får än svårare att lära i stökig miljö.

För att stärka lärarna i skolan och för att verka för ett lugnare arbets- och klassrumsklimat ska skolnämnden fortsätta arbetet med att utbilda lärare i skolstödsprogram, till exempel kometprogrammet. Utbildade lärare ska därefter kunna handleda kollegor i detta. I syfte att förtydliga lärares mandat samt ge dem stöd att minska ordningsstörningar ska riktlinjer med förhållningssätt tas fram av skolnämnden samt gymnasienämnden.

En förutsättning för att ta till sig kunskap är att eleven deltar i skolundervisningen. Olovlig frånvaro ska kommuniceras snabbt och direkt med föräldrarna. Skola och socialtjänst har ett gemensamt ansvar för att motivera barn och föräldrar så att eleven kommer till skolan.

Skolnämnden ska bistå skolorna i att ta fram riktlinjer för föräldrarnas roll samt ta fram tillgänglighetspolicys. Dessa ska tydliggöra när lärare och rektorer förväntas svara på telefon, SMS och mail och när de inte gör det. Alla Stockholms skolor ska arbeta för en god kommunikation mellan föräldrar, elever och skola. Det är viktigt att kommunicera till föräldrar på rätt språk och säkerställa att information om exempelvis frånvaro når fram till alla.

Elevhälsa

Att stärka både den fysiska och psykiska hälsan är centralt för elevernas välmående och förmåga att tillgodogöra sig kunskap. Elevhälsoarbetet ska integreras i skolans ordinarie verksamheter för att sänka trösklarna och öka tillgängligheten. Elevhälsans olika kompetenser måste samverka tillsammans och med lärarna för att alla elever ska få möjlighet att uppnå kunskapsmålen.

Elevhälsan ska arbeta förebyggande och vara tillgänglig för alla elever. En fungerande skolhälsovård och elevhälsa är grundläggande för att säkerställa en likvärdig utbildning och för att ta tillvara på alla elevers potential. En fungerande skolhälsovård har möjligheter att fånga upp elever i behov av särskilt stöd i tid, men den har också möjlighet att ta reda på och hjälpa elever som är eller riskerar att bli hemmasittare, elever som inte sällan har en neuropsykiatrisk diagnos som gör att de inte klarar av skolan.

En elevhälsogaranti införs. Garantin ska ge eleverna rätt att inom ett dygn få kontakt med personal som har utbildning att möta behovet. Det ska vara enkelt att boka och komma i kontakt med kurator, skolsköterska eller psykolog, antingen inom ramen för skolhälsovården eller från andra aktörer. Elevhälsan ska vara tillgänglig även under skolloven och utanför skoltid. För att säkerställa alla elevers tillgång till elevhälsa, ska arbetet med mobila elevhälsoteam utvecklas. Likaså ska IT-baserade lösningar för att komma i kontakt med elevhälsan – tidsbokningar via webben eller appar, samt möjlighet att chatta anonymt med skolpsykolog utanför skoltid – prövas.

På varje grundskola ska det finnas tillgång till elevhälsoteam med skolkuratorer, skolpsykologer, skolsköterskor och specialpedagogisk kompetens så att stöd kan påbörjas inom rimlig tid. Elevhälsoteamen ska stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål och i det individuellt riktade arbetet har elevhälsan ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje elevs lärande och utveckling. För uppföljning av detta får nämnden i uppdrag att ta fram ett kvalitetsmått för tillgänglighet till varje yrkeskategori inom elevhälsan.

Som ett led i att stärka elevhälsan ska skolnämnden verka för att förstärka samarbetet mellan skolorna och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Deras kompetens är särskilt viktigt i arbetet mot psykisk ohälsa bland unga.

För att uppmärksamma barns behov tidigt krävs ett nära samarbete mellan föräldrar, skolans elevhälsoteam, sociala myndigheter och barnpsykiatri.

Trygghet i skolan

Skolan ska vara en säker plats där alla känner sig trygga och ingen ska vara rädd för att gå till skolan. Det är skolans uppgift att säkerställa att ingen elev

far illa och all personal har ett ansvar att förebygga mobbning och trakasserier. Den psykosociala hälsan har, enligt Skolverkets undersökningar, försämrats de senaste åren vilket gör det än viktigare att alla skolor tar detta arbete på allvar och verkligen arbetar evidensbaserat mot mobbning.

Skolnämnden ska verka för ökad vuxennärvaro i skolan, särskilt i skolor där oroligheter förekommer. Rastvakter i låg- och mellanstadiet införs för att eftersträva lugn och trygghet på rasterna.

Skolnämnden ska i samarbete med SISAB också se över möjligheten att installera centrala låsningssystem för skolorna i syfte att möjliggöra en låsning av skolorna även under skoltid. Detta eftersom rektorn ibland kan behöva låsa skolans yttre dörrar som ett sätt att säkra elevernas trygghet i skolan.

Skolnämnden ska tillsammans med gymnasienämnden genom kommunstyrelsen föra dialog med regeringen för att verka för möjligheten att det ska bli enklare att kameraövervaka allmänna utrymmen på skolor där behov föreligger.

Skolmåltider

Stockholm ska bli en föregångskommun där elever och personal i skolan vet att de får god, näringsriktig och säker mat. Det är också viktigt att skolan erbjuder en matsalsmiljö där eleverna kan äta mat i lugn och ro.

Skolnämnden ska genomföra en skolmatssatsning där fokus läggs på måltidens funktion för att hjälpa eleverna prestera.

Samverkan skola och socialtjänst

För att uppmärksamma barns behov samverkar och samarbetar skolan med socialtjänsten och landstinget enligt den överenskommelse som finns, BUS-överenskommelsen, och enligt de samverkansöverenskommelser som finns mellan stadsdelsnämndernas verksamhet och skolan.

Brott som begås i skolan ska alltid polisanmälas. Nolltolerans ska råda mot våld, alkohol och droger i stadens skolor. Förebyggande arbete mot användandet av cannabis ska bedrivas i skolorna. För barn som far illa är det viktigt att det finns en bra samverkan mellan skola och sociala myndigheter. Varje skola ska ha en namngiven kontaktperson hos socialtjänsten.

Stockholms stad ska ställa höga krav på placerade barns skolgång och kräva att barnen får relevant stöd för att nå målen. Elevens skola ansvarar tillsammans med stadsdelsnämndernas socialtjänst för att följa upp elevens utbildning efter placering i HVB-hem, familjehem eller särskilda ungdomshem. Staden ska ha som mål att alla placerade barn får sin utbildning i en kommunal eller fristående skola med tillstånd från Skolinspektionen, eller genom avtal med en sådan skola. Skolnämnden ska tillsammans socialnämnden erbjuda läxhjälp till de boende på stadens HVB-hem.

Alla barn ska gå i skolan. En ökad skolnärvaro ger bättre skolresultat som på sikt motverkar utanförskap. Staden ska därför ta ett helhetsgrepp kring elevers skolnärvaro. Skolnämnden ges i uppdrag att tillsammans med socialnämnden

initiera ett projekt som syftar till utvecklad samverkan mellan skolan och socialtjänsten. Stadens kommunala grundskolor ska omfattas av projektet och arbetet ska ske både med individuella barn och strukturellt för att förbättra närvaron i skolan. Andelen behöriga till gymnasiet ska öka genom att andelen elever i utsatta skolor som går ut grundskolan utan gymnasiebehörighet ska halveras till 2025.

Skolnämnden ges i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna och socialnämnden prioritera skolresultaten hos de barn som lever i familjer med sociala problem och som har återkommande kontakt med socialtjänsten.

Det är av stor vikt att skolnämnden, socialnämnden samt stadsdelsnämnderna utformar regelverk och ekonomiskt stöd på ett sätt som garanterar skolgång eller pedagogisk verksamhet för de barn som tvingas leva under skydd, exempelvis på kvinnojourerna. Detta kan ske genom mobila läroteam och som förskola för särskilt utsatta barn.

Nyttjande av befintliga skollokaler

En ökad effektivitet och ett flexibelt lokalutnyttjande ska ske i alla lokaler inom de pedagogiska verksamheterna. För att även fortsättningsvis säkra tillgången till platser i skolan bedrivs ett särskilt arbete under ledning av kommunstyrelsen i samarbete med skolnämnden. För att stärka samplaneringen av ny-, om- och tillbyggnader av förskolor och skolor finns en särskild skolplaneringsansvarig inom kommunstyrelsen med det övergripande ansvaret att åstadkomma en mer effektiv samverkan mellan berörda parter. Det är viktigt att staden i dialog med fristående aktörer även verkar för fler fristående alternativ i skolplaneringen.

Skolnämnden är ansvarig för att stadens skollokaler utnyttjas på ett så effektivt sätt som möjligt. För att maximera nyttjandet av lokalerna ska skolnämnden tillsammans med SISAB göra en kartläggning av nyttjandet i stadens befintliga fastighetsbestånd. Den planering som tagits fram ska uppdateras löpande och vara underlag för den framtida planeringen. För att kunna erbjuda eleverna en sammanhållen skoldag fortsätter integrationen av fritidshem och grundsärskola i grundskolelokalerna. Motsvarande integrering av förskoleverksamheten i grundskolan ska göras i en strävan att använda stadens resurser effektivt. Skolans lokaler ska aktiveras större del av dygnet, bland annat med fritidsverksamheter, läsläsning samt breda föreningsverksamheter.

Skolnämnden ges i uppdrag att, i samverkan med SISAB samt andra berörda nämnder, ta ett helhetsgrepp kring utvecklingen av campusområdet i Konradsberg i syfte att maximera området som ett skolnav i Stockholms innerstad.

Det är viktigt att berörda nämnder i ett tidigt skede samarbetar så att idrottslokaler och idrottsytor beaktas på bästa sätt i planeringen samt samverkar kring nya lokaler och för ett effektivt lokalutnyttjande. Arbetet med att anpassa skolor med bristande tillgänglighet ska fortgå och utvecklas.

Skolnämnden ska tillsammans med kulturnämnden, idrottsnämnden, gymnasienämnden, och SISAB genomföra åtgärder för att tillgängliggöra skollokaler efter skoltid. En gemensam finansieringsmodell som syftar till att öka incitamenten för skolorna att hyra ut sina lokaler ska tas fram och implementeras under året. Det arbete som sedan tidigare pågår mellan idrottsnämnden, SISAB och den tidigare utbildningsnämnden ska breddas till att även omfatta kulturnämnden.

Likaså pågår mellan berörda parter ett arbete med att ta fram en finansieringsmodell över hur kostnaderna ska fördelas vid anläggandet av konstgräsplaner på skolgårdar. Ambitionen ska vara att få till stånd fler konstgräsplaner och mer tillgänglig idrottsyta.

Arbetet med att anpassa skolor med bristande tillgänglighet ska fortgå och utvecklas.

Åtgärder för att säkerställa att skolgårdar inte används som boplatser ska vidtas.

Utbyggnad av nya skollokaler

Stockholm växer kraftigt och på flera platser är det nödvändigt att både bygga ut befintliga grundskolor samt att bygga nya. I detta omställningsarbete ska skolorganisationen över tid anpassas till grundskolans stadier: låg-, mellan- och högstadium.

Stadens skolor ska i huvudsak organiseras i F-6- och 7-9-skolor respektive F-9-skolor beroende på förutsättningarna.

Stadens behov av platser för grundskoleelever ska utgå från en långsiktig planering. För att säkerställa tillgången på platser ska skolnämnden i sin planering samverka i ett mycket tidigt skede med stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och SISAB. I planeringen av nya skolor ska även fristående aktörer delta. Ansvar för att säkerställa skolförsörjningen ligger inom skolnämndens ansvarsområde, men kräver ett nära samarbete mellan berörda nämnder, bolag och fristående skolaktörer.

Nämnden ska, tillsammans med SISAB, arbeta för att säkra nödvändig skolutbyggnad genom att också uppmuntra fristående aktörer att bygga och driva nya skolor.

En fungerande arbetsplats är viktigt för att stärka läraryrkets attraktionskraft. Skolnämnden ska därför arbeta tillsammans med SISAB och gymnasienämnden för att planera en god arbetsmiljö och ändamålsenliga arbetsplatser, även under icke undervisningstid, för lärarna i samband med att nya skolor projekteras eller befintliga skolor renoveras. Arbetsmiljön kan ha betydelse för val av yrke och arbetsmiljön måste stärkas i syfte att öka läraryrkets attraktivitet.

Skolnämnden ges i uppdrag att tillsammans med SISAB ta fram en strategi för utbyggnaden av förskolelokaler i Stockholm för de kommande tio åren.

Skolnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och SISAB ta fram en handlingsplan för att komma tillrätta med de skolor och förskolor som idag har tillfälliga bygglov samt påbörja arbetet med detaljplaneändring på de platser där det behövs för att permanenta skollokalerna.

Skolnämnden ska öppna filialer till attraktiva kommunala skolor i ytterstaden och vara tillmötesgående mot fristående skolor som vill expandera i utsatta stadsdelar. De mest eftertraktade skolorna kommer alltid att ha fler sökanden än platser och det är ofta på grund av dess pedagogiska inriktning eller profil. Skolnämnden ska därför möjliggöra för skolor som vill öppna filialer i andra delar av staden, så att fler elever har möjlighet att ta del av den utbildning de själva väljer.

Förskoleverksamhet

Skolnämnden ansvarar för att alla barn har tillgång till förskoleverksamhet och att barnomsorgsgarantin uppfylls, också avseende förskola på obekväma arbetstider. Skolnämnden ansvarar för tillsyn av kommunala förskolor, pedagogisk omsorg, flerfamiljssystem och allmän förskola. Det ska finnas ett brett urval av verksamheter, inriktningar och fristående alternativ, där kunskap och lärande står i fokus.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet ska vara att barn och elever inhämtar kunskaper och värden. Stockholm ska erbjuda en trygg och inspirerande miljö för barn och ungdomar att växa upp i. Det är viktigt att staden har en likvärdig verksamhet med en jämn och hög kvalitet i samtliga förskolor.

Skolnämnden ska följa behovet av finskspråkig förskola och säkerställa att utbudet av platser motsvarar behovet. Skolnämnden ska utifrån minoritetslagstiftningen kunna erbjuda hela eller delar av förskoleverksamhet på finska. Inrättandet av förskolor med språkprofil uppmuntras då forskning visar att förmågan att lära sig språk är som bäst i tidig ålder.

En hög personaltäthet ska fortsatt prioriteras och skolnämnden ges i uppdrag att prioritera målet om barngruppernas storlek. Uppföljningen av riktlinjerna för antal vuxna per barn i förskolan ska skärpas för att säkerställa att riktlinjerna följs. Ett tak för barngruppernas storlek är viktigt att sätta eftersom barngruppernas storlek tenderar att öka.

Fristående förskola

Fristående förskolor fyller en mycket viktig roll för förskoleverksamheten i Stockholm och ökar den pedagogiska mångfalden och föräldrarnas valfrihet. Föräldrarnas rätt att fritt välja den förskola som bäst passar deras barns behov ska värnas och utvecklas. Lika villkor ska råda mellan kommunal och fristående förskola. Stockholms stads förskoleprogram – ”Framtidens förskola” – anger fokus för verksamheten i stadens förskolor.

Skolnämnden ska möjliggöra för fler inriktningar och internationella förskolor som vill etablera sig i Stockholms stad.

Skolnämnden ska under året implementera en gemensam förskolekö i vilken samtliga förskoleaktörer i Stockholms stad ska ingå. Syftet är att stärka valfriheten och öka insynen i systemet. Den gemensamma förskolekön ska administreras externt.

Bevarad och utökad valfrihet i förskolan

Full etableringsfrihet ska gälla för fristående skolor, förskolor och pedagogisk omsorg. Fristående alternativ ökar den pedagogiska mångfalden samt elevernas och föräldrarnas valfrihet. De bidrar till att skapa fler arbetsgivare och karriärvägar för personal samt till utbyggnaden av platser i förskolan. Föräldrarnas rätt att fritt välja den förskola som bäst passar deras barns behov ska värnas och utvecklas. Lika villkor ska råda mellan kommunal och fristående förskola.

Förskolebarn vars vårdnadshavare är föräldralediga enligt föräldraledighetslagen för vård av nyfött syskon, har rätt till plats om 30 timmar per vecka fördelade under fyra eller fem dagar. Dagen kan enligt regelverket starta mellan klockan 8 och 9 och sluta mellan klockan 14 och 16.

Skolnämnden ska löpande kontrollera att ramöppettiderna följs. Förskolorna ska ha en god information till föräldrar om ramöppettiderna samt rätten till annan barnomsorg om förskolan har stängt. Staden ska säkerställa att de som har ett fastställt behov av barnomsorg utanför stadens ramöppettider (06:30–18:30) får möjlighet till detta inom ramen för barnomsorgsgarantin. Riktlinjerna för barnomsorg på obekväma arbetstid ska ändras så att det återigen blir möjligt för föräldrar att välja omsorg i hemmet om det passar deras barn bäst. Det är centralt att barnets och familjens behov alltid är utgångspunkt för bedömningar av vilken omsorg som ska ges.

Fler specialpedagoger och speciallärare ska finnas tillgängliga för att handleda resurspersoner i förskolan samt lärare som har barn i behov av särskilt stöd. Ett försök med mobil enhet med specialpedagoger och speciallärare ska erbjudas förskolorna och inrättas under skolnämnden för detta syfte.

Tydliga mål i förskolan

Läroplanen för förskolan har förtydligats och kompletterats med nya mål när det gäller språkutveckling, matematik, naturvetenskap och teknik, dessa ska därför fortsatt prioriteras för att lägga grunden för framtidens skolelever. Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) ska integreras i förskoleverksamheten och bli ett verktyg för barnets lärande. Skolnämnden ska fungera som en samordnande resurs i frågor som rör utveckling av IT i förskolan.

Miljön både i förskolan och i dess närområde ska ge möjlighet till en aktiv utövning med fysisk rörelse.

Medarbetarnas kompetens är avgörande

Kompetensförsörjning är en nyckel för hög kvalitet i stadens förskolor och en fortsatt utmaning i och med de stora ökningarna av antalet barn. Den som leder den dagliga verksamheten och har det pedagogiska ansvaret för en förskoleavdelning eller förskola ska vara förskollärare. För att genomföra läroplanens intentioner är det viktigt att skolnämnden prioriterar arbetet med att öka andelen

förskollärare. Målsättningen är att minst hälften av medarbetarna ska ha pedagogisk högskoleutbildning, för att på sikt öka ytterligare. Barnskötare har en viktig roll att spela i förskolans verksamhet och ska ha goda möjligheter att utvecklas i sitt yrke.

För att garantera att alla förskolor har en verksamhet som uppnår läroplanens mål ska förskolor med färre än 25 procent förskollärare ta fram åtgärdsplaner tillsammans med skolnämnden. Arbete ska ske för att kunna möta upp med en god arbetsmiljö där sjukskrivningarna sänks och genom att erbjuda konkurrenskraftiga löner.

Stockholm ska aktivt arbeta med att öka förskolläraryrkets attraktionskraft och fortsätta arbetet med karriärvägar för förskolans personal. För att trygga en fortsatt personalförsörjning är det viktigt att skolnämnden erbjuder medarbetarna pedagogisk grund- eller vidareutbildning från barnskötare till förskollärare parallellt med arbetet. Förstelärare i förskolan ska införas för att stärka de pedagogiska inslagen och under 2018 tillförs 21,3 miljoner kronor för detta syfte vilket motsvarar 250 förstelärartjänster. Förskolans förestelärare ska i huvudsak fokusera på språkutveckling.

Skolnämnden ska arbeta för att kontinuerligt erbjuda förskolans chefer och medarbetare möjlighet till kompetensutveckling. Det pedagogiska ledarskapet i förskolan ska förstärkas genom att likställa förskolecheferna med rektorerna i grund- och gymnasieskolan. Därmed bör även förskolechefer erbjudas möjlighet att gå rektorsutbildningen.

Med anledning av den tilltagande bristen på förskollärare ska skolnämnden fortsatt arbeta med principer och metoder för rekrytering, kompetensutveckling och karriärvägar för förskolans personal. Stockholms stad ska driva på mot regeringen i syfte att öka antalet utbildningsplatser för förskollärare i regionen. Stockholms stad ska, i samarbete med Stockholms universitet, starta en uppdragsutbildning för förskollärare som ett sätt att öka antalet utbildningsplatser för förskollärare.

Skolnämnden får i uppdrag att genomföra en pilotsatsning på skolstödsprogram även i förskolan. För att stärka förskollärarna och för att verka för ett lugnare arbetsklimat ska alltså även förskollärare utbildas i skolstödsprogram, till exempel kometprogrammet. Samtidigt ska föräldrar få gå motsvarande föräldrastödsprogram. Insatsen ska kopplas till forskning och utvärderas tydligt.

Tidiga insatser

Förskolan ska ha goda former för samverkan med föräldrar och vårdnadshavare. Föräldrars och vårdnadshavares kännedom om vad förskolan gör för att stödja barnens utveckling ska öka. Resultatet av förskoleundersökningen ska vara vägledande i förskolans arbete med dokumentation och dialog. Varje förskola ska ha en namngiven kontaktperson hos socialtjänsten.

Staden ska se över möjlighet att erbjuda barn till föräldrar som har regelbundet stöd från socialtjänsten mer tid i förskolan. Det ger också en möjlighet att på ett tidigt stadium uppmärksamma barn med behov av särskilt stöd. Barn med läs-

och skrivsvårigheter får större möjligheter att lära sig läsa och skriva om deras svårigheter uppmärksammas tidigt i livet.

Förskolechefen ska ansvara för att barn som behöver extra stöd får det och att det sker i samverkan med föräldrarna. Det är angeläget att fortsatt följa utvecklingen av behov och tillgång på platser i stadens specialförskolor och språkförskolor. Fler speciallärare och specialpedagoger är viktiga och ska finnas tillgängliga för att handleda resurspersoner i förskolan samt lärare som har barn i behov av särskilt stöd.

Litteraturen ska ha en given plats i förskolan som källa till språkstimulans, samtal och reflektion där högläsning är ett viktigt inslag. Skolnämnden ska verka i nära samarbete med stadsdelsnämnderna och kulturnämnden inom projektet Stockholm högläser för att litteratur och läsning ska bli en än mer naturlig del i barnens utbildning och bildning och litteratur uppvärderas. Projektet ska bli en integrerad del i förskolans ordinarie verksamhet.

Ett utvecklingsområde för stadens förskolor är arbetet med flerspråkiga barn och interkulturellt arbete. Det är angeläget att förskolan har en bra kompetens om barns språkutveckling och kan stödja flerspråkighet hos barn med annat modersmål än svenska. Förskolan ska förstärka sitt arbete med språkutveckling för barn, bland annat genom att inrätta förstelärare i förskolan med fokus på språkutveckling och arbeta för att alla barn tidigt lär sig svenska.

Samverkan skola och förskola

Skolnämnden ska prioritera arbetet med barnens övergång mellan förskola och skolans verksamheter. För att underlätta övergången mellan förskolan och grundskolan ska skolnämnden utreda förutsättningarna för att införa screening för läs- och skrivsvårigheter och neuropsykiatriska diagnoser hos de elever som lämnar förskolan. Detta för att redan i tidig ålder upptäcka eventuella svårigheter och därmed kunna sätta in rätt insatser för att stötta de elever som har behov av detta. Även samarbete med socialtjänsten ska utvecklas i detta syfte.

Fritidshem och öppen fritidsverksamhet

Verksamheten på stadens fritidshem fyller en viktig roll för barnen både när det gäller möjligheten till stöd i skolarbetet och för att få tillgång till andra meningsfulla och utvecklande aktiviteter efter skoldagens slut.

Skolnämnden ges i uppdrag att tillsammans med idrottsnämnden, kulturnämnden och stadsdelsnämnderna utreda möjligheterna att införa profilfritids i Stockholms stad. Profilfritids är fritidshem som själva ges möjlighet att skapa en egen profil. Staden behöver inte driva dessa verksamheter i egen regi, det finns tvärtom goda skäl för att låta fristående organisationer, föreningar eller aktörer äga och driva fritids. Dessa vänder sig till alla barn och unga i Stockholms stad och det ska finnas möjlighet att ta ut viss avgift.

Det är viktigt att fritidsverksamheterna fylls med meningsfullt innehåll och inte bara ses som förvaring. Verksamheten ska fungera som ett stöd för att uppnå skolans mål, och bland annat erbjuda hjälp med läxläsning. Fritidshem och

dess personal är en viktig del i stadens skolor och det är viktigt att det pedagogiska arbetet utvecklas. För att höja kvaliteten måste verksamheten utvärderas på liknande sätt som andra pedagogiska verksamheter och andelen fritidspedagoger öka. Skolnämnden får i uppdrag att ta fram pedagogiska mål för fritidsverksamheten.

Den öppna fritidsverksamheten ska samarbeta med idrottsnämnden i syfte att öka nyttjandegraden på stadens idrottsanläggningar på tider då lokalerna annars står tomma.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Minskade konsultkostnader	66,0 mnkr
Lönertillägg för lärare i grundskolor med högt socioekonomiskt index, fördelas i grundskolans strukturtillägg	13,0 mnkr
Satsning på kompetens och medvetenhet i HBTQ-frågor	6,7 mnkr
Åtgärder inom ramen för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	0,8 mnkr
Förankra mänskliga rättigheter i skolan	1,7 mnkr

Ökade kostnader för (-):

Kostnader för grundskola, grundsärskola, fritidshem, fritidsklubbar och fristående förskola överförs från utbildningsnämnden	-15 589,0 mnkr
Ökad schablon grundskola	-187,5 mnkr
Kostnader för nämnd/övergripande överförs från utbildningsnämnden	-46,5 mnkr
Lärarsekreterare i grundskolan, fördelas inom schablon grundskola	-30,0 mnkr
Fler förstelärare i grundskolan, fördelas inom schablon grundskola	-21,0 mnkr
Ökad schablon förskola	-18,8 mnkr
Fler speciallärare och specialpedagoger i grundskolan	-18,0 mnkr
Fler förstelärare i grundskolor i ytterstaden, fördelas inom grundskolans strukturtillägg	-13,0 mnkr
Ökad schablon grundsärskola	-9,4 mnkr
Förstelärare i förskolan med fokus på språk, fördelas inom schablon fristående förskola	-8,0 mnkr
Utökade insatser för elever i behov av särskilt stöd	-8,0 mnkr
Trygga skolgårdar	-7,0 mnkr
Elevhälsogaranti	-7,0 mnkr
Programmering i grundskolan, fördelas inom schablon grundskola	-5,0 mnkr
Uppdragsutbildning förskollärare	-5,0 mnkr
Cykelskola	-4,0 mnkr
Utredning läs- och skrivgaranti	-1,0 mnkr
Utredning kartläggning av barn i behov av särskilt stöd vid övergång mellan förskola och grundskola	-1,0 mnkr

Ökade intäkter för:

Intäkter för statsbidrag maxtaxa överförs från utbildningsnämnden	372,9 mnkr
Intäkter för fritidshem överförs från utbildningsnämnden	229,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

16. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Skolnämnden** godkänns.

Socialnämnden

Socialtjänstens arbete grundas på respekt för den enskilde individens önskemål och val där denne ska ha inflytande över och vara delaktig i utformandet av insatsen. Stadens verksamheter ska arbeta med evidensbaserade metoder och kunskapsbaserad praktik. Socialnämnden ska fortsatt beakta barnperspektivet och säkerställa barnens rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stockholm ska vara världsledande i skyddet av de mänskliga rättigheterna. Staden ska arbeta med vetenskapliga arbetsätt för att skapa trygghet såväl i utemiljön som i hemmen. Socialtjänst, sjukvård, polis, skola, förskola och det civila samhället ska arbeta tätt tillsammans. Det ska vara enkelt att få kontakt med socialtjänsten och det ska gå snabbt att få hjälp. Staden ska fokusera på att utveckla fler förebyggande och tidiga insatser.

Barn och unga

Barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Stadens socialtjänst ska ha fokus på att öka medverkan, delaktighet och dialog med barn och unga. Uppföljning av placerade barn och unga ska fortsatt vara en prioriterad fråga. Utvecklingen och behovet för Barnhus Stockholm ska noga följas.

Barn och unga i familjehem är en högt prioriterad målgrupp. I stadens riktlinjer för familjehemsvård har barnperspektivet förstärkts och vikten av att göra barn delaktiga har förtydligats i hela handlägningsprocessen.

Den psykiska ohälsan ökar bland unga i Stockholm. Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna utreda hur barnens rätt till självbestämmande och integritet kan stärkas inom psykiatrin.

Ungdomsjourens uppsökande verksamhet riktade till unga i riskmiljöer ska utökas till fler områden. Ungdomsjouren ska samfinansieras med kommuner i länet, vars ungdomar befinner sig i Stockholms stad. Ungdomsjouren ska arbeta uppsökande mot unga som utsätts för människohandel och prostitution. Ungdomsjouren ska även arbeta med ungdomar under 16 år.

Socialnämnden ska verka för att öka socialsekreterarnas närvaro på nätet och att fler socialsekreterare arbetar ute i fält. Ensamkommande barn-teamet (EKB) inom ungdomsjouren ska särskilt förstärkas med fler socialsekreterare. Socialnämnden ska fortsatt stärka stadens arbete mot barn- och ungdomsprostitution samt självskadebeteende. Arbetet med en gemensam strategi med landstingets psykiatri, som också ska gälla unga vuxna över 18 år ska fortsätta.

Nära samverkan mellan polisens prostitutionsgrupp och socialtjänsten är viktig. Socialnämnden ska fortsätta ha socialsekreterare som arbetar i nära samverkan med polisen med kompetens att arbeta med såväl offren som förövarna.

MIKA-mottagningens öppettider ska utökas och det uppsökande arbete vidgas för att bättre nå målgruppen. Insatserna ska även riktas mot EU-medborgare i prostitution och misstänkt människohandel.

Nämnden ges i uppdrag att jobba gentemot unga som säljer sex på nätet och som använder sex som självskadebeteende.

Föräldrastödprogram

Pilotprojektet barnhälsovårdsprogrammet för förstagångsföräldrar, riktade till socioekonomiskt utsatta områden, ska permanentas och utökas till fler områden. Programmet syftar till att förbättra barns hälsa genom att stödja nyblivna föräldrar i deras föräldraskap. Programmet sker i samverkan mellan socialtjänsten och BVC.

Alla stadsdelsnämnder ska erbjuda föräldrastödsinsatser och socialnämnden ska stödja och kvalitetssäkra stadsdelsnämndernas arbete med strukturerat föräldrastöd. Föräldrastödet ska anpassas efter de särskilda behov olika grupper kan ha. Föräldrastödsprogram som Komet och ABC ska erbjudas föräldrar i förebyggande syfte. Föräldrastödsprogrammet ska också erbjudas tonårsföräldrar.

Familje- och jourhem

Socialnämnden ska fortsatt arbeta med att utveckla kvalificerade familjehem. Socialnämnden ska arbeta för rekrytering av fler familjehem samt en ökad kompetens inom familjehem och jourhem för att ta emot unga med omfattande problematik. Detta är än mer centralt mot bakgrund av den flyktingkris som Sverige och Stockholm har att hantera.

Upphandling av familjehem ska ske centralt med gemensamma ramavtal för hela staden. Höga krav ska ställas på utförarna, exempelvis ska familjehem erbjuda språkstöd, läxhjälp och samhällsintroduktion. Vid granskning av familjehem ska stabilitet i den ekonomiska situationen, familjens lämplighet och förmodade syfte med uppdraget vägas in som faktorer i bedömningen. Socialnämnden ska revidera riktlinjerna för familjehemsvård för barn och ungdom för att möjliggöra detta.

Barn som placeras i familje- och jourhem är i behov av en trygg tillvaro. Felplaceringar och barn som far illa i familjehem måste noggrant följas upp och åtgärdas. En kartläggning av antalet placerade barn i stadsdelarna ska genomföras, samt en grundlig genomlysning av antalet familjehem för att säkerställa att samtliga har genomgått en utredning. Staden behöver kunna säkra att inget barn placeras i undermåliga jour- och familjehem. Om ett hem brister allvarligt i sitt uppdrag ska det gå att säkerställa att inte en ny stadsdel placerar ett nytt barn i samma familj. För att undvika att undermåliga familjehem inte används i andra kommuner är samverkan över kommungränserna avgörande. Registrering och kartläggning av familjehem bör därför ske inom ramen för Storsthlm (f.d. Kommunförbundet Stockholms län, KSL).

Mottagandet av ensamkommande barn och unga ska centraliseras

Arbetet med ensamkommande barn och ungdomar ska reformeras genom att centralisera mottagandet, utveckla stadens stödboenden och inrätta arbetsmarknadssekreterare. Detta ställer stora krav på stadens insatser och möjlighet att tillgodose behoven och det är ett arbete som staden ska prioritera högt.

Socialnämnden ska tillsammans med skolnämnden, gymnasienämnden, stadens bostadsbolag samt andra berörda instanser utveckla rutiner för att säkra mottagande, trygghet, skolgång och boende för gruppen över hela staden.

Arbetsmarknadssekreterare istället för socialsekreterare

Alla som söker sig till Sverige är olika. Vissa är i behov av mycket stöd medan andra är redo att börja studera och arbeta från dag ett. Istället för socialsekreterare ska välmående ensamkommande ungdomar mötas av arbetsmarknadssekreterare som ger dem en struktur för att klara utbildning och arbete och som guidar dem rätt i samhället så att de kan ta ansvar för sig själva och sin framtid. Socialnämnden ges i uppdrag att tillsammans med arbetsmarknadsnämnden tillse att detta blir verklighet. Det yttersta ansvaret för ensamkommande barn ligger kvar hos socialnämnden.

Stödboende för ensamkommande

Staden ska erbjuda en variation av boenden som kan anpassas efter individens behov. Många av de ensamkommande barn och unga som finns i staden är självständiga och förmögna att klara en stor del av sin omsorg. Socialnämnden ska fortsätta att etablera fler stödboenden, för de ungdomar som klarar av att bo utan ett vuxenstöd dygnet runt. I stödboenden ska ungdomar bo tillsammans med tillgängliga kontaktpersoner som stödjer dem i deras vardag och förbereder dem inför vuxenlivet. Socialnämnden ges i uppdrag att se över möjligheten till kamerabevakningen vid misstanke om narkotikaförsäljning eller stöder för att upprätthålla tryggheten på boenden. Denna möjlighet ska gälla för alla socialtjänstens verksamheter vid behov.

Stiftelsen Hotellhem i Stockholm, SHIS, ges i uppdrag att arbeta med ensamkommande barn mellan 18–21 år som har fått uppehållstillstånd och går på gymnasiet.

Återförening mellan ensamkommande barn och deras familjer

När ensamkommande barn återförenas med sina familjer övergår ansvaret från socialtjänsten till Arbetsförmedlingen. Stödet från Arbetsförmedlingen har dock varit otillräckligt och till följd av detta har flera barn fått ta ett stort ansvar för att lotsa familjen in i det svenska samhället. Ungdomarna ska därför kunna ges en kontaktperson under sex månader efter att deras familjer har anlänt i en övergångsfas. Stadsdelsnämnden är den myndighet som ska utse kontaktpersonen. Flera ensamkommande barn kommer från krigshärjade länder och är djupt traumatiserade. I samverkan med landstinget ska barnen erbjudas samtalsstöd och traumabearbetning vid behov.

Samverkan med näringslivet

Socialnämndens samverkan med näringslivet inom ramen för Advisory Board ska fortsätta att utvecklas under 2018. Syftet är att främja och stödja ensamkommande barns integration. Uppdraget ska inkludera ensamkommande barn och unga både i och utanför stadens egna boenden.

Ungdomar i riskmiljöer

Som en del i arbetet med fler socialsekreterare ute i fält ska staden stärka det akuta mottagandet och arbetet med ensamkommande barn som vistas i riskabla

miljöer. Inga barn ska bo på Stockholms gator. Socialnämnden ska i samarbete med polisen förstärka ungdomsjouren för att förbättra arbetet med barn som försvinner.

Vård enligt LVU i form av placering i ett familjehem eller på ett särskilt boende bör tillämpas i fler fall då ungdomar är i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Möjligheter att använda platser på låsta så kallade SiS-boenden måste öka och placering ska ske snabbare än vad som ofta görs idag.

Samverkan mellan socialtjänst och skola

Alla barn ska gå i skolan. En ökad skolnärvaro ger bättre skolresultat som på sikt motverkar utanförskap. Staden ska därför ta ett helhetsgrepp kring elevers skolnärvaro. Socialnämnden ges i uppdrag att tillsammans med skolnämnden initiera ett projekt heter Alla barn i skolan.

Projektet Alla barn i skolan ska vara ett samarbete mellan socialtjänsten och skolan som ska gå ut på att ett skolnärvaroteam följer ett barn i taget under en intensiv åttaveckorsperiod. Skolor ska kunna ansöka om stöd för de barn som behöver.

I samtal inom ramen för projektet ska socialtjänsten prata med barnen om de hinder som barnen känner inför att gå till skolan och gemensamt hitta sätt att ta sig över dessa. Det kan exempelvis handla om att barnen behöver vända tillbaka dygnet om de sitter uppe och spelar på natten.

Andelen behöriga till gymnasiet ska öka genom att andelen elever i utsatta skolor som går ut grundskolan utan gymnasiebehörighet ska halveras till 2025.

Att möta barn och unga som av olika anledningar har det tufft redan i skolan ska vara en prioriterad uppgift för socialtjänsten. En god utbildning förhindrar framtida social problematik. Pilotprojektet samverkan skola-socialtjänst (PPSS), som syftar till att stötta och hjälpa de elever som riskerar att inte klara skolan, ska permanentas och utökas från att finnas i enbart åtta stadsdelar till att kunna finnas i alla stadsdelar. Socialnämnden ges i uppdrag att tillsammans med skolnämnden ta tillvara och sprida erfarenheter från projektet till samtliga skolor för att ytterligare stärka samarbetet mellan skola och socialtjänst. Det pågående försöket med att ge stödsamtal utan att socialtjänsten gått vidare med orosanmälan ska fortsätta.

Socialnämnden ges i uppdrag att utveckla möjligheten att placera fler socialsekreterare på utsatta skolor där det förekommer många orosanmälningar och även på skolor som inte drivs i egen regi. Projektet ska innebära en möjlighet att få hjälp, men inte vara tvingande. Socialtjänsten ska finnas i de miljöer där barn och unga befinner sig, oavsett i vilken stadsdel de befinner sig. Socialsekreterare ska finnas tillgängliga utanför sina kontor och utanför kontorstid för att möta barn och unga i riskmiljöer.

Stockholms stad ska inte placera barn i HVB-hem som endast erbjuder så kallad särskild undervisning. Endast hem som har avtal med en skola ska komma ifråga. I ett tidigt skede ska rektorer ges möjlighet att ta del av planeringen av

familjehems- eller institutionsvård. Skola och socialtjänst ska samverka med föräldrar för att i största möjliga mån kunna undanröja sekreteshinder. Socialnämnden ska tillsammans med skolnämnden erbjuda läxhjälp till de boende på stadens HVB-hem.

Socialnämnden ges i uppdrag att tillsammans med skolnämnden, gymnasienämnden och stadsdelsnämnderna prioritera höjda skolresultat hos de barn som lever i familjer med sociala problem och som har återkommande kontakt med socialtjänsten.

Omhändertagna barn ska ha en namngiven socialsekreterare som sköter kontakterna med barnet. Varje barn som placeras i hem för vård och boende, HVB, ska genomgå en skolpsykologisk och pedagogisk utredning. Stockholms stad ska ställa höga krav på placerade barns skolgång och kräva att barnen får relevant stöd för att nå målen. Läxhjälp ska finnas för placerade barn. Arbetet med att stödja familjehemsplacerade barns skolgång inom SkolFam ska fortsätta och erfarenheterna från projektet ska spridas. Socialnämnden ges i uppdrag att arbeta fram SkolFam för barn som är placerade enligt LSS.

Drog- och brottsförebyggande arbete

Obligatoriska föräldrasamtal ska hållas inom 24 timmar när en drogpåverkad minderårig påträffats av polis eller socialtjänst eller när en ungdom anmäls för brott. Socialnämnden ska stödja stadsdelsnämndernas preventiva insatser samt samla och sprida kunskaper om effektiva metoder. Arbetet med sociala insatsgrupper är fortsatt prioriterat och samtliga stadsdelsnämnder förutsätts använda denna arbetsmetod, även riktat mot målgruppen 20–29 år. Socialnämnden ges i uppdrag att utveckla projektet med sociala insatsgrupper så att det blir mer effektivt. Bland annat ska samarbetet med polisen stärkas. Det är viktigt att staden följer de studier som görs och löpande utvecklar och förfinar arbetet.

Staden ska vara ett föredöme när det gäller att tillhandhålla platser för ungdomstjänst.

Socialnämnden ska fortsatt bistå stadsdelsnämnderna i det förebyggande arbetet för att minska narkotikaanvändningen. Nämnden tilldelas ökade resurser för att motverka droganvändandet bland unga. För att öka närvaron och tryggheten i de miljöer där ungdomar vistas är det viktigt att ha närvarande fältassistenter i tunnelbanan.

Socialnämnden får i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna sprida Maria ungdoms verksamhet över staden via minimarior med öppenvårdsinsatser för unga i riskzon. Socialnämnden ska också fortsätta arbetet med regionalisering av öppenvårdsinsatser.

Missbruk och beroende

Fortsatta satsningar på att utforma och erbjuda kvalitativ och erfarenhetsmässigt god öppenvård som utgår från varje individs behov ska genomföras. Missbruksvården ska så långt som möjligt ske nära målgruppen genom decentraliserad och uppsökande verksamhet.

Stadens socialtjänst behöver stärka kunskapen om och utveckla arbetsmetoder, stödinsatser och boenden för målgrupperna samsjukliga och unga vuxna i missbruk och beroende. Genom ökad kunskap hos medarbetare samt stärkt stöd och insatser som är speciellt riktade till kvinnliga missbrukare kan staden fånga upp och hjälpa fler kvinnor i ett tidigare skede. Unga vuxna med etablerat missbruk behöver erbjudas kunskapsbaserade vård- och behandlingsinsatser som är anpassade till deras behov. Unga i riskzon och personer i tidigt skede av missbruk ska erbjudas lättillgängliga insatser.

Allt fler personer med missbruksproblematik får diagnosen neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Nämnden ska fortsatt utveckla former för samverkan mellan socialtjänst, beroendevård och psykiatri för att forma insatser till denna målgrupp. Nämnden ska fortsatt utveckla barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården. Nämnden ska delta i arbetet med utveckling och planering av boendeformer för äldre missbrukare.

För att minska steget från stödboende till träningslägenhet ska kvalificerat boendestöd ges.

Fortsatt fokuserat arbete mot hemlöshet

Socialnämnden har ett ansvar att samordna, driva på och följa upp insatser inom hemlöshet i enlighet med Stockholms stads program för att motverka hemlöshet.

Arbetet mot hemlöshet ska vara långsiktigt och nämnderna ska fortsatt prioritera det förebyggande arbetet för att undvika att personer hamnar i hemlöshet. Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna och bostadsbolagen fortsätta att arbeta vräkningsförebyggande, inte minst när barn berörs. I det arbetet är skuldrådgivning en viktig del. Inga barnfamiljer i Stockholm ska behöva vänta mer än en vecka på att få budget- och skuldrådgivning. Riktlinjer för vräkningsförebyggande arbete ska finnas.

I staden ökar antalet barn som växer upp på vandrarhem och hotell. Detta utgör inte en bra uppväxtmiljö och nämnden ges därför i uppdrag att prioritera arbetet med att tillse att alla barn i Stockholm har ett stadigvarande boende. Barn ska inte bo långvarigt på vandrarhem eller hotell.

Socialnämnden ska i samråd med arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna särskilt fokusera på människor och familjer som är föremål för insats från socialtjänsten. Ofta handlar det om familjer med utländsk bakgrund och det kommer ställa krav på SHIS att tillhandahålla bostäder i takt med att gruppen förväntas växa.

Det ska finnas rutiner för förebyggande arbete när det gäller familjer och vårdnadshavare med barn. Fokus kvarstår på att minska hemlösheten bland unga genom bland annat Botorg för unga vuxna.

Ett viktigt led i arbetet mot hemlöshet är tillgången till försöks- och träningslägenheter. Boendefrågorna och boendestödsinsatserna behöver därför fortsatt prioriteras. Projektet ”Bostad först” ska fortlöpa och utvecklas.

Tak över huvudet-garantin är en viktig del i stadens stöd till hemlösa och ska geografiskt spridas över staden. Stiftelsen Hotellhem i Stockholms roll är viktig och ska tydligare möta socialnämndens och stadsdelsnämndernas behov av genomgångsbostäder för personer som är i behov av en tillfällig bostad eller mer varaktigt boende med visst boendestöd. Stiftelsen Hotellhem i Stockholms kärnverksamhet ska behållas intakt.

EU-medborgare och tredjelandsmedborgare

Många fattiga EU-medborgare och tredjelandsmedborgare lever på Stockholms gator. Det är en oacceptabel situation som kräver ett tydligt agerande från staden i kombination med insatser från socialtjänsten för de som behöver stöd och hjälp. Socialjourens EU-team och medborgartelefonens verksamhet ska fortsätta. Att Stockholms stad agerar lika över hela staden är avgörande där utgångspunkten är att svensk lag är lika för alla. För att kunna koordinera arbetet och fortsätta utveckla stadens insatser och agerande är det viktigt att stadens projektledare för samordning av arbetet kring hemlösa EU-medborgare och tredjelandsmedborgare fortsätter och att den tidigare tydliga dialogen som fanns med andra berörda aktörer och instanser prioriteras. Socialnämnden får också i uppdrag att upprätta en enhet som i samverkan med polis arbetar med misstänkt människohandel och utnyttjande av fattiga EU-medborgare.

Socialnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden bidra till stadens nollvision för olagliga boplatser, svensk lag och stadens ordningsföreskrifter ska gälla lika för alla. Staden måste arbeta målmedvetet med verk samma insatser för att förebygga etableringen av olagliga boplatser och stärka dialogen och samverkan med berörda aktörer.

Insatser mot våld i nära relationer

Alla kan drabbas av våld i nära relationer. Våld i nära relationer är en allvarlig folkhälsofråga som får stora konsekvenser för de drabbade. Fördelning av riktade medel mot våld i nära relationer ska utgå från en kartläggning av den faktiska omfattningen.

Den som utsatts för våld ska få insatser som stöttar till att kunna leva ett liv fritt från våld och som ger förutsättningar att kunna göra självständiga val. Socialnämnden ges i uppdrag att tillse att socialtjänsten arbetar för att i ett tidigt skede möta den som utövat våld i nära relation och motivera till insatser som syftar till att det våldsamma beteendet ska upphöra så att den som är utsatt för våld ska kunna leva ett tryggt liv.

Ett större fokus behöver läggas på att utveckla det preventiva arbetet för att angripa våldets ursprung. Arbetet med ökade insatser till våldsutövare behöver utvecklas och förövare ska erbjudas behandling för att bryta sitt destruktiva beteende. Det ska finnas ett tydligt barnperspektiv i alla utredningar av vuxna som utsätts för våld alternativt vuxna som utövar våld. Det ska alltid inledas en utredning när socialtjänsten får kännedom om att ett barn lever med våld i nära relation. Barn som drabbats av våld i nära relation ska få möjlighet till Tryggare barn. Metoder såsom Signs of Safety och Caring Dads kan med fördel användas.

Relationsvåldscentrum Sydosts (RVC) stödverksamhet för personer som varit utsatta för våld samt för personer som har använt våld mot någon närstående, ska centraliseras för att erbjuda stadens invånare tillgång till samma stöd oavsett var i staden de bor samt för att öka kompetens och kvalitet. Verksamheten ska finansieras av stadsdelsnämnderna. Utifrån att våldsutövare är en relativt ny målgrupp för socialtjänsten finns det idag få insatser riktade till gruppen och endast inom ett begränsat område. Våldsutsatta och förövare behöver helt olika typer av stöd för att komma ur den situation de befinner sig i. I diskussionen kring våld i nära relationer förutsätts nästan alltid att det handlar om mäns våld mot kvinnor. Förvisso är det så att det oftast är män som utsätter kvinnor, men det är oerhört viktigt att det också finns det motsatta förhållandet – och att det även finns våld i samkönade relationer. För att ytterligare förstärka kunskaperna kring allt våld i nära relationer och skapa stödfunktioner för alla utövare och utsatta är det därför viktigt att skilja på verksamheterna.

Socialnämnden ska i dialog med Stiftelsen Hotellhem i Stockholm ställa om och bredda målgruppen till att omfatta även offer för våld i nära relation eller hedersförtryck och som är i behov av mellanboende. En viktig målgrupp för SHIS är genomgångsbostad för de som tidigare bott på skyddade boenden eller personer som inte kan bo hemma på grund av våld i nära relation eller hedersrelaterat förtryck och våld. En annan väsentlig målgrupp är personer i behov av förturslägenheter men som inte uppfyller den vanliga bostadsförmedlingens krav på förtur.

Socialnämnden ska arbeta vidare för att förbättra långsiktigheten för kvinnojourernas verksamheter och ekonomiska förutsättningar. Stockholms stad ska som huvudstad också verka gentemot regeringen för tryggare och stabilare förutsättningar för kvinnojouren och skyddade boenden med nationellt intag.

Stockholms stad har en garanti på skyddat boende för personer som bedöms ha behov av skyddsplacering. Staden ska erbjuda platser på skyddat boende för både kvinnor och män. Personer som bott på skyddat boende ska vid behov erbjudas stöd och hjälp till annat boende om de inte kan återvända till sitt ordinarie boende. Boendefrågan och tillgången till lägenheter behöver därför fortsatt prioriteras och samverka med stadens bostadsbolag och SHIS ska stärkas.

Det är av stor vikt att socialnämnden, skolnämnden, gymnasienämnden samt stadsdelsnämnderna utformar regelverk och ekonomiskt stöd på ett sätt som garanterar skolgång eller pedagogisk verksamhet för de barn som tvingas leva under skydd, exempelvis på kvinnojouren.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Origo, det länsgemensamma resurscentret för hedersrelaterat våld och förtryck, ska fortsätta vara ett samlat kunskapscenter för unga. Origo ska arbeta aktivt för att uppmärksamma de pojkar som tvingas upprätthålla hedersnormer. Staden ska verka för att Origos uppdrag utökas till att även arbeta med förebyggande insatser riktade mot unga samt med information och ökad kunskap till

relevanta verksamheter som möter unga i sitt dagliga arbete. Fler par som är utsatta för hedersrelaterade hot bör ges plats på skyddade boenden. Riktade stöd ska ges till verksamheter som arbetar för att motverka hedersproblematik.

Barnnäktenskap och tvångsäktenskap ska bekämpas. Barn ska inte vara gifta och ingen ska tvingas gifta sig mot sin vilja. Staden har här ett ansvar att aktivt motverka och bekämpa barnnäktenskap om detta upptäckts.

För att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck, barnnäktenskap och tvångsäktenskap ska ett kompetensteam inrättas bestående av specialister, socialsekreterare och poliser.

Socialnämnden ges i uppdrag att införa kompetenshöjande insatser om könsstymning hos personal inom skola, vård och socialtjänst. Trots förbud mot könsstymning drabbar detta fasansfulla ingrepp fortfarande unga flickor i Sverige varje år. För att kunna ge vård och samtalsstöd till de drabbade, men också arbeta förebyggande, är det avgörande med kompetens om könsstymning hos berörd personal. Socialnämnden ska därför införa en särskild utbildning som riktas till de yrkesgrupper som berörs.

Våldsbejakande extremism

All stadens verksamhet ska bygga på forskning och beprövad erfarenhet. Ekonomiska bidrag ska framtas aktörer som upplåter en plattform för våldsbejakande extremism. Bidrag ska följas upp noggrant och utvärderas av den bidragsgivande nämnden.

Stockholms stad måste aktivt och sammanhållet arbeta förebyggande mot unga krigsresande och våldsbejakande extremism. Det ska ske genom ett sammanhållet, långsiktigt arbete över hela staden grundat på profession, forskning och evidens, där förebyggande insatser är grunden, men där också tydliga konsekvenser framgår för återvändare. Stockholm ska ta lärdom av och samverka med andra länder som har goda erfarenheter av och kunskap om problematiken såsom Storbritannien och Danmark. Det lokala arbetet ska ske i tydlig samverkan med frivilligsektorn för att öka kunskap bland vuxna och unga genom att ingå möjliga partnerskap. Socialnämnden ska arbeta för att stärka kunskap och förståelse bland stadens medarbetare inom berörda instanser, vilket gör att fler ungdomar kan uppmärksammas tidigare.

Socialpsykiatri

Implementering av evidensbaserade metoder inom socialpsykiatri är ett fortsatt prioriterat område. Nämnden har ett ansvar för att vidareutveckla utrednings- och uppföljningsinstrumenten och den individuella uppföljningen samt att ge stöd och insatser som leder till ökad självständighet och att målsättningarna med insatserna uppnås.

Det är viktigt att sysselsättningen av personer med psykisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ökar. Alternativen behöver anpassas efter individen och därför upparbetas kontakter med företagare i närmiljön för att åstadkomma

ett mer varierat utbud. Därmed sprids även kunskap till företagen om vad målgruppen kan bidra med. Samverkan mellan kommun och landsting för personer med psykisk funktionsnedsättning ska öka.

Socialnämnden ska i samverkan med stadsdelsnämnderna planera för utbyggnad av boenden för personer med psykisk funktionsnedsättning. Planering och genomförande ska utgå från handlingsplanen för utveckling av socialpsykiatrin.

Socialnämndens arbete tillsammans med arbetsmarknadsnämnden för ökad sysselsättning, studier, praktik och arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning ska fortsätta. Arbetet sker inom ramen för ALFA, som permanentas i stadens verksamhet under arbetsmarknadsnämnden.

Funktionsnedsättning

Människor med olika funktionsnedsättningar ska kunna leva ett så självständigt liv som möjligt. De hinder som en medborgare med en funktionsnedsättning begränsas av ska därför avhjälpas där så är möjligt. Alla medborgare ska ha möjligheter att välja sitt boende, ha en givande fritid och delta i arbetslivet. Brister i tillgänglighet måste kontinuerligt kartläggas och åtgärdas.

Information som publiceras på stadens webbplats måste vara tillgänglig även för personer med funktionsnedsättning. Anhöriga som vårdar en närstående behöver ibland avlastning eller annat stöd för att orka med. Därför måste omsorgen vara lyhörd för deras behov och tillsammans med landstinget erbjuda det stöd som efterfrågas.

Socialnämnden ska tillsammans med äldrenämnden se över insatser för äldre fyllda 65 år i bostad med särskild service, LSS, i syfte att ta fram en helhetssyn vad gäller insatser som daglig verksamhet och aktiviteter för en stimulerande miljö.

Socialnämnden ska arbeta med målgruppen yngre dementa och driva projektet ”Stödinsatser till personer yngre än 65 år med demenssjukdom, deras anhöriga och barn”. Projektets mål är att personer under 65 år med demenssjukdom, tillsammans med närstående och barn får de stödinsatser de har behov av, i tid och i tillräcklig omfattning.

Staden har brist på bostäder med särskilt stöd och service. Inom ramen för genomförandegruppens arbete ska nämnden delta i samordning och utveckling av utbyggnaden av bostäder med särskilt stöd och service. Socialnämnden ska säkerställa att behov av särskilda boenden tidigt beaktas i stadens planprocesser för att stärka tillgången till bostäder med särskilt stöd och service över hela staden.

Arbetet med att stärka barnperspektivet i handläggningen med barn med funktionsnedsättning ska fortsatt utvecklas. Kunskap och metoder för att öka delaktigheten i handläggningen och under genomförandet av insatser till personer med funktionsnedsättning ska vidareutvecklas. Stockholms stads program för stöd till anhöriga ska ligga till grund för arbetet med anhörigstöd.

Socialnämnden ska fortsätta utveckla samarbetet med andra myndigheter. Arbetet med den kommungemensamma funktionen för verksamhets- och yrkesutveckling fortgår.

Staden ska tillhandahålla en god fritidsverksamhet för barn och ungdomar. I samverkan med det lokala föreningslivet och andra aktörer ska en mångfald av verksamheter för barn och unga erbjudas. Det är angeläget att i planeringen av verksamheter för barn och ungdomar ta särskild hänsyn till behoven hos barn och ungdomar med funktionsnedsättning.

Socialnämnden ska fortsätta arbetet med att säkerställa kompetensen bland personliga assistenter och genomföra kompetenshöjande insatser om så behövs.

Personer med funktionsnedsättning ska på ett enkelt sätt kunna kommunicera med Stockholms stad. Det är viktigt att kontaktcenter har kunskap och kompetens kring de tekniska hjälpmedel som används av personer med funktionsnedsättning.

Socialnämnden får i uppdrag att återupprätta och vidareutveckla samarbetet med branschorganisationen PULSS inom LSS. PULSS samlar en majoritet av de privata utförarna och besitter stor kunskap om kostnader, ersättningsnivåer, klientgrupper och dess förutsättningar. Branschorganisationens samlade erfarenhet är värdefull för att i upphandlingar hjälpa staden att utvärdera anbud och få till stånd väl utformade avtal med fungerande aktörer.

Ekonomiskt bistånd

Det ekonomiska biståndets syfte är att skapa ett skyddsnet och en garanti för att de som bor i Stockholm får den hjälp och det stöd de behöver för att kunna leva i ekonomisk och social trygghet. Samtliga stadsdelsnämnder ska använda evidensbaserade instrument för bedömning både vid nybesök samt vid långvarigt behov av ekonomiskt bistånd och socialnämnden ska främja en fortsatt utveckling av detta arbete. Stadens aktiva arbete med att motverka, identifiera och utreda felaktiga utbetalningar ska fortsätta och skärpas.

Socialnämnden ska, tillsammans med stadsdelsnämnderna och arbetsmarknadsnämnden, etablera samverkan med Försäkringskassan i syfte att utforma rutiner för samarbete när personer med ekonomiskt bistånd är i behov av stöd för samordning av rehabilitering.

Arbetet med att främja rehabiliterande insatser för mottagare av ekonomiskt bistånd ska utvecklas och drivkrafter för att arbeta stärkas. Därför ska ett bidragstak i försörjningsstöd av arbetsmarknadsskäl införas. Socialnämnden får i uppdrag att komplettera riktlinjerna för ekonomiskt bistånd i detta syfte.

Arbetslinjen inom försörjningsstödet ska förtydligas med krav på att aktivt delta i arbetskraften. Människor som är sjuka eller av andra belagda skäl inte har förmåga att arbeta ska aldrig tvingas arbeta. Socialnämnden ges i uppdrag att införa ett aktivitetskrav i försörjningsstödet och tillse att försörjningsstödet minskar för de som inte deltar aktivt i arbetsmarknadsinsatser. Deltagande och

aktivitet ska tydligt kopplas till rätten till försörjningsstöd . Ingen ska behöva bli hemmasittande i väntan på besked om eventuell insats. Personer som söker ekonomiskt bistånd ska därför erbjudas kompetenshöjande åtgärder inom fem dagar. Åtgärder kan exempelvis vara arbetsträning, praktik, studiebesök, utbildning eller hjälp med CV-skrivning.

Kontakten mellan socialtjänsten och de som söker hjälp ska förbättras. Socialnämnden ges därför i uppdrag att upprätta rutiner för att socialtjänsten ska genomföra hembesök hos personer som ansöker om försörjningsstöd i Stockholm. Riktlinjerna för ekonomiskt bistånd ska revideras i syfte att minska bidraget om personen inte medverkar till utredningen så att hembesök kan genomföras. Hembesöken syftar till att skapa bättre kontakt med de som söker hjälp, men försvårar även fusk. Hembesök ska även kunna göras utan att på förhand aviseras.

För att hjälpa människor till egen försörjning ska socialnämnden revidera riktlinjerna för försörjningsstöd så att det blir möjligt att starta eget med försörjningsstöd. Ansvar för insatsen bör åvila arbetsmarknadsnämnden. Insatsen ska beläggas med max sex månaders provotid. Vidare ska den vara behovsprövad i samarbete med företagare. Verksamheten måste godkännas. Deltagarna ska kunna göra vinst under dessa sex månader utan att det dras av på försörjningsstödet. Socialnämnden bör revidera riktlinjerna för försörjningsstöd för att möjliggöra detta.

Ekonomiskt bistånd ska vara tillfälligt och endast ges till personer som har uppehållsrätt i Sverige. Socialnämnden uppdras att revidera riktlinjerna för ekonomiskt bistånd i detta syfte.

Förskottslån

Socialnämnden ges i uppdrag att ersätta det ekonomiska biståndet till nyanlända med uppehållstillstånd med ett förskottslån i väntan på att deras etableringsersättning och andra statliga stöd ska utbetalas. När personerna väl får etableringsersättningsersättningen ska en individuell avbetalningsplan genomföras så att inte dubbla bidrag betalas ut för samma period.

Kompetensförsörjning

Stockholms stad ska vara en ledande arbetsgivare för socialsekreterare. Det finns idag en hög rörlighet bland socialsekreterare och biståndsbedömare inom stadens socialtjänst samtidigt som socialsekreterares arbetsbelastning ökar allt mer. Detta har konsekvenser för stadens arbete och på kvalitet, kontinuitet och arbetsmiljö. Medarbetare ska ges det stöd och hjälp som behövs för att klara av sitt dagliga arbete. Socialnämnden ska ha ett välfungerande introduktionsprogram för socialsekreterare och biståndsbedömare samt säkerställa att handledning/mentorskap finns för nyanställda samt medarbetare som byter arbetsuppgifter.

Chefer har en viktig roll i arbetet för att säkerställa en rättssäker myndighetsutövning och en god arbetsmiljö. Chefer behöver goda kunskaper om de krav arbetsgivarrollen ställer. Därför ska det finnas ett stadsövergripande ledarutvecklingsprogram inom socialtjänsten. För att säkerställa en ökad kontinuitet

och möjligheter till vidareutveckling inom socialtjänsten ska arbetet fortsätta utifrån stadens handlingsprogram och verka för möjligheter till karriärtjänster inom socialtjänsten. Stadens traineeprogram för socionomer ska fortsätta.

Forskning och utveckling

Socialnämnden ska fortsatt samordna arbetet med att införa evidensbaserad praktik i det sociala arbetet inom stadens alla verksamheter. Det är också viktigt att resultaten från forsknings- och utvecklingsprojekt sprids i stadens verksamheter. Socialnämnden ska även arbeta för att samverkan med andra myndigheter utvecklas.

Medarbetare inom verksamhetsområdet individ- och familjeomsorg samt stöd och service till personer med funktionsnedsättning har fortsatt behov av kompetensutveckling på såväl bas- som specialistnivå, till exempel inom områdena upphandling, uppföljning och samverkan med privata utförare och entreprenörer samt MI (motiverande samtal) och bemötandefrågor i det sociala arbetet.

Utveckling av e-tjänster

Stockholms stad ska fortsatt vara ledande i den tekniska utvecklingen av e-tjänster och modernisering av socialtjänsten. Genom att socialtjänsten fortsätter att utvecklas online kan nya grupper nås. Detta är särskilt viktigt för att komma i kontakt med unga människor och ge Stockholms stad en tillgänglig socialtjänst även på kvällar och helger.

Övrigt

Socialnämnden ges i uppdrag att stärka arbetet med uppföljning av avtal.

Socialnämnden får i uppdrag att i samarbete med stadsdelsnämnderna utveckla avhopparverksamhet för tungt kriminella samt se avhoppare en tydlig målgrupp. Arbetet ska ske i samverkan med polis och den nationella samordnaren.

Trygghetspriset permanentas.

Biståndsbedömning för LSS överförs från stadsdelsnämnderna till socialnämnden.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

SL-kort, ekonomiskt bistånd	2,3 mnkr
Stöd utsatta EU-medborgare	10,3 mnkr

Ökade kostnader för (-):

Fler karriärtjänster för socialsekreterare	-5,0 mnkr
Förstärkta insatser mot ungas droganvändning	-2,5 mnkr
Kompetensteam hedersrelaterat våld	-2,5 mnkr
Föreningsbidrag ekonomiskt bistånd, individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri samt övriga öppna insatser för vuxna överförs från stadsdelsnämnderna	-1,9 mnkr
Utökad uppdrag Origo	-1,5 mnkr
Utökade öppettider MIKA-mottagningen	-1,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

17. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Socialnämnden** godkänns.

Stadsbyggnadsnämnden

Stockholm växer i en historisk omfattning. Inflyttningen ställer krav på en hög byggnationstakt avseende både bostäder, arbetsplatser och servicelokaler. Till 2020 ska 50 000 nya bostäder påbörjas och stadsbyggnadsnämnden ska verka för att fler unga får sin första bostad. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för att planeringen sker i enlighet med översiktsplanen. Den täta kvarters- och blandstadens förtjänster ska vara vägledande för stadsplaneringen i hela staden. Det är bara så en stad för alla som vill bo och arbeta här kan byggas, och som samtidigt är så bra som möjligt för miljö och klimat.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en av världens vackraste storstäder med en unik kombination av storstadens puls och naturens lugn. Här finns en mångfald av attraktiva stadsmiljöer med egna identiteter, som skapar möjligheter för stockholmarna att välja vilken del av staden som passar ens egen livssituation och livsstil.

Stadsbyggnadsnämndens främsta uppdrag är att ta fram detaljplaner för att få fram bostäder och allt annat som en fungerande storstad behöver. Stadsbyggnadsnämnden ska i det sammanhanget planera för ett modernt, hållbart och väl fungerande stadsrum, där redan befintliga stadsdelar får växa samman. Staden ska byggas tätare och det som redan är byggt ska förbättras. Nya funktionsblandade stadsdelar ska växa fram, med en mångfald av upplåtelseformer. Ambitionen är att hälften av de nya bostäderna ska vara hyresrätter och hälften ska vara smålägenheter.

Över tid har andelen mindre lägenheter minskat i förhållande till det totala bostadsbeståndet. Andelen små lägenheter är störst i innerstaden medan större lägenheter dominerar i stadens yttre områden. Större lägenheter kan upplevas som en bättre boendekvalitet med mer utrymme, men det ger också svårigheter för de som efterfrågar en mindre bostad, till exempel studenter och små hushåll. Ensamhushållens andel anses vara hög i Stockholm. De har ökat kraftigt under de senaste decennierna och uppskattats till över 50 procent i Stockholmsregionen.

Tillgången till billiga bostäder för unga och studerande är därför en viktig faktor för Stockholms fortsatta tillväxt. Antalet studentbostäder i Stockholm behöver öka. Efterfrågan på ungdomslägenheter är större än utbudet idag. Studentbostäder och små bostäder ska därför prioriteras i planprocessen.

En modern och hållbar stad med fokus på kvalitet

Till 2030 ska det byggas 140 000 nya bostäder i staden. Stadens stadsbyggnadspolitik ska dock inte enbart utgå från att definiera abstrakta siffermål, det är också viktigt att bostadsbyggandet utgår ifrån mått på kvalitet.

Lika viktigt är det att, vid bostadsbyggande och särskilt då nya stadsdelar planeras, inte bara beakta byggnaderna utan även stadsmiljö och stadsliv. En attraktiv och omtyckt stadsdel har både kvalitativ och varierande utformning av byggnader. En samhällsplanering med gröna rekreationsytor och inbjudande stadsrum ger en god stadsmiljö, och en lokal miljö med attraktioner som lockar inte bara boende utan även besökare till området.

Då dessa tre aspekter beaktas och implementeras skapas stadsdelar som är attraktiva och har hög kvalitet. Exempel på detta är Hammarby Sjöstad och Västra Kungsholmen som båda präglas av omväxlande och spännande arkitektur, närhet till vatten och parker samt inbjuder till ett stadsliv i form av restauranger, caféer och affärer.

Behovet av många nya bostäder innebär en omfattande förtätning av i första hand innerstaden och dess närliggande stadsdelar, den centrala stadens utvidgning, samt också vissa tyngdpunkter, till exempel i Farsta, Älvsjö, Brommaplan och Kista. Denna förtätning kan göras dels genom kompletteringsbebyggelse, dels genom en mer omfattande stadsomvandling.

Det som byggs nytt ska vara varierat i såväl gestaltning som upplåtelseform, och fokusera på kvartersstadens kvaliteter med levande bottenvåningar och en tydlig gränsdragning mellan privata och offentliga ytor. I vissa delar av staden kan det vara värdefullt att inta en tillåtande hållning till arkitektoniska uttryck som sticker ut, i andra delar kan det istället vara värdefullt med en tydlig anpassning till den befintliga miljön. I syfte att förädla stadens visuella intryck ska nämnden även verka för att berika Stockholm med bebyggelse i mer klassisk byggstil. Grönområden, parker och vattenspeglar ska tillgängliggöras och förädlas på så sätt att de kommer fler stockholmare och besökare till del.

Inom ramen för denna utveckling behöver staden stärka hållbarhetsperspektiven samt ytterligare utveckla strategierna för planering och ekonomi. Nämnden har även en viktig roll i utvecklandet av fler stadsdelar med hållbarhetsprofil.

Stadsutveckling enligt Promenadstaden

Utbyggnaden av staden ska ske enligt de stadsutvecklingsstrategier som fastställts i översiktsplanen samt tillägget till densamma, Den gröna promenadstaden. Staden ska främst växa i de utpekade stadsutvecklingsområdena i innerstadens krans, genom ett utvecklat City och i de tyngdpunkter som identifierats i ytterstaden. Arbetet med att koppla samman ytterstadens stadsdelar med varandra och med omgivande kommuner genom en tätare och mer varierad bebyggelse och förbättrade kommunikationer ska därför intensifieras. När stadsdelar växer samman, som vid Årstafältet och Hagastaden, ökar förutsättningarna för goda kommunikationer och trygga boendemiljöer. Staden kan även behöva vara beredd att ta en mer aktiv roll för att öka bostadsbyggandet i prioriterade områden i ytterstaden.

Stockholm ska byggas enligt den klassiska stadens form med levande gatumiljöer och tydliga kvarter, men med vår tids innehåll och gestaltning. Nämnden ska i den fysiska planeringen skapa förutsättningar för kommersiella lokaler i bottenplan, utveckling av högre utbildning och forskning samt för att öka antalet arbetsplatser i nya utvecklingsområden. Stadsbyggnadsnämnden ska även inta en positiv och underlättande hållning till att förtäta innerstaden.

Byggnad i goda befintliga kollektivtrafiklägen samt lägen där planering av nya kollektivtrafikförbindelser och vägar pågår ska prioriteras. Stadsbyggnadsnämnden ges i uppdrag att arbeta fram en ny form för att beräkna antalet parkeringsplatser för bilar vid nyproduktion av bostäder, som utgår från fastighetens

totala kvadratmeter BOA istället för antalet lägenheter. Det innebär såväl en mer konkret som mer flexibel modell för byggherrarna att utgå ifrån, vilket är en nödvändighet för att hålla nere produktionskostnaderna.

Vid nybyggnation ska det planeras för ett ökat cyklande och behov av cykel-parkering. Detta är särskilt angeläget vid omvandlingen av området runt Stockholms centralstation.

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden, utreda och föreslå sträckningar som ger störst effekt för framtida cykelpendling. I detta arbete ska ingå att ta nya stadsutvecklingsområden i beaktande, även sådan som innebär ett samarbete med grannkommuner.

I genomförandet av Promenadstaden är det viktigt att vidareutveckla strategier och förhållningssätt kring stadens ljud. Ljud är en del av staden och det finns god kunskap om hur man kan förhålla sig till ljud som kvalitet samt hur det som uppfattas som buller kan hanteras. Stadsbyggnadsnämnden ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden identifiera begränsningar och konsekvenser av dagens riktlinjer på stadens utveckling på kort och längre sikt, och i samarbete med länsstyrelsen se över riktlinjerna och föreslå åtgärder för att möjliggöra bostadsmålet.

Stockholm har Sveriges mest omtyckta parker

Urban grönska och vatten har inte bara stora positiva effekter på den biologiska mångfalden, det har också positiv inverkan på stadsmiljö och livskvalitet. För Stockholm handlar det om att bevara och utveckla grönområden för att skapa mest och bäst nytta på rätt platser. När staden växer kan vi inte bevara all grönska, men vi kan heller inte bygga bort all grönska. Förutom parker och andra grönområden behöver det också handla om såväl gröna tak och väggar som stadsodlingar och fler träd längs stadens gator.

När allt större delar av staden planläggs så behöver vi därtill studera vilka grönytor och parker som är mest värdefulla att bevara och helst kunna utvecklas vidare för framtiden. Det är synnerligen viktigt att vi säkerställer en långsiktigt hållbar utveckling av stadens grönska. I det sammanhanget behöver vi se längre än till 2030. Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden, genomföra en utredning för Stockholms framtida grönstruktur med utgångspunkt i en prognosticerad befolkningsökning till år 2100. I utredningen ska ingå att, utifrån en nationell benchmarking, föreslå konkreta åtgärder som syftar till att förbättra kvaliteten i och tillgängligheten till befintliga parker.

Nya parker och träd ska anläggas som en naturlig del av stadsutvecklingsområdet. Befintliga parkers stora värde tillsammans med andra rekreationsytor ska bevaras. Fler lekparkar ska utvecklas och göras tillgängliga för barn med funktionsnedsättning.

Därtill bör utomhus- och miljöpedagogisk verksamhet generellt stärkas för barn och unga. Ett prioriterat område ska vara att öka tillgången till natur för lek och grön pedagogisk verksamhet i nära anslutning till alla stadens förskolor

och skolor. Möjligheten att anlägga skolträdgårdar som kan bidra till värdefulla insikter för barn ska särskilt studeras.

Öka andelen planlagd mark

Fler bostäder är en förutsättning för en fortsatt stark utveckling av Stockholm. Ett högt bostadsbyggande är nämndens främsta prioriterade uppgift. Det innebär att de enskilt viktigaste uppgifterna för stadsbyggnadsnämnden är detaljplane- och bygglovsarbetet som syftar till fler bostäder. Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med framför allt exploateringsnämnden skapa förutsättningar för den högre ambitionen.

Stockholm kommer i framtiden behöva växa också vertikalt snarare än horisontellt på grund av stigande efterfrågan på kontorslokaler från nya och expanderande företag, framförallt start-ups och kreativa näringar, och ännu större tryck på bostäder som drivs av befolkningstillväxt och ökade fastighetsvärden. Höga byggnader bör därför uppmuntras av staden i ”möjlighetsområden”, särskilt om de är arkitektoniskt tilltalande. Ett exempel på ett sådant fördelaktigt område är Kista.

Stockholm lider inte brist på mark att bygga på, däremot behöver mer av marken planläggas snabbare än idag för att möta det stora behov av bostäder och nödvändiga samhällsfunktioner som finns. Stadsdelar ska fortsätta att kompletteras och förtätsas med mindre bostadsprojekt, men av ännu större vikt är att utvidga områdesplaneringen. Denna ska utgå ifrån principerna i Promenadstaden och möjligheterna för stadens olika stadsdelar som beskrivs i rapporten Bostadspotential i Stockholm. Planeringen kan därför med fördel utgå ifrån stadsbyggnadsnämndens befintliga organisation med planenheter uppdelade utifrån just stadsdelarna.

Respektive stadsdel ska detaljplaneläggas i större utsträckning än idag, oberoende av om det finns en markanvisning eller inte. Allt i syfte att få fram mer planlagd mark som byggbolagen kan efterfråga markanvisning på. Vidare ska den övergripande planeringen också syfta till att bygga samman stadsdelar, varför ett tätt samarbete mellan stadsbyggnadsnämndens handläggare är en förutsättning.

För att underlätta detta viktiga arbete ska stadsbyggnadsnämnden i största möjliga utsträckning öppna för privata byggbolag att medverka i framdrivande av detaljplaner. Detta ska ske i form av externa plankonsulter på så vis att myndighetsutövningen kvarstår inom stadens organisation. Stadsbyggnadsnämndens samarbete med framför allt exploateringsnämnden och trafiknämnden ska utvecklas vidare.

Det ska finnas en flexibilitet i detaljplanerna – då kan staden planera för och bygga hållbara bostäder som är anpassade efter den senaste och modernaste tekniken samt kundernas värderingar och önskemål.

Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden ska, tillsammans med övriga berörda nämnder, utreda möjligheter och förutsättningar för ett pilotförsök

med en stadsplaneringsmodell där en stor, generell detaljplan görs innan markanvisningar sker. Tonvikten ska ligga på gatustruktur, tomtindelning och total byggnadsvolym. Detaljplanen ska vara flexibel, då förutsättningar ändras över tid med såväl krav från kunderna som nya tekniska innovationer. Pilotprojektet ska utvärderas för att bedöma huruvida ett sådant tillvägagångssätt kan leda till en snabbare och effektivare stadsbyggnadsprocess, med minskade kostnader och en ökad variation i det som byggs som följd.

I syfte att ytterligare minska regleringen ska, i möjligaste mån, den andel i nya och reviderade detaljplaner som markeras som prickmark på plankartorna minimeras.

Prioriterade områden

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, påbörja planläggningen av Loudden till en modern och hållbar stadsdel innehållande omkring 10 000 nya bostäder, minst 2 500 arbetsplatser, kommunal och kommersiell service, samt Sveriges högsta byggnad.

Stadsbyggnadsnämnden ska, under 2018 och tillsammans med berörda nämnder, genomföra en utredning och analys av förutsättningar och möjligheter för att tunnelförlägga den del av Centralbron som hanterar biltrafiken. Syfte ska vara att minska biltrafiken ovan mark i centrala staden, samt utveckla citys stadsmiljö och attraktionskraft, bland annat genom att öppna upp Riddarholmskanalen. Utredningen ska även studera möjligheterna till nya byggrätter för bostads- och kontorsändamål på platsen kring Järnvägsparken.

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, initiera planering och genomförande av ett studentcampus i Hjorthagen samt ytterligare 500 studentbostäder i Kista.

Ett helhetsgrepp ska tas på Rinkeby, Bromsten, Tensta och Spånga i syfte att planlägga och anvisa mark för omkring 5 000 nya bostäder på sådant sätt att stadsdelarna såväl förtätas som byggs samman. I motsvarande syfte ska berörda nämnder utreda förutsättningarna att planlägga och anvisa mark mellan Tensta och Lunda industriområde med omkring 1 000 bostäder. Som en del i detta ska stadsbyggnadsnämnden i samarbete med exploateringsnämnden utreda förutsättningarna för att utveckla Tenstastråket och Hagstråket till levande affärsgator på motsvarande sätt som gjorts med Rinkebystråket. Företrädesvis ska förtätningen ske medelst bostadsrätter, parallellt med bostadsbolagens uppdrag att möjliggöra ombildning från hyresrätter till ägarlägenheter i befintligt bestånd. Detta är framförallt viktigt för att minska segregationen och öka tryggheten i främst Rinkeby och Tensta. Denna planläggning ska därför prioriteras.

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, starta planering för en ny stadsdel mellan Gubbängen och Skarpnäck. Fokus ska ligga på att skapa kvaliteter med blandad bebyggelse, nya verksamheter och en anlagd stadspark. Här finns möjlighet att skapa uppemot 4 000 nya bostäder med blandade upplåtelseformer.

Stadsbyggnadsnämnden ska, inom ramen för program- och detaljplanearbetet för del av Akalla 4:1 och Bromsten 9:2 och tillsammans med de boende, verka för att skapa en internationell kulturpark som knyter samman Rinkeby och Tensta över området mellan Rinkebysvängen och Spånga Kyrkväg.

Stadsbyggnadsnämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden utreda förutsättningarna för att utveckla Tyngdpunkt Farsta med ytterligare bostäder genom projektet Farsta Strandstad. Stadsdelarna Fagersjö och Farsta byggs samman genom att skapa 1 000 nya bostäder vid och intill sjön Magelungen. Farsta Strandstad ska symboliseras av friskt vatten som alla Farstabor kan njuta av – en badsjö. Utgångspunkten ska vara att bygga stad istället för separata punkthus. Det ger större stadsqualiteter samtidigt som värdefulla träd och andra ekologiska värden kan bevaras i större utsträckning.

Berörda nämnder ska utreda förutsättningarna att planlägga och anvisa mark för ytterligare cirka 2 000 bostäder inom ramen för programmet Bagarmossen–Skarpnäck.

Planeringsarbetet med Ulvsunda sjöstad ska återupptas. Området är stort och kan med stadsbebyggelse liknande Hammarby Sjöstad generera mellan 3 000 och 5 000 bostäder precis invid den framtida tvärbanan.

Staden har ett omfattande markinnehav invid dagens motorleder där framtida boulevardiseringar eller överdäckningar skulle kunna ge möjlighet till tusentals nya bostäder samtidigt som det markant skulle öka de urbana kvaliteterna i stora delar av ytterstaden. Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden, utreda förutsättningarna för att omvandla ett antal motorleder i ytterstaden till stadsboulevarder, alternativt överdäcka lederna där så kan anses motiverat. En given förutsättning är hållbara ekonomiska kalkyler, varför det i uppdraget ska ingå att studera möjliga intäkter genom bostadsexploatering. Trafikleder vars potential ska utredas är bland annat Centralbron, Nynäsvägen, Essingeleden, Skärholmsvägen, Örbyleden, Magelungsvägen, Huddingevägen, Bergslagsvägen och Södertäljevägen.

Stadsbyggnadsnämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden verka för att överdäcka Hammarbyvägen och länka samman Hammarby Sjöstad och Hammarbyhöjden med omkring 1 500 nya bostäder, varav minst 500 ska vara hyresrätter. Överdäckning har tidigare identifierats som möjlig och ekonomiskt realistisk där vägar blir till bostäder och stadsdelar kan växa samman. Närheten till kollektivtrafik är mycket god, inte minst när utbyggnaden av tunnelbanan är klar.

Stadsbyggnadsnämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden utreda förutsättningarna för att överdäcka två delar av Södertäljevägen. Dels sträckan från Liljeholmsbrons södra del ned mot Nybodahöjden, dels på sträckan mellan Västertorp och Fruängen. Marken öster om Södertäljevägen vid Årstadal har varit föremål för diskussion om möjligheterna till överdäckning. Överdäckningarna kan möjliggöra omkring 3 000 nya bostäder samt service, kontor och hotell, och genomföras i etapper.

Fruängen är en av tyngdpunkterna för stadsutveckling som pekas ut i Promenadstaden. Rapporten Bostadspotential i Stockholm visar på en möjlig utveckling med omkring 2 700 nya bostäder. Inom ramen för detta ska stadsbyggnadsnämnden i samarbete med exploateringsnämnden utreda förutsättningarna för en överdäckning av Södertäljevägen med en sträcka om 300 meter strax väster om spåret mellan stationerna Västertorp och Fruängen. Detta skulle möjliggöra omkring 400 nya bostäder och skapa mycket goda kopplingar mellan de två stadsdelarna.

Spårområdet norr om centralstationen i Stockholms innerstad är en bullrig barriär i ett av stadens mest centrala lägen. Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden och i samverkan med berörda fastighetsägare utreda förutsättningarna för att utveckla platsen till en tät och attraktiv stadsmiljö som binder samman Norrmalm och Kungsholmen. Klara Sjö ska inte längre vara en bortglömd kanal mellan spårområdet och Kungsholmen.

Stadens vision för City är att det ska bli en levande stadsdel dygnet runt, med attraktiva stadsmiljöer, fler bostäder och stärkt cityhandel. Särskild vikt ska läggas på att omvandla befintliga kontorslokaler till bostäder och hotell. Proportionerna mellan kontorsyta och boendeyta i området ska förändras, till boendeytans fördel. I så hög utsträckning som möjligt ska alla nya detaljplaner innehålla bostäder. Omvandlingen av City ska ske i ett helhetsperspektiv för att uppnå en god helhetsverkan i den byggda miljön och för att säkerställa att bostäder tillskapas.

Sergels torg är Stockholms mest centrala och kanske mest kända plats. Ändå har torget under sina 50 år utvecklats till en av de mest otrygga platserna i staden. Detta behöver ändras, stadens mest centrala torg ska vara en plats för alla medborgare och besökare, en plats att vilja ta sig till och stanna kvar på. Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, genomföra ett visionsarbete för Sergels torg. I ett första steg ska arbetet fokusera på torgets potential, vad det ska vara och vilken funktion det ska ha.

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, tillse att Årsta golfs verksamhet säkerställs i nära anslutning till verksamhetens nuvarande placering. En lokalisering inom gällande detaljplan för Årstaparken ska inte uteslutas.

Inom ramen för den fortsatta planeringen av Hagastaden ska stadsbyggnadsnämnden ombesörja att en yta för idrottsändamål planläggs i den östra delen av Hagastaden.

Stadsbyggnadsnämnden tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden ska tillse att Söderstaden utvecklas till en stadsdel med mycket god kollektivtrafik där det är enkelt att välja andra färdmedel än bil. Det framtida handelsområdet ska präglas av modern mobilitet och köp med hemleveranser.

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med idrottsnämnden och fastighetsnämnden, ta fram en plan för hur Södra Skanstull kan utvecklas till ett idrottskluster.

Stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, fastighetsnämnden, exploateringsnämnden och S:t Erik Markutveckling AB har ett gemensamt ansvar för utveckling av Slakthusområdet.

Den första bostaden

Många ungdomar som försöker komma in på arbetsmarknaden vittnar om att nya bostäder som byggs är för dyra. De höga hyrorna beror bland annat på att inredningsstandarden är för hög och på krav i regelverket. I den moderna staden är det inte rimligt med krav för storleken på städskåp eller full tillgänglighet i alla lägenheter. Fler avsteg från plan- och bygglagen och Boverkets byggregler måste tillåtas.

Stockholms stad har flest singelhushåll i världen i relation till den totala befolkningen. Andelen unga vuxna med eget boende minskade från 62 procent 1997 till 51 procent 2013. Över 25 000 unga vuxna som är sambos eller gifta och har barn bor hemma hos sina föräldrar och den största andelen inflyttande från andra län är ungdomar under 30 år. Den genomsnittliga kötiden för en enrumslägenhet är i genomsnitt tio år.

Stadsbyggnadsnämnden ska därför, tillsammans med berörda nämnder och bolag, leda arbetet med att ta fram ett nytt koncept med billigare ettor för unga. Det kan vara vanliga lägenheter likväl som standardiserade moduler i flerbostadshus, kombolägenheter eller kollektivboende. Konceptet ska vända sig till unga under 30 år som söker sin första bostad och ge möjlighet till betydande avsteg från dagens detaljerade regler. Ett antal lösningar, nationellt och kommunalt, skulle ge direkt genomslag på hyran genom att underlätta för ett mer kostnadseffektivt byggande. Inom ramen för uppdraget ska stadsbyggnadsnämnden även se över möjligheterna att prioritera detaljplaner där smålägenheter ingår, utan att det minskar genomförande av den totala planerade bostadsvolymen i staden.

Trygghet i stadsmiljön

Alla människor ska känna sig trygga i Stockholm. Denna utgångspunkt måste därför nogt omsesörjas i planeringen av den framtida staden, inte minst när det behöver byggas både mycket och snabbt.

Funktionsblandade stadsdelar med kvartersstruktur, levande bottenvåningar och en tydlig gränsdragning mellan det offentliga och det privata är alla viktiga komponenter i detta avseende. Det skapar inte bara förutsättningar för lättillgängliga varor och tjänster, det bidrar också till att stadsdelar kan leva dygnet runt och att fler människor rör sig ute på gatorna. Det leder till en trygghetskapande inverkan i det offentliga rummet.

Bygg nära kollektivtrafik

Det tar tid att bygga, speciellt nya stadsdelar med komplexa planeringsprocesser. Ännu längre tid tar det att få ordning på den infrastruktur som ska försörja

bostäderna. Genom att exploatera mark som inte är förenad med höga grundkostnader samt genom att öka exploateringsgraden kan lönsamheten i projekten öka. En hög exploateringsgrad är därför särskilt viktig i kollektivtrafiknära lägen. I dessa lägen finns goda förutsättningar för att bygga högt, tätt och fler bostäder än vad som görs idag. Fler bostäder i samma detaljplan ökar effektiviteten och möjligheten att skapa fler bostäder på kortare tid.

Planeringen av nya bostäder ska gå hand i hand med satsningar på infrastruktur. Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen och andra berörda nämnder i Stockholms stad, trafiknämnden i Stockholms läns landsting samt övriga kommuner i länet utreda förutsättningarna för hur investeringar i ny kollektivtrafik lättare kan finansieras genom exploateringsintäkter med syfte att stärka kommunernas möjligheter att utveckla kollektivtrafiken i expansiva stadsdelar.

Inom ramen för planläggningen av den nya bussterminalen vid Spånga station ska stadsbyggnadsnämnden tillsammans med exploateringsnämnden ombesörja ett helhetsgrepp kring uppgången till Spånga station. Den del av stationen som Stockholms stad ansvarar för är i stort behov av renovering.

Värna stadens gröna värden

Stockholm är känt för sina gröna och blå värden. Grönskan och vattnet ska utnyttjas för att förbättra stadsklimatet och mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Särskilt i tätbebyggda stadsdelar är det viktigt att minska andelen hårdgjorda ytor och öka mängden grönska med fler träd, planteringar och gröna tak.

I stadsplaneringen ska det vara självklart att verka för ekologiska värden, att bygga klimatsmart och till en rimlig slutkostnad för de boende. Ett större invånarantal ökar trycket på stadens parker, grönområden och vattenspeglar. Därför är det viktigt att peka ut strategiskt viktiga naturområden och att hantera bebyggelse vid och på vatten varsamt. Stadens parker ska utvecklas med nya metoder för planering av grönområden. Nya parker och träd ska anläggas som en naturlig del av stadsutvecklingsområden. Befintliga parkers stora värde tillsammans med andra rekreatiionsytor ska bevaras.

Vattenrummet, topografin och parkerna ska fortsätta vara en integrerad del i stadens liv. I stadens utveckling ska Stockholms ovärderliga historiska kvaliteter fortsätta att tas tillvara och blandas med nya moderna miljöer. Stadsbilden ska förstärkas med arkitektoniskt nyskapande hus i strategiska lägen.

Urban stadsodling

Under senare tid har Stockholm noga följt med i frammarschen av den urbana stadsodlingen. Det är något som genomförs i bland annat Norra Djurgårdsstaden där Östermalms stadsdelsnämnd har bidragit med kragar till de odlingslotter som finns där idag för de boende att använda. Det är ett mycket populärt inslag i stadsrummet, som bidrar till både granngemenskapen och till lärande för barnen, men stärker också såväl den sociala som den ekologiska hållbarheten. Urban odling bidrar inte minst med närproducerade råvaror till köksbordet.

Genom att använda stadens taklandskap på ett bättre och mer effektivt uppstår flera mervärden. Taklandskapen och kvarterens gestaltning blir mer intressanta och dynamiska, det skapas sammantaget mer plats för socialt umgänge och för barnen att leka på samtidigt som plats för mer grönska i staden uppstår och stockholmarna får ökade möjligheter till närproducerade råvaror. Det fortsatta planarbetet för kvarteret Persikan på Södermalm ska därför möjliggöra för en riktigt bra urban stadsträdgård på en, eller flera, av de tillkommande huskropparna. Möjligheten till att skapa en mer omfattande social mötesplats bör utredas, med funktioner och innehåll som idag tenderar att endast finnas i stadens parker och torg eller längs promenadstråk.

Detta förhållningssätt är framförallt eftersträvansvärt i de täta stadsmiljöerna såsom City. Vision City 2030 bör således kompletteras med skrivningar om möjligheter till stadsodlingar under kapitel 6 – Ett grönare City med fler bostäder. Likaså bör tillägget till översiktsplanen – Den gröna promenadstaden kompletteras i detta avseende.

Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden och idrottsnämnden se över möjligheten att planera in idrottsanläggningar på tak i befintliga eller nya byggnationer.

Parkeringsplatser

Det är väsentligt att stockholmarnas vardag underlättas genom bilparkeringar utifrån behov och på väl avvägda platser, företrädesvis i kollektivtrafiknära lägen. Reducerade parkeringstal och höjda parkeringsavgifter skäl försvårar för människors livspussel. Marknadsinitiativ som uppstår i exempelvis delningsekonomin ska uppmuntras.

Stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden samt trafiknämnden får i uppdrag att skapa fler cykelparkeringar i Stockholm. Detta är särskilt angeläget i kollektivtrafiknära lägen. Stadsbyggnadsnämnden ska vidare, i samverkan med andra berörda nämnder, utreda förutsättningar och möjligheter att upplåta särskilda platser i närheten av kollektivtrafik för tillfälliga upplåtelse av cyklar och hyrbilar.

Effektiva och lönsamma processer är en nyckelfaktor för att klara bostads målet

I Stockholm är det som svårast för ungdomar och nyanlända som vill studera eller börja arbeta att få tag i en bostad, trots att bostadsbyggandet i Stockholm de senaste åren kommit upp i de högsta nivåerna sedan 1970-talet. Men det är inte tillräckligt. Köerna och efterfrågan har högre takt än bostadsbyggandet.

För att möta behovet av bostäder krävs tydliga mål och strategier:

1. 50 000 bostäder ska påbörjas mellan 2014 och 2020.
2. Mark för 10 000 bostäder ska planläggas varje år (bostäder i start-PM).
3. En byggherredriven planprocess ska initieras, implementeras och utvärderas.
4. Stadsbyggnadsnämnden ska prioritera områdesprogram och större flexibla detaljplaner.
5. Byggherrarna ska fokusera på att ta fram detaljplaner för förtätning av stadsdelar och för mark som sammanlänkar befintliga stadsdelar. Det

ska vara tillåtet för byggherrarna att göra detta även om ett områdesprogram pågår.

Det är väsentligt att staden fortsätter att bidra med goda exempel för att visa på möjligheter att sänka byggkostnaderna. Det är också viktigt att såväl stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och stadens bostadsbolag med flera samverkar kring utvecklingsfrågor runt planering och byggande.

Antalet godkända/antagna detaljplaner ska vara på en fortsatt hög nivå och arbetet med att effektivisera plan- och bygglovsprocessen ska fortsätta. Staden ska fortsatt verka för förenklade byggregler. Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, verka för att handläggningstiden från markanvisning till godkänd/antagen plan kortas med 20 procent. Nämnden ska följa upp detaljplanarbetet utifrån tids- och kostnadsaspekter.

Planer och projekt som kan genomföras i närtid ska prioriteras samtidigt som stadsbyggnadsnämnden tillsammans med exploateringsnämnden ska säkerställa tillgången till mark för fortsatt utbyggnad av 140 000 nya bostäder fram till 2030. Även projekt som ligger vilande för att de omfattas av ett större programarbete där nämnden avser ta ett helhetsgrepp bör prioriteras för att säkerställa den högre ambitionen för bostadsbyggandet.

Samarbetet med framför allt exploateringsnämnden och trafiknämnden är avgörande för att nå målen. Samordningen med exploateringsnämnden ska öka och stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden ta fram, och i samband med tertialrapportering följa upp, relevanta nyckeltal för att säkerställa att vidtagna åtgärder leder till en ökad effektivitet i hela stadsbyggnadsprocessen.

Det är viktigt att tidigt, redan i planeringsskedet, översiktligt bedöma lönsamhetspotentialen i projekten, för att så långt det är möjligt uppnå full kostnadsäckning för nedlagt arbete i stora infrastrukturprojekt. Stadens finansiella resurser är begränsade, och nämnden ska arbeta utifrån investeringsstrategin. Detta förutsätter ett nära samarbete mellan stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden samt trafiknämnden och genomarbetade avtal med Trafikverket och trafiknämnden i Stockholms läns landsting.

Enskilda personer och organisationer har idag stora möjligheter, genom rådande lagstiftning, att överklaga och försena nya detaljplaner. Det är en demokratiskt viktig funktion, som dock ibland överskuggar det stora behovet av nya bostäder. Möjligheten till samma inflytande måste vara en rättighet för alla medborgare, oavsett tak över huvudet eller inte, vilket betyder att staden behöver vara rösten för de som ännu inte har en bostad i Stockholm. En tidig dialog och tydlighet kring möjligheterna att påverka är mycket viktigt för att inte spilla värdefull tid.

Produktionsplaner

Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden ska, i samråd med trafiknämnden, gemensamt ta fram tydliga produktionsplaner på fem, tio och 15 års

sikt. Nämnderna ska även samarbeta med Stockholms Stadshus AB i produktionsplaneringen. Fördelning ska ske utifrån ett geografiskt perspektiv samt utifrån översiktsplanens stadsutvecklingsstrategier. Utbyggnadsplanerna ska visualiseras på en översiktskarta. Planerna ska uppdateras och redovisas årligen och ha en tydlig koppling till markanvisningar, detaljplaner och satsningar på utbyggd infrastruktur. Som del av produktionsplaneringen för bostäder ska komplettering av övriga investeringskategorier såsom skolor, idrottshallar, m.m. ske för att fånga helhetsperspektivet. I samband med större bostadsexploateringsprojekt ska inriktningen vara att projekten ska innehålla en andel om minst fem procent lägenheter för särskilt boende med prioriterad inriktning boenden för personer med funktionsnedsättningar.

Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden ska, i samråd med trafiknämnden, gemensamt och som del av produktionsplaneringen, redovisa planerad fördelning mellan s.k. kompletteringsprojekt och projekt i områdesprogram. Fördelning per upplåtelseform ska redovisas, samt fördelning mellan studentbostäder, små bostäder (1–2 rum och kök) och övriga bostäder.

Bättre service och utvecklad organisation

Stadsbyggnadsnämnden ska under kommande år prioritera utveckling av bygglovverksamheten, utifrån såväl service som effektivitet. Nämnden ska i bygglovsärenden ha en problemlösande attityd och såväl utfästa som lagstadgade tider ska hållas. Genom ökad rådgivning och proaktivt informationsarbete ska bygglovstjänsten till stockholmarna öka. För att lösa tillfälliga arbetstoppar ska nämnden köpa extern kompetens där så är möjligt.

Den inventering som påbörjats gällande tillfälliga bygglov som går ut och inte kan förlängas, särskilt avseende skolor och förskolor, ska slutföras. Stadsbyggnadsnämnden ska arbeta proaktivt för att nödvändiga åtgärder ska kunna vidtas i god tid. Samverkan med berörda ska ske.

Stadsbyggnadsnämnden ska inta en tillåtande hållning till tillfälliga arrangemang och upplåtelser på offentliga platser. Idag krävs bygglov för en varaktig byggnad enligt Plan- och bygglagen. Med varaktig avses en längre tid än en månad, vilket omsatt i praktiken försvårar möjligheten till tidsbegränsade aktiviteter i stadens offentliga rum även om dessa bara skulle pågå i fem veckor. Nämnden ska under 2018 utreda förutsättningar och möjligheter för staden att tillåta tidsbegränsade arrangemang i upp till fyra månader utan att bygglov ska krävas.

För att möjliggöra nya spännande innovationer inom stadsbyggnadsområdet tillgängliggörs Tätortskartan, Stadskartan och stompunktsarkivet kostnadsfritt.

För att minska antalet överklagade detaljplaner samt för att effektivisera plan- och byggprocessen ska det vara tydligt vad som krävs för att detaljplaneunderlag och bygglovsunderlag ska vara fullständiga. Översiktsplanen ska aktualiseras och kommuniceras för att skapa acceptans för stadens utveckling.

Nämnden ska lägga nödvändiga resurser på arbetet med att handlägga anmälningar om enkelt avhjälpna hinder.

Social hållbarhet

Stockholm ska vara en sammanhållen stad med närhet till service och trivsel i stadens alla delar. Att Stockholm genomför en stark och snabb utbyggnad av bostäder och kommunikationer ger stora möjligheter till att påverka utvecklingen i stadens alla delar och göra det möjligt för människor med olika bakgrund att mötas. En fysiskt sammanhållen stad ger bättre förutsättningar för en socialt sammanhållen stad.

Staden behöver utveckla praktiska och konkreta arbetssätt för att stärka den sociala hållbarheten i stadens olika delar. Åtgärder behöver genomföras med en helhetssyn utifrån olika perspektiv avseende byggande, mångfald, arbetsmarknad, transporter, service, handel och miljö. En stor utmaning i den växande staden är också att via god planering säkra tillgången till kommunalt finansierad service liksom behovet av trivsamma offentliga miljöer såsom parker, grönområden och idrottsytor.

Områden utanför den centrala staden behöver bättre förutsättningar att utveckla attraktiva stadskvaliteter med ett bra utbud av service, kultur, omsorg och handel. En viktig del är att kunna erbjuda bra och trygga skolor i hela Stockholm. Bostäder med olika former av upplåtelse och storlekar behöver blandas mera för att utveckla stadsmiljöer och stärka sammanhållningen. Stadens arbete med att skapa förutsättningar för fler arbetsplatser, bland annat i Söderortsvisionen och i Järvalyftet, är bra exempel. Detta sätt att arbeta strategiskt och gränsöverskridande i staden ska vara en utgångspunkt i och genomsyra arbetet med stadsutvecklingen i stort.

I detta sammanhang måste vi också tänka nytt kring hur vi skapar en mer öppen välfärd där unga och gamla kan mötas. Inom ramen för det pågående planarbetet kring Spångadalen, Bromstensgluggen, ska stadsbyggnadsnämnden därför arbeta för att inkludera ett generationsboende. Ett sådant kan skapa mer kontakt mellan generationer, och samtidigt uppmuntra innovation i välfärden.

Utbildning, förskolor och skolor

När antalet barn i förskole- och grundskoleålder ökar ställer det höga krav på utbyggnad av förskolor och skolor. Stadsbyggnadsnämnden ska finna former för att effektivisera processen kring byggnation av skolor och förskolor i samverkan med stadsdelsnämnderna, skolnämnden och SISAB. Arbetssättet ska vara problemlösande.

Utbyggnaden av förskolor och skolor innebär omfattande investeringskostnader för såväl staden som fristående aktörer. Stadens behov av skolor och förskolor ska utgå från en långsiktig planering för staden som helhet, liksom stadsdelarnas enskilda behov. Stadsbyggnadsnämnden har ett ansvar för att säkerställa utbyggnaden av fler förskole- och grundskoleplatser i dialog med berörda nämnder och bolag.

Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med skolnämnden och SISAB ta fram en handlingsplan för att komma tillrätta med de skolor och förskolor som idag

har tillfälliga bygglov samt påbörja arbetet med detaljplanearbeten på de platser där det behövs för att permanenta skollokaler.

Inom ramen för den pågående planeringen av Spångadalen ska stadsbyggnadsnämnden bidra till att skapa Sveriges bästa skola på Järva, såväl innehållsmässigt som gestaltningsmässigt.

Nämnden ska i den fysiska planeringen skapa förutsättningar för utveckling av högre utbildning och forskning.

Modulbostäder för flyktingar

Stockholms stad ska ställa upp och ta sin del av ansvaret efter flyktingkrisen 2015 och migrationsuppgörelsen. Det måste dock ske på ett sätt som är ekonomiskt försvarbart, långsiktigt hållbart och med rimlig hänsyn till lokala förutsättningar. På sikt måste lösningen vara att staden bygger mer och inte skapar permanenta modulhus i Stockholms stad.

Kommande bygglovsärenden ska blandas upp och även innehålla en andel tidsbegränsade boenden för andra kategorier människor. Det kan exempelvis vara studenter, som också använder bostäderna under en begränsad period i livet. Kommande bygglov bör därtill vara av mindre omfattning än hittills. Stadsbyggnadsnämnden ska skyndsamt utreda alternativa platser för modulbostäder för flyktingar, platserna behöver bli fler och vara fördelade över hela staden, men med färre antal bostäder per plats.

Det ska vara en självklarhet att även dessa nya stockholmare ges goda förutsättningar till ett bra liv i samhället. Det innebär således allt ifrån möjligheter till arbete, studier, närhet till samhällsservice som förskolor, skolor och fritidssysselsättning. Detta måste nogsamt utredas för varje enskild plats där kommande bygglovsansökningar avses lämnas in.

Bostadsbyggande i dialog med stockholmarna

Att Stockholm växer uppfattas i huvudsak som positivt, men för att klara den utbyggnadstakt som krävs, till exempel när det gäller nya bostäder, behöver förtroendet för politiker och tjänstemän vara starkt. Dialogen med stockholmarna behöver utvecklas för att underlätta en positiv utveckling av staden. Stockholmarna ska regelbundet inbjudas till att delta i dialoger kring frågor som berör människor i vardagen och utvecklingen av Stockholms olika delar. En rättssäker och effektiv myndighetsutövning stärker demokratin och utvecklar välfärden.

Den sammanlagda tidsåtgången vinner på att alla berörda parter i staden är informerade och har möjlighet att påverka planerna på ett tidigt stadium. Det underlättar den fortsatta styrningen av processen fram till färdig bebyggelse, ökar möjligheten att undvika misstag och innebär en effektivare användning av stadens samlade expertis. Därför ska stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden tidigt i planprocessen samråda med berörda nämnder och styrelser.

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, i vissa större exploateringsprojekt utveckla en utökad medborgardialog i ett tidigt skede med

målet att minska antalet överklagade detaljplaner. Detta förhållningssätt ska prövas i en tidig dialog om stadsutveckling och förtätningens kvaliteter i Tensta, och om vad medborgarna saknar. Utgångspunkten ska vara att fokusera mer på stadsrum än på faktiska hus. Utöver detta ska nämnden pröva ett pilotprojekt för stadsutveckling utifrån metoden charette som innebär att i kreativ samverkan nå samsyn.

Samtidigt är det inte helt enkelt för alla att förstå och utläsa underlaget för en detaljplan. Men det finns digitala lösningar som skulle kunna underlätta detta. Därför ska stadsbyggnadsnämnden utreda förutsättningarna att implementera användandet av digitala 3D-modeller i plankartor under samrådstiden, så att enskilda kan avläsas via smarta telefoner. På så vis får man en ökad illustrativ förståelse över byggnadsvolymer och förhållandet till omgivningen.

Stockholm och den fysiska bilden av staden kommer under en följd av år att präglas av de många infrastruktur- och bostadsprojekt som ska genomföras. Stockholms expansion är en attraktion som också kan bli en sevärdhet och ett besöksmål. I samband med att de tekniska nämnderna flyttar till Söderstaden ska en permanent utställning för stadsutveckling skapas.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Höjd ambitionsnivå för att klara byggmålen	10,0 mnkr
Satsning på närdemokrati och medborgarinflytande i boendeplaneringen	4,0 mnkr

Minskade intäkter för (-):

Höjd ambitionsnivå för att klara byggmålen	-8,0 mnkr
--	-----------

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

18. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Stadsbyggnadsnämnden** godkänns.

Trafiknämnden

En god framkomlighet är av stor betydelse för människors möjligheter att få vardagen att gå ihop. Stockholms trafikpolitik ska inte ställa olika trafikslag mot varandra utan beakta samtliga trafikslags betydelse för en fungerande stad. Infrastrukturinvesteringar ska samordnas med bostadsbyggande samt präglas av långsiktighet och god samhällsekonomi.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stockholm-Mälarenregionen behöver ett välfungerande transportsystem med minimal klimatpåverkan, som gör att människor snabbt och enkelt kan röra sig i hela regionen.

Den växande staden ställer höga krav på planering av infrastruktur för att få ett väl fungerande trafiksystem. Fram till 2030 ska det byggas 140 000 nya bostäder och därför krävs ett tydligt infrastrukturperspektiv i planeringen av var dessa nya bostäder ska byggas. Inriktningen är att nya bostäder i huvudsak ska byggas i goda befintliga kollektivtrafiklägen, i lägen där nya spår och vägar planeras samt i lägen som möjliggör gång och cyklande som ett pendlingsalternativ. Det skapar goda förutsättningar för att nå framkomlighetsmålen på sikt.

De nya bostäder som planeras kräver insatser i både ny och gammal infrastruktur. Det kräver god trafikplanering och ett nära samarbete mellan berörda nämnder. Staden ska, så långt det är möjligt, uppnå full kostnadstäckning för nedlagt arbete i stora infrastrukturprojekt.

Det är viktigt att se stadens trafiksystem som en helhet i den strategiska trafikplaneringen, både vad gäller olika trafikslag och utifrån att staden är en central del i hela regionens trafiksystem. Förutsättningar och utveckling i en del av regionen påverkar ofta andra delar i den regionala infrastrukturen. Utifrån satsningen i översiktsplanen på attraktiva tyngdpunkter är det viktigt att utbyggnad av kollektivtrafik och kommunikationsstråk mellan dessa sker samordnat med planering av ny bebyggelse för att skapa attraktiva och sammanhängande stadsmiljöer.

Trafiknämnden ska fortsätta prioritera kapacitetsstarka färdmedel såsom gång-, cykel, och kollektivtrafik utifrån framkomlighetsstrategin.

Den organisatoriska placeringen för stadsmiljöarbete och parkskötsel, avseende såväl drift som investeringar, flyttas från stadsdelsnämnderna till trafiknämnden från och med den 1 januari 2018.

Trafiknämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen och andra berörda nämnder i Stockholms stad, trafiknämnden i Stockholms läns landsting samt övriga kommuner i länet utreda förutsättningarna för hur investeringar i ny kollektivtrafik lättare kan finansieras genom exploateringsintäkter med syfte att stärka kommunernas möjligheter att utveckla kollektivtrafiken i expansiva stadsdelar.

Samarbetet med trafiknämnden i Stockholms läns landsting, Trafikverket och övriga aktörer i regionen inom infrastrukturuområdet ska fördjupas ytterligare.

Ett effektivt transportsystem med god framkomlighet och tillgänglighet är också viktigt i arbetet för en minskad miljöbelastning. Fungerande godstransporter är en förutsättning för en levande stad med konsumtion, handel och nöjen. Därför ska trafiknämnden fortsätta med transporter nattetid samt med omlastningsstationer på utvalda ställen i centrala Stockholm.

Befolkningsökningen leder till en trängselproblematik som får samhällsekonomiska konsekvenser. För att lösa denna trängselproblematik sker stora investeringar i ny infrastruktur. För att dessa investeringar ska få rätt effekt behövs mätningar av trafikströmmar och resvanor. Den östliga förbindelsen samt en fortsatt utbyggnad av tunnelbanan ska fortsatt prioriteras.

En tätare stad med nya stora stadsdelar, vägbyggen, reparationsarbeten och en järnvägstunnel genom hela City stärker Stockholms konkurrenskraft men innebär också risker. Trafiknämnden ska arbeta aktivt med att förebygga trafikolyckor och skapa säkrare trafikmiljöer. Särskild vikt ska läggas vid trafiksäkerheten vid skolor, förskolor, tungt belastade och olycksdrabbade gång- och cykelstråk och andra miljöer med många utsatta trafikanter.

Framkomlighet för alla trafikslag

Arbetet med att undanröja hinder och underlätta trafikflöden ska fortsätta. Stadens framkomlighetsstrategi ska ligga till grund för arbetets inriktning. För att nå dit behöver gatumiljön stegvis anpassas för att bättre tillgodose gång-, cykel- och kollektivtrafikens förutsättningar.

Samtidigt är det många stockholmare, inte minst i ytterstaden, som är beroende av bilen för att få sin vardag att gå ihop vilket också måste beaktas när staden planeras och utvecklas. Byggandet av Förbifart Stockholm – och på längre sikt även Östlig förbindelse – är centralt för att knyta samman norra och södra delen av regionen och för att tillgodose människors behov av att kunna färdas med buss eller bil samtidigt som det minskar trafiken och trängseln i centrala Stockholm. Stockholms stad ska därför vara pådrivande gentemot regeringen i denna fråga samt undersöka alternativa finansieringslösningar. Behovet av östlig förbindelse är särskilt stort i samband med reoveringen av Slussen då detta är den enda sydostliga förbindelsen som finns i regionen.

Effekterna av trängselskatten ska löpande analyseras av trafiknämnden.

Trafiknämnden ska underlätta för kollektivtrafik på vatten som ett komplement till den vanliga trafiken. Trafiknämnden ges i uppdrag att tillsammans med Stockholms Hamn AB och i samarbete med Storstockholms Lokaltrafik utreda möjligheterna att inventera behovet av ersättningsförbindelser via vatten under byggandet av Nya Slussen.

Trafiknämnden får i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder och Stockholms hamn ta ett helhetsgrepp om Värtahamnen. Tillgängligheten och trafiklösningarna ska förbättras med fokus på besöksnäringen.

Trafiknämnden har ett ansvar att samordna gatuarbeten med övriga ledningsdragande bolag i staden samt Trafikverket, trafiknämnden i Stockholms läns landsting och andra aktörer för att främja framkomligheten.

Trafiknämnden ges i uppdrag att uppdatera stadens framkomlighetsstrategi i syfte att öka tillgänglighet och framkomlighet för transporter och varuleveranser. Det kan handla om att öka tillsynen på lastzoner, införa fri leverans under kvällar och nätter samt se över vilka enkelriktningar som skapar större trafikflöden än de förhindrar. Försök med tillåtelse av transport med lastbil inom staden mellan klockan 04:00 och 00:00 för tysta och fossilfria fordon genomförs under året.

För att minimera störningarna i trafiken ska trafiknämnden utveckla upphandlingsformer och incitament för entreprenörerna att genomföra åtgärderna på kortast möjliga tid, genom till exempel skiftarbete. Samhällsvinsterna av en komprimering av tidplanerna ska ställas i relation till eventuella merkostnader för nämnden och bullerstörningar på obekväma tider för kringboende. Kontrollen av arbeten ute på plats ska förbättras och en satsning på ytterligare målning av cykelboxar, övergångsställen och lastzoner ska göras för att förbättra trafiksäkerheten.

För att säkerställa en god framkomlighet under vinterhalvåret ska trafiknämnden intensifiera arbetet med att följa upp hur snöröjningen efterlevs i hela staden. Särskilt fokus ska läggas på snöröjning av gång- och cykelbanor. Arbetet med att hitta fler uppläggningsplatser för snö i staden ska intensifieras och det ska finnas en beredskapsplan även för mycket stora snömängder. Nämnden ska ha en god kommunikation med såväl respektive stadsdelsnämnd som med medborgarna kring var dessa platser är belägna. Trafiknämnden ska budgetera vinterväghållning utifrån kunskapen från tidigare års vintrar. Nämnden ska planera för en viss flexibilitet inom sitt ansvarsområde så att omställningar kan göras för exempelvis utökad underhåll under snöfattiga vintrar. Nämnden ska säkerställa att permanenta platser finns för snöbortforsling i takt med den växande staden. Trafiknämnden ska möjliggöra för snöröjning nattetid.

Gång- och cykeltrafik

Stockholm ska vara en av världens bästa städer för cykelpendling. Stockholmare har under de senaste åren allt mer frekvent använt sig av cykel för att pendla till och från arbetet. Men staden som helhet har mycket kvar att göra för att underlätta cykling för alla stockholmare över hela staden. Målsättningen om att 15 procent av alla resor i rusningstrafik ska ske med cykel år 2030 är för lågt satt för att Stockholm ska kunna konkurrera med övriga cykelstäder i världen. Idag sker 41 procent av alla arbetsresor med cykel i Köpenhamn, med målet om att hälften av alla arbetsresor ska ske på cykel. En direkt jämförelse med Köpenhamn är dock inte helt relevant, då Stockholm har en betydande arbetspendling med kollektivtrafik, inte minst genom en väl utbyggd tunnelbana.

Stadens cykelvägar behöver likväl byggas ut och vara trygga för stockholmare i alla åldrar att använda. Nya cykelstråk ska utredas för att knyta ihop ytterstaden med innerstaden och underlätta cykling mellan olika stadsdelar. Trafik-

nämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden, utreda och föreslå sträckningar som ger störst effekt för framtida cykelpendling. I detta arbete ska ingå att ta nya stadsutvecklingsområden i beaktande, även sådan som innebär ett samarbete med grannkommuner.

När ny cykelinfrastruktur byggs på ett genomtänkt och strukturerat sätt förbättrar det även framkomligheten för övrig trafik i Stockholm. Cykelinfrastrukturen i innerstaden är en begränsande faktor för fortsatt cykelexpansion. Utbyggnaden av fungerande cykelinfrastruktur i innerstaden ska prioriteras i syfte att öka trafiksäkerheten och förbättra framkomligheten.

Cykelplanen ska vara vägledande för främjandet av cykeltrafikens förutsättningar. Det innebär åtgärder för att skapa ett väl fungerande och utbyggt pendlingsnät för cyklister samt trafiksäkerhets- och framkomlighetsåtgärder i korsningspunkter, fler cykelparkeringar och cykelvägvisningar. Cykelparkeringar är särskilt angeläget i kollektivtrafikhäna lägen och trygga cykelparkeringar med inläsningsmöjligheter ska inrättas i dessa lägen.

Trafiknämnden ska beakta "Strategi för ökad cykling i Stockholms stad" i samband med planering och utveckling av nya och befintliga områden.

En cykelombudsman ska övervägas om det är motiverat utifrån behovet att påskynda utbyggnaden av cykelinfrastruktur i staden samt för stadens åtagande inom ramen för den regionala cykelplanen. Trafiknämnden ska, utifrån trafikflöden och kapacitet, se över möjligheten att utöka gång- och cykelstråken på Kungsgatan genom att avlägsna kantstensparkeringen.

För att förbättra samspelet mellan cyklister och fotgängare ska trafiknämnden investera i en trygghetsskapande skyltning av cykel- och gångbanor i hela staden. Därtill behöver åtgärder vidtas för att öka tydligheten i var och hur man får cykla. En tydlig skyltning ska tydliggöra respektive trafikslags skyldigheter och förutsättningar på olika platser samt minska antalet konfliktytor i stadsrummet.

Arbetet med trygga cykelbanor ska fortsätta att prioriteras i hela Stockholms stad och trafiknämnden ska testa möjligheten att förse cykelbanor som är integrerade i ordinarie körfält med en annan gatufärg och en kvalitetsökning på beläggningen. Det innebär att bättre synliggöra cykelbanorna, för cyklister, bilister och fotgängare. Idag målas enstaka ställen i rött för att markera fara i cykelvägnätet. I exempelvis Holland har istället hela cykelvägnätet en tydlig röd färg, där färgen inte är en varning utan snarare inbjudande för cyklisterna. En liknande metod i Stockholm skulle underlätta för gående och bilister att se vad som är cykelbana och vad som inte är det.

I planeringen av nya områden ska stor hänsyn tas till behov av trygga cykelparkeringar med god tillgänglighet, exempelvis ska trafiknämnden tillsammans med Stockholm Parkering planera för låsbara och avgiftsbelagda cykelparkeringar i anslutning till kollektivtrafiken. Låncykelsystemet bidrar till Stock-

holm som cykelstad och lånecyklar är fortsatt viktiga. Tillgängligheten till lånecyklar i hela staden ska även fortsatt prioriteras, speciellt i kollektivtrafiknära lägen.

Trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden samt exploateringsnämnden får i uppdrag att skapa fler cykelparkeringar i Stockholm. Detta är särskilt angeläget i kollektivtrafiknära lägen. Trafiknämnden och Stockholms Stads Parkerings AB får i uppdrag att bygga laddstationer för elcyklar i anslutning till cykelparkeringar. Ett ökat antal laddstationer förväntas medföra en ökning av den miljövänliga cykeltrafiken.

Trafiknämnden ska aktivt arbeta för framkomlighet på stadens cykelbanor och snabbt vidta åtgärder när dessa blockeras av felparkerade bilar eller andra hinder. Detta ska bland annat ske inom ramen för nämndens arbete med motorcykelburna parkeringsvakter.

En majoritet av alla trafikrörelser i Stockholm sker gående. Trafiknämnden ska prioritera investeringar som stärker gångtrafikanternas framkomlighet och påskynda investeringarna i stadens gångplan samt öka tryggheten för gångtrafikanterna i Stockholms stad. Trafiknämnden ska under åren arbeta för att inrätta gågator i centrala och strategiska lägen.

Trafiknämnden får i uppdrag att samverka med fastighetsägare för att minimera störningarna från stora säckar med byggavfall på trottoarer och mot husväggar. Trafiknämnden har begränsade juridiska möjligheter att själva undanröja dessa, men nämnden får i uppdrag att utreda hur hanteringen kan förbättras.

Trafiknämnden ska återuppta arbetet med planering för en ny bro över Ladugårdslandsviken, från Strandvägen till Djurgården.

Stockholm ska vara elbilarnas stad

För att klara miljö- och klimatmålen och bli en fossilbränslefri stad till 2040 krävs tuffa och tydliga politiska prioriteringar. Detta behöver dock inte innebära att bilen som företeelse förbjuds i staden. Människors behov och förutsättningar ser olika ut och därför kommer bilen som transportmedel att ha sin naturliga plats i staden även i framtiden. Samtidigt måste vårt gemensamma klimatutsläpp minska. Då handlar det istället om att öka incitamenten och möjligheterna till att göra hållbara resor även med bil. En målsättning ska vara att Stockholm blir bäst i världen på att använda elbilar. Staden ska än tydligare uppmuntra användandet av gröna parkeringstal i stadsutvecklingsområden.

Bilpooler fyller en viktig funktion i den växande staden och trafiknämnden ska verka för att underlätta deras etableringar och smarta lösningar. Trafiknämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen driva på gentemot regeringen för att möjliggöra för att på ett konkurrensneutralt sätt reservera platser på gatumark för bilpoolsverksamheter.

Trafiknämnden ges i uppdrag att omarbota stadens parkeringsplan i syfte att återgå till avgiftsfri parkering för personer med parkeringstillstånd för rörelsehindrade, ompröva avgiftsnivåerna för motorcykel och moped klass 1 samt till

att låta boendeparkeringsavgifterna i ytterstaden drivas av behov och efterfrågan. Boendeparkering ska inte avskaffas för nybyggnadsområden utan att koppla det till tydliga signaler om krav på parkeringslösningar inom den egna fastigheten eller parkeringshus. Eventuella budgeteffekter som förändringarna medför ska beaktas i kommande budgetar.

Trafiknämnden ska införa nyttoparkeringstillstånd för anställda inom hemtjänsten som ett led i att underlätta parkering och öka tiden med de äldre.

Staden har ett omfattande markinnehav invid dagens motorleder där framtida boulevardiseringar eller överdäckningar skulle kunna ge möjlighet till tusentals nya bostäder samtidigt som det markant skulle öka de urbana kvaliteterna i stora delar av ytterstaden. Trafiknämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden, utreda förutsättningarna för att omvandla ett antal motorleder i ytterstaden till stadsboulevarder, alternativt överdäcka lederna där det kan anses motiverat. En given förutsättning är hållbara ekonomiska kalkyler, varför det i uppdraget ska ingå att studera möjliga intäkter genom bostadsexploatering. Trafikleder vars potential ska utredas är bland annat Centralbron, Nynäsvägen, Essingeleden, Skärholmsvägen, Örbyleden, Magelungsvägen, Huddingevägen, Bergslagsvägen och Södertäljevägen.

Trafiknämnden ges, tillsammans med andra berörda nämnder, i särskilt uppdrag att genomföra en grundlig utredning i syfte att tunnelförlägga den del av Centralbron som hanterar biltrafik. Området runt Tegelbacken kan då utvecklas. Platserna kring Järnvägsparken och Tegelbacken har i ett historiskt perspektiv varit gröna med publika ytor.

Rent och snyggt offentligt rum

Städningen ska förbättras och vårstädningen av stadens gator ska tidigareläggas för att säkra framkomligheten och förbättra luftkvaliteten. Vid sidan av det ansvar enskilda stockholmare måste ta så behöver stadens ambitioner för städningen och klottersanering höjas och trafiknämnden tillskjuts ytterligare 20,0 miljoner kronor till detta inom ramen för trafiknämndens driftbudget.

Nolltolerans mot klotter ska återinföras och efterlevnaden av klotterförbudet ska prioriteras, inte minst ur ett trygghetsperspektiv. Trafiknämnden ska ta fram förslag på hur privata fastighetsägare kan inkluderas i och samarbeta med staden för att upprätthålla 24-timmarsgarantin för klottersanering. Stadens städgarantier, som innebär att städning, tömning av papperskorgar och klottersanering ska ske inom 24 timmar efter anmälan, ska förbättras. Renhållningen måste skärpas, fler papperskorgar krävs och tömningen av papperskorgar vara mer frekvent vid behov. Indikator för efterlevnaden av 24-timmarsgarantin för tömning av papperskorgar samt uppfyllningsgraden av 24-timmarsgarantin avseende städning ska återinföras. Det är angeläget att involvera externa parter i arbetet för en ren och vacker stad. Satsningen på Stockholmsvärdar ska fortgå.

Trafiknämnden ska arbeta för fler och större papperskorgar men även ta tillvara smarta och innovativa lösningar gällande skräphanteringen.

Staden ska också samverka med trafiknämnden i Stockholms läns landsting för rena och trygga resemiljöer.

Tryggt och trivsamt stadsrum

Trafiknämnden ska tillsammans med socialnämnden och exploateringsnämnden bidra till stadens nollvision för olagliga boplatser. Svensk lag och stadens ordningsföreskrifter ska gälla lika för alla. Staden måste arbeta målmedvetet med verksamma insatser för att förebygga etableringen av olagliga boplatser och stärka dialogen och samverka med berörda aktörer. Nämnden tillförs extra medel för detta ändamål.

Trafiknämnden ska, i samarbete med stadens bostadsbolag, vara en aktiv part i planering och genomförande av lokal platssamverkan på flertalet platser över hela Stockholm. Arbetet ska utgå ifrån den internationellt etablerade modellen för fastighetsägarsamverkan mellan privat och offentlig sektor, så kallade Business Improvement Districts (BID). Vi kallar det för Trygg stad – platssamverkan mellan stad, fastighetsägare, handlare och andra aktörer. Syftet är att stödja samverkan mellan fastighetsägare, handel, boende, och stadens verksamheter i arbetet med att utveckla attraktiva och trygga stadsdelar. Modellen ska formalisera det proaktiva arbetet för trygghet, fler arbetsplatser och näringar samt social sammanhållning. I detta ska även ett nära samarbete med föreningsliv utvecklas för att skapa meningsfylld fritid för unga stockholmare.

Trafiknämnden ansvarar för att utveckla och förbättra stadens belysningsprogram. För att Stockholm ska vara en attraktiv plats även under de långa vintermånaderna ska staden, tillsammans med privata aktörer, lysa upp stadsrummet under den mörka årstiden. Förutom att öka tryggheten så syftar programmet även till att öka trivseln. Trafiknämnden tillskjuts investeringsmedel för projektet *Stockholm light night* som syftar till att belysa flera av stadens byggnader, platser och broar över hela Stockholm inklusive märkesbyggnader som exempelvis Stadshuset. Fastighetsnämnden ska bistå trafiknämnden i projektet i samarbete med andra berörda nämnder och styrelser samt andra fastighetsägare och intressenter.

Det finns ett antal knutpunkter i stadens offentliga rum som är i behov av att rustas upp och göras mer attraktiva för stockholmare och turister. Trafiknämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, verka för att dessa platser inventeras och att upprustning genomförs. Det gäller exempelvis Gullmarsplan och Fridhemsplan, men även Odenplan där nämnden ska verka för tillskapandet av en piazza. I ett första steg ska en inventering genomföras av samtliga knutpunkter i stadens offentliga rum som är i behov av upprustning, såväl i yterstaden som i innerstaden.

Food trucks utgör ett uppskattat inslag i stadsbilden. Trafiknämnden ska ha en positiv inställning till food trucks och deras möjlighet att disponera gaturummet för sådan näringsverksamhet, utan betydande påverkan på framkomligheten. Trafiknämnden ges i uppdrag att utöka tillståndstiderna för de mobila matförsäljningsställena i Stockholm till att omfatta hela dygnet. Vidare bör även maxbegränsningen om maximalt 100 tillstånd avskaffas till förmån för fri

etableringsrätt. I syfte att minska utsläppen och reducera buller ska trafiknämnden verka för att fler Food trucks drivs med nätel istället för dieselgeneratorer. Trafiknämnden ska under året göra en utvärdering av de förändrade avgiftsnivåerna som infördes 2015, om behov föreligger ska avgifterna justeras ifall utvärderingen konstaterar att den varit hämmande för Food trucks-verksamheten. Eventuella budgeteffekter som förändringarna får ska beaktas i kommande budgetar.

Trafiknämnden ska inom ramen för Tyck till-appen lägga till en funktion där stockholmare kan rapportera in otrygga platser i den offentliga miljön.

Parker och grönytor

Trafiknämnden ges i uppdrag att, i samverkan med kulturnämnden, ta fram konkreta åtgärdsförslag för en utveckling av Kungsträdgården. Inriktningen ska vara att utformningen av Kungsträdgården fastställs i dialog med medborgarna och fastighetsägare i anslutning till parken.

Trafiknämnden ska påbörja arbetet med att renovera mindre torg och lokalgator i syfte att skapa en trivsamt närmiljö för de boende. Arbetet med att vitmåla viadukter fortgår. Med ett utökat blomsterprogram i anslutning till trafikplatser vid stadens infarter och ytterstadens små platser och torg görs en kraftsamling för ett vackrare Stockholm.

Trafiknämnden ska prioritera anläggandet av nya stadsparker, pocketparker, gröna tak och urbana odlingar. Trafiknämnden ska lyfta stadsodling och prioritera ätbara växter för människor, bin och fjärilar i stadens planteringar. Även temporära lösningar såsom pop up-parker ska möjliggöras och nämnden har ett ansvar för att underlätta byråkratin i dessa frågor. Om gator tillfälligt behöver stängas av för evenemang ska informationen till berörda vara god och ges i tid.

Trafiknämnden ska prioritera utvecklingen och aktiveringen av de centrala publika ytor som idag underutnyttjas, däribland Järnvägsparken, Norrmalmstorg, Gullmarsplan, Odenplan och Raoul Wallenbergs torg, i syfte att skapa trivsamma och trygga platser där människor vill vistas och inte bara passera.

För att samordna och optimera planering och genomförande av stadsmiljöinvesteringar samt för att kunna göra kostnadseffektiva upphandlingar ska trafiknämnden från och med den 1 januari 2018 ha det samlade ansvaret för frågor som rör stadsmiljö. Trafiknämnden får i uppdrag att tillsammans med kommunstyrelsen ta fram fördelningsnycklar för stadsmiljöarbetet. Prioriteringar och fördelningar ska utgå från nyttjandegrad men också ta höjd för behoven i samtliga stadsdelar. Stadsdelsnämnderna och trafiknämnden samverkar i samband med beslut om investering och reinvestering.

Evenemang

Stadens attraktivitet ska stärkas genom att skapa förutsättningar för att genomföra evenemang på ett smidigt sätt.

Nämnden ska i samarbete med kulturnämnden åter igen arrangera Open Streets, där gator som trafikeras av fordon provisoriskt stängs av för att använda ytorna på nya sätt, exempelvis marknader och kulturevenemang.

Trafiknämnden ska, tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, inta en tillåtande hållning till tillfälliga arrangemang och upplåtelse på offentliga platser. Idag krävs bygglov för en varaktig byggnad enligt Plan- och bygglagen. Med varaktig avses längre tid än en månad, vilket omsatt i praktiken försvårar möjligheten till tidsbegränsade aktiviteter i stadens offentliga rum även om dessa endast är tänkta att pågå i bara två månader. Rimligtvis bör staden tillåta tidsbegränsade arrangemang som uppskattas av många i upp till fyra månader utan att bygglov ska krävas.

Samverkan med medborgare och externa aktörer

När staden ska utvecklas i dess olika delar är det viktigt att samtliga intressenter och parter är delaktiga i det arbetet och bidrar efter egen förmåga. Trafiknämnden ska verka för att tillsammans med lokala fastighetsägare hitta gemensamma finansieringslösningar i samband med renoveringar av olika platser i Stockholm. Syftet är att, utifrån värdeökningar och mervärden för fastighetsägaren, hitta medfinansierare till projekt som skapar mervärden i stadsmiljön.

Trafiknämnden ska möjliggöra för medborgar- och sponsringsfinansierad stadsmiljöutveckling och där privatpersoner, föreningar och företag ges möjlighet att sponsra mindre stadsmiljöprojekt som exempelvis parkbänkar eller papperskorgar.

Den växande staden

I Söderort behöver nya arbetsplatser tillkomma och fler bostäder byggas. En förutsättning för detta är att tvärförbindelserna inom Söderort förbättras samtidigt som investeringar i infrastruktur och kollektivtrafik prioriteras. Spårväg Syd är en viktig del i utvecklingen av Älvsjö, Fruängen och Skärholmen liksom den planerade förlängningen av tunnelbanan till Älvsjö är viktig för hela Söderort.

Ett växande Stockholm innebär också fler gator, parker och anläggningar för staden att förvalta, vilket medför ökade drift- och underhållskostnader. Det är angeläget att trafiknämnden är med i planeringen av nya områden för att säkerställa att lösningar väljs ur ett driftekonomiskt perspektiv. Av de reinvesteringsprogram för olika delar av trafiknämndens ansvarsområde som nämnden fattat beslut om framgår ett tydligt ökat behov av reinvesteringsåtgärder framöver. I flera fall kan detta ökade behov ha sin grund i ett eftersatt underhåll under anläggningarnas livslängd. Det är därför angeläget att vid nyinvesteringar och reinvesteringar upprätta noggranna drift- och underhållsplaner för anläggningen för att säkerställa en optimal förväntad livslängd. Det är också viktigt att säkerställa att underhållsåtgärder utifrån dessa genomförs.

Lika viktigt är det att, vid bostadsbyggande och särskilt då nya stadsdelar planeras, beakta inte bara själva husen utan även stadsmiljö och stadsliv. En attrak-

tiv och omtyckt stadsdel har både god och varierande utformning bland byggnader. Trafiknämnden ska vara aktiv i stadsplaneringen och bland annat planera för nya parker och rekreationsytor.

Trafiknämnden ska följa samtliga stora utvecklings- och exploateringsprojekt, med start i tidigt skede, för att garantera att framkomlighetsfrågorna sätts i sitt sammanhang och inte försummas. Staden ska alltid utdöma viten till entreprenörer som ej följer regelverket.

Nämnden ska se över de riktlinjer som gäller för vägarbeten och gatuprojekt för att säkerställa att framkomligheten är så god som möjligt och att berörda fastighetsägare och näringsidkare får fullgod information om arbetens omfattning, tillgänglighet och framkomlighet. Framkomligheten måste säkerställas för räddningstjänst och kollektivtrafik. En Framkomlighetschef ska ha helhetsansvaret för detta.

Trafiknämnden ska arbeta proaktivt med information. Genom att kommunicera att Stockholm är en växande storstad kan en större förståelse för de arbeten som genomförs skapas. Nämnden ska informera trafikanterna om det aktuella trafikläget samt informera om alternativa färdvägar.

Kommunstyrelsen ansvarar med stöd av trafiknämnden för att leda och samordna förhandlingar om genomförandeavtal för transportinfrastrukturprojekt med Trafikverket och trafiknämnden i Stockholms läns landsting.

En tillgänglig stad

Stockholm ska vara tillgängligt för alla. Trafiknämnden ska genomföra en översyn av kontrastmarkeringen av trappor i staden och åtgärda eventuella brister.

En hållbar stadsmiljö

Nämnden har möjlighet att vara en kraftfull aktör vad gäller drivandet av den av kommunfullmäktige antagna ”Strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel- för ett fossilfritt Stockholm”. Trafiknämnden ska därför i samverkan med stadens fastighetsförvaltande nämnder och bolag samt miljö- och hälsoskyddsnämnden utveckla en plan för och förbereda en kraftfull utbyggnad av laddinfrastruktur och laddstolpar. Trafiknämnden ska, tillsammans med andra berörda nämnder, även arbeta för att underlätta för privata aktörer att etablera och investera i laddinfrastruktur på stadens mark.

Trafiknämnden ska, i samband med en planerad investering, genomföra ett pilotprojekt med tystare asfalt i innerstaden i syfte att minska buller. Om projektet lyckas ska trafiknämnden arbeta för att genomföra investeringen bredare i samband med planerade renoveringar.

Dubbdäck utgör den enskilt viktigaste källan till partikelemissioner. Dubbdäcksavgift är att föredra framför ytterligare förbud i syfte att minska dubbdäcksanvändningen.

Nämnden ska följa utvecklingen och arbeta fram fler nya redskap för minskad dubbdäcksanvändning. Fler redskap för att få ned partikelhalterna ökar stadens möjligheter att motverka problemen på flera fronter samtidigt som risken för målkonflikter kan minskas. Nämnden ska bidra till att åtgärderna som anges i det av länsstyrelsen framtagna åtgärdsprogrammet för att klara miljökvalitetsnormerna genomförs. Trafiknämnden ska tillsammans med miljö- och hälso- skyddsnämnden aktivt följa och utvärdera teknikutvecklingen avseende åtgärder för att minska partikelemissionerna vid sidan av dubbdäcksminskningen, samt arbeta vidare med bullerdämpande åtgärder.

Trafiknämnden ska avbryta arbetet med Vita jobb-modellen inom ramen för nämndens verksamheter.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Minskade konsultkostnader	34,7 mnkr
Ökat deltagande i plan- och bygglov	1,5 mnkr
Samspelskampanj	1,0 mnkr
Åtgärder för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	4,0 mnkr
Kommunikation Hållbart resande	2,0 mnkr

Ökade kostnader för (-):

Ansvar för stadsmiljöverksamhet överförs från stadsdelsnämnderna	-192,4 mnkr
Trygg stad	-25,0 mnkr
Ökade insatser mot nedskräpning och nolltolerans mot klotter	-20,0 mnkr
Nollvision mot olagliga boplatser	-13,6 mnkr
Utredning nyttoparkeringstillstånd för hemtjänst	-1,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

19. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Trafiknämnden** godkänns.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden avvecklas och ersätts av skolnämnden respektive gymnasienämnden från och med den 1 januari 2018.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Kostnader för grundskola, grundsärskola, fritidshem, fritidsklubbar och fristående förskola överförs till skolnämnden	15 589,0 mnkr
Kostnader för gymnasieskola och gymnasiesärskola överförs till gymnasienämnden	3 061,0 mnkr
Kostnader för nämnd/övergripande överförs till skolnämnden	46,5 mnkr
Kostnader för nämnd/övergripande överförs till gymnasienämnden	9,1 mnkr

Minskade intäkter för (-):

Intäkter för fritidshem överförs till skolnämnden	-229,0 mnkr
Intäkter statsbidrag maxtaxa överförs till skolnämnden	-372,9 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

20. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Utbildningsnämnden** godkänns.

Äldrenämnden

Stockholm ska ha en tillgänglig äldreomsorg med hög kvalitet som präglas av respekt för den enskildes behov och önskemål. Verksamheterna ska präglas av ordning och reda och att äldres vårdbehov är i fokus. Stadens omsorg ska ha Sveriges bästa valfrihet, där det egna inflytandet över insatser och valmöjligheter ska stärkas samtidigt som stadens detaljstyrning ska minska. Omsorgens medarbetare ska ha ökade möjligheter till kompetensutveckling och goda villkor.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stockholm ska vara en stad där det är tryggt att åldras. Äldreomsorgen ska svara upp till höga förväntningar på god tillgänglighet, hög kvalitet och eget inflytande. Individens behov ska vara fokus för stadens vård och omsorg. Ett kvalitetskontrakt med äldre som söker sig till äldreomsorgen ska införas. Ett kvalitetskontrakt ska garantera en gemensam vårdplanering och uppföljning av insatser som utgår från den äldres behov och perspektiv.

För att biståndsbedömningen inte ska vara för restriktiv för äldre i staden ges Äldrenämnden i uppdrag att reformera biståndsbedömningen och utreda hur en boendegaranti från 85 års ålder kan genomföras.

Det behövs en förbättrad service och information inom äldreomsorgen. För att kunna nyttja rätten att välja krävs att äldre och deras anhöriga får tydlig information om vilka erbjudanden som står till buds utifrån deras behov. Stockholms stads webbplats ska vara tillgänglig så att äldre och deras anhöriga enkelt kan finna information om äldreomsorgen, hitta kvalitetsredovisningar och nyckeltal för olika verksamheter och kunna jämföra olika alternativ med varandra. För att förstärka insynen ytterligare ska staden ge möjlighet att rangordna verksamheter utefter personliga preferenser som exempelvis uteaktiviteter och utbildad personal. Det ska vara möjligt för såväl äldre som för anhöriga att betygsätta verksamheter.

Arbetet med digitala hjälpmedel där utförarna enkelt kan sorteras utifrån en rad kriterier som är relevanta för den äldre i valsituationen ska fortsätta. Systemet ska stärka möjligheterna för stockholmarna och stadens medarbetare att hitta utförare utifrån olika preferenser. Detta blir också viktiga verktyg för stadens äldrecoacher som ska ge individuell hjälp om vilka valmöjligheter som finns. Det är också prioriterat att stadens samtliga äldreboenden ska erbjuda boende tillgång till internet.

Kopplat till detta ges äldrenämnden i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna utvidga Äldre direkts uppdrag med ansvar att lotsa äldre som vill välja eller byta utförare av vårdinsats så att möjligheten till valfrihet verkligen kommer de äldre till del. Information om alla Stockholms stadsdelsnämnders aktiviteter för äldre ska finnas lättillgängligt via Äldre direkt. Äldre direkt ska åter ha öppet på helger.

Äldrenämnden ska samordna information och utbildning till anhöriga som vårdar närstående, inklusive att utreda införandet av ett webbaserat anhängigstöd,

där anhöriga till äldre, någon som är långvarigt sjuk, eller som har en funktionsnedsättning, kan ta del av nyheter inom anhörigstöd, kan kommunicera med personal, ställa frågor till olika specialister och skriva medicinlistor. Program för stöd till anhöriga ska beaktas och hållas uppdaterat.

Det är viktigt att äldre alltid har möjlighet att välja mellan olika utförare och att lika villkor gäller oavsett huvudman. Valfrihet ska gälla inom hemtjänst, vård- och omsorgsboenden och dagverksamhet. Stadens uppföljning av verksamheter ska vara likvärdig oavsett driftform. Såväl kommunala som fristående verksamheter ska redovisa sina verksamheter ekonomiskt och kvalitetsmässigt likvärdigt samtidigt som äldreomsorgen bör följas upp genom att i större utsträckning mäta nöjdheten hos den enskilde. Staden ska verka för tydliga lämplighetskrav för ägare till fristående verksamheter.

Reformerad biståndsbedömning

Stockholms äldreomsorg behöver mindre detaljstyrning och högre ambitioner i sitt arbete. Biståndsbedömning måste förenklas genom att möjliggöra för övergripande beslut för lättare vård- och omsorgstjänster. Att minska administrationen, detaljstyrning och byråkrati är avgörande för att säkerställa det enskilda vårdbehovet. Stockholms stad ska verka för en nationell förändring om möjlighet till förenklad biståndsbedömning.

Alla äldre ska ges likvärdiga förutsättningar att få sina individuella behov beaktade, oavsett var i staden de bor. För att säkerställa likställigheten i biståndsbedömningen överförs den från stadsdelsnämnderna till äldrenämnden. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett sådant genomförande.

Stockholms äldreomsorg ska vara tillgänglig med hög kvalitet som präglas av respekt för den enskildes behov och önskemål. Staden ska alltid ge våra äldre bästa möjliga service, vård och kvalitet.

För att undvika felbedömningar i biståndsbedömningar och att väntan på omprövningsbeslut drar ut på tiden ges Äldrenämnden i uppdrag att införa ett kvalitetskontrakt som ska garantera en gemensam vårdplanering och uppföljning av insatser som utgår från den äldres behov och perspektiv. Inom ramen för kontraktet ska äldre erbjudas en fast kontaktperson som ansvarar för behov, insatser, uppföljning och eventuell hantering av omprövning gällande biståndsbeslut. Det är viktigt att våra äldre får bästa möjliga service, en kvalitativ bedömning och individuell hjälp kring sina valmöjligheter. Biståndsbedömarna ska vara lättillgängliga.

Införandet av ett kvalitetskontrakt medför en ny struktur för biståndsbedömarna från tidigare två funktioner, att bedöma vårdbehovet och en rådgivande funktion. Genom kvalitetskontraktet ska den rådgivande funktionen överföras till kontaktpersonen som ska tillhandahålla stöd för den äldre.

Som en del av kvalitetskontraktet ska biståndsbedömningen reformeras. Bedömningarna har skilt sig allt för mycket mellan stadsdelarna inom Stockholms stad. För att skapa en mer effektiv, likvärdig och rättssäker verksamhet för

äldre stockholmare, ges Äldrenämnden i uppdrag att centralisera biståndsbedömningen.

Stärkta möjligheter till vård och kontinuitet i hemmet

Många äldre väljer att bo kvar hemma. Det medför att fler har ett vårdbehov i hemmet. En väl fungerande hemtjänst är en förutsättning för att äldre ska kunna leva självständiga liv och stanna kvar i sina hem så länge de önskar. Hemtjänsten ska präglas av hög kvalitet, god arbetsmiljö för medarbetarna och valfrihet för den äldre. Därför ska äldreomsorgen samordnas bättre.

Hemtjänsten har en viktig roll och den mångfald av utförare som stockholmarna kan välja mellan ska utvecklas. Samtidigt är det viktigt att fastställa en så hög kvalitet som möjligt. För en bättre kontinuitet inom hemtjänsten ska en utredning tillsättas om hur det kan införas en kontinuitetsbonus till avdelningar som levererar en hög kontinuitet. Det är också viktigt att erbjuda nyttoparkeringstillstånd för hemtjänstpersonal. Genom att minska den administrativa bördan kan hemtjänstpersonalens arbete underlättas.

För att kunna erbjuda en omsorg av hög kvalitet ska hemtjänsten tydligt delas upp i två delar baserat på biståndsbeslut – omsorg och hemservice. Det innebär att personen ansöker om omsorg och hemservice var för sig. Vidare satsas på äldrevårdar i äldreomsorgen, där aspiranter vid jobbtorgen bereds utbildning och praktikplatser inom äldreomsorgen. Arbetet med detta ska fortsätta 2018. Äldrenämnden ska arbeta för att utveckla praktiksamordning för studenter.

Nämnden ska verka för att hemtjänstpersonal utbildas i läkemedelshantering samt arbeta fram rutiner för översyn av mediciner. Staden ska verka för en ökad samverkan mellan hemtjänst och landstinget genom exempelvis möjlighet till frivillig läkarundersökning i hemmet samt fler och effektivare läkemedelsgenomgångar för de äldre. För att minska risken för felmedicinering ska hemtjänsten, genom fullmakt från den äldre, kunna få tillgång till läkemedelsregistret. Detta ska prövas i projektform. Läkemedelsanvändningen för patienter som fyllt 75 år ska årligen kunna undersökas kopplat till hemtjänsten eller i samarbete med landstinget för en mer sammanhållen vård och omsorg. Samordning mellan staden och landstinget ska prioriteras för att få till stånd en bättre helhet.

Stockholms stad tillsammans med Stockholms läns landsting och länets kommuner ska fortsätta att utreda möjligheterna att kommunalisera hemsjukvården. Utgångspunkten ska vara att den äldres bästa ska vara i centrum.

Vården och omsorgen för de äldre ska vara sammanhållen. Äldrenämnden ges i uppdrag att tillsammans med kommunstyrelsen utreda möjligheten att erbjuda vård i hemmet för äldre som behöver medicinsk hjälp men vill bo kvar hemma så att äldres möjlighet till vård förbättras. Stockholms stad ska också hemställa hos regeringen om att utreda möjligheten för kommuner att anställa läkare inom äldreomsorgen.

Inom äldreomsorgen finns ett stort behov av utbildning och nämndens utbildningssatsningar ska fortsätta för att möta det växande behovet. Målet är att all tillsvidareanställd personal ska ha grundutbildning och det ska vara enkelt att

få kompetensutveckling inom fokusområden såsom missbruk, psykiatri och våld i nära relation. Under mandatperioden ska en långsiktig utbildnings-satsning genomföras. I satsningen ingår även ett språklyft för att utveckla svensk-kunskaperna hos anställda inom äldreomsorgen, som har svenska som andra språk. Det är angeläget att denna satsning genomförs för att ge ökad säkerhet inom omsorgen för att bland annat journalhanteringen ska bli korrekt utförd.

En god kommunikation med äldre personer med utländsk bakgrund är viktigt för den enskildes trygghet. Att kunna förstå det språk som talas bidrar till känslan av att känna sig trygg. Staden ska därför även initiera och möjliggöra för flerspråkig hemtjänst. Äldrenämnden får i uppdrag att utveckla ett kundval i hemtjänsten som möjliggör hemtjänst på hemspråk genom företag som är godkända av staden efter beviljat beslut om hemtjänst.

Äldrenämnden får i uppdrag att utreda möjlighet för profilhemtjänst mot en målgrupp med särskilda behov. Allt fler äldre bor kvar i det ordinära boendet vilket ställer krav på en professionell och välfungerande hemtjänst. Hemtjänsten ska utvecklas, anpassas och bli mer flexibel för att möta det ökande och varierande behovet av insatser. Därför ska staden pröva att införa möjlighet till hemtjänst som riktar sig mot en målgrupp med särskilda behov, exempelvis funktionsnedsättning, demenssjukdom med mera. Vidare ska det vara möjligt att få hjälp med utförande av avlastande tjänster. Äldrenämnden får i uppdrag att införa serviceassistenter, som får särskilt inriktad utbildning för att kunna hjälpa till med sådan service.

Projektet ungdomsbesök syftar till att dels erbjuda äldre personer på vård- och omsorgsboenden ett större utbud av meningsfulla aktiviteter, dels ge unga en möjlighet att prova på att arbeta inom äldreomsorgen. Äldrenämnden ges i uppdrag att vidareutveckla projektet med ungdomsjobb i vård- och omsorgsboenden och säkerställa att projekt även i fortsättningen finansieras fullt ut. Utvärdering från Stockholms läns äldrecentrum har visat ett högt nöjdhetsindex bland samtliga parter. Ungdomar som deltagit i projektet ska erbjudas ett paket om hur de vidareutbildar sig. Vidare ska äldrenämnden tillse att ungdomsbesök i vården utvecklas och att ett särskilt paket om vidareutbildning erbjuds.

Äldrenämnden får i uppdrag att tillse att staden erbjuder läkarstudenter praktikplatser på äldreboenden inom ramen för deras läkarutbildning. Den geriatriska kompetensen i omsorgen behöver öka och detta är ett sätt för staden att bidra till att öka intresset för geriatrik inom äldreomsorgen. Erfarenhet visar att läkarstudenter som får praktisera inom geriatrik ofta väljer att stanna inom området även senare i sin karriär.

Äldrenämnden får i uppdrag att tillsammans med kommunstyrelsen ta fram förslag på hur fler erfarna medarbetare inom välfärdssektorn kan uppmuntras att arbeta kvar längre. Äldrenämnden ska också aktivt verka för att minska det ofrivilliga deltidsarbetet.

Ökad livskvalitet och en värdig vardag

Äldrenämnden ska fortsätta att i samarbete med stadsdelsnämnderna genomföra särskilda insatser för ett måltidslyft inom äldreomsorgen. Maten inom

äldreomsorgen ska förbättras. Äldrenämnden ska ansvara för och för att äldre får god och näringsriktig mat samt en lustfylld måltidsupplevelse. Äldres valmöjligheter av mat ska därför utökas. Det ska vara möjligt att få vegetariska alternativ eller att välja särskilda paket. Den äldre ska ha möjlighet att påverka vad som ska serveras, och boendet ska tillgodose att så sker antingen i dialog i ett tidigt skede eller genom att den äldre kan välja maträtt direkt vid bordet. Äldrenämnden får också i uppdrag att utreda hur hemtjänsten kan använda sig av internetbaserade matbutiker, där man kan beställa tillsammans med den äldre. Det är bra utifrån arbetsmiljöperspektiv, men också för den äldres valfrihet och delaktighet. Det ska också säkerställas att äldre har möjlighet att få ett utbud av drycker inom boendeverksamheterna, inklusive alkoholalternativ.

Utevistelsegarantin ska ses över för att säkerställa möjligheterna för äldre i vård- och omsorgsboenden att vistas utomhus och delta i aktiviteter även utanför boendet. Ungdomsvårdar och den ideella sektorn kan vara en del i att uppfylla dessa mål. LSS-boende bör därmed ges möjlighet att förläggas i närheten av äldreboende. På så sätt kan personer med till exempel kognitiva och intellektuella funktionshinder ges möjlighet att få sysselsättning genom att bidra till att äldre får stimulans socialt och fler aktiviteter.

Äldreförvaltningen genomförde mellan 2012 och 2014 rådslag om äldreomsorgen i samtliga stadsdelar. De rådslag som genomfördes resulterade i många goda synpunkter på hur äldreomsorgen ska utformats. Rådslagen bör fortsätta att genomföras.

Äldres utsatthet ska uppmärksammas och motverkas. Äldrenämnden ska tillsammans med de lokala brottsförebyggande råden, polisen och stadsdelsnämnderna fortsätta att samordna arbetet för att stoppa våld och övergrepp mot äldre och därmed minska äldres oro och utsatthet.

Äldrenämnden får i uppdrag att tillse att aktörer inom äldreomsorgen kan välja att erbjuda olika tilläggstjänster. Detta är viktigt framförallt utifrån att det ska vara möjligt att utveckla profilboenden ytterligare och för att kunna erbjuda särskilda saker inom ramen för den profil som verksamheten har.

En mångfald av boendeformer

De allra flesta äldre vill bo kvar i sin bostad så länge de känner sig trygga i hemmet. Den enskilde som så önskar ska kunna bo kvar i sin bostad eller äldreboende till livets slut utan att behöva flytta, även om behoven av vård och omsorg ökar.

För att äldre ska kunna bo kvar hemma så länge som de själva önskar ges äldrenämnden i uppdrag att eftersträva och genomföra praktiska lösningar som möjliggör kvarboende i det egna hemmet även vid hög ålder. Ett exempel på en sådan praktisk lösning är installation av hiss utanpå trevåningsfastigheter. I Stockholm finns ett stort antal trevåningsfastigheter som i dag saknar hiss och som gör det svårt för äldre att kunna bo kvar. Äldrenämnden ges i uppdrag att ta fram en certifiering för livslångt boende i staden som ska fungera som riktlinjer och vars formuleringar ska underlätta ansökningsförfarandet av medel för de hissprojekt som behöver finansiering.

Äldrenämnden ska tillse att staden i större omfattning systematiskt tillämpar LOV för etablering av fler fristående äldreboenden. Upphandlingar kan fasas bort genom LOV och därmed uppnår staden en större kontinuitet. Verksamheter ska inte kommunaliseras.

Servicehusen ska kvarstå som en av flera boendeformer så länge efterfrågan finns, samtidigt är det centralt att se över hur förstärkt vårdfokus i samtliga boendeformer bäst säkerställs. Stockholms stad ska uppmuntra för lösningar som seniorboenden och kollektivboenden. För att underlätta för äldre ska staden utreda möjligheten till gemensamma byggnader för trygghetsboende och vård- och omsorgsboende. Äldre personer som senare i livet kräver omsorgsinsatser kan då undvika den stora omställning som en flytt innebär. Möjligheter till för- tur för äldre som väljer ett sådant boende ska utredas.

Äldrenämnden ges i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder utreda möjligheterna att inrätta ett generationsboende vid Spångadalen i västra Stockholm. Generationsboende innebär att en förskoleverksamhet bedrivs i samma byggnad som ett vård- och omsorgsboende, där verksamheterna delar på gemensam yta som möjliggör för frivilliga aktiviteter. Detta är ett exempel på hur man kan möjliggöra för mer innovation i byggandet av verksamheter inom äldreomsorgen.

Äldrenämnden ges även i uppdrag att utreda möjligheterna till gemensamma byggnader för trygghetsboende och vård- och omsorgsboende. Vård- och omsorgsboenden kan med fördel drivas i anslutning till andra verksamheter. Om ett trygghetsboende och ett vård- och omsorgsboende ligger i samma lokal, underlättar detta för en naturlig vårdkedja där de äldre lätt kan flytta om vårdbehovet skulle förändras.

Trygghet

Äldre är överrepresenterade i brandolyckor som skulle kunna undvikas med enkla åtgärder, utbildningar och informationssatsningar. Samverkan med Storstockholms brandförsvaret ska fortsätta.

Moderaternas förslag till budget 2018

Minskade kostnader för:

Föreningsstöd	1,0 mnkr
Reflektionstid i hemtjänsten	1,0 mnkr

Ökade kostnader för (-):

Utökning ungdomsbesök	-4,0 mnkr
Utbildning måltidskvalitet för hemtjänstpersonal via Äldrecentrum	-3,6 mnkr
Utbildning läkemedelshandling för hemtjänstpersonal	-1,5 mnkr
Föreningsbidrag för äldreomsorg och övrig vård, behandling och service överförs från stadsdelsnämnderna	-1,4 mnkr
Äldreombudsmannen överförs från kommunstyrelsen	-1,0 mnkr

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

21. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Äldrenämnden** godkänns.

Överförmyndarnämnden

I Stockholm får alla som inte själva kan sköta sin ekonomi eller bevaka sina rättigheter ett bra stöd i överförmyndarnämnden. Insatserna ska vara kvalitativa och trygga för den enskilde. Handläggningen ska vara rättssäker och effektiv och nämnden ska använda moderna arbetsmetoder och teknik. Nämnden ska vara lättillgänglig både digitalt, fysiskt och per telefon.

Nämndens uppgifter

Stockholms befolkning växer och med det antalet ärenden, vilket är en utmaning för nämnden. Överförmyndarnämnden ansvarar sedan 2015 för ett centralt stöd för rekrytering av särskilt förordnade vårdnadshavare, för samordning av information och utbildning, samt för att betala ut ersättning till särskilt förordnade vårdnadshavare för barn i Stockholms stad.

Överförmyndarnämndens uppdrag är reglerat i föräldrabalken. Överförmyndarnämndens ansvar omfattar bland annat:

- rekrytering och byte av gode män och förvaltare
- tillsyn och arvodering av gode män och förvaltare
- information och utbildning av gode män och förvaltare
- särskilt stöd för rekrytering av arvodering av särskilt förordnade vårdnadshavare till ensamkommande barn.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Människor som har svårt att sköta sin ekonomi på grund av sjukdom, ålder eller något annat skäl kan få hjälp av en god man eller en förvaltare. Överförmyndarnämndens huvuduppgift är att utöva tillsyn över godmanskap och förvaltarskap. Det innebär att nämnden kontrollerar hur gode män och förvaltare förvaltar sina huvudmäns tillgångar och bevakar huvudmännens rättigheter. Överförmyndarnämnden har även tillsyn över förmyndarskap, det vill säga hur föräldrar förvaltar sina barns tillgångar. Syftet med tillsynen är att förhindra att barn eller myndiga personer som inte själva kan ta tillvara sin rätt, missgynnas ekonomiskt eller rättsligt. Överförmyndarnämnden ska särskilt se till att barnets tillgångar används för barnets nytta och att tillgångarna i övrigt är placerade på ett tryggt sätt som ger en rimlig avkastning.

Det ökade antalet människor på flykt i världen som söker sig till Sverige och Stockholm ställer krav på stadens processer och insatser i mottagandet. Behovet av gode män har ökat kraftigt med anledning av det stora antalet ensamkommande barn som flydde till Sverige under 2015 och detta behov förväntas vara fortsatt stort under kommande år. Överförmyndarnämnden fyller en viktig roll för integrationen i samhället och för att ge barnen en god start på sin tillvaro i Stockholm.

Nämnden ska i samarbete med socialnämnden förtydliga ansvarsfördelningen mellan överförmyndarnämnden och stadsdelsnämnderna samt ta fram kartläggningar av de administrativa processer som rör hantering av ensamkommande barn.

Överförmyndarnämnden ska under året fortsatt driva ett långsiktigt och hållbart förändringsarbete mot en effektivare och en mer ändamålsenlig organisation.

Det är av största vikt att nämnden vidtar åtgärder för att säkerställa rättssäkerheten gentemot huvudmannen och att löpande följa upp ärendeflöden. Nämnden behöver skapa en väl fungerande ärendehantering och genom förbättrad kommunikation öka tillgängligheten. Det personalstrategiska arbetet är centralt för att säkra nämndens kompetensförsörjning på sikt. Nämnden ska sträva efter en god arbetsmiljö på förvaltningen med goda förutsättningar för medarbetarna.

Överförmyndarnämnden ska löpande gentemot kommunstyrelsen i samband med tertialrapportering redovisa utvecklingsarbetet för att garantera en rättssäker och modern verksamhet.

Nämnden har under en relativt kort period i princip fördubblat antalet anställda. Nämndens personal och dess kompetens är anledningen till de kvalitetshöjningar som har skett under de senaste åren. En god arbetsmiljö och hög personalkontinuitet är viktigt för nämndens fortsatta kvalitetsutveckling. Under året ska därför nämndens fortsatta systematiska arbete för att förbättra arbetsmiljön prioriteras. I budget 2018 tillskjuts nämnden medel för förstärkt handläggning för att minska arbetsbelastningen för nämndens handläggare.

Nämnden får även medel för en utökning av förvaltningens lokaler för att ytterligare förbättra arbetsmiljön. Under året ska nämnden göra en översyn av nämndens framtida behov av lokaler och lämplig placering för dessa.

Under 2017 utredde nämnden möjligheterna att tillgodose behovet av god man eller förvaltare till huvudmän som har särskilda behov, med fokus på möjligheten att införa förvaltarenheter i Stockholms stad. Utredningens bedömning var att förvaltarenheter inte går att införa. Däremot lyftes ett antal andra förslag för att förbättra möjligheterna att rekrytera gode män och förvaltare till huvudmän med särskilda behov. Behovet av att lösa frågan om rekrytering av gode män och förvaltare till särskilt krävande ärenden är fortsatt stort och därmed ett av nämndens viktigaste utvecklingsområden. Nämnden ska därför i samarbete med socialnämnden genomföra specialutbildningar som riktar sig till gode män och förvaltare som vill och anses lämpade att ta sig an särskilt komplicerade och krävande uppdrag.

Under året ska nämnden även utreda möjligheten att införa anpassade arvodeskostnader för gode män och förvaltare som tar sig an särskilt komplicerade och krävande uppdrag där det inte varit möjligt att rekrytera gode män och förvaltare till en normal arvodesnivå. Utredningen ska se över de ekonomiska konsekvenserna detta skulle leda till för nämnden, samt hur stor påverkan en anpassning av arvoden skulle få.

Arbetet med att utveckla nischade rekryteringsinsatser mot grupper där det finns personer som har särskilda kunskaper, erfarenheter eller kompetenser som möjliggör att ta sig an mer komplicerade uppdrag ska fortsätta. Nämnden ska också om möjligt samverka med civilsamhället i arbetet med rekrytering av gode män och förvaltare.

Det är viktigt att utveckla arbetet med att rekrytera och samordna gode män och förvaltare. Nämnden ska samarbeta med relevanta aktörer så att även ideella krafter tas tillvara samt fortsätta den dialog som inletts med funktionshinderrådet. Nämnden ska ha en långsiktig plan för rekrytering och kontroll av gode män, förvaltare och särskilda vårdnadshavare, samt se över hur rekrytering och kontroll kan utvecklas. Nämnden ska också se över hur utbildningen av gode män kan förbättras med fokus på effektiva utbildningsinsatser. Nämnden ska möjliggöra att nischade utbildningar för gode män erbjuds, till exempel om demens. Nämnden ska se över möjligheterna att i samverkan med Stockholms läns god man och förvaltarenheter starta ett mentorsskapsprogram för gode män och förvaltare.

Det är viktigt att överförmyndarnämndens digitaliseringsprocess fortsätter. Digitaliseringen av nämndens verksamhet kommer på sikt att leda till en bättre kvalitet för nämndens verksamhet och en bättre arbetsmiljö för nämndens personal. Arbetet med att korta handläggningstiderna ska prioriteras. Nämnden ska fortsätta arbetet med att ta fram metoder och nyckeltal för att mäta kvalitet, tillgänglighet, rättssäkerhet, effektivitet och brukarnas uppfattning om insatserna.

En väl fungerande uppföljning och prognosmetodik är en förutsättning för att nämnden ska upprätthålla en hållbar ekonomisk utveckling. Nämnden ska under året utveckla prognossäkerheten och ekonomiska nyckeltal.

Nämnden ska fortsätta att utveckla samverkan med övriga aktörer, exempelvis Migrationsverket, SKL, Storsthlm, länsstyrelsen, domstolar samt övriga överförmyndarnämnder för att säkerställa informationsöverföring, en likformig bedömning vid arvodering och ärendehandläggning samt stöd vid budget och prognosarbete.

Nämnden ska i den mån det är möjligt fortsätta det påbörjade arbetet med att fortbilda stadens biståndshandläggare och socialsekreterare om uppdraget som god man och förvaltare.

Mot bakgrund av nämndens ökade arvodeskostnader avsätts medel i central medelsreserv. Nämnden ska i samband med tertialrapport 2 rapportera helårsprognos för arvodeskostnaderna, som ska ligga till grund för bedömning om kompensation.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

22. Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Överförmyndarnämnden** godkänns.

Central medelsreserv

I Central medelsreserv: 1. *Till kommunfullmäktiges förfogande för oförutsedda behov* reserveras 5,0 miljoner kronor.

I Central medelsreserv: 2. *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov* reserveras 500,0 miljoner kronor främst för följande ändamål:

- Flyktingmottagande
- Trygghetskapande insatser
- Resultatenheter
- Förskola – bidrag för hög hyra
- Insatser för hemlösa
- Sommarkoloniverksamhet inkl. LSS-kollo
- Särskilda boenden för äldre
- Särskilda boenden för personer med funktionsnedsättning
- Feriearbeten
- Oförutsedda behov

Vidare reserveras 737,4 miljoner kronor i Central medelsreserv: 3. *Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar* inom förskola, skolbarnsomsorg, grundskola, gymnasieskola, särskola, komvux, svenskundervisning för invandrare (SFI), flyktingmottagande, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, arbetsmarknadsnämnden samt arvoden med mera inom överförmyndarnämnden.

I Central medelsreserv: 4. *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter* har utgifter om 400,0 miljoner kronor reserverats för planerings- och genomförandeprojekt avseende investeringar för följande ändamål:

- Förändringar mellan åren i redan beslutade investeringsprojekt som inte kan finansieras genom omprioriteringar inom nämndens investeringsplan
- Nya prioriterade investeringsprojekt som inte kräver genomförandebeslut av kommunfullmäktige, genom att de inte är av strategisk vikt eller principiell karaktär

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

23. Till **Central medelsreserv** reserveras följande belopp för år 2018 med fördelning enligt budgetförslaget i denna titel.
  - 23.1. Till kommunfullmäktiges förfogande för oförutsedda behov reserveras 5,0 mnkr.
  - 23.2. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov reserveras 500,0 mnkr.
  - 23.3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar inom förskola, skolbarnsomsorg, grundskola, gymnasieskola, komvux, särskola, svenskundervisning för invandrare (SFI), flyktingmottagande, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, kommunalt bostadstillägg för funktionsnedsatta, arbetsmarknadsnämnden

(M):228

samt arvoden med mera inom överförmyndarnämnden reserveras 737,4 mkr.

23.4. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter reserveras 400,0 mkr.

Finansförvaltning

Moderaternas förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020
Under Finansförvaltning redovisas de samlade kostnaderna för pensioner och arbetsgivaravgifter, stadens skatteintäkter, intäkter för fastighetsavgifter med mera. Finansförvaltningen tillgodogörs interna ersättningar för pensioner och personalförsäkringspålägg från nämnderna. Här upptas finansiellt resultat, aktieutdelning samt interna ränteersättningar från nämnder för investeringar. Exploateringsinkomster vid markförsäljning, motsvarande det bokförda värdet, tas upp under exploateringsnämnden.

Pensioner, arbetsgivaravgifter m.m.

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Pensioner		
Utbetalningar pensioner	- 935,0	-
Pensionsavgifter	- 810,0	-
Särskild löneskatt (24,26 %)	- 423,3	-
Förändring av pensionskuld (inkl särsk löneskatt)	- 316,1	-
Summa	-2 484,4	0,0
Övriga personalkostnader	- 50,0	
Arbetsgivaravgifter (inkl avtalsförsäkring)	-5 370,0	0,0
Ersättningar från nämnderna för pensioner och personalförsäkring	-	6 760,0
Summa	-7 904,4	6 760,0
Anslagsfinansierad del av pensioner/ arbetsgivaravgifter mm	-1 144,4	

Pensioner

Här redovisas stadens samlade kostnader för pensioner för så väl aktiv som pensionerad personal. Staden redovisar pensionskostnader enligt blandmodellen. Pensionsavtal för födda 1985 och tidigare är delvis förmånsbestämt. För personer födda 1986 och senare gäller ett helt avgiftsbestämt avtal, AKAP-KL. Detta avtal beräknas ha begränsad effekt på pensionsavgifterna 2018. Pensionskulden avser förmånsbestämd ålderspension och avtalspension. Pensionsskulden beräknas enligt den nya beräkningsmodellen, RIPS17. Den största förändringen gentemot den tidigare beräkningsmodellen, RIPS07, är en förändring av indikatormodellen för beslut om diskonteringsräntor. Den tidigare modellen är ersatt av en real modell. Den del av skuldförändringen som avser ränta budgeteras under finansiella kostnader.

Arbetsgivaravgifter

Stadens nämnder betalar lagstadgade arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkring och pensioner genom ett personalförsäkringspålägg som läggs på lönesumman. För

arbetstagare födda 1953 och senare har detta beräknats till 40,5 procent för 2018, det vill säga samma som 2017. Pålägget består av följande poster: Lagstadgade arbetsgivaravgifter om 31,42 procent, avtalsförsäkringar om 0,08 procent och kalkylerade kostnader för avtalspension om 9,00 procent. Pålägget för pensionärer födda 1952 och tidigare uppgår till 22,0 procent.

Skatteunderlag och skatteberäkningar

Prognosen över skatteunderlaget för 2018, det vill säga kommuninvånarnas förvärvsinkomster under 2016, är uppräknad med en bedömning av utvecklingen under inkomståren 2017 och 2018. Gällande prognos utgår från Sveriges Kommuner och Landstings bedömning den 17 augusti 2017. Skatteunderlaget beräknas öka med 4,3 procent 2017 och 4,1 procent 2018.

För år 2018 föreslås att primärkommunal inkomstskatt utdebiteras med kronor 17,70 per skattekrona, vilket är 20 öre lägre än 2017.

Stadens skatteintäkter beräknas uppgå till 47 149,7 miljoner kronor. Beräkningen bygger på en skattesats om 17,70 kr.

Begravningsavgift

Begravningsverksamheten finansieras genom en särskild avgift som tillgodoses staden på samma sätt som skattemedel. Begravningsavgiften uppgår till 6,5 öre av uppräknat skatteunderlag för 2018 och beräknas uppgå till 173,2 miljoner kronor.

För år 2018 föreslås en utdebitering av begravningsavgift med 6,5 öre per skattekrona, vilket innebär en sänkning med 1 öre jämfört med 2017.

Utjämningsystemet

Från och med år 2016 höjdes utjämningsgraden i inkomstutjämnningen för kommuner och landsting från 60 till 85 procent av den länsvisa skattesatsen i intervallet mellan 115 och 125 procent av medelskattekraften. Det medförde att femton kommuner, där ibland Stockholms stad och samt Stockholms läns landsting, fick höjda avgifter. Ett införandebidrag erhöles till och med 2017 för att mildra effekterna av avgiftshöjningen. Det slutliga utfallet av inkomstutjämnningen kommer att fastställas under december månad.

LSS-utjämning

Ett kostnadsutjämningsystem för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är infört från och med 2004. För 2018 medför utjämnningen för LSS en kostnad för staden med 1 257,4 miljoner kronor. Gällande prognos för LSS-utjämnningen utgår från SCB:s prognos i mars 2018.

Fastighetsavgift

Från och med år 2008 har den statliga fastighetsskatten ersatts av en kommunal avgift. Detaljerade regler utfärdas av Skatteverket.

Utdelning

Flertalet av stadens bolag ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB. Ägarens krav på utdelning tas därför huvudsakligen ut i form av obeskattade koncernbidrag. Vissa bolag i koncernen erlägger koncernbidrag till moderbolaget Stockholms Stadshus AB, som i sin tur tillskjuter bidrag till mottagande bolag.

Budgeterad utdelning från koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår till 1 500,0 miljoner kronor. Utdelningen kan justeras genom beslut senast i tertialrapport 2 och får inte överstiga 1 500,0 miljoner kronor.

Stockholms stad har tidigare erhållit en utdelning från AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad om 200,0 miljoner kronor per år. Denna utdelning är även fortsatt förenlig med bolagets finansiella ställning. Budgeterad utdelning för 2018 är därför på bibehållen nivå om 200,0 miljoner kronor.

Finansiellt resultat exklusive utdelningar

Kommunstyrelsen agerar genom stadsledningskontoret som kommunkoncernens samlade finansfunktion. Samtliga bolags upplånings- och placeringsbehov sker genom stadsledningskontoret. Finanspolicyn för kommunkoncernen Stockholms stad anger ramar för finansverksamheten i kommunkoncernen, det vill säga Stockholms stad, Stockholms Stadshus AB och dess majoritetsägda bolag samt stadens övriga helägda bolag.

Finanspolicyn ska fastställas av kommunfullmäktige årligen och revideras vid större förändringar av kommunkoncernens förutsättningar. Kommunstyrelsen ska i samband med den årliga översynen av finanspolicyn uppdatera de finansiella risklimiterna utifrån aktuella finansiella förutsättningar. En riskkontroll övervakar att de finansiella riskerna håller sig inom de ramar och regler som finns angivna i finanspolicyn.

Under Finansförvaltning redovisas stadens likviditetshandling, upplåning och skuldförvaltning. Vidare redovisas inlåning, utlåning och finansiella tjänster för stadens majoritetsägda bolag samt stadens borgensåtaganden.

Ett beräknat resultat för stadens hantering av kommunkoncernens finansverksamhet framkommer som skillnaden mellan kostnaderna för extern upplåning och inlåning från Stadshuskoncernen samt de intäkter som genereras vid externa placeringar och vidareutlåning. Därutöver tillkommer ränta på pensionsavsättning och övriga finansiella intäkter och kostnader. Enligt finanspolicyn för kommunkoncernen Stockholms stad ska staden och samtliga bolag erhålla upplåning och placering med villkor motsvarande kommunkoncernens externa finansieringskostnad med utrymme för eventuell omkostnadsersättning. En översyn av villkoren ska enligt finanspolicyn genomföras årligen.

Stadens räntenetto budgeteras till 229,3 miljoner kronor för 2018. Övriga finansiella intäkter utgörs i första hand av ersättning som tas ut i samband med att staden går i borgen. Enligt gällande regler för stadens borgenshantering ska staden vara restriktiv avseende nya borgensåtaganden. Övriga finansiella kostnader utgörs i huvudsak av kostnader för rating, syndikerat låneavtal (betal-

ningsberedskap) och marknadsprogram samt bankavgifter. Den del av pensionskulden som är att betrakta som en finansiell kostnad inklusive löneskatt redovisas under finansiella kostnader och budgeteras till 153,0 miljoner kronor för 2018. Det finansiella resultatet, exklusive utdelning, budgeteras sammantaget till 51,6 miljoner kronor för 2018.

Begravningsfond

Begravningsverksamheten finansieras genom en begravningsavgift. Överskott/underskott inom verksamheten avsätts centralt för balansering av resultat. Överskott respektive underskott måste återföras till avgiftskollektivet.

Internränta

Kommunfullmäktige fastställer stadens internränta i samband med budget. Med internränta avses en basränta, vilken ska vara långsiktigt stabil och beräknas utifrån prognosen för kommunkoncernens genomsnittliga externa finansieringskostnad de kommande åren. Basräntan tillåts avvika med +/-0,5 procentenheter innan ny internränta fastställs. Kommunfullmäktige fastställer stadens internränta för 2018 till 0,80 procent. De interna ränteersättningarna från nämnderna för 2018 uppgår till 1 139,3 miljoner kronor.

Kommunfullmäktige fastställer därutöver kalkylräntan för enskilda projekt till 5,0 procent.

För fastighetsnämnden beräknas internräntan utifrån stadens internränta plus en omkostnadsersättning på 0,25 procentenheter. Internräntan för fastighetsnämnden uppgår därmed till 1,05 procent. Samma ränta används även som kreditivränta under byggtiden.

Räntan för mark- och bostadsrättsinnehav motsvarar avgäldsräntan för tomträter, som för 2018 uppgår till 3,25 procent.

Avkastningskrav på slutna redovisningsenhet

Avkastningskrav på den slutna redovisningsenheten fastighetsnämnden upptas under Finansförvaltningen. För år 2018 beräknas avkastningskravet till 262,5 miljoner kronor. I avkastningskravet har omkostnadsersättning dragits ifrån och den interna hyressättningen för stadens nämnder ska därmed inte påverkas.

Avskrivningar

Nämndernas samtliga budgeterade avskrivningar ökar 2018 till 1 291,5 miljoner kronor.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

24.1.1 Ram för kommunkoncernens totala externa upplåning samt ram för utlåning till och borgensteckning för bolagen fastställs i Finanspolicy för kommunkoncernen Stockholms stad.

24.1.2 Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samband med den årliga översynen av finanspolicyn uppdatera de finansiella risklimiterna utifrån aktuella finansiella förutsättningar.

- 24.2 Kommunal inkomstskatt utdebiteras med kronor 17:70 per skattekrona för att fylla stadens uttaxeringsbehov för 2018.
- 24.3 Begravningsavgift utdebiteras med kronor 0:065 per skattekrona för 2018.
- 24.4 Internräntan fastställs till 0,80 procent för 2018.
- 24.5 Internräntan och kreditivräntan för slutna redovisningsenheter fastställs till 1,05 procent för 2018.
- 24.6 I övrigt godkänna detta förslag till budget 2018 och inriktning för 2019 och 2020 för **Finansförvaltningen**.

Förslag till budget och ägardirektiv 2018 och inriktning 2019–2020 för koncernen Stockholms Stadshus AB

Bolagets uppgifter och allmänna inriktning

Stockholms Stadshus AB har en sammanhållande funktion för merparten av Stockholms stads aktiebolag. Bolaget är moderbolag i en koncern som består av 16 aktiva dotterbolag eller underkoncerner samt två intressebolag. Bolaget ansvarar för styrning och uppföljning av dotterbolagens verksamhet utifrån kommunfullmäktiges inriktningsmål och direktiv. Bland kommunfullmäktiges direktiv ingår att svara för övergripande utveckling, strategisk planering, löpande översyn och omprövning, utöva ekonomisk kontroll och uppföljning samt att utveckla styrformer och samspelet mellan ägare, koncernledning och dotterbolag.

Koncernstyrelsen ska fatta de principiella beslut som krävs för att kommunfullmäktiges mål ska nås. Dotterbolagens styrelser och verkställande ledningar har det operativa ansvaret för att kommunfullmäktiges beslut verkställs.

Stockholm ska vara mångsidigt och upplevelserikt med ett brett utbud av arbeten, utbildning, service, kultur och nöjen. Stockholm ska vara innovativt och utgöra navet i en region som ska växa som internationell mötesplats och en ekologiskt hållbar storstad. Stockholm ska utvecklas utan fysiska och sociala barriärer och det ska finnas möjligheter för alla att resa, bo, och mötas.

Koncernen Stockholms Stadshus AB omfattar bolag inom bostadsförsörjning, infrastruktur såsom vattenreningsverk, fjärrvärme och ledningssystem, fiberkanalisation, parkeringsanläggningar, hamnverksamhet och skolor samt även kultur och besöksnäring genom teater- och kulturverksamhet, arenor och mässfasigheter.

Under kommande år fortgår och förstärks bolagens medverkan i stadens ytterstadssatsningar. De flesta bolag medverkar i olika former i dessa projekt, dels genom upprustning och utveckling av bostäder, skolor, äldreboenden, dels i utveckling av nya arbetsplatser i ytterstaden. Koncernen medverkar också genom infrastrukturbolagen till ytterligare utbyggnad av vatten- och fibernät.

Kommunkoncernen har en kraftigt ökande skuldbörda. Sedan 2012 har upplåningen fördubblats. Samtidigt har försäljningsinkomster och egenfinansiering minskat markant sedan 2014. Bolagens investeringsvolym uppgår till drygt 77 miljarder kronor för åren 2017–2021, vilket är rekordhögt. En så hög investeringsnivå, nästan uteslutande finansierad genom upplåning, är inte hållbar. Koncernstyrelsen ska därför genomföra en översyn av dotterbolagens investeringsplaner ur ett lönsamhetsperspektiv i syfte att få ned investeringsnivån och minska skuldsättningen. Investeringar som bedöms olönsamma eller som inte till betydande del kan finansieras genom egna medel eller försäljning bör utgå eller flyttas fram i tid.

Staden ska ha en aktiv fastighetsförvaltning och utveckla fastighetsbestånden långsiktigt för att nå en bättre struktur när det gäller standard, geografiskt läge och åldersfördelning. Stockholms Stadshus AB:s uppdrag är att tillsammans

med stadens fastighetsbolag löpande pröva möjligheterna att avyttra sådana delar i fastighetsbeståndet som ur ett förvaltningsperspektiv inte bör behållas. En mer aktiv förvaltning av den samlade fastighetsportföljen bör även kunna innebära överlåtelser av fastigheter mellan fastighetsbolagen. Syftet är dels att uppnå en mer effektiv och ändamålsenlig förvaltning, dels att där det är lämpligt utveckla fastigheter till annat nyttjande utifrån stadens förändrade behov.

Stockholms Stadshus AB ska kontinuerligt följa större investeringsprojekt med särskilt fokus på projekt med långsiktiga effekter för stadens tillväxt och ekonomi, däribland utvecklingen av Stockholms Framtida Avloppsrening (SFA), större hamninvesteringar och stadsutvecklingsprojekt som Söderstaden och Norra Djurgårdsstaden.

Stockholms Stadion nyttjas i begränsad utsträckning för breddidrott. I syfte att öka inslaget av evenemang på Stockholms Stadion ska Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen utreda överförande av ägande och drift av Stockholms Stadion från fastighetsnämnden till Stockholm Globe Arena Fastigheter AB. Stockholms Stadion ska dock fortsatt vara tillgängligt för allmänheten och breddidrott när på de tider då anläggningen inte nyttjas för evenemang.

Koncernstyrelsen ska se till att riktlinjerna för idéburen stadsförbättring som kommunstyrelsen tog fram 2013 tillämpas av bolagen. Målet är att använda stadsrummet mer genom att staden öppnar förbisedda delar av den gemensamma stadsmiljön och fastigheter för utvecklingsprojekt i begränsad skala. Idéburen stadsförbättring kan innebära att förslag kommer fram från nämnder och styrelser i dialog med stockholmarna. Det betyder att stockholmarna ges en möjlighet att påverka sin egen närmiljö. Det kan handla om att använda en gräsyta mellan fastigheter för stadsodling, att temporärt tomma lokaler används som gallerier och scener, eller att ogästvänliga betong- och asfaltskytor rustas för att kännas välkomnande och kunna användas som offentliga platser.

Under år 2017 kommer både det nya ekonomisystemet Agresso och koncernredovisningssystemet Ocras att vara implementerat för samtliga bolag. Ett viktigt utvecklingsarbete under perioden kommer därefter att bedrivas genom att Stockholms Stadshus AB tillsammans med kommunstyrelsen och dotterbolagen förenklar och effektiviserar ekonomiprocesser och arbetssätt på alla nivåer inom kommunkoncernen.

Koncernstyrelsen ska vid behov besluta om en extra stämma under hösten 2018 då den slutliga koncernutdelningen fastställs.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- svara för koncernens övergripande utveckling och strategiska planering
- styra finansiella resurser på ett för ägaren och koncernen optimalt sätt
- svara för löpande ekonomisk kontroll och uppföljning
- verkställa kommunfullmäktiges beslut som är av ägarkaraktär

- utveckla samspelet mellan ägaren, koncernledningen och dotterbolagen avseende verksamheternas resultat och budgethållning, effektivitet och kvalitet
- utveckla effektivare styrformer genom ökad målstyrning mot ägarkraven
- genomföra en översyn av dotterbolagens investeringsplaner ur ett lönsamhetsperspektiv i syfte att få ned investeringsnivån och minska skuldsättningen
- leda arbetet för att bereda hyresgäster i stadens bostadsbolag möjlighet att förvärva sina lägenheter genom ombildning till bostadsrätter i ytterstaden
- ha en öppen inställning till fastighetsförsäljning
- underlätta utvecklingen av studentbostäder
- fortlöpande pröva möjligheterna att tillsammans med fastighetsbolagen avyttra de delar ur fastighetsbeståndet som ur ett förvaltningsperspektiv inte bör behållas
- fortlöpande pröva möjligheterna att tillsammans med fastighetsbolagen överföra fastigheter mellan bolag som ur ett nyttjandeperspektiv bör utvecklas för annat ändamål, exempelvis till bostäder
- pröva möjligheter till omstrukturering av bostadsbolagen för effektivare och mer ändamålsenlig förvaltning
- fortsätta utreda möjligheterna till en ytterligare samordning av stadens kommersiella fastigheter tillsammans med bostadsbolagen, S:t Erik Markutveckling AB, kommunstyrelsen och fastighetsnämnden
- se över och föreslå omprövning av inriktning och/eller innehav av verksamheter utifrån förändrade förutsättningar avseende marknad, lagstiftning och teknisk utveckling
- kontinuerligt följa större investeringsprojekt, till exempel utbyggnaden i Norvik, Värtan, Kapellskär, Tele2 Arena och utvecklingen av Globenområdet
- ansvara för bevakning och samordning av ägarintresset i de bolag där staden är delägare
- följa utvecklingen av kostnadseffektiviseringar inom samtliga dotterbolag
- särskilt följa bolagens ekonomi avseende bostadsbyggande och upprustning
- svara för samordning av insatser i händelse av kris.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

25. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Koncernen Stockholms Stadshus AB** godkänns.

Bostadsbolagen: AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder och AB Stockholmshem

Mål

De kommunala bostadsbolagen ska vara ekonomiskt starka och medverka till att Stockholm får en väl fungerande bostadsmarknad som kännetecknas av god rörlighet och tillgänglighet för alla.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolagen ska

- aktivt bidra till att öka nyproduktionen av hyresrätter
- bereda möjlighet för att erbjuda boende i ytterstaden att genom friköp förvärva sina lägenheter
- inventera befintliga lokaler och förråd som vore möjliga att omvandla till bostäder
- utreda förutsättningarna för att bygga bostäder med annan upplåtelseform som en del av bolagens medverkan i ytterstadssatsningen
- öppna för möjligheten för ett pilotprojekt med kollektivboende
- avsluta sina medlemskap i SABO
- genomföra systematiska avyttringar av objekt i koncernens fastighetsbestånd som saknar strategisk betydelse
- erbjuda hyresgästerna möjlighet att till viss del påverka grad av standardhöjning i samband med upprustning, energieffektivisering samt standard vid nyproduktion oberoende av presumtionshyra eller bruksvärdet
- prioritera brandpreventivt arbete
- arbeta aktivt med energieffektivisering och förnyelsebar energi
- verka för att möjliggöra fler gröna tak med exempelvis urbana odlingar
- verka för att möjliggöra fler solceller på tak och fasader
- implementera matavfallskvarnar och/eller lösningar för optisk sortering som standard i all nyproduktion. Ska även erbjudas boende som ett alternativ vid ombyggnation eller renovering.
- verka för att samtliga hushåll i stadens bostadsbestånd erbjuds möjlighet att DNA-märka sina tillhörigheter
- arbeta med att möjliggöra för matavfallsinsamling i bostadsbeståndet enligt stadens handlingsplan
- implementera kommunstyrelsens riktlinjer om idéburen stadsförbättring
- bibehålla uppnådd kvalitet och service gentemot hyresgästerna
- arbeta med att förbereda infrastruktur för bilpooler och elbilar
- främja en god rörlighet och tillgänglighet på bostadsmarknaden genom enkla och tydliga spelregler som är lika för alla, regelverk som undviker inlåsnings effekter och åtgärder för att förhindra olaga andrahandsuthyrning
- fortsätta arbetet för att minska antalet avhysningar genom samarbete med stadsdelsnämnderna, socialnämnden och landstinget
- ta ett stort ansvar för försörjningen av förturs-, försöks- och träningslägenheter och

samarbeta med Stiftelsen Hotellhem i Stockholm

- utreda möjligheterna att genomföra enklare åtgärder för att öka tillgängligheten så att äldre ska ha möjlighet att bo kvar hemma längre och underlätta för äldre eller personer med funktionsnedsättning att byta till en lägenhet i entréplan eller till hus med hiss
- i samråd med berörda nämnder inventera möjligheten att bygga om/omvandla befintliga byggnader till gruppboende eller serviceboende och underlätta skapande av boende för personer med funktionsnedsättning
- fortsätta tillgänglighetsanpassningen av fastigheterna
- planera för nya seniorboende i hyresrättsform
- genomföra underhållsinsatser i utvalda miljöprogramområden med tydlig hållbarhetsprofil
- genomföra energieffektiviseringsåtgärder i befintligt bestånd där så behövs
- inventera och planera för utfasning av oljepannor i befintliga fastigheter
- verka för fler billiga boende för ungdomar
- bidra till att fler student- och ungdomsboende skapas både genom nyproduktion och genom inventering av befintligt bestånd
- samarbeta med övriga berörda bolag och nämnder samt privata aktörer för utvecklingen av de närcentrum som bolagen äger
- fortsätta arbetet med att öka effektiviteten med fokus på kärnverksamheten och förbättrade driftresultat
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- utveckla kommunikationen gentemot hyresgäster med korttidskontrakt för att undvika onödiga konflikter
- samarbeta med Bostadsförmedlingen i Stockholm AB kring förmedlingen av så kallade kompiskontrakt
- genomföra en årlig benchmarking gentemot kommersiella hyresrättsbyggare för att lära av extern kompetens och erfarenhet.

Avyttring för att lindra skuldbördan

Stadens bostadsbolag måste aktivt och kraftfullt verka för att sänka byggkostnaderna och minimera kostnaderna i driftverksamheten för att uppnå en effektiv fastighetsförvaltning. Energieffektiviseringar och miljöprofil på miljöprogramområdena är centralt. Det är angeläget att bolagen samverkar och tillämpar erfarenheterna från byggkostnadsprojekt som tidigare genomförts. Ytterligare pilotprojekt som syftar till att sänka nyproduktionskostnaden ska startas.

Med tanke på de omfattande investeringarna i befintligt bestånd samt nyproduktion är det av stor vikt att bolagen även avyttrar fastigheter för att hålla en god ekonomi och inte öka skuldsättningen mer än vad som redan gjorts. Försäljningsinkomster och egenfinansiering av investeringar har minskat markant sedan 2014. Bolagens investeringsvolym är rekordhög. En så hög investeringsnivå, nästan uteslutande finansieras genom upplåning, är inte hållbar. Investeringar som bedöms olönsamma eller som inte till betydande del kan finansieras genom egna medel eller försäljning bör utgå eller flyttas fram i tid.

Uppdrag

Stockholm växer och detta är en del i den politiska visionen. Hela Stockholm ska vara attraktivt. Här spelar Stockholms kommunala bostadsbolag en viktig roll. Bostadsbolagen ska fortsättningsvis koncentrera sin tillväxt till de områden som kommunfullmäktige beslutade rörande omstruktureringen av bolagens fastigheter. Hyresrätten bör ses som en faktor för att främja tillväxten i staden genom att vara en del av en fungerande och dynamisk arbetsmarknad. Bolagen ska inom ramen för affärsmässiga avvägningar rusta upp beståndet inom miljonprogrammet med fokus på social och miljömässig hållbarhet.

En prioriterad uppgift är att möta ökad efterfrågan på nya bostäder. Staden ska planera för 140 000 nya bostäder till och med 2030, varav 50 000 ska påbörjas till 2020. Hälften av de nya bostäderna ska vara hyresrätter. I detta arbete ska bolagen utifrån sin marknadsandel bidra till nyproduktionen. Det är dock viktigt att allmännyttan verkar på marknadsmässiga villkor på ett sätt som säkrar likställighet och konkurrensneutralitet gentemot kommersiella aktörer. För att få igång byggandet i vissa av de områden som marknaden prioriterar lägre måste staden sannolikt vara beredd att gå före och driva på utvecklingen, inte minst med hjälp av stadens egna bostadsföretag, för att intresset från marknaden ska öka. Även etableringen av kommunala förvaltningar och bolag i fler stadsdelar bidrar till fler arbetsplatser och skapar förutsättningar för en expansion av det lokala näringslivet i berörda stadsdelar.

Känslan av samhörighet och möjligheter till delaktighet och inflytande i samhället är grundläggande för människors välbefinnande. En brist på makt och upplevd förmåga att påverka sin livssituation har ett starkt samband med ohälsa och otrygghet. Människor i utanförskap har ofta en mindre tillit till samhället, mår sämre, röstar i val i mindre utsträckning och har lägre förtroende för myndigheter. Detta är nära sammankopplat med utbildningsnivå, sysselsättning samt ekonomiska förutsättningar. Därför är frågan om en sammanhållen stad och den upplevda tryggheten nära sammankopplade med varandra och med en upplevd social otrygghet. I detta sammanhang har stadens bostadsbolag en viktig roll att spela, där erfarenheterna från bland annat arbetet med trygghets- och boendevårdar i Järvalyftet är värdefullt att arbeta vidare med.

Bostadsbolagen ska tillsammans med socialnämnden, skolnämnden, gymnasienämnden, överförmyndarnämnden, arbetsmarknadsnämnden, stadsdelsnämnderna samt andra berörda instanser utveckla rutiner för att säkra mottagande, skolgång och bostäder för ensamkommande barn.

Bolagen fortsätter arbetet med att ta fram arbetsmetoder för att minska antalet avhysningar. Särskilt viktigt är det att gemensamt med övriga samverkanspartner ta ansvar för att barnfamiljer inte ställs utan boende.

Bolagsstyrelserna ska arbeta med idéburen stadsförbättring med målet att använda stadsrummet mer genom att staden öppnar förbisedda delar av den gemensamma stadsmiljön och fastigheter för utvecklingsprojekt i begränsad skala.

Bidra till en mer attraktiv ytterstad

De kommunala bostadsbolagen ska vara ekonomiskt starka och medverka till att Stockholm får en väl fungerande bostadsmarknad som kännetecknas av god rörlighet och tillgänglighet för alla. Bolagen har ett särskilt ansvar för att förnya och utveckla ytterstaden och göra hela Stockholm attraktivt i alla dess delar. Bostadsbolagen ska medverka till att utveckla ytterstaden, dess miljöer och attraktivitet i samverkan med privata aktörer och boende.

Trygg stad

Bostadsbolagen ska vara en aktiv part i planering och genomförande av lokal platssamverkan på flertalet platser över hela Stockholm. Arbetet ska utgå ifrån den internationellt etablerade modellen för fastighetsägarsamverkan mellan privat och offentlig sektor, så kallade Business Improvement Districts (BID). Insatserna i Stockholm benämns Trygg stad – platssamverkan mellan stad, fastighetsägare, handlare och andra aktörer. Syftet är att stödja samverkan mellan fastighetsägare, handel, boende, och stadens verksamheter i arbetet med att utveckla attraktiva och trygga stadsdelar. Modellen ska formalisera det proaktiva arbetet för trygghet, fler arbetsplatser och näringar samt social sammanhållning. I detta ska även ett nära samarbete med föreningsliv utvecklas för att skapa meningsfylld fritid för unga stockholmare.

Möjlighet att välja boendeform

Stadens bostadsbolag ska fortsätta erbjuda de hyresgäster i ytterstaden som vill möjligheten att friköpa sina lägenheter genom att bilda bostadsrättsförening och köpa sina fastigheter. Stadens intäkter från avyttrande av fastighetsbeståndet har hittills genererat 23 miljarder kronor i reavinster, som möjliggjort viktiga investeringar i stockholmarnas gemensamma välfärd – bland annat skola och äldreomsorg – men också för att rusta upp miljonprogrammen och finansiera byggandet av nya bostäder.

Vid bostadsbolagens nybyggnation ska en mångfald och uttrycksfullhet i arkitekturen uppnås i största möjliga mån. Bostadsanpassningar för personer med funktionsnedsättning ska återställas efter renoveringar.

Särskilda insatser för ombildning ska göras i ytterstaden efter behov. Valfrihet ska präglade boendet i hyresrätt för såväl tillval som nyproduktion. Det ska vara möjligt att tillgodose olika önskemål och behov i högre grad. Därför ska bolagen erbjuda hyresgästerna möjlighet att påverka grad av standardhöjning i samband med upprustning, energieffektivisering samt standard vid nyproduktion.

Bostadsbolagen ska genom dialog tillvarata hyresgästers önskemål. Regelbundna kundundersökningar ska genomföras. Utvecklingen av de årliga kundundersökningarna ska ske i samarbete mellan bostadsbolagen och koncernledningen för att säkerställa jämförbarheten mellan stadens bostadsbolag. Hyresgästerna ska känna att de kan utveckla och påverka sin närmiljö till det bättre.

Energieffektivisering

Bostadsbolagen ska fortsätta att rusta upp och energieffektivisera det befintliga beståndet. I projektet Hållbara Järva som pågick under 2010–2014 utvecklades stadsdelarna kring Järvafältet till ett av Stockholms miljöprofilområden där

Järva blev Sveriges solcellstätaste stadsdel med totalt 10 000 kvadratmeter solceller på stadens fastigheter. Detta samtidigt som stadsmiljön förbättrades med hållbara transporter och cykelfrämjande åtgärder med bland annat upprustning av cykelbanorna.

Trygghet

Många stockholmare oroar sig för inbrott i den egna bostaden. Samtidigt som risken för att drabbas är relativt låg så är upplärningen bland de som faktiskt drabbas väldigt låg. På Lidingö införde kommunen tillsammans med stöldskyddsföreningen och lokala polisen ett pilotprojekt där 500 hushåll fick möjligheten att DNA-märka sina saker i hushållet, dels för att förebygga inbrott och dels för att, om inbrott skulle ske, ge bättre förutsättningar för att spåra stöldgodset. DNA-märkning är en osynlig skyddsmärkning som penslas på det objekt man vill märka, vilket ger ett effektivt stöldskydd. Resultatet på Lidingö blev att andelen inbrott minskade kraftigt. För att öka de boendes trygghet ska bostadsbolagen verka för att samtliga hushåll i stadens bostadsbestånd erbjuds möjlighet att DNA-märka sina tillhörigheter.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

26. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **AB Svenska Bostäder**, **AB Familjebostäder** och **AB Stockholmshem** godkänns.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget äger och förvaltar servicehus, vård- och omsorgsboenden, trygghets- och seniorbostäder samt LSS-boenden. Bolaget har i uppgift att tillhandahålla välskötta fastigheter samt att erbjuda attraktiva och anpassade bostäder för människor i behov av stöd och trygghet. Bolaget uppmuntras att arbeta med fler boenden enligt modellen ”Rum för hälsa”. Dessutom uppmuntras bolaget att arbeta med olika ekosystemtjänster inom bostadsbeståndet såsom biodlingar, gröna tak och urban odling.

De boendeformer som erbjuds stadens äldre ska vara effektiva och kunna anpassas efter olika individuella behov. Servicehusen kvarstår som en av flera boendeformer så länge efterfrågan finns. Bolaget har tagit fram ett förslag till strategisk plan för utvecklingen av fastighetsbeståndet, i samråd med berörda nämnder i staden. Syftet är att boendebudet ska samspela med platsbehovet och vad kunderna efterfrågar.

I november 2016 tog kommunfullmäktige beslut om Äldreboendutredningens delrapport och vilka boendeformer för äldre som ska finnas i staden. En fördjupad utredning har kommit fram till att seniorboende ska vara den enhetliga benämningen för alla icke biståndsbedömda boenden inom Micasa Fastigheter AB och ersätter bolagets nuvarande trygghets- och seniorboenden. Boendeformen är till för personer från 65 år som är folkbokförda i staden och söker trygghet och gemenskap i ett tillgängligt boende, men inte har stora hälso- och sjukvårdsbehov. Boendet söks hos Bostadsförmedlingen. Särskilda förmedlingskriterier säkrar att lediga lägenheter förmedlas i första hand till äldre över 85 år samt de mellan 65 och 85 år som bor otillgängligt eller känner ensamhet och oro. Servicenivån höjs på seniorboendet genom att stadsdelsnämnderna ansvarar för att skapa aktivitetscenter vid så många seniorboenden som möjligt, utifrån lokala förutsättningar. Centren ska bidra till social gemenskap och vara en social mötesplats för äldre.

Då det föreligger ett stort behov ska Micasa Fastigheter i Stockholm AB, i likhet med övriga nämnder och bolag, vara delaktigt i stadens utbyggnad av servicelägenheter för personer med funktionsnedsättning. Utbyggnaden kommer att ske i form av bland annat trapphusboenden och satellitlägenheter.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- ansvara för att inom ramen för affärsmässiga och ekonomiska principer tillhandahålla välskötta, trygga och tillgängliga bostäder för stadens äldre och personer med funktionsnedsättning, liksom för andra socialt utsatta grupper med särskilt svag ställning på bostadsmarknaden
- delta i den regionala och den samlade planeringen för olika boenden inom bolagets målgrupp
- intensifiera sökandet av markanvisningar för nyproduktion av i första hand vård-

och omsorgsboenden som ersättning för boenden som på sikt bör avvecklas

- tillhandahålla och utveckla seniorboenden, trygghetsboenden och LSS-boenden utifrån utbud och efterfrågan
- i samråd med berörda nämnder och bolag inventera möjligheten att bygga om/omvandla befintliga byggnader till gruppboendestäder, serviceboendestäder eller annat nyttjande
- fortsätta genomföra underhållsåtgärder i de fastigheter som långsiktigt kommer att nyttjas för äldreboende och omsorg
- värna tillgången till gemensamhetslokaler i beståndet
- vidareutveckla den sociala dimensionen i boendemiljön
- säkra att bredbandsutbyggnaden inom bolagets bestånd genomförs och avslutas
- underlätta för profilboenden att etablera sig i staden
- inventera bolagets bestånd för lokaler möjliga att upplåta som boende till ensamkommande barn och asylsökande
- medverka till att sänka stadens totala kostnader för lokaler och finna kostnadseffektiva lokallösningar
- arbeta kontinuerligt med åtgärder för en tryggare miljö i och omkring fastigheterna
- arbeta aktivt med energieffektivisering och förnyelsebar energi
- arbeta med att möjliggöra för matavfallsinsamling i bostadsbeståndet enligt stadens handlingsplan
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- fortsätta att inventera möjligheterna att skapa studentlägenheter i vakanta äldreboenden
- i samverkan med arbetsmarknadsnämnden erbjuda ungdomar sommarjobb, vinstidsanställningar och yrkesintroduktion
- prioritera brandpreventivt arbete
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

27. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Mi-casa Fastigheter i Stockholm AB** godkänns.

Bostadsförmedlingen i Stockholm AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att svara för reguljär bostadsförmedling, evakuering och förmedling av förturslägenheter inklusive försöks- och träningslägenheter, förmedling av lägenheter till stadens bostadsbolags internköer samt förmedling av kategoribostäder såsom student- och trygghetsboenden.

Idag utgör Stockholmsregionen i hög grad en gemensam bostads- och arbetsmarknad. Storstadsregionens infrastruktur skapar goda förutsättningar att bo i en kommun och arbeta i en annan. Det ligger därför i stadens intresse att den som står i Stockholms bostadskö också har möjlighet att hitta en bostad utanför stadens gränser. Bostadsförmedlingen i Stockholm AB är öppen för alla och redan idag står sökande från hela länet i kö. I de fall det finns intresse från fastighetsägare i kringliggande kommuner ska bostadsförmedlingen därför kunna erbjuda förmedlingstjänster, och därmed också förmedla bostäder i kommuner i Stockholms omnejd.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- förmedla lägenheter i ett öppet och transparent system efter kötid, det vill säga till den kund som har längst kötid och uppfyller fastighetsägarens krav
- utveckla service och tjänster mot kunderna i bostadskön
- utveckla service och tjänster mot fastighetsägare för att säkerställa ett fortsatt gott inflöde av lägenheter och alltid förmedla lägenheter till den tidpunkt fastighetsägaren angett
- skapa en väl fungerande regional marknadsplats för hyresrätter
- informera om bostadsmarknaden i regionen och särskilt planerad och pågående nyproduktion
- informera om stadens satsningar inom ytterstadsarbetet
- i samarbete med Stockholm Business Region AB informera om Stockholm som bostadsort
- fortsätta arbetet med att samordna och utveckla Stockholm Bygger
- aktivt marknadsföra den gemensamma studentkön mot privata fastighetsägare/förvaltare
- bidra i arbetet att effektivt förmedla försöks- och träningslägenheter
- under 2018 ta bort köavgiften för ungdomar under 26 år
- under 2018 möjliggöra för unga från 16 år att ställa sig i bostadskön
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

28. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Stockholms Stads Bostadsförmedling AB** godkänns.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska tillhandahålla ändamålsenliga, flexibla och kostnadseffektiva lokaler för stadens förskole- och skolverksamhet. En attraktiv fysisk arbetsmiljö bidrar till att rekrytera personal och elever. Skolfastigheternas arkitektur ska gestalta skolans centrala ställning i samhället.

Staden växer och antalet elever ökar kraftigt den kommande perioden. Prognoserna visar på en ökning av antalet elever i grundskoleålder med 19 000 till 2025 och 36 000 till 2040. Upp emot 50 nya grundskolor behöver byggas till 2040. För att klara detta är det grundläggande att SISAB har en hög investeringsnivå och fokuserar på sitt kärnuppdrag: att bygga och förvalta Stockholms skolor. Det är även viktigt att bolaget under kommande år arbetar aktivt med att säkerställa att kompetent personal rekryteras för att nå målen om skolutbyggnad.

Ökningen av elevantalet kommande år kommer att ställa höga krav på bolaget för att klara av den stora utbyggnad som behövs. Det är angeläget att SISAB deltar aktivt i planeringsarbetet för fortsatt utbyggnad av skolor och förskolor. Under perioden planeras för nyproduktion av flera nya skolor och förskolor. För att maximera nyttjandet av lokalerna ska SISAB tillsammans med skolnämnden och gymnasienämnden göra en kartläggning av nyttjandet i stadens befintliga fastighetsbestånd samt komma med förslag på hur användningen kan effektiviseras.

SISAB ges i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna och skolnämnden ta fram en strategi för utbyggnaden av förskolelokaler i Stockholm för de kommande tio åren.

SISAB ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och skolnämnden ta fram en handlingsplan för att komma tillrätta med de skolor och förskolor som idag har tillfälliga bygglov samt påbörja arbetet med detaljplaneändring på de platser där det behövs för att permanenta skollokalerna.

SISAB ska också verka för att underlätta för skolor med ökande elevkullar och högt söktryck att kunna utöka lokalerna samt omvandla tillfälliga lokaler till permanenta.

För att möta den kraftiga ökningen av nya skolplatser ska alternativa lösningar undersökas då elevökningen vida överstiger investeringstakten för nya skolor.

SISAB ska arbeta för att hålla de hyresgenererande kostnaderna nere vid ny- och ombyggnation samt hitta långsiktiga lösningar. Vid planering och projektering av nya bostäder måste behovet av skolor och förskolor speciellt beaktas då akuta nödlösningar är mycket kostsamma.

I väntan på att nya skolor färdigställs kommer staden under de kommande åren ha ett ökat behov av skolpaviljonger. Det är viktigt att skolnämnden och SISAB säkerställer att dessa håller en hög kvalitet för att bedriva undervisning

i samt att de placeras på ett sådant sätt som minimerar ianspråktagandet av skolgårdsyta.

De fastigheter som SISAB bygger för stadens verksamheter ska byggas flexibelt så att de kan anpassas till olika typer av verksamhet, efter behov och förändras över tid.

För att säkra tillgång till elevplatser är det även viktigt att förutsättningarna för att starta och driva fristående skolor i Stockholms stad är goda. SISAB ska, tillsammans med skolnämnden, arbeta för att säkra nödvändig skolutbyggnad genom att också uppmuntra fristående aktörer att bygga och driva nya skolor.

Inomhusmiljön i skolor och förskolor är avgörande för elevernas fysiska hälsa och lärande. Problemen med dålig luft måste därför minskas genom fortsatt förebyggande arbete, där inomhusluften mäts vid relevanta tidpunkter. Uppföljning ska även prioriteras och intensifieras för att säkerställa att lämpliga åtgärder vidtas. SISAB ska även verka för en giftfri miljö i sina fastigheter.

Klotter och skadegörelse måste saneras och åtgärdas snabbt. Hela och rena skoltoaletter är av stor betydelse. Alla skolor i Stockholm ska bedriva ett aktivt arbete med att sänka ljudnivån. En för hög ljudnivå i skollokalerna tröttar ut både elever och lärare. SISAB ska också fortsätta arbetet med att skapa en bättre akustik och tystare ljudmiljö i skolmatsalar, klassrum och andra skollokaler.

En fungerande arbetsplats är viktigt för att stärka läraryrkets attraktionskraft. SISAB ska därför arbeta tillsammans med skolnämnden och gymnasienämnden för att planera en god arbetsmiljö och ändamålsenliga arbetsplatser, även under icke undervisningstid, för lärarna i samband med att nya skolor projekteras eller befintliga skolor renoveras. Arbetsmiljön kan ha betydelse för val av yrke och arbetsmiljön måste stärkas i syfte att öka läraryrkets attraktivitet.

Tillgång till fräscha hygienutrymmen ska prioriteras, både för lärare och för elever. Det är en förutsättning för en bra arbets- och skolmiljö.

SISAB ska i samverkan med skolnämnden, gymnasienämnden och andra berörda nämnder ta ett helhetsgrepp kring utvecklingen av campusområdet i Konradsberg i syfte att maximera området som ett skolnav i Stockholms innerstad. I detta arbete är det grundläggande att stadens vision för området är tydlig och att staden arbetar tillsammans med skolorna på plats för att utnyttja området på bästa sätt. Detta är viktigt för befintliga och framtida hyresgäster eftersom det tydliggör vilken inriktning staden har för området. En långsiktig vision är likaså viktig för skolverksamheten i sig då det kan bidra till ett bättre utnyttjande av områdets lokalresurser.

Behovet av verksamhetsanpassningar och därtill hörande modernisering av bland annat installationer ökar. Det nu gällande ramavtalet möjliggör genomförandet av detta. Arbetet med lednings- och kvalitetsutveckling inom bolaget ska även fortsättningsvis prioriteras. Tillgängligheten både i undervisningen och i den fysiska miljön för elever med funktionsnedsättning ska vara god i

Stockholms skolor. Arbetet med att anpassa skolor med bristande tillgänglighet ska fortgå.

SISAB ska tillsammans med idrottsnämnden, gymnasienämnden och skolnämnden genomföra åtgärder för att tillgängliggöra skolidrottshallar och andra idrottsytor efter skoltid. I samverkan ska även berörda parter ta fram en finansieringsmodell för hur de kostnader som detta genererar ska fördelas. SISAB uppmanas även att delta i idrottsnämndens, skolnämndens och fastighetsnämndens uppdrag att ta fram en finansieringsmodell över hur kostnaderna ska fördelas vid anläggandet av konstgräsplaner på skolgårdar. Ambitionen ska vara att få till stånd fler konstgräsplaner och mer tillgänglig idrottsyta.

SISAB ska i samarbete med skolnämnden och gymnasienämnden se över möjligheten att installera centrala låsningssystem för skolorna i syfte att möjliggöra en låsning av skolorna även under skoltid. Detta eftersom rektorn ibland kan behöva låsa skolans yttre dörrar som ett sätt att säkra elevernas trygghet i skolan. Åtgärder för att säkerställa att skolgårdar inte används som boplatser ska vidtas.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- arbeta med utveckling och förvaltning av förskole- och skollokaler
- tillsammans med stadsdelsnämnderna, skolnämnden och gymnasienämnden verka för kostnadseffektiva lokallösningar
- delta i planeringen och genomföra utbyggnaden av förskolor och grundskolor för ett växande Stockholm
- delta i arbetet med att ta fram en strategisk plan för utbyggnaden av förskolelokaler i Stockholms stad
- bidra till planeringen och utvecklingen av Campus Konradsberg
- kartlägga nyttjandet av befintliga skollokaler
- se över ramavtalet avseende bolagets möjligheter att förvärva fastigheter för genomförande av skolplanen
- verka för en giftfri skolmiljö
- arbeta aktivt för att tillgodose en god inomhusmiljö med god luftkvalitet
- arbeta kontinuerligt med åtgärder för en tryggare miljö i och omkring förskolan och skolan genom bland annat fortsatt förebyggande åtgärder mot bränder, klotter och annan skadegörelse, till exempel på skoltoaletter
- arbeta aktivt med energieffektivisering och förnyelsebar energi
- i samarbete med skolnämnden och gymnasienämnden genomföra nödvändiga åtgärder så att krav på minskade energikostnader uppnås
- arbeta med att möjliggöra matavfallsinsamling i beståndet enligt stadens handlingsplan
- utveckla och upprusta stadens skolgårdar och utemiljöer där det bedöms nödvändigt enligt den inventering som genomfördes under 2014
- inventera möjligheterna att skapa studentlägenheter i vakanta lokaler

- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

29. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Skolfastigheter i Stockholm AB** godkänns.

Stockholm Vatten och Avfall AB

Bolagets mål och uppgifter

Stockholm Vatten och Avfall AB hanterar Stockholms framtida avloppsrening (SFA) och den planerade optiska avfallssorteringsanläggningen. Därutöver ska bolaget intensifiera arbetet med att hitta synergieffekter mellan Stockholm Vattens verksamhet och avfallsverksamheten.

Bolaget ska med fortsatt tydlig miljöprofil säkerställa leverans av hälsosamt vatten till hushåll och verksamheter i Stockholm samt ombesörja avloppshantering av god kvalitet i området. Produktionen och driften ska ske med så liten miljöpåverkan som möjligt.

Bolaget ska värna om befintliga kunder och partners i regionen och även sträva efter nya samarbeten då bolaget har en god kapacitet och förmåga att tillhandahålla VA-tjänster även utanför kommungränserna. Som ett led i detta ska bolaget särredovisa intäkter och kostnader som inte är hänförliga till VA-kollektivet.

Bolagets kompetens gällande skyfallskartering och dagvattenhantering ska utnyttjas vid exploatering och andra större åtgärder som innebär hårdläggning av markytor. Stockholm Vatten är den aktör inom staden som har kompetensen, men inte ansvaret, utan det åvilar exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och andra berörda nämnder, som har ansvar att beakta dessa frågor i respektive budgetdirektiv, med Stockholm Vatten som den sakkunniga instansen. Ansvaret ska förtydligas så att skyfallskarteringen kommer in i exploateringsprojekt.

Stockholm bedriver ett ambitiöst miljöarbete kopplat till stadens vatten. En växande stad ställer hårda krav på ett fortsatt offensivt miljöarbete kring vattenhanteringen i staden. Bolaget ska tillsammans med berörda nämnder och bolagsstyrelser genomföra en skyfallskartering samt upprätthålla och uppdatera densamma. Stockholm Vatten och Avfall ska samarbeta kring en ny pedagogisk verksamhet på Skansen. Verksamheten som är ett kunskapshus om Östersjön kommer att heta Baltic Sea Science Center och bolaget har genom detta intensifiera informationsarbetet gällande stadens miljö- och klimatarbete.

100- och 50-årsregn kommer enligt SMHI allt tätare varför avrinning och markens förmåga att filtrera häftig nederbörd måste beaktas när förändringar av stadsbilden planeras.

Bolaget ska vara behjälpligt i trafiknämndens uppdrag att samordna gatuarbeten med övriga ledningsdragande bolag i staden samt Trafikverket, SL och andra aktörer för att främja framkomligheten samt att minimera olägenheterna i samband med om- och nybyggnation.

Under 2014 bolagiserades stadens avfallshantering och fördes över till Stockholm Vattenkoncernen. Bolaget Stockholm Avfall AB har i uppdrag att insamla, transportera, återvinna och bortskaffa avfall samt bidra till en effektivare avfallshantering och öka tillgången på biogas i regionen.

En förutsättning för stadens tillväxt är en fungerande avloppsrening som kan möta framtidens krav. För Stockholm Vattens avloppsreningsverk utgör stadens tillväxt och de skärpta miljökraven en stor utmaning som medför stora investeringar i ny infrastruktur. Stockholm Vatten kommer under perioden att arbeta med projektet Stockholms framtida avloppsrening, som ska ge Stockholm ett av världens modernaste reningsverk i Henriksdal och kommer att vara bolagskoncernens enskilt största projekt.

Den höjning av VA-taxan som beslutades 2015 var iögonfallande stor, varför Stockholm Vatten AB anmodas att under 2018 återkomma till kommunstyrelsen med ett reviderat förslag till VA-taxa som baseras på bolagets faktiska behov för en långsiktigt hållbar finansiering utifrån den verksamhet som ligger inom ramen för vattentjänstlagen, klimatutmaningarna samt de behov som uppkommer i och med projektet Stockholms framtida avloppsrening.

Stockholm ska vara bäst i världen på återvinning och återbruk

För att möta klimatutmaningarna krävs en omfattande innovationsförmåga. Behovet av nytänkande är stort och gäller även synen på varuproduktion och råvaruförsörjning. Allt mer av det som produceras och används behöver bygga på principen om cirkulär ekonomi. Det innebär att avfall i högre grad behöver lagas, återanvändas och betraktas som en resurs. Resurseffektiva och giftfria kretslopp utgör en förutsättning för en klimatsmart stad som dessutom kan ge upphov till nya affärsmöjligheter och arbetstillfällen och bidra till en hållbar tillväxt.

Staden ska ha höga ambitioner för att minska avfallet, både från boende och verksamma i staden. Avfall ska först och främst minimeras. Det avfall som ändå uppkommer ska i första hand förberedas för återanvändning, i andra hand materialåtervinnas, i tredje hand återvinnas på annat sätt till exempel genom energiutvinning och i sista hand bortskaffas genom exempelvis deponering. Denna prioritetsordning ska tydligt avspeglas när en miljöstad som Stockholm sätter upp mål om minskning av avfall.

Ambitionen måste vara ett samlat avfallssystem som utgår från människorna istället för tvärtom. En rimlig ambition bör vara att kunna lämna allt på samma ställe och att detta sker i fastigheten där man bor. Då kan också den tekniska utvecklingen med sopsugar och andra system utvecklas för att förenkla för stockholmarna och göra det lättare att nå miljömålen.

Närmare 40 procent av det som hamnar i soppåsen är matavfall. Om matresterna istället sorteras ut kan de behandlas biologiskt och omvandlas till biogas och biogödsel. Målet är att 70 procent av det uppkomna matavfallet ska samlas in, omvandlas till biogas och rötresten återförs till åkermark senast år 2020. I detta arbete ska miljö- och hälsoskyddsnämnden vara behjälplig genom sin expertkompetens inom biogasområdet.

Stadens kommunaltekniska åtgärder måste leda till att det blir enklare för stockholmarna att göra smarta miljöval. I dagsläget finns det ett antal återbruk i Stockholm. Dessa ligger dock främst i och kring innerstaden och har inte alltid

optimala öppettider för alla stockholmare. Stockholm Vatten och Avfall AB får i uppdrag att utreda och föreslå placeringar för fler återbruk över hela staden. Inom ramen för uppdraget ska även ingå att se över förutsättningarna till att starta fler mobila återbrukscentraler, så kallade ”Pop-Up återbruk”.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- fokusera på kärnverksamheten och fortsätta effektiviseringsarbetet
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- arbeta med att utveckla service och tillgänglighet gentemot brukare och kund
- delta i planeringen för ett växande Stockholm i nya stadsdelar med behov av teknisk infrastruktur
- uppföra en optisk sorteringsanläggning
- tillsammans med andra myndigheter utveckla och intensifiera arbetet så att stadens mål om lokalt omhändertagande av dagvatten uppnås enligt dagvattenstrategin
- intensifiera arbetet med sjörestaureringar enligt vattenprogrammet
- bidra till att öka biogasproduktionen
- driva utvecklingen av Stockholms framtida avloppsrening
- ansvara för driften av GlashusEtt som center för information om stadens miljö- och klimatarbete
- beakta effekter av ett förändrat klimat
- genomföra en skyfallskartering
- verkställa det kommunala uppdraget om avfallshantering
- ansvara för övergripande information och rådgivning i avfallsfrågor
- följa och stimulera utvecklingen av miljöanpassade och kostnadseffektiva åtgärder inom avfallsområdet
- integrera avfallshanteringen i planeringsprocessen vid nybyggnad och i det befintliga bostadsbeståndet
- inrätta ett återbruk i Järvaområdet
- säkerställa markanvändningen för stadens återvinningscentraler
- bistå avfallsnämnden i arbetet med att upprätta förslag till renhållningsordning och avfallsplan samt att upprätta förslag till taxor för hämtning, transport och behandling av hushållsavfall
- under 2018 återkomma till kommunstyrelsen med ett reviderat förslag till VA-taxa som baseras på bolagets faktiska behov för en långsiktigt hållbar finansiering
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

30. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Stockholm Vatten och Avfall AB** godkänns.

Stockholms Hamn AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska medverka till att säkerställa och utveckla goda förutsättningar för sjöfarten och regionens varuförsörjning för att därigenom främja regionens utveckling. Hamnen och sjöfarten är också en viktig del av Stockholms identitet som stad vid Östersjön och Mälaren, belägen på öar, och med en stadsbild av skepp och fartyg i citynära lägen. Stockholms hamnar utgör ett viktigt gods- och logistiknav för Mälarenregionen. Stockholms Hamn AB har också en viktig roll när det gäller passagerar- och kryssningstrafiken i Östersjön. Verksamheten ska stimulera, och vara ett föredöme för, ett miljövänligt transportarbete. Stockholms Hamn AB har en viktig betydelse för stadens besöksnäring och ska fortsätta aktivt för att möjliggöra än fler besökare till Stockholm.

Stockholms Hamn AB:s utveckling ska medverka till att regionens behov av effektiv hamnkapacitet kan tillgodoses i ett långt perspektiv. Det ska ske i lämpliga former av samverkan med andra hamnar och intressenter. Infrastruktur, verksamhet och organisation ska utvecklas i takt med EU:s utvidgning och den snabba utvecklingen i Östersjöregionen samt transportmarknadens krav, och samtidigt bygga på sunda ekonomiska kalkyler.

Stockholms Hamn AB ska medverka till att målen i färdplanen för en fossilbränslefri stad uppnås. Att minska utsläppen från fartyg som ligger i hamn i staden är därför angeläget. Bolaget ska fortsätta arbetet med att differentiera hamnavgifter för att minska utsläpp och buller, samt åstadkomma en ansvarfull avfallshantering.

Stockholms Hamn AB har i samråd med Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen utrett möjliga alternativ för oljeverksamheten vid Loudden. De nuvarande arrendeavtalen gäller till och med år 2019. Arbetet ska inriktas på långsiktiga och miljömässigt hållbara lösningar som inte äventyrar stadens tillgångar eller regionens försörjning av bränsleprodukter.

Stockholms Hamn AB ska förbereda utveckling av Loudden för annan verksamhet. Syftet är att möjliggöra för en framtida hållbar exploatering av Loudden som en modern och hållbar stadsdel med omkring 10 000 nya bostäder, infrastruktur och därtill nödvändig samhällsservice efter att oljehanteringens flyttats. Stadens kajer ägs och driftas av olika parter inom staden. Flera andra aktörer såsom Statens fastighetsverk och Kungliga Djurgårdsförvaltningen äger också mark vid vattnet.

Stockholms Hamn AB bedriver ett viktigt arbete för att skapa en robust stad i ett förändrat klimat och ska tillsammans med berörda nämnder och bolagsstyrelser presentera en sårbarhetsanalys för Mälarens vattennivå fram till dess att nya Slussen är i bruk.

Stockholms Hamn AB ska aktivt arbeta för att underlätta kollektivtrafiklösningar på vatten som ett komplement till den vanliga trafiken. Stockholms Hamn AB ges i uppdrag att tillsammans med trafiknämnden och i samarbete

med Storstockholms Lokaltrafik utreda möjligheterna att inventera behovet av ersättningsförbindelser via vatten under byggtiden av Nya Slussen.

Stockholms Hamn AB ska ansöka om att ta del av de statliga investeringsmedlen för att finansiera uppförande av automatiserade anläggning för nykterhetskontroller vid hamnens anläggningar.

ÅF Offshore Race, Stockholm Gotland Runt, stärker Stockholm som destination och gör regattan tillgänglig för en bredare publik. Bolaget samordnar och finansierar stadens fortsatta medverkan. Evenemanget markerar Stockholms position som en miljöhuvudstad på vatten, och en intressant sjöfartsstad i norra Europa.

Stockholms Hamn AB ska, tillsammans med berörda nämnder, ta ett helhetsgrepp om Värtahamnen. Tillgängligheten och trafiklösningarna ska förbättras med fokus på besöksnäringen.

Stockholms Hamn AB ska i samarbete med exploateringsnämnden utreda förutsättningarna att etablera en kommersiell gästhamn vid Skeppsbron.

Ägardirektiv 2018–2020

Bolaget ska

- i samråd med Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen förbereda avveckling av oljeverksamheten vid Loudden
- fortsätta arbetet med utvecklingsprojekten i Värtahamnen och Frihamnen samt i Nynäshamn och Kapellskär
- fortsätta utvecklingen och leda upprustningen av stadens innerstadskajer
- tillgängliggöra stadens kajer och delta i det fortsatta arbetet med implementering av en stadsövergripande kajstrategi samt hemställa hos stadsbyggnadsnämnden om planläggning av vissa kajer
- utveckla kryssningstrafiken
- aktivt arbeta för att underlätta kollektivtrafiklösningar på vatten, en ersättningsförbindelse på vatten ska utredas i samband med renoveringen av Slussen.
- tillsammans med trafiknämnden utreda förutsättningarna för en gästhamn på Skeppsbron
- bidra till besöksnäringen
- verka för fler fritidsbåtplatser för att möta stor efterfråga
- fortsätta arbetet med att utveckla och förädla bolagets fastigheter samt effektivisera driften av bolagets byggnader och anläggningar
- fortsätta arbetet med differentierade hamnavgifter som syftar till att minska utsläpp och buller samt åstadkomma en ansvarsfull avfallshantering
- beakta effekter av ett förändrat klimat
- utarbeta sårbarhetsanalys för Mälarens vattennivå fram till dess att nya Slussen är i bruk
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader

- medverka i arbetet med att etablera fartyg avsett för studentboende i Frihamnen
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

31. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Stockholms Hamn AB** godkänns.

AB Stokab

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att bygga, hyra ut samt underhålla ett passivt fibernät i Stockholm. Syftet med infrastrukturen och verksamheten är att stimulera en positiv utveckling för Stockholm genom att bidra till goda förutsättningar för IT-utvecklingen och digitaliseringen i regionen.

Den fortsatta utbyggnaden av fibernätet sker i takt med marknadens efterfrågan och utifrån bedömningar av marknadens utveckling och krav. Efter det att fibermarknaden varit prisreglerad under ett antal år har Post- och Telestyrelsen beslutat att häva prisregleringen av svart fiber från och med den 1 december 2016, vilket skapat nya förutsättningar för kommunfullmäktige att ta förnyad ställning till AB Stokabs investeringar.

Stokab ska fortsätta utveckla stamnätsinfrastrukturen, inklusive noder och knutpunkter, för att klara den framtida ökade generella efterfrågan och garantera tillgången på konkurrensneutral svartfiber. Den fortsatta utbyggnaden av fibernätet skapar förutsättningar för klimatsmarta lösningar och att hela staden kan vara delaktig i digitaliseringen. Framväxten av en allt mer uppkopplad värld kombinerat med 5G förväntas också leda till ett behov av en mer utbyggd digital infrastruktur.

Stokab ska vara behjälpliga i trafiknämndens uppdrag att samordna gatuarbeten med övriga ledningsdragande bolag i staden samt Trafikverket, SL, Fortum och andra aktörer för att främja framkomligheten.

Ägardirektiv 2018–2020

Bolaget ska

- utveckla fibernätet avseende funktion och säkerhet för att kunna möta kundernas krav på kvalitet, service och säkerhet samt endast tillhandahålla svartfiberprodukter med tillhörande installationer
- tillsammans med Kista Science City, fastighetsägare, näringslivsaktörer och universiteten verka för etableringen av en testbädd för höghastighetsuppkopplingar i världsklass i Kista
- fortsätta att i samarbete med kommunstyrelsen stödja implementeringen av kommunfullmäktiges *Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad*
- upphandla verksamhet som inte är kärnverksamhet
- genomföra risk- och sårbarhetsanalyser i steg 1–3 för att bidra till ett tryggare Stockholm
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

32. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **AB Stokab** godkänns.

Stockholms Stads Parkerings AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets främsta uppgift är att avlasta gatunätet från söktrafik och parkerade fordon genom att finansiera byggandet av nya garage, och ha en hög beläggning i de anläggningar bolaget förfogar över. Bolaget bygger och driver både anläggningar som verkar på den kommersiella marknaden och anläggningar som har som enda syfte att avlasta gatunätet. Parkeringsbolaget ska även arbeta med att underlätta för stadens bilpooler inom ramen för sin verksamhet. I de kommersiella anläggningarna ska lönsamheten vara god för att klara av finansieringen av övriga anläggningar samt byggandet av nya.

Parkeringsbolaget ska vara pådrivande i skapandet av fler underjordiska parkeringsgarage i innerstaden. Särskilt angeläget är det att hitta en lämplig placering för ett parkeringsgarage i anslutning till Nobel Center på Blasieholmen.

Bolaget ska fortsätta arbetet med samnyttjande av parkeringsplatser genom parkeringsköp i bland annat Hagastaden, Årstafältet och Norra Djurgårdsstaden tillsammans med exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och berörda fastighetsägare.

Parkeringsbolaget ska verka för att möjliggöra trygga cykelparkeringar i anslutning till sina anläggningar. Parkeringsbolaget får även i uppdrag att, tillsammans med trafiknämnden, bygga laddstationer för elcyklar i anslutning till cykelparkeringar. Ett ökat antal laddstationer förväntas medföra en ökning av den miljövänliga cykeltrafiken.

Parkeringsbolaget ges i uppdrag att installera cykelpumpar i anslutning till nybyggda cykelparkeringar samt investera i fler parkeringslösningar med möjlighet att låsa in sin cykel inom bolagets bestånd.

Parkeringsbolaget ska fortsätta utbyggnaden av infartsparkeringar i stadens utkanter, goda möjligheter för cykelparkeringar ska finnas i anslutning till samtliga infartsparkeringar. Bolaget ska särskilt undersöka möjligheterna att ta tillvara mark som inte går att använda till annan verksamhet, som till exempel att bygga däcksparkeringar under höga broar. Bolaget ska fortsätta med ekonomiska incitament för att få fler att nyttja infartsparkeringarna.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- genomföra bolagets investeringsplan om planerade nya parkeringsanläggningar och i samarbete med exploateringsnämnden påbörja genomförandet av det nya programmet för tillkommande parkeringsanläggningar
- i samverkan med exploateringsnämnden, AB Storstockholms Lokaltrafik och berörda grannkommuner verka för större möjligheter till infarts- och utfartsparkering

- se till att det skapas fler cykelparkeringsplatser i anslutning till garage och infartsparkeringar
- genomföra prisjusteringar när marknaden så medger
- skapa effektiva och attraktiva infartsparkeringar
- bygga ut antalet trygga cykelparkeringar
- installera cykelpumpar och elcykelladdningsstationer i anslutning till nybyggda cykelparkeringar inom bolagets bestånd
- fortsätta kvalitetsarbetet inom bolaget, vilket bland annat innebär ökad trygghet och trivsel för bilisterna, cyklisterna och övriga brukare
- undersöka om det går att öka trygghet och trivsel genom att anställa trygghetsvårdare i samverkan med Arbetsförmedlingen eller jobbtorgen
- tillämpa miljöbilsstrategin genom att fullfölja sitt initiativ att genomföra en utbyggnad av laddstolpar i Stockholm samt utvärdera hur el-laddplatserna används
- arbeta aktivt för att skapa fler platser för laddning av elbilar och elcyklar
- outsourca driftverksamheten
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- beakta framkomlighetsperspektivet vid planering av nya garage samt att befintlig kapacitet utnyttjas optimalt
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

33. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Stockholms Stads Parkerings AB** godkänns.

Stockholms Stadsteater AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska erbjuda en vidgad verksamhet i form av teater, litteratur, dans, konst, design, film, musik, debatt och annan kulturell produktion av hög kvalitet, präglad av både bredd och spets. Kulturhuset Stadsteatern ska vara ett komplement till den kommersiella verksamheten men samtidigt en angelägenhet för alla stockholmare med yttrandefriheten, med den konstnärliga friheten och det fria ordet som grund.

Stockholms Stadsteater AB ska säkra kärnverksamheten och ekonomin i bolaget. Kvaliteten i kärnverksamheten i Kulturhuset Stadsteatern måste upprätthållas och prioriteras i och med att upprustningen av de tekniska installationerna vid fastigheten Skansen 23 med byggnaderna Teaterhuset och Kulturhuset vid Sergels Torg kommer att ge lägre intäktsmöjlighet för biljettintäkter, intäkter för försäljning i samband med föreställningar samt uthyrningsintäkter under de kommande åren.

Stockholms Stadsteater AB ska motverka utanförskap och bidra till integration samt förståelse för olika kulturer. Produktioner och verksamhet för barn och ungdom ska prioriteras särskilt. Den under senare år ökade verksamheten med allt fler produktioner har inneburit en publiktillströmning, samtidigt som många arbetstillfällen inom kultursektorn har skapats. Med samgåendet mellan Kulturhuset och Stadsteatern ska detta arbete fortsätta. Med publiken och besökarna i centrum ska Kulturhuset Stadsteatern nå ut till en ny och yngre publik, samtidigt som den tidigare publiken och besökarkretsen ska behållas och breddas.

Stockholms Stadsteater AB ska delta i arbetet med förverkligandet av en kulturscen i gasverksområdet i Norra Djurgårdsstaden. Projektet ska ske i samverkan mellan fastighetsnämnden, Stockholms Stadshus AB och exploateringsnämnden.

Stockholms Stadsteater AB ska vara en tydlig och aktiv aktör i digitala kanaler, där inte minst den yngre målgruppen finns representerad i stor utsträckning. Därför ska bolaget utreda möjligheterna att skapa ett system för att direktsända delar av verksamheten på nätet, i syfte att tillgängliggöra kulturen för en bredare publik och därigenom nå de som normalt sett har låg närvaro i bolagets verksamhet och på dess olika scener. För att detta ska vara fullt ut tillgängligt, behöver systemet fungera på flera digitala plattformar, i dator såväl som i mobiler och läsplattor.

I syfte att renodla bolagets verksamhet samt öka tillgängligheten ska Stockholms Stadsteater AB under året upphandla den externa lokaluthyrningen i Kulturhuset.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- verka för ett konstnärligt gränsöverskridande samarbete mellan bolagets verksamhetsområden
- prioritera verksamheter för barn och unga samt verksamheter som har svårt att bära sig kommersiellt
- i samverkan med kulturnämnden utreda möjligheterna till, och struktur för, att livesända delar av verksamheten på nätet
- verka för att ett interkulturellt perspektiv ska genomsyra verksamheten och att den internationella samverkan ska öka
- arbeta aktivt för att engagera särskilt barn och ungdom som publik, besökare och deltagare i olika typer av verksamhet
- arbeta för att tillgängliggöra produktionerna för personer med funktionsnedsättning
- fortsätta att utveckla bolagets profilbibliotek som självklara arenor för läsfrämjande och läslust för alla åldrar
- söka samarbete med det fria kulturlivet och andra intressenter
- verka för att i högre utsträckning också vara en plattform för dialog och debatt
- vara öppet när stockholmarna har tid att besöka verksamheterna
- erbjuda Stockholms grundskole- och gymnasieelever möjligheten att komma i kontakt med scenkonst
- präglas av både konstnärlig och organisatorisk utveckling, där den konstnärliga utvecklingen ska vara i fokus
- koncentrera resurserna till den konstnärliga, kulturella och publika verksamheten
- försäkra sig om en ökande andel rörliga resurser för att kunna anlita fler frilansande konstnärer och för att säkra en ökad flexibilitet i planeringen
- fortlöpande utvärdera verksamhetens lokalbehov och arbetsformer
- inrikta verksamheten mot ett minskat behov av koncernbidrag
- fortsätta arbetet med att bredda verksamhetens finansiering
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- upphandla den externa lokaluthyrningen i Kulturhuset
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

34. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Stockholms Stadsteater AB** godkänns.

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB

Bolagets mål och uppgifter

Målet för verksamheten är att stärka Stockholms internationella konkurrenskraft och aktivt bidra till utvecklingen av Stockholm som besöks- och evenemangsstad. Sedan 2008 är Stockholm Globe Arena Fastigheter AB ett renodlat fastighetsbolag med syfte att tillhandahålla och utveckla ändamålsenliga lokaler och anläggningar för evenemangsverksamhet i världsklass. Bolaget ska även ha en aktiv roll i utvecklingen av Stockholm Entertainment District inom ramen för det övergripande arbetet med Söderstaden under de närmaste åren.

Bolaget har en viktig roll i utvecklingen av Söderstaden som Stockholms evenemangs- och nöjesknutpunkt. Bolaget har även ett ansvar att genom försäljningen av Norra och Södra byggrätten se till att detta ligger i linje med stadens visioner för området som förutom evenemangs- och nöjesverksamheter även är kontor, service och handel.

Stockholms Stadion nyttjas i begränsad utsträckning för breddidrott. I syfte att öka inslaget av evenemang på Stockholms Stadion ska Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen utreda överförande av ägande och drift av Stockholms Stadion från fastighetsnämnden till Stockholm Globe Arena Fastigheter AB. Stockholms Stadion ska dock fortsatt vara tillgängligt för allmänheten och breddidrott när på de tider då anläggningen inte nyttjas för evenemang.

Som fastighetsägare har bolaget ett intresse av vad som sker inne på arenorna. Bolaget ska därför ställa krav på maskeringsförbud på dess anläggningar. Bolaget ska även ställa krav på hyresgäster att polisanmäla besökare som begår lagbrott på arenorna. Om detta inte sker bör bolaget självt polisanmäla dessa i syfte att stävja huliganrelaterad brottslighet.

Bolaget ska fortsätta arbetet med att utveckla Globenområdet till ett ledande evenemangscenter. Som ett led i detta ska bolaget utveckla Ericsson Globe som den naturliga arenan för elithockey.

I syfte att renodla verksamheten ska bolaget verka för en försäljning av aktivitets-, restaurang- och hotellfastigheten Tolv Stockholm.

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB (SGA Fastigheter) ska under året genomgå namnbyte till Arenafastigheter i Stockholm AB för att tydliggöra skillnaderna mellan bolagets verksamheter och driftbolaget SGA.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- verksamheten ska tillhandahålla och utveckla lokaler och anläggningar för evenemangsutbud i världsklass bestående av bland annat konserter, sport, kultur- och familjeaktiviteter
- arbeta aktivt tillsammans med exploateringsnämnden med att utveckla bolagets befintliga markinnehav, så att en avyttring kan genomföras

- tillsammans med Stockholms Stadshus AB och fastighetsnämnden utreda ett överförande av ägande och drift av Stockholms stadion från fastighetsnämnden till bolaget
- delta i arbetet med Globenområdet utveckling tillsammans med andra intressenter för att öka områdets attraktionskraft
- delta i arbetet med nya Söderstaden tillsammans med andra berörda aktörer
- ha en aktiv roll i utvecklingen av Stockholm Entertainment District inom ramen för det övergripande arbetet med Söderstaden
- fortsätta arbetet med att minska driftkostnaderna
- fortsätta arbeta aktivt med energieffektivisering och förnyelsebar energi
- verka för en renodling och efter försäljningen av Arenagaraget gå vidare och sälja aktivitets-, restaurang- och hotellfastigheten Tolv Stockholm
- byta namn till Arenafastigheter i Stockholm AB
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

35. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Stockholm Globe Arena Fastigheter AB** godkänns.

Stockholm Business Region AB (SBR)

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska leda arbetet med att stärka näringslivsarbetet och marknadsföringen av Stockholm så att kommunfullmäktiges intentioner och mål uppnås. Uppdraget är att marknadsföra Stockholm och regionen som en attraktiv etablerings- och besöksort utifrån budskapet Stockholm – The Capital of Scandinavia. Målet för bolagets verksamhet är att Stockholm ska vara Sveriges och Europas ledande hållbara tillväxtregion.

Stockholm Business Region marknadsför Stockholm, tillsammans med 53 andra kommuner i regionen som ”Stockholm – The Capital of Scandinavia”.

Samverkan mellan kommunerna är viktig för hela regionens konkurrenskraft och har visat sig vara framgångsrikt. Det är angeläget att regelbundna utvärderingar av kommunal service fortsätter med syftet att kommunerna kan lära av varandra och successivt höja nivån i hela regionen. Det ökar konkurrenskraften mot andra regioner i världen. Stockholm ska ha ett näringslivsklimat som gör att staden ligger i topp när det gäller Svenskt Näringslivs ranking av det lokala företagsklimatet i Sverige.

Stockholm Business Region får i uppdrag att konkurrensutsätta de delar av verksamheten som kan utföras av fristående aktörer. Exempel är nyföretagarrådgivningen (Start Up Stockholm) och turistbyråverksamheten.

Samverkan mellan staden och universitet och högskolor är viktig. Stockholm är lyckligt lottat med 17 universitet och högskolor. Det är viktigt att staden utnyttjar denna tillgång på ett sätt som gör att innovationer och nya företag kan växa fram. Så skapas möjligheter för akademierna och näringslivet att samverka. Stockholm Business Region ska verka för att ett högt rankat utländskt universitet etablerar sig i staden.

Stockholm ska förstärkas som kunskapsstad, ICT-metropol, life science- och miljöteknikcentrum, finansplats och evenemangsstad. Bolaget ska därför stödja stadens nämnder och bolag i deras arbete med stadens utvecklingsområden, till exempel Norra Djurgårdsstaden och Hagastaden.

Stockholm Business Region ska bistå kommunstyrelsen i arbetet med att kartlägga, uppmuntra och prioritera gröna kluster, så kallade cleantech-kluster, i staden. I OECD-rapporten *Grön tillväxt i Stockholm* samt London School of Economics rapport *Stockholm Green Economy Leader* lämnades rekommendationer om ett tydligare arbete med detta.

Stockholm Business Region ska även stödja ambitionerna med att göra Stockholms stad till ett i Europa ledande finanscentrum, för att skapa goda förutsättningar för stadens och regionens näringsliv.

Stockholm Business Region fyller en viktig funktion i att samordna och utveckla stadens verksamheters bemötande av näringslivets behov, både avseende nya och befintliga företag, genom nära relation om kommunikation med

företagen. En viktig uppgift är att stödja berörda nämnder i arbetet med att förbättra företagens uppfattning om stadens myndighetsutövning. Ska staden attrahera nya företag måste de befintliga ha en positiv bild. Det strategiska ansvaret för näringslivsutveckling åvilar kommunstyrelsen.

Initiativ ska tas till inrättandet av mötesplatser mellan näringsliv och politik. Syftet är att politiker och entreprenörer i Stockholms stad kan mötas för att diskutera förutsättningarna för företagande i staden. Initiativ ska även tas till mentorsprogram där företagare och politiker möts. Stockholm Business Region ska i samverkan med kommunstyrelsen inrätta ett Mayor's Advisory Board för formaliserad och kontinuerlig dialog mellan stadens högsta politiska ledning och näringslivsföreträdare. I Advisory Board ska ingå såväl representanter för globala företag med huvudkontor i Stockholm som start-ups och innovationsföretag. Advisory Board ska främja dialog kring viktiga strategiska avvägningar i syfte att stärka Stockholms internationella konkurrenskraft, tillväxtpotential och kompetensförsörjning.

Stockholm Business Region AB får i uppdrag att mäta och rapportera kriminalitetens påverkan på företagares trygghet samt att i samverkan med kommunstyrelsen redovisa de åtgärder som staden vidtagit i syfte att minska kriminalitetens konsekvenser på företagandet

Den bristande tillgången på bostäder är en allvarlig hämsko för näringslivets utveckling i Stockholm. Särskilt kunskapsintensiva näringar som ofta rekryterar kompetens internationellt är för sin utveckling beroende av tillgång till bostäder för sin kompetensförsörjning. Stockholm Business Region bör därför utreda möjligheterna att inleda ett samarbete med fastighetsbranschen i syfte att säkerställa bostäder för internationell arbetskraft. Samarbetet ska ske på kommersiell grund och Stockholm Business Regions roll ska bestå i att utgöra en samlad ingång till det bestånd som privata fastighetsägare upplåter för internationell arbetskraft.

Stockholm Business Region ska verka för att det etableras en "One Stop Shop" för hantering av arbetskraftsinvandring då det skulle underlätta en navigering mellan statliga myndigheter. Idag råder stor brist på kompetent arbetskraft inom vissa sektorer, vilket gör att flera framgångsrika företag i regionen riskerar att hämmas i sin utveckling. Lösningen för många företag kan då vara att etablera sig i en annan del av världen för att säkra sin kompetensförsörjning. Berörda företag som inte har möjlighet att köpa tjänsterna av konsultföretag tvingas lägga ned mycket energi och kraft på myndighetskontakter. Det skulle istället underlätta om det går att attrahera människor med rätt kompetens från andra delar av världen för att anställa dem här. Flera myndigheter, främst Migrationsverket, Skatteverket och Försäkringskassan, är involverade och det saknas samordning mellan myndigheterna.

Stockholm behöver fler billiga kontorsutrymmen för nystartade företag. Det är kreativa miljöer där entreprenörer kan dela på servicefunktioner, utbyta erfarenheter med varandra och träffa rådgivare eller investerare. Erfarenheten visar att billiga lokaler där det inte bara erbjuds kontorsplatser utan även mötesplat-

ser är en viktig del för att få till ett väl fungerande ekosystem för nyföretagande. Mycket talar för att ett förbättrat entreprenörsklimat och ändrade attityder till nyföretagande kommer att öka de kommersiella fastighetsägarnas intresse att hyra ut lokaler till nystartade företag, då detta kan antas stärka fastighetsbolagets profil och varumärke.

Stockholms stad deltar sedan länge på den internationella fastighetsmässan MI-PIM i Cannes. Deltagandet syftar till att marknadsföra Stockholm för att attrahera internationella investerare på fastighetsmarknaden. Deltagandet sker i partnerskap med kommunerna som ingår i Stockholm Business Alliance. Därutöver deltar aktörer verksamma på Stockholms fastighetsmarknad som partners. Det finns dock inte några formella kriterier uppställda för vad som fordras för partnerskap. I syfte att öka transparensen fordras riktlinjer som anger vilka kriterier som en aktör behöver uppfylla för att kunna bli aktuell som partner. Stockholm Business Region får i uppdrag att formulera och fastställa sådana kriterier.

För de mer etablerade företagen är det viktigt att det finns tillgång till företagsområden runt om i staden. I planeringen av ett växande Stockholm är det avgörande att det också tas hänsyn till att det behövs väl fungerande företagsområden, där företag har möjligheter att långsiktigt planera och utveckla sina verksamheter. För att skapa stabila förutsättningar hos näringslivet, för att de ska våga investera mer långsiktigt, är det väsentligt att politiken är långsiktig när det gäller förutsättningarna för företagsområdena.

Den bredd som arbetsmarknaden och näringslivet i Stockholm uppvisar är en stor tillgång för staden. I arbetet med att stödja hela Stockholms näringsliv ska därför inte minst det lokala näringslivet och dess betydelse uppmärksammas för att behålla befintliga företag och öka bredden av verksamheter. Samverkan med företagen i stadens företagsområden ska också fördjupas så att områdenas attraktivitet ökar. Arbetet ska ske i samarbete med stadens övriga nämnder och bolag.

Stockholm Business Region har ansvar för att främja strategiska företagsetableringar i ytterstaden och fokusera på att utveckla potentialen till företagande och nyföretagande. Ny- och småföretagarstrategin för ytterstaden ska implementeras. För Söderort är en ökad etablering av attraktiva arbetsplatser särskilt viktig. För att nå framgång krävs deltagande från alla stadens nämnder och bolag, näringsliv och fastighetsägare. I det arbetet ska utvecklingen av Högdalen till ett miljöteknikcentrum och Telefonplan till ett kluster för kreativa näringar prioriteras.

Besöksnäringen i Stockholm har haft en stadig tillväxt under den senaste tioårsperioden. Infrastruktur och tillgänglighet är nyckelfaktorer för en fortsatt positiv utveckling av Stockholm som destination. Besöksnäringen är en motor för många relaterade näringar i regionen. Stockholm är också porten in till andra besöksmål runt om i Sverige. Stockholm Business Region ska i samverkan med andra aktörer i regionen verka för att ytterligare stärka besöksnäringen. Stockholm Business Region ska verka för att Stockholm ska vara en internationell världsstad för turism, evenemang och kongresser. Marknadsföringen av staden

är viktig när det gäller att attrahera ny- och återinvesteringar. Samarbete med privata intressenter ska eftersträvas i detta arbete.

För att nå målet med att staden lockar till sig stora evenemang och blir en levande besöksstad behövs en bättre samordning i Stockholms stad. Stockholm Business Region ansvarar för att leda arbetet, föra en dialog med berörda aktörer samt konsolidera stadens insatser och lösa de utmaningar som kan uppstå gällande evenemang.

Stockholm är en stark region för de kreativa näringarna. Branschen är stadd i tillväxt och bidrar till såväl nya arbetstillfällen som till att göra Stockholm till en upplevelserik stad. För att branschen ska kunna fortsätta att växa och utvecklas fordras dock goda förutsättningar. Stockholm Business Region ansvarar för att, med bistånd från kulturnämnden, vara branschen behjälplig med rådgivning och stöd inom sådana områden med påverkan på branschen som staden ansvarar för.

Stockholms stads Klimatpakt är ett nätverk där staden och företagen kan dela goda idéer och inspireras för att förbättra sitt klimat- och miljöarbete. Stockholm Business Region ansvarar för Klimatpakten, och miljö- och hälsoskyddsnämnden bistår i detta arbete med sin kompetens.

Stockholms breda kulturliv ska marknadsföras internationellt. För besökare i staden ska tillgången till kultur och evenemang marknadsföras med hjälp av mobila turiststationer i samarbete med näringslivet.

Filmen är praktiskt taget oslagbar när det gäller att marknadsföra en region och stad, både vad gäller marknadsföring, sysselsättning, handel och besöksnäring. Stockholm Business Region ska, i samarbete med kulturnämnden, verka för att underlätta filmproduktion i Stockholmsregionen för svenska och utländska filmare och produktionsbolag. I ett första steg ges bolaget i uppdrag att utreda möjligheten till förenklingar i nuvarande regelverk, samt att skapa en samlad väg in för filmarbetare på Stockholm Business Regions hemsida. Inspiration finns att hämta från exempelvis Toronto och London.

Arbetet med att underlätta för företag genom att skapa enkla rutiner för ansökningar av olika tillstånd fortsätter, bland annat i mark- och tillståndsfrågor, genom bolagets lots- och servicefunktion. Som ett led i detta arbete ska bolaget under 2018 utreda förutsättningarna för att utveckla en plattform för enklare hantering av information om och tillståndsansökningar för inspelning av svensk och internationell film i Stockholm. Idag saknas en sådan samordning vilket leder till att staden förlorar såväl investeringar som internationell marknadsföring och i den alltjämt växande turistnäringen när filmbolag väljer andra städer eller länder för sina produktioner.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- förbättra förutsättningarna för näringslivet i Stockholm, med mål att Stockholm

ska ha Sveriges bästa företagsklimat

- marknadsföra Stockholm som företagsplats och besöksmål
- marknadsföra Stockholm som evenemangsstad
- utveckla och förbättra stadens kontakter med näringslivet
- tillhandahålla lots- och servicefunktion gentemot företag
- samordna och utveckla stadens verksamheters bemötande, av och kontakter med, både befintliga och nya företag inom regionens näringsliv
- främja utländska etableringar och investeringar i Stockholm
- utveckla en organisation kring tillfälligt placerad personal, internationella studenter och forskarstuderande
- stödja ambitionerna med att göra Stockholm till ett ledande finanscentrum i Europa
- arbeta med att profilera Stockholm som en öppen och kreativ stad
- stärka Stockholms attraktionskraft hos internationella talanger
- fortsätta utveckla stadens företagsområden
- utveckla besöksnäringen i Stockholm
- tillhandahålla rådgivning och stöd för att skapa gynnsamma förutsättningar för de kreativa näringarna i Stockholm
- arbeta målinriktat för att internationella konferenser, event och mässor förläggs till Stockholm, och delta i arbetet med evenemangsstrategin för Stockholm
- fortsätta arbetet med regional samverkan inom SBA, Stockholm Business Alliance
- ansvara för Klimatpakten
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- bygga verksamheten på en minskad andel egna personella resurser till förmån för mer konsultativa resurser i syfte att åstadkomma en ökad effektivisering av bolagets verksamhet
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

36. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Stockholm Business Region AB** godkänns.

S:t Erik Försäkrings AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget har som uppgift att svara för att det finns en effektiv riskfinansiering av anläggningar och verksamheter ägda av staden och närstående bolag genom ökad konkurrensutsättning. Bolaget ska förmedla försäkringslösningar, minimera försäkringskostnaderna och förbättra riskhanteringen för samtliga berörda enheter inom kommunkoncernen. S:t Erik Försäkrings AB ska vara det bästa och mest kostnadseffektiva alternativet för stadens nämnder och bolag.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- stödja det olycks- och skadeförebyggande arbetet i kommunkoncernen med fokus på försäkringsbara risker samt risker som omfattas av lagen om skydd mot olyckor
- aktivt driva och finansiera utvecklingen av systemstöd för incidentrapportering
- aktivt informera om sin verksamhet gentemot nämnder och bolag
- säkerställa att samtliga sakförsäkringar som stadens nämnder och bolag har behov av tecknas med bolagets medverkan. Bolaget ska optimera den försäkringsrisk som bolaget självt tar, i förhållande till storleken på det egna kapitalet och fastslagen risknivå
- fortsätta arbetet med att anpassa verksamheten till det EU-gemensamma regelverket för försäkringsbolag, Solvens II
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- fortsätta arbetet med att samordna bolagets administration med S:t Erik Livförsäkring AB
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

37. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **S:t Eriks Försäkrings AB** godkänns.

S:t Erik Livförsäkring AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget har till uppgift att samordna och strukturera hanteringen av pensioner i koncernen Stockholms Stadshus AB samt att minimera riskerna i denna pensionskuld. I uppgifterna ingår att tillhandahålla kostnadseffektiva pensionslösningar och stödja stadens nämnder och bolagsstyrelser i pensionsfrågor.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- fortlöpande försäkra nya åtaganden i dotterbolagen och förvalta pensionsmedel inom ramen för de försäkringsavtal som ingåtts med övriga dotterbolag
- sträva efter att långsiktigt trygga de framtida pensionsåtagandena reallt
- tillsammans med koncernledning utvärdera verksamheten avseende målfyllnad och initiala syfte
- påbörja förberedelserna för det nya EU-gemensamma regelverket IORP II som ska träda i kraft den 1 januari 2019
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- fortsätta arbetet med att samordna bolagens administration med S:t Erik Försäkrings AB
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

38. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **S:t Erik Livförsäkring AB** godkänns.

S:t Erik Markutveckling AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att äga, förvalta och utveckla fastigheter/aktier i fastighetsbolag i avvaktan på omvandling av fastigheterna till bostäder och arbetsplatser. Syftet är att främja Stockholms utveckling och stadens förmögenhetsförvaltning.

Bolagets verksamhet ska under perioden inriktas på förvaltning, uthyrning och utveckling till så god avkastning som möjligt med hänsyn tagen till stadens utveckling. Under perioden kommer verksamheten i hög grad att inriktas på uthyrning och förädling av lokaler i utvecklingsområden. Bolaget ska därutöver inventera fastighetsmarknaden och med utgångspunkt i översiktsplanen och bolagets investeringsstrategi löpande pröva förslag till fastighetsförvärv i syfte att främja Stockholms långsiktiga utveckling.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- i samverkan med kommunstyrelsen, exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden söka strategiska utvecklingsprojekt och förvärv för stadens strategiska behov som främjar stadens förmögenhetsförvaltning
- i samverkan med exploateringsnämnden fortsätta planeringen för utveckling av fastigheterna i Ulvsunda med tydlig inriktning på nya bostäder samt välfungerande handel och service
- tillsammans med övriga aktörer i området medverka i utvecklingen av Söderstaden
- löpande pröva förslag till fastighetsförvärv och försäljning i syfte att främja Stockholms utveckling
- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

39. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **S:t Erik Markutveckling AB** godkänns.

Intressebolag i Stockholms Stadshus AB

Mässfastigheter i Stockholm AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att utveckla, arrangera och effektivt genomföra branschledande och återkommande mässor samt att genomföra kongresser, konferenser och evenemang för hela regionens bästa. Stockholmsmässan är uppdelad i två skilda bolag, Mässfastigheter i Stockholm AB som förvaltar och utvecklar fastigheter, och Stockholmsmässan AB som är ett genomförandebolag av mässor, kongresser, konferenser och evenemang. Stockholmsmässan AB är ett helägt dotterbolag till Mässfastigheter i Stockholm. Staden äger genom Stockholms Stadshus AB 50,4 procent av aktierna i Mässfastigheter i Stockholm AB, och Stockholms Handelskammare 49,6 procent.

Bolagets uppdrag är att marknadsföra Stockholm som en av norra Europas främsta mötesplatser och maximera de ekonomiska bidragen till regionen. Stockholmsmässan ska upplevas som en naturlig mötesplats för näringslivet och politiken. Stockholmsmässan AB ska med egna vinstmedel utveckla och underhålla anläggningen och företagens produkter samt lämna rimlig utdelning till ägarna.

Verksamheten ska bedrivas inom den legala kompetensen för ägarna.

Verksamheten ska vidare ge förutsättningar att stärka Stockholm som en ledande mötesplats i norra Europa utifrån varumärket ”The Capital of Scandinavia”.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- marknadsföra Stockholm som norra Europas främsta mötesplats
- utveckla en strategisk plan för verksamheten så att den är väl anpassad för genomförandet av marknadsledande mässor, internationella kongresser, konferenser, evenemang samt kringtjänster
- strategiskt bidra till att utveckla Stockholm som turist- och besöksdestination
- effektivisera verksamheten och därigenom öka bolagets lönsamhet.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

40. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Mässfastigheter i Stockholm AB** godkänns.

Intressebolag i Stockholms Stadshus AB

AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget har i uppdrag att bedriva verksamhet inom fjärrvärme, fjärrkyla och stadsgas i Sverige samt annan därmed förenlig verksamhet. AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad är holdingbolag till AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad. Verksamheten bedrivs i det senare bolaget.

Verksamheten i Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad ska bedrivas affärsmässigt på ett rationellt och effektivt sätt i enlighet med finansiella och andra mål. Därutöver har staden som ägare ett intresse av att säkerställa en transparent prissättning och en prisnivå som är konkurrenskraftig i jämförelse med andra produkter på värmemarknaden. Verksamheten ska vara inriktad på att uppnå en stark miljöprofil. Fortum Värme Holding ska möta kundernas och samhällets krav på en fortsatt omställning till hållbar och prisvärd värme. Bolaget ska ha en tydlig målsättning att de fossila bränslena i kraftvärmeverket i Värtahamnen (KVV6) ska minska successivt med ambitionen att vara avvecklade helt senast år 2030, om möjligt tidigare. Fortum Värmes värme-, kyl- och elproduktion ska, i linje med stadens strategi för ett fossilbränslefritt Stockholm, fullt ut vara baserad på återvunna och förnybara insatsvaror till senast 2040.

Bolaget ska vara behjälpligt i trafiknämndens uppdrag att samordna gatuarbeten med övriga ledningsdragande bolag i staden samt Trafikverket, AB Storstockholms Lokaltrafik och andra aktörer för att främja framkomligheten.

Ägardirektiv för 2018–2020

Bolaget ska

- fortsätta att utveckla fjärrvärmenätet i Stockholmsområdet för att kunna erbjuda fler invånare fjärrvärme
- arbeta för en fortsatt utbyggnad av fjärrkyla i Stockholm
- intensifiera minskningen av användandet av fossila bränslen till förmån för andra, förnybara bränslen
- utifrån målsättningen att den fossilbränslebaserade produktionen i KVV6 ska vara avvecklad senast år 2030, eller om möjligt tidigare, ta fram en plan för att trygga Stockholms framtida fjärrvärme
- fortsätta driva projektet Öppen fjärrvärme och etablera världens första öppna fjärrvärmenät, i syfte att återvinna energi i stor skala och bidra till en mer hållbar stad
- säkerställa en transparent prissättning och en prisnivå som är konkurrenskraftig i jämförelse med andra produkter på värmemarknaden
- arbeta för att sammanlänka produktions- och distributionskapaciteten tillsammans med andra fjärrvärmeaktörer, i syfte att optimera miljö-, energi- och ekonominyttan
- öka produktionskapaciteten tillsammans med andra fjärrvärmeaktörer.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

41. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad** godkänns.

Stockholms stads organisering i kommunalförbund

Storstockholms brandförsvaret (SSBF)

Enligt lagen om skydd mot olyckor är det kommunens ansvar att svara för räddningstjänsten inom kommungränsen. Stockholms stads brand- och räddningsverksamhet är sedan den 1 januari 2009 organiserad tillsammans med nio andra kommuner i kommunalförbundet Storstockholms brandförsvaret, SSBF. Kommunalförbundet omfattar Danderyd, Lidingö, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker. Förbundet ska fullfölja medlemskommunernas uppgifter inom lagstiftningarna:

- lag (2003:778) om skydd mot olyckor
- lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
- lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Konkret innebär det att förbundet svarar för tillsyn, information, rådgivning, sotningsverksamhet samt att bedriva räddningstjänst utifrån kommunernas ansvar enligt lagen om skydd mot olyckor. Det som ligger kvar på medlemskommunerna är samordningen för det totala arbetet enligt lagstiftningen.

Medlemskommunerna kan därutöver teckna särskild överenskommelse om att förbundet kan biträda kommunen i den omfattningen som önskas inom lagstiftningsområdena:

- lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap
- plan- och bygglagen (1987:10)
- övrig lagstiftning eller tjänsteområde där kommunalförbundet besitter särskild kompetens.

SSBF är juridiskt sett ett eget kommunalförbund med egen organisation och uppföljning, som leds av en förbundsledning. Ledningen består av elva ledamöter och elva ersättare från medlemskommunerna, varav Stockholms stad har två ordinarie ledamöter och två ersättare. Som stöd till förbundsledningen finns ett beredningsorgan samt samrådsgrupper med representation från medlemskommunerna. Beredningsorganet utgörs av kommundirektörer från respektive medlemskommun och ska ha särskilt fokus på styrning av ekonomi och verksamhet. Förbundets budget ska endast kunna beslutas av ledningen efter beredning av kommundirektörerna. Samrådsgrupperna är ekonomichefsforum och säkerhetschefsforum.

Syftet med inrättandet av SSBF är att ge medlemskommunerna högre kvalitet på brand- och räddningstjänsten till en lägre kostnad. Detta kan ske genom att förbundet ger förutsättningar för flera samordningsfördelar, såsom ledningsfunktion, mindre sårbar organisation med större bredd vad gäller specialfunktioner samt bättre planering av personalresurser. En målsättning för förbundet är att skapa förutsättningar för samverkan med angränsande förbund för att på sikt kunna ingå i ett regionalt brandförsvaret.

(M):276

Medel för avgiften till Storstockholms brandförsvär finns inom Kommunstyrelsen m.m. anslag för ”Ersättningar till utomstående organisationer och föreningar”. Medlemsavgiften för år 2018 beräknas till 390 530 000 kronor. Långsiktigt ska kostnaderna i förbundet sänkas.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

42. Moderaternas förslag till mål och ägardirektiv för 2018–2020 för **Storstockholms brandförsvär** godkänns.

Moderaternas förslag till budget 2018

Avvikelse mellan kommunstyrelsens och Moderaternas förslag till budget

Resultatbudget

Mnkr	Förslag till budget 2018 KS	Förslag till budget 2018 (M)	Avvikelse mellan förslagen
Verksamhetens intäkter	8 159,3	8 185,3	26,0
Verksamhetens kostnader (-)	-49 662,4	-49 419,9	242,5
Avskrivningar (-)	-1 291,5	-1 291,5	0,0
Central medelsreserv (-)			
Oförutsedda behov	-764,3	-500,0	264,3
Prestationsreserv	-737,4	-737,4	0,0
Pensionsavgifter (-)	-1 144,4	-1 144,4	0,0
Verksamhetens nettokostnader	-45 440,7	-44 907,9	532,8
Skatter	47 682,5	47 149,7	-532,8
Begravningsavgift	199,8	173,2	-26,6
Inkomstutjämning	-3 726,5	-3 726,5	0,0
Kostnadsutjämning	-498,2	-498,2	0,0
Regleringspost	-173,5	-173,5	0,0
Generellt statsbidrag	294,3	294,3	0,0
Införandebidrag	0,0	0,0	0,0
Fastighetsavgift	1 189,2	1 189,2	0,0
LSS-utjämning	-1 257,4	-1 257,4	0,0
Finansiellt resultat (inkl. avgifter bank och pg)	51,6	51,6	0,0
Utdelning Stockholms Stadshus AB	1 700,0	1 500,0	-200,0
Utdelning AB Fortum Värme Holding	0,0	200,0	200,0
Disposition/avsättning begravningsfond	-21,0	5,6	26,6
Summa finansiering	45 440,8	44 908,0	-532,8
Resultat efter avskrivning, skatt och finansiella poster	0,1	0,1	0,0
Förändring av redovisat eget kapital	0,1	0,1	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018

Avvikelse mellan kommunstyrelsens och Moderaternas förslag till budget

Investeringsplan

Mnkr	Förslag till budget 2018 KS	Förslag till budget 2018 (M)	Avvikelse mellan förslagen
Investeringsutgifter (-)	-8 223,7	-8 423,7	-200,0
Investeringsinkomster	720,0	720,0	0,0
Centralt redovisade investeringsmedel (-)	- 600,0	- 400,0	200,0
Nettoinvesteringar (-)	-8 103,7	-8 103,7	0,0
Finansiering investeringsplan			
Förändring av eget kapital	0,1	0,1	0,0
Avskrivningar	1 291,5	1 291,5	0,0
Försäljningsinkomster	200,0	200,0	0,0
Upplåningsbehov	6 612,1	6 612,1	0,0
Summa finansiering investeringsplan	8 103,7	8 103,7	0,0
Netto	0,0	0,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Finansförvaltning: Skatter och övriga finansiella intäkter****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Netto
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018, skatter	47 682,5
Förändring av skattesats (17:90) :	
-0,20 kr	-532,8
Moderaternas förslag till budget 2018	
Skatter	47 149,7
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018, begravningsavgifter	199,8
Förändring av skattesats (0:075) :	
-0,010 kr	-26,6
(-) = ökade kostnader/minskade intäkter	
Skatter	173,2
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018, Finansiellt resultat (exkl. utdelning)	51,6
Moderaternas förslag till budget 2018	
Finansiellt resultat (exkl. utdelning)	51,6
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018, övriga finansiella intäkter (utdelning).	1 700,0
Minskad utdelning från koncernen Stockholms Stadshus AB till hållbar avkastningsnivå	-200,0
Moderaternas förslag till budget 2018	
Övr. finansiella intäkter	1 500,0
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018, Utdelning AB Fortum Värme Holding	0,0
Utdelning från AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad på 2014 års nivå	200,0
(-) = ökade kostnader/minskade intäkter	
Övr. finansiella intäkter	200,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Central medelsreserv****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Kostnader
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	Oförutsedda behov	Prestationsreserv
	-764,3	-737,4
Minskad nivå CM2 till följd av stramare budgethållning, omprioritering, slopade demokratiutvecklingsmedel, social investeringsfond, kompetensutvecklingsfond m.m.	264,3	
Moderaternas förslag till budget 2018	-500,0	-737,4
		Utgifter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018		-600,0
Minskad nivå CM4 till följd av omprioritering av investeringsobjekt		200,0
Moderaternas förslag till budget 2018		-400,0

Moderaternas förslag till budget 2018

Avvikelse mellan kommunstyrelsens och Moderaternas förslag till budget

NETTOKOSTNADER (exkl. kapitalkostnader)

Mnkr	Förslag till budget 2018 KS	Förslag till budget 2018 (M)	Avvikelse mellan förslagen
Kommunstyrelsen	-1 393,3	-1 306,4	86,9
Revisorskollegiet	-27,4	-27,4	0,0
Serviceämnden	-1,0	0,0	1,0
Valnämnden	-56,0	-56,0	0,0
Stadsdelsnämnderna	-20 783,5	-20 033,6	749,9
Arbetsmarknadsnämnden	-780,0	-1 011,6	-231,6
Exploateringsnämnden	2 464,6	2 475,6	11,0
Fastighetsnämnden	798,0	798,0	0,0
Gymnasienämnden	0,0	-3 120,3	-3 120,3
Idrottsnämnden	-707,9	-681,6	26,3
Kulturnämnden			
kulturförvaltningen	-939,6	-827,4	112,2
stadsarkivet	-61,4	-58,9	2,5
Kyrkogårdsnämnden	-154,8	-154,8	0,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	-107,2	-77,1	30,1
Skolnämnden	0,0	-15 289,1	-15 289,1
Socialnämnden	-1 178,9	-1 180,7	-1,8
Stadsbyggnadsnämnden	-174,0	-168,0	6,0
Trafiknämnden	-61,4	-270,2	-208,8
Utbildningsnämnden	-18 103,7	0,0	18 103,7
Äldrenämnden	-177,8	-187,3	-9,5
Överförmyndarnämnden	-57,8	-57,8	0,0
SUMMA	-41 503,1	-41 234,6	268,5
Avskrivningar (-)	-1 291,5	-1 291,5	0,0
Central medelsreserv (-)			
Oförutsedda behov	-764,3	-500,0	264,3
Prestationsreserv	-737,4	-737,4	0,0
Pensionsavgifter (-)	-1 144,4	-1 144,4	0,0
TOTALT	-45 440,7	-44 907,9	532,8

Moderaternas förslag till budget 2018**Avvikelse mellan kommunstyrelsens och Moderaternas förslag till budget****KOSTNADER (exkl. kapitalkostnader)**

Mnkr	Förslag till budget 2018 KS	Förslag till budget 2018 (M)	Avvikelse mellan förslagen
Kommunstyrelsen	-1 439,9	-1 353,0	86,9
Revisorskollegiet	-30,0	-30,0	0,0
Servicenämnden	-1,0	0,0	1,0
Valnämnden	-56,0	-56,0	0,0
Stadsdelsnämnderna	-21 421,0	-20 643,7	777,3
Arbetsmarknadsnämnden	-1 075,9	-1 334,9	-259,0
Exploateringsnämnden	-117,7	-106,7	11,0
Fastighetsnämnden	-550,9	-550,9	0,0
Gymnasienämnden	0,0	-3 120,3	-3 120,3
Idrottsnämnden	-982,6	-956,3	26,3
Kulturnämnden			
kulturförvaltningen	-1 036,5	-958,3	78,2
stadsarkivet	-90,1	-87,6	2,5
Kyrkogårdsnämnden	-183,3	-183,3	0,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	-203,3	-173,2	30,1
Skolnämnden	0,0	-15 891,0	-15 891,0
Socialnämnden	-1 576,7	-1 578,5	-1,8
Stadsbyggnadsnämnden	-441,2	-427,2	14,0
Trafiknämnden	-1 510,1	-1 718,9	-208,8
Utbildningsnämnden	-18 705,6	0,0	18 705,6
Äldrenämnden	-182,8	-192,3	-9,5
Överförmyndarnämnden	-57,8	-57,8	0,0
SUMMA	-49 662,4	-49 419,9	242,5

Moderaternas förslag till budget 2018

Avvikelse mellan kommunstyrelsens och Moderaternas förslag till budget

INTÄKTER

Mnkr	Förslag till budget 2018 KS	Förslag till budget 2018 (M)	Avvikelse mellan förslagen
Kommunstyrelsen	46,6	46,6	0,0
Revisorskollegiet	2,6	2,6	0,0
Serviceämnden	0,0	0,0	0,0
Valnämnden	0,0	0,0	0,0
Stadsdelsnämnderna	637,5	610,1	-27,4
Arbetsmarknadsnämnden	295,9	323,3	27,4
Exploateringsnämnden	2 582,3	2 582,3	0,0
Fastighetsnämnden	1 348,9	1 348,9	0,0
Gymnasienämnden	0,0	0,0	0,0
Idrottsnämnden	274,7	274,7	0,0
Kulturnämnden			
kulturförvaltningen	96,9	130,9	34,0
stadsarkivet	28,7	28,7	0,0
Kyrkogårdsnämnden	28,5	28,5	0,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	96,1	96,1	0,0
Skolnämnden	0,0	601,9	601,9
Socialnämnden	397,8	397,8	0,0
Stadsbyggnadsnämnden	267,2	259,2	-8,0
Trafiknämnden	1 448,7	1 448,7	0,0
Utbildningsnämnden	601,9	0,0	-601,9
Äldrenämnden	5,0	5,0	0,0
Överförmyndarnämnden	0,0	0,0	0,0
SUMMA	8 159,3	8 185,3	26,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Avvikelse mellan kommunstyrelsens och Moderaternas förslag till budget****INVESTERINGSUTGIFTER**

Mnkr	Förslag till budget 2018 KS	Förslag till budget 2018 (M)	Avvikelse mellan förslagen
Kommunstyrelsen	-2,0	-2,0	0,0
Revisorskollegiet	0,0	0,0	0,0
Servicenämnden	-1,0	-1,0	0,0
Valnämnden	0,0	0,0	0,0
Stadsdelsnämnderna	-225,0	-30,0	195,0
Arbetsmarknadsnämnden	-4,0	-4,0	0,0
Exploateringsnämnden	-4 000,0	-4 000,0	0,0
Fastighetsnämnden	-2 063,0	-2 063,0	0,0
Gymnasienämnden	0,0	-22,1	-22,1
Idrottsnämnden	-60,3	-63,2	-2,9
Kulturnämnden			
kulturförvaltningen	-31,3	-31,3	0,0
stadsarkivet	-56,0	-56,0	0,0
Kyrkogårdsnämnden	-66,0	-66,0	0,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	-1,3	-1,3	0,0
Skolnämnden	0,0	-112,9	-112,9
Socialnämnden	-4,7	-4,7	0,0
Stadsbyggnadsnämnden	-3,0	-3,0	0,0
Trafiknämnden	-1 570,5	-1 962,6	-392,1
Utbildningsnämnden	-135,0	0,0	135,0
Äldrenämnden	-0,5	-0,5	0,0
Överförmyndarnämnden	-0,1	-0,1	0,0
SUMMA	-8 223,7	-8 423,7	-200,0

Moderaternas förslag till budget 2018

Avvikelse mellan kommunstyrelsens och Moderaternas förslag till budget

INVESTERINGSINKOMSTER

Mnkr	Förslag till budget 2018 KS	Förslag till budget 2018 (M)	Avvikelse mellan förslagen
Kommunstyrelsen	0,0	0,0	0,0
Revisorskollegiet	0,0	0,0	0,0
Servicenämnden	0,0	0,0	0,0
Valnämnden	0,0	0,0	0,0
Stadsdelsnämnderna	0,0	0,0	0,0
Arbetsmarknadsnämnden	0,0	0,0	0,0
Exploateringsnämnden	650,0	650,0	0,0
Fastighetsnämnden	0,0	0,0	0,0
Gymnasienämnden	0,0	0,0	0,0
Idrottsnämnden	0,0	0,0	0,0
Kulturnämnden			
kulturförvaltningen	0,0	0,0	0,0
stadsarkivet	0,0	0,0	0,0
Kyrkogårdsnämnden	0,0	0,0	0,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	0,0	0,0	0,0
Skolnämnden	0,0	0,0	0,0
Socialnämnden	0,0	0,0	0,0
Stadsbyggnadsnämnden	0,0	0,0	0,0
Trafiknämnden	70,0	70,0	0,0
Utbildningsnämnden	0,0	0,0	0,0
Äldrenämnden	0,0	0,0	0,0
Överförmyndarnämnden	0,0	0,0	0,0
SUMMA	720,0	720,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Kommunstyrelsen****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1 439,9	46,6
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Generell effektivisering 2,5 procent	21,9	
Minskade konsultkostnader	76,3	
Fler i heltid – kompetens och bemanning	2,0	
Insatser för att stärka kvinnors organiserande	0,5	
Rotlar och partikanslier	2,3	
Bidrag till utomstående organisationer (SBR)	8,4	
Pilot medborgarinflytande	2,0	
Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter, barnombudsman, klimatfunktion, demokrati- och ytterstadskansli samt förstärkt personalpolitiskt arbete	12,0	
Social hållbarhet	7,0	
Medel för klimatkansli	7,0	
Förstärkt arbete mänskliga rättigheter	2,0	
Insatser för att stärka ungas organisering	4,0	
Demokrati- och ytterstadskansli	4,0	
Demokratistöd unga	2,0	
Systemstöd medborgarbudget	1,0	
Äldreombudsmannen överförs till äldrenämnden	1,0	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Trygghetsjour och kommunala ordningsvakter	-65,5	
Utredning bolagisering av fastighetsnämnden	-1,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-1 353,0	46,6

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-2,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-2,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Revisorskollegiet****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-30,0	2,6
Moderaternas förslag till budget 2018	-30,0	2,6

Valnämnden**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-56,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-56,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018

Stadsdelsnämnderna

Mnkr	KS förslag 2018		(M) förslag 2018		Avvikelse		Avvikelse
	Kostnader	Intäkter	Kostnader	Intäkter	Kostnader	Intäkter	Netto
Förskoleverksamhet	-5 465,0	333,1	-5 509,3	333,1	-44,3	0,0	-44,3
Verksamhet för barn, kultur och fritid	-565,4	0,0	-483,3	0,0	82,1	0,0	82,1
Äldreomsorg	-7 839,8	206,1	-7 863,4	206,1	-23,6	0,0	-23,6
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	-3 837,2	2,0	-3 873,7	2,0	-36,5	0,0	-36,5
Individ- och familjeomsorg (exkl. ekonomiskt bistånd)	-2 123,3	36,9	-2 121,5	36,9	1,8	0,0	1,8
Stadsmiljöverksamhet	-197,8	0,0	0,0	0,0	197,8	0,0	197,8
Ekonomiskt bistånd	-1 162,6	32,0	-1 113,8	32,0	48,8	0,0	48,8
Arbetsmarknadsåtgärder	-229,9	27,4	0,0	0,0	229,9	-27,4	202,5
Sammanslagna SDN	0,0	0,0	321,3	0,0	321,3	0,0	321,3
Summa stadsdelsnämnderna	-21 421,0	637,5	-20 643,7	610,1	456,0	-27,4	428,6

Mnkr	KS förslag 2018		(M) förslag 2018		Avvikelse		Avvikelse
	Utgifter	Inkomster	Utgifter	Inkomster	Utgifter	Inkomster	Netto
Investeringsplan							
Inventarier och maskiner	-30,0	0,0	-30,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stadsmiljöverksamhet	-195,0	0,0	0,0	0,0	195,0	0,0	195,0
Totalt	-225,0	0,0	-30,0	0,0	195,0	0,0	195,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Stadsdelsnämnderna: Förskoleverksamhet****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-5 465,0	333,1
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Ökad schablon förskola	-31,0	
Förstelärare i förskolan med fokus på språk, fördelas inom schablon förskola	-13,3	
Moderaternas förslag till budget 2018	-5 509,3	333,1

Stadsdelsnämnderna: Verksamhet för barn, kultur och fritid**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-565,4	0,0
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Föreningsbidrag för fritids-, barn- och ungdomsverksamhet, sommar- och lovverksamhet samt övrig verksamhet överförs till idrottsnämnden	7,3	
Föreningsbidrag för kultur- och parkverksamhet överförs till kulturnämnden	4,2	
Fritidslotsar	6,0	
Fritid för alla	1,5	
Lokalt kulturliv	1,0	
Kvinnors organisering	2,5	
Kultursekreterare i varje stadsdelsnämnd	7,0	
Fler mötesplatser för unga	6,0	
Insatser för att stärka ungas organisering och öka kunskaperna om mänskliga rättigheter	3,0	
Avgiftssänkning sommarkollo	1,6	
Lokala kulturhus	2,0	
Medel för demokratiutveckling och genomförande av lokala utvecklingsprogram	40,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-483,3	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Stadsdelsnämnderna: Äldreomsorg****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-7 839,8	206,1
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Föreningsbidrag för äldreomsorg och övrig vård, behandling och service överförs till äldrenämnden	1,4	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Generösare biståndsbedömning	-13,0	
Silviacertifiering	-10,0	
Helgöppet Äldre direkt	-2,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-7 863,4	206,1

Stadsdelsnämnderna: Stöd och service till personer med funktionsnedsättning**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-3 837,2	2,0
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Ingen generell effektivisering	-36,5	
Moderaternas förslag till budget 2018	-3 873,7	2,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Stadsdelsnämnderna: Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-2 123,3	36,9
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Föreningsbidrag individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri samt övriga öppna insatser för vuxna överförs till socialnämnden	1,8	
Moderaternas förslag till budget 2018	-2 121,5	36,9

Stadsdelsnämnderna: Stadsmiljöverksamhet**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-197,8	0,0
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Ansvar för stadsmiljöverksamhet överförs till trafiknämnden	192,4	
Skötsel och drift av motionsspår överförs till idrottsnämnden	5,4	
Moderaternas förslag till budget 2018	0,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Stadsdelsnämnderna: Ekonomiskt bistånd****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1 162,6	32,0
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Föreningsbidrag ekonomiskt bistånd överförs till socialnämnden	0,1	
SL-kort ekonomiskt bistånd	48,7	
Moderaternas förslag till budget 2018	-1 113,8	32,0

Stadsdelsnämnderna: Arbetsmarknadsåtgärder**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-229,9	27,4
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs till arbetsmarknadsnämnden	229,9	
<i>Minskade intäkter för (-):</i>		
Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs till arbetsmarknadsnämnden		-27,4
Moderaternas förslag till budget 2018	0,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Stadsdelsnämnderna: Stadsmiljöverksamhet****Investeringar****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-195,0	0,0
<i>Minskade utgifter för:</i>		
Ansvar för stadsmiljöinvesteringar överförs till trafiknämnden	192,1	
Ansvar för investeringar i motionsspår överförs till idrottsnämnden	2,9	
Moderaternas förslag till budget 2018	0,0	0,0

Stadsdelsnämnderna: Inventarier och maskiner**Investeringar****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-30,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-30,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Arbetsmarknadsnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1 075,9	295,9
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Minskade konsultkostnader	4,7	
SL-kort till ungdomar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	1,0	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs från stadsdelsnämnderna	-229,9	
Utbildningsplatser gymnasial vuxenutbildning	-22,8	
Uppdrag till Jobbtorg Stockholm avseende utländska akademiker och yrkesarbetare	-6,0	
Förstärkt samhällsorientering nyanlända och asylsökande	-5,0	
Utredning auktorisationsmodell, vuxpeng och konkurrensutsättning av jobbtorgen	-1,0	
<i>Ökade intäkter för:</i>		
Ansvar för arbetsmarknadsåtgärder överförs från stadsdelsnämnderna		27,4
Moderaternas förslag till budget 2018	-1 334,9	323,3

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-4,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-4,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Exploateringsnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-117,7	2 582,3
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Höjd ambitionsnivå för att klara byggmålen	8,0	
Ökade kostnader för strategisk planering	3,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-106,7	2 582,3

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-4 000,0	650,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-4 000,0	650,0

Moderaternas förslag till budget 2018

Fastighetsnämnden

Drift och underhåll

Specifikation av avvikelser

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-550,9	1 348,9
Moderaternas förslag till budget 2018	-550,9	1 348,9

Investeringar

Specifikation av avvikelser

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-2 063,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-2 063,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Gymnasienämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	0,0	0,0
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Minskade konsultkostnader	13,0	
Satsning på kompetens och medvetenhet i HBTQ-frågor	1,3	
Åtgärder inom ramen för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	0,2	
Förankra mänskliga rättigheter i skolan	0,3	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Kostnader för gymnasieskola och gymnasiesärskola överförs från utbildningsnämnden	-3 061,0	
Ökad schablon gymnasieskola	-42,0	
Kostnader för nämnd/övergripande överförs från utbildningsnämnden	-9,1	
Fler förstelärare i gymnasieskolan, fördelas inom schablon gymnasieskola	-5,0	
Introduktionsklasser undervisning sommartid för nyanlända	-5,0	
Samarbete studieförbunden SPRINT för nyanlända	-5,0	
Elevhälsogaranti	-3,0	
Pilotprojekt lördagsgymnasium	-2,6	
Ökad schablon gymnasiesärskola	-2,4	
Moderaternas förslag till budget 2018	-3 120,3	0,0

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	0,0	0,0
<i>Ökade utgifter för (-):</i>		
Investeringsutgifter för gymnasieskolan överförs till gymnasienämnden	-22,1	
Moderaternas förslag till budget 2018	-22,1	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Idrottsnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-982,6	274,7
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Insatser för ökad simkunnighet	8,0	
Föreningsstöd på 2014 års nivå	15,0	
Åtgärder inom ramen för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	2,0	
Jämlikt idrottande, ytterstadssatsningar	15,0	
Evenemang	1,0	
Bidrag till 4H och övriga föreningar	2,0	
Idrottskoordinatorer med satsningar på ytterstaden	4,0	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Ökad trygghet på stadens idrottsanläggningar och simhallar	-8,0	
Föreningsbidrag för fritids-, barn- och ungdomsverksamhet, sommar- och lovverksamhet samt övrig verksamhet överförs från stadsdelsnämnderna	-7,3	
Skötsel och drift av motionsspår överförs från stadsdelsnämnderna	-5,4	
Moderaternas förslag till budget 2018	-956,3	274,7

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-60,3	0,0
<i>Ökade utgifter för (-):</i>		
Investeringar i motionsspår överförs från stadsdelsnämnderna	-2,9	
Moderaternas förslag till budget 2018	-63,2	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Kulturnämnden: kulturförvaltningen****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kulturförvaltningen		
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1 036,5	96,9
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Minskade konsultkostnader	24,3	
Offentlig konst	2,0	
Förutsättningar för professionell konstnärlig produktion	5,8	
Pröva nya pedagogiska samarbetsformer i kulturskolan	0,5	
Etablering av kvinnohistoriskt museum	5,0	
Ökat deltagande i kulturskolan	6,0	
Visningsmöjligheter för film samt stärkta samlingslokaler	4,0	
Kommunal filmsatsning	6,0	
Utökat lokalt samlingslokalsstöd	4,0	
Ökad jämställdhet och mångfald	5,0	
Stärkt kulturstöd	10,0	
Stärkta visningsmöjligheter för film	2,0	
Samlingslokaler	7,0	
Stipendier	0,3	
Kulturskolan	7,0	
Stockholms stadsbibliotek	7,0	
Lokala kulturhus	2,0	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Trygghetssatsning bibliotek	-5,0	
Bonus för effektivt lokalutnyttjande	-5,0	
Föreningsbidrag för kultur- och parkverksamhet överförs från stadsdelsnämnderna	-4,2	
Utökade öppettider bibliotek	-2,0	
Open Streets	-2,0	
Trygghetsskapande åtgärder "We Are Sthlm"	-1,5	
<i>Ökade/minskade intäkter för:</i>		
Avgifter för kulturskolan återställs till 2014 års nivå för icke resurssvaga hushåll		25,0
Avgifter för museiinträde återinförs		10,0
Reducerad avgift kulturskolan för resurssvaga hushåll		-1,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-958,3	130,9

Moderaternas förslag till budget 2018

Kulturnämnden: kulturförvaltningen

Investeringar

Specifikation av avvikelser

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-31,3	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-31,3	0,0

Kulturnämnden: stadsarkivet

Drift och underhåll

Specifikation av avvikelser

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Stadsarkivet		
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-90,1	28,7
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Hög tillgänglighet	1,0	
Nå nya grupper	1,5	
Moderaternas förslag till budget 2018	-87,6	28,7

Investeringar

Specifikation av avvikelser

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-56,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-56,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Kyrkogårdsnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-183,3	28,5
Moderaternas förslag till budget 2018	-183,3	28,5

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-66,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-66,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Miljö- och hälsoskyddsnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-203,3	96,1
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Minskade konsultkostnader	7,1	
Förstärkta ekosystemtjänster och miljöövervakning	0,5	
Förstärkt klimatarbete	2,0	
Förstärkt kommunikation och nya e-tjänster	4,0	
Hållbarhetsstrateg	0,5	
Förstärkta miljöambitioner och tillsyn	5,4	
Energicentrum, klimatplanens genomförande, klimatpak- ten	2,0	
Handlingsplan för god vattenstatus; provtagningar samt personella resurser	3,6	
Strategiskt arbete för genomförande av "Ett grönare Stockholm"	1,0	
Utvecklingsprogram ökad tillgänglighet och funktion för naturresevat	1,0	
Förstärkning handläggare plan och miljö	1,0	
Kompetensförsörjningsinsatser	2,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-173,2	96,1

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1,3	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-1,3	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Serviceämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1,0	0,0
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Särskild satsning stödfunktion för användning av arbetsrättsliga villkor i samband med upphandlingar	1,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	0,0	0,0

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-1,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Skolnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	0,0	0,0
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Minskade konsultkostnader	66,0	
Lönertillägg för lärare i grundskolor med högt socioekonomiskt index, fördelas i grundskolans strukturtillägg	13,0	
Satsning på kompetens och medvetenhet i HBTQ-frågor	6,7	
Åtgärder inom ramen för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	0,8	
Förankra mänskliga rättigheter i skolan	1,7	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Kostnader för grundskola, grundsärskola, fritidshem, fritidsklubbar och fristående förskola överförs från utbildningsnämnden	-15 589,0	
Ökad schablon grundskola	-187,5	
Kostnader för nämnd/övergripande överförs från utbildningsnämnden	-46,5	
Lärarsekreterare i grundskolan, fördelas inom schablon grundskola	-30,0	
Fler förstelärare i grundskolan, fördelas inom schablon grundskola	-21,0	
Ökad schablon förskola	-18,8	
Fler speciallärare och specialpedagoger i grundskolan	-18,0	
Fler förstelärare i grundskolor i ytterstaden, fördelas inom grundskolans strukturtillägg	-13,0	
Ökad schablon grundsärskola	-9,4	
Förstelärare i förskolan med fokus på språk, fördelas inom schablon fristående förskola	-8,0	
Utökade insatser för elever i behov av särskilt stöd	-8,0	
Trygga skolgårdar	-7,0	
Elevhälsogaranti	-7,0	
Programmering i grundskolan, fördelas inom schablon grundskola	-5,0	
Uppdragsutbildning förskollärare	-5,0	
Cykelskola	-4,0	
Utredning läs- och skrivgaranti	-1,0	
Utredning kartläggning av barn i behov av särskilt stöd vid övergång mellan förskola och grundskola	-1,0	
<i>Ökade intäkter för:</i>		
Intäkter för statsbidrag maxtaxa överförs från utbildningsnämnden		372,9
Intäkter för fritidshem överförs från utbildningsnämnden		229,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-15 891,0	601,9

Moderaternas förslag till budget 2018**Skolnämnden****Investeringar****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	0,0	0,0
<i>Ökade utgifter för (-):</i>		
Investeringsutgifter för grundskolan överförs från utbildningsnämnden	-112,9	
Moderaternas förslag till budget 2018	-112,9	0,0

Socialnämnden**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1 576,7	397,8
<i>Minskade kostnader för:</i>		
SL-kort, ekonomiskt bistånd	2,3	
Stöd utsatta EU-medborgare	10,3	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Fler karriärtjänster för socialsekreterare	-5,0	
Förstärkta insatser mot ungas droganvändning	-2,5	
Kompetensteam hedersrelaterat våld	-2,5	
Föreningsbidrag ekonomiskt bistånd, individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri samt övriga öppna insatser för vuxna överförs från stadsdelsnämnderna	-1,9	
Utökat uppdrag Origo	-1,5	
Utökade öppettider MIKA-mottagningen	-1,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-1 578,5	397,8

Moderaternas förslag till budget 2018**Socialnämnden****Investeringar****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-4,7	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-4,7	0,0

Stadsbyggnadsnämnden**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-441,2	267,2
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Höjd ambitionsnivå för att klara byggmålen	10,0	
Satsning på när demokrati och medborgarinflytande i boendeplaneringen	4,0	
<i>Minskade intäkter för (-):</i>		
Höjd ambitionsnivå för att klara byggmålen		-8,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-427,2	259,2

Moderaternas förslag till budget 2018**Stadsbyggnadsnämnden****Investeringar****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-3,0	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-3,0	0,0

Trafiknämnden**Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1 510,1	1 448,7
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Minskade konsultkostnader	34,7	
Ökat deltagande i plan- och bygglov	1,5	
Samspelskampanj	1,0	
Åtgärder för medborgardialoger som initieras av stadsdelsnämnderna i ytterstaden	4,0	
Kommunikation Hållbart resande	2,0	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Ansvar för stadsmiljöverksamhet överförs från stadsdelsnämnderna	-192,4	
Trygg stad	-25,0	
Ökade insatser mot nedskräpning och nolltolerans mot klotter	-20,0	
Nollvision mot olagliga boplatser	-13,6	
Utredning nyttoparkeringstillstånd för hemtjänst	-1,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-1 718,9	1 448,7

Moderaternas förslag till budget 2018

Trafiknämnden

Investeringar

Specifikation av avvikelser

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-1 570,5	70,0
<i>Ökade utgifter för (-):</i>		
Trygghetsskapande och attraktivitetshöjande stadsmiljöåtgärder, inklusive Trygg stad och utökat belyningsprogram	-200,0	
Ansvar för stadsmiljöverksamhet överförs från stadsdelsnämnderna	-192,1	
Moderaternas förslag till budget 2018	-1 962,6	70,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Utbildningsnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-18 705,6	601,9
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Utbildningsnämnden avvecklas, kostnader för grundskola, grundsärskola, fritidshem, fritidsklubbar och fristående förskola överförs till skolnämnden	15 589,0	
Utbildningsnämnden avvecklas, kostnader för gymnasieskola och gymnasiesärskola överförs till gymnasienämnden	3 061,0	
Utbildningsnämnden avvecklas, kostnader för nämnd/övergripande överförs till skolnämnden	46,5	
Utbildningsnämnden avvecklas, kostnader för nämnd/övergripande överförs till gymnasienämnden	9,1	
<i>Minskade intäkter för (-):</i>		
Utbildningsnämnden avvecklas, intäkter för statsbidrag maxtaxa överförs till skolnämnden		-372,9
Utbildningsnämnden avvecklas, intäkter för fritidshem överförs till skolnämnden		-229,0
Moderaternas förslag till budget 2018	0,0	0,0

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade utgifter/minskade inkomster

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-135,0	0,0
<i>Minskade utgifter för:</i>		
Utbildningsnämnden avvecklas, investeringsutgifter för grundskolan överförs till skolnämnden	112,9	
Utbildningsnämnden avvecklas, investeringsutgifter för gymnasieskolan överförs till gymnasienämnden	22,1	
Moderaternas förslag till budget 2018	0,0	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Äldrenämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-182,8	5,0
<i>Minskade kostnader för:</i>		
Föreningsstöd	1,0	
Reflektionstid i hemtjänsten	1,0	
<i>Ökade kostnader för (-):</i>		
Utökning ungdomsbesök	-4,0	
Utbildning måltidskvalitet för hemtjänstpersonal via Äldrecentrum	-3,6	
Utbildning läkemedelshantering för hemtjänstpersonal	-1,5	
Föreningsbidrag för äldreomsorg och övrig vård, behandling och service överförs från stadsdelsnämnderna	-1,4	
Äldreombudsmannen överförs från kommunstyrelsen	-1,0	
Moderaternas förslag till budget 2018	-192,3	5,0

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-0,5	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-0,5	0,0

Moderaternas förslag till budget 2018**Överförmyndarnämnden****Drift och underhåll****Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-57,8	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-57,8	0,0

Investeringar**Specifikation av avvikelser**

(-) = ökade kostnader/minskade intäkter

Mnkr	Utgifter	Inkomster
Kommunstyrelsens förslag till budget 2018	-0,1	0,0
Moderaternas förslag till budget 2018	-0,1	0,0